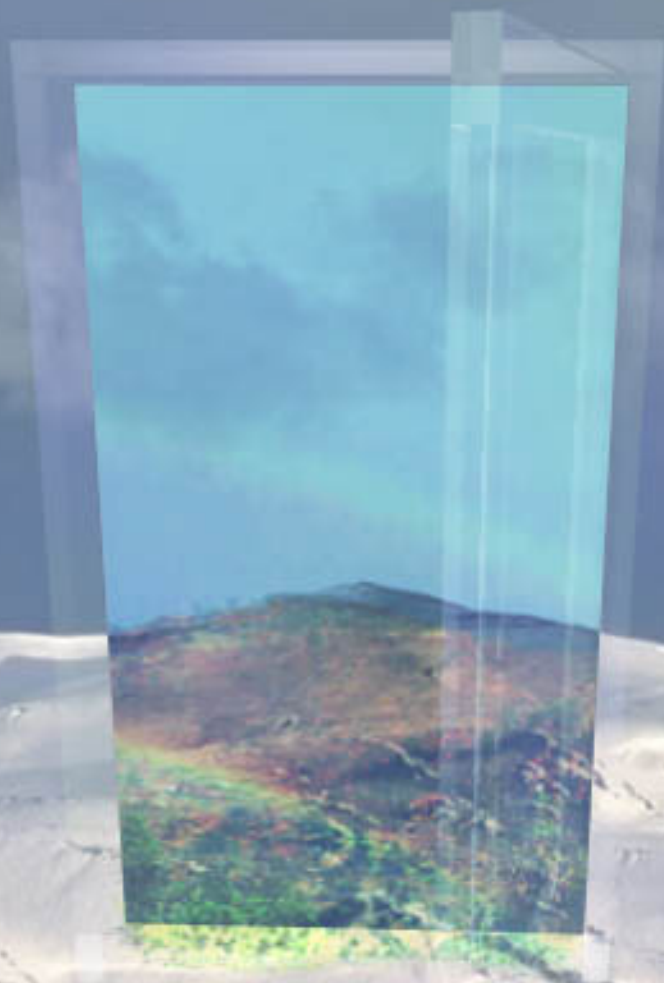

**Robertas
A. Heinleinas**

Durys į vasarą

Vieną žiemą, prieš prasidedant Šešių savaitių karui, mano katinas Petronijus Arbitras ir aš gyvenome Konektikute, senoje sodyboje. Abejoju, ar ji tebestovi — raketa pataikė visai šalia miesto, o sodyba buvo netoli sprogimo zonos ribos. Tie senieji karkasiniai pastatai dega kaip rūkomasis popierius. Net jei namas ir išliko, kažin ar kas jį benuomoja — juk iškrito radioaktyvios nuosėdos; bet tuo metu mudviem su Pitu ten buvo gera gyventi. Nuomos mokėjau nedaug, nes nebuvo vandentiekio, o valgomajame prie šiaurinio lango pasistačiau stalą braižymui — ten buvo geras apšvietimas.

Vienintelis namo trūkumas — vienuolika durų į kiemą.

Netgi dvylika, jei priskaičiuosime dar ir Pito duris. Aš visad stengiuosi įtaisyti Pitui atskiras duris; šiuo atveju tam pasitarnavo nenaudojamo miegamojo lange įstatyta lenta, kurioje išpjoviau siaurą, vos katino ūsų pločio landą. Labai jau didelę savo gyvenimo dalį esu praleidęs atidarinėdamas katėms duris. Kartą paskaičiavau, kad nuo civilizacijos aušros šitaip jau sugaišta 97 800 žmogaus darbo metų. Galiu parodyti apskaičiavimus.

Pitas paprastai vaikščioja pro savyias duris, nebent — o tai jam labiau prie širdies — pavyksta priversti mane atidaryti kurias kitas. Bet jei lauke prisnigta, pro savo duris katinas neis už jokių pinigų.

Būdamas dar visai mažas murkiantis pūkų kamuolėlis, Pitas susikūrė nesudėtingą filosofiją. Aš privalau rūpintis gyvenamuoju plotu, maistu ir oru; visa kita — jo darbas. Bet svarbiausia mano prievolė — rūpintis oru. Konektikuto žiemos gražios tik kalėdiniuose atvirukuose — tą žiemą patikrinęs savyias duris Pitas vis nesutikdavo išeiti, nes už jų buvo pilna (o Pitas nekvailas!) nemalonių baltos masės, ir imdavo kaulyti, kad atidaryčiau didžiąsias duris.

Katinas tvirtai tikėjo, kad bent už vienu durų turi būti vasara. O tai reiškė, kad aš kaskart turiu apkeliauti su juo visas vienuolika durų, ir kiekvienas palaikyti atviras, kol Pitas įsitikins, kad ir čia žiema, vis labiau niaukdamasis dėl tokio netikuso mano šeimininkavimo.

Po to jis pasilikdavo viduje, ir tik nenumaldomas hidraulinis spaudimas išvydavo jį lauk. Katinui sugrįžus, pėdelėse išalęs, ledas kaukšėdavo ant medinių grindų tarsi mažytės klumpelės; Pitas rūščiai žvelgdavo į mane ir jau nebemurkdavo, kol neišsilaižydavo... Tada atleisdavo man — iki kito karto.

Bet jis taip ir nenustojo ieškoti Durų į Vasarą.

1970 metų gruodžio 3 dieną aš taip pat jų ieškojau.

Mano paieškos buvo beviltiškos — kaip ir Pito sausio mėnesį Konektikute. Sniegas, kiek jo pasitaiko pietų Kalifornijoje, rezervuotas kalnų slidininkams, miestui nelieka; jis turbūt ir šiaip nepasiektų Los Anželo per smogą. Bet mano širdy buvo žiema.

Sveikata (jei nepaisysim vis sunkėjančių pagirių) nesiskundžiau, mano amžius pats tas — be kelių dienų trisdešimt, ir toli gražu nebuvau bankrutavęs. Manęs neieškojo nei policija, nei apgauti vyrai, nei pareigūnai — jokios bėdos, nuo kurios neišvaduotų lengva amnezija. Bet mano širdy buvo žiema, ir aš ieškojau durų į vasarą.

Jei manot, kad pernelyg savęs gailiuosi — neklįstat. Planetoje geri du milijardai žmonių tikriausiai gyvena kur kas prasčiau nei aš. Bet aš vis vien ieškojau Durų į Vasarą.

Daugumas mano išbandytųjų pastaruoju metu buvo besisukančios durys — prieš tokias aš kaip tik dabar ir stovėjau. Užrašas skelbė: Baras-restoranas "Be rūpesčių". Įėjau, išsirinkau tolimesnę kabiną, atsargiai padėjau ant kėdės kelioninį krepšį, įsitaisiausi šalia ir pakviečiau padavėją.

Krepšys pasakė:

— Kuurrrr?

Aš pasakiau:

— Nurimk, Pitai.

— Neeu!

— Niekai, ką tik buvai. Tupėk ramiai, ateina padavėjas. Pitas nutilo. Aš pažvelgiau į palinkusį virš stalo padavėją ir pasakiau:

— Dvigubą jūsų škotiškojo, stiklą vandens ir pusbutelį imbierinės giros.

Padavėjas sumišo:

— Imbierinės giros, sere? Su viskiu?

— Neturit?

— Turim, kaipgi. Bet...

— Tai atneškit. Gerti giros neketinu, paprasčiausiai noriu pasišaipyti į ją žiūrėdamas. Ir dar atneškit lėkštelę.

— Tuoju pat, sere. Jis pašluostė stalą.

— O ar nenorėtumėt nedidelio kepsnio? Arba — šiandien turime ypač gardžių austrių?

— Klausyk, drauguži, užmokėsiu už tas austres, jei pažadėsi jų nepatiekti. Ko man reikia, tą ir užsisakiau. Ir nepamiršk lėkštelės.

Jis užsičiaupė ir nuėjo. Vėl pasakiau Pitui, kad nesijaudintų — jūreiviai pasiekė uostą. Grįžo padavėjas apmaudžiai nešdamas ant lėkštelės pusbutelį giros. Liečiau jį atidaryti, o pats sumaišiau viską su vandeniu.

— Gal atnešti kitą stiklą girai, sere?

— Aš tikras laukinis — geriu iš butelio.

Padavėjas nutilo ir teikėsi paimti užmokestį bei arbatpinigius, neužmiršdamas priedo už austres. Jam nuėjus, pripyliau į lėkštelę giros ir plekštelėjau per krepšį:

— Sriuba įpilta, Piteri.

Krepšys buvo neužsegas: niekad jo neužsegu, kai viduje Pitas. Katinas praskleidė krepšio kraštus letenėlėmis, iškišo galvą, po to pasistiebė ir pasidėjo priekines letenėles ant stalo krašto. Pakėliau stiklą, susižvalgėme:

— Už moterų giminę, Pitai,— mylėk ir užmiršk! Jis linktelėjo: tostas visiškai atitiko jo filosofiją. Grakščiai palenkęs galvą,

ėmė lakti imbierinę girą.

— Žinoma, jei gali,— pridūriau aš ir truktelėjau gerą gurkšnį. Pitas neatsakė. Jam visai nesunku užmiršti moteriškos lyties būtybę — tai apsigimęs viengungis.

Priešais mane už baro lango vis kaitaliojosi reklaminis užrašas. Frazę “MIEGODAMAS — DIRBK” keitė “IR SAPNE UŽMIRŠK VARGUS”. Po to plykstelėdavo dvigubai didesnės raidės:

ABIPUSIO DRAUDIMO KOMPANIJA

Visas tris frazes perskaičiau kelis kartus, visai to nepastebėdamas.

Apie sulėtintą egzistavimą žinojau tiek, kiek ir visi — nei daug, nei mažai. Kai pirmą kartą apie tai buvo paskelbta, perskaičiau vieną kitą straipsnį, be to, du ar tris kartus per savaitę su rytiniu paštu gaudavau draudimo kompanijos reklaminį lapelį, kurį paprastai išmesdavau net nežvilgtelėjęs, nes mane tai tedomino tiek, kiek ir lūpų dažų reklamos.

Pirma, ne taip seniai aš nebūčiau galėjęs sumokėti už šaltąjį miegą — brangiai kainuoja. Antra, kodėl vyriškis, mėgstantis savo darbą, uždirbantis pinigų ir besitikintis uždirbti dar daugiau, įsimylėjęs ir susižadėjęs, turėtų nusižudyti — pusiau nusižudyti?

Jei neišgydomas ligonis, kuriam vis vien teks mirti, tikisi, kad sekančios kartos gydytojai galės jam padėti, ir jei turi pinigų apsimokėti už sulėtintą animaciją, kol medicina ras vaistų jo ligai pagydyti, tada šaltasis miegas — logiškas žingsnis. Arba jei žmogus trokšta nukeliauti į Marsą ir, iškirpęs vieną kartą iš savo asmeninio filmo juostos, tikisi nusipirkti bilietą — ir tai turbūt logiška. Girdėjau, kad viena aukštuomenės pora susituokė ir tiesiai iš registracijos rūmų nukako į Vakarų draudimo kompanijos prieglobstį miegoti, pasiskelbę miegosią tol, kol bus galima praleisti medaus mėnesį tarpplanetiniame laineryje... Nors aš įtariu, kad tai draudimo kompanijos sumanytas reklaminis triukas ir kad porėlė, pakeitusi pavardes, šmurkštelėjo lauk pro užpakalines duris. Nelabai panašu į tiesą, kad jaunieji būtų linkę praleisti vestuvių naktį užšaldyti tarsi makreles.

Galima dar paprasčiausiai susivilioti praktine nauda; draudimo kompanijos pabrėžia: miegodamas — dirbk. Gulėk sau ramiai ir lauk, kol tavo santaupos išaugs į solidžią sumą. Jei tau penkiasdešimt penkeri, o kapitalo, kurį turi atsistatydinęs, procentai sudaro du šimtus per mėnesį, kodėl nepamiegojus keliolika metų — prabusi vis dar penkiasdešimt penkerių ir gausi tūkstantį per mėnesį. Nekalbant jau apie tai, kad išvysi nuostabų naują pasaulį, kuriame galbūt būsi sveikesnis ir ilgiau naudosies savo mėnesiniu tūkstančiu. Štai šis punktas tikrai skatina susimąstyti, ir kiekviena kompanija demonstruoja skaičius, nuginčijamai teigiančius, kad būtent jos, o ne kurios kitos kompanijos kredito akcijos per trumpiausią laiką daugiausiai pelno. “Miegodamas — dirbk!”

Manęs tai visai neviliojo. Man dar nebuvo sukakę penkias-dešimt penkerių, neketinau atsistatydinti, ir tūkstantis devyni šimtai septyniasdešimtieji metai neatrodė tokie jau blogi.

Tikriau — taip buvo dar neseniai. O dabar aš atstatydingas, patinka man tai ar ne (visai ne), ir užuot džiaugęsis medaus mėnesiu, sėdžiu antros rūšies bare ir vien dėl anestezijos geriu škotišką viskį: šalia manęs — ne žmona, o apdraskytas, turintis neurotišką polinkį į imbierinę girą katinas; o kai dėl dabar-ties, tai galėčiau iškeisti ją į dėžę džino, o paskui sukulti visus butelius. Bet aš anaip tol nebankrutavęs.

Kyštelėjau ranką į kišenę, išsiėmiau voką ir pažvelgiau vidun. Ten buvo du popieriai. Vienas — patvirtintas čekis sumai, kokios anksčiau dar nesu turėjęs, kitas — “Tarnaitės” susivienijimo akcijų paketo sertifikatas. Abu lapai atrodė nelabai svarbingai — nešiojau juos nuo tos akimirkos, kai buvo man įteikti.

Kodėl ne?

Kodėl neužmigęs ir visko neužmiršęs? Vis geriau, negu stoti į svetimšalių legioną, ir žmoniškiau, negu žudyti, be to, aš visam laikui atsikratyčiau įvykių ir asmenų, dėl kurių mano gyvenimas nuėjo šuniui ant uodegos. Tai kodėl ne?

Praturtėti ne taip jau trokštu. Kaipgi, skaičiau Velso “Prabudimą”, ir ne tada, kai kompanijos ėmė dalinti šią knygą nemokamai, bet anksčiau, kai “Prabudimas” buvo šiaip vienas iš daugelio klasikinių romanų; žinau, ko verti procentų procentai ir akcijų kilimas. Bet abejoju, ar man užteks pinigų ir šaltajam miegui apmokėti, ir pakankamam pradiniam kapitalui palikti. Labiau vilioja kitas argumentas: čiūčia-liūlia, o kai prabusi, pasaulis bus kitoks. Gal daug geresnis, kaip tikina draudimo kompanijos... O gal blogesnis. Bet būtinai kitoks.

Vienas svarbus pasikeitimas garantuotas: galiu snausti tol, kol pasaulyje nebebus Belos Darkin — ir Mailso Džentrio taipogi, bet svarbiausia — Belos. Jei Bela būtų mirusi, palaidota, aš įstengčiau užmiršti — užmiršti, ką ji man padarė, ištrinti ją iš atminties... Ir nereikėtų kankintis, žinant, kad ji netoli, vos už keleto mylių.

Taigi, kiek reikėtų laiko? Belai dvidešimt treji, bent jau pati taip sako (menu, ji kartą netyčia prisitarė prisimenanti Ruzvelto prezidentavimo laikus). Šiaip ar taip, Belai ne daugiau trisdešimties. Jei išmiegočiau septyniasdešimt metų, man prabudus, Belai jau būtų parašytas nekrologas. Na, dėl tikrumo imkim septyniasdešimt penkerius metus.

Paskui prisiminiau, kaip veržliai vystosi geriatrija; girdėjau šnekų apie galimą “normalų” amžių — šimtą dvidešimt metų. Tai gal teks miegoti šimtą metų? Kažin ar bent viena kompanija apsiims ką užmigdyti tokiame ilgame laikui.

Ir tada mieloji škotiško viskio dvasia įkvėpė man velnionišką mintį. Visai nebūtina laukti Belos mirties, gana — daugiau nei gana, tai pats tikriausias kerštas moteriai — išlikti jaunam, kai ji jau senė. Kokių trisdešimties metų kaip tik pa-kaks — atsiskaitysim, kad geriau nė nereikia.

Ant rankos pajutau švelnią tarsi snaigę letenėlę:

— Daarrr! — pareikalavo Pitas.

— Besotis,— pasakiau jam ir vėl pripyliau į lėkštę giros. Jis dėkodamas mandagiai luktelėjo, paskui ėmė lakti.

Bet saldi mano piktadariškų minčių gija nutrūko. Kur dėti Pitą?

Katinas — ne šuo, jo niekam neatiduosi; katės to nepakenčia.

Kartais šeimininkams išsikrausčius katė lieka namuose, kur išaugo, bet Pitas ne toks: nuo to laiko, kai prieš devynerius metus Pitas buvo atskirtas nuo motinos, vienintelis pastovus dalykas kintančiame pasaulyje jam buvau aš... Aš net armijoje tarnaudamas įsigudrinau laikyti jį netoliese, o tam, patikėkit, reikia neeilinių sugebėjimų.

Katino sveikata puiki, ir neatrodo, kad ji galėtų sušlubuoti, nors visas Pito kūnas skersai išilgai randuotas. Jei tik jis atsikratytų įpročio drėksti vien iš dešinės, dar bent penkerius metus neturėtų sau lygių kautynėse ir sėtų palikuonis.

Galėčiau sumokėti, kad jis būtų laikomas narve ir prižiūrimas, kol nugaiš (neįmanoma!), arba užchloroformuoti (taip pat neįmanoma),— arba palikti jį likimo valiai. Štai taip išeina su katėmis — arba vilk kartą užsikrautą kryželį, arba apleisk vargšą padarėlį, palik jį sulaukėti, sutrypk jo tikėjamą amžinuoju teisingumu.

Taip, kaip Bela sutrypė manąį.

Taigi, mielasis Deni, mesk visa tai iš galvos. Nors tavo gyvenimas sulūžusio skatiko nebevertas, tai anaipol neatleidžia tavęs nuo įsipareigojimų šiam baisiai išlepintam katinui.

Tą akimirką, kai įsisąmoninau šitą filosofinę tiesą, Pitas sučiaudėjo, nes jam į nosį pakliuvo burbuliukų.

— Į sveikatą,— pasakiau. — Ir ko taip skubi lakti?

Pitas nekreipė dėmesio. Prie stalo katinas elgiasi daug geriau už mane, ir pats tai žino. Mūsų padavėjas stoviniavo prie kassos, šnekučiuodamasis su kasininku. Pietų metas baigėsi, lankytojų buvo nedaug, ir tie patys sėdėjo prie baro. Kai pasakiau Pitui “į sveikatą”, padavėjas žvilgtelėjo į viršų ir kažką burbtelėjo kasininkui. Abu sužiuro į mus, po to kasininkas pakėlė baro užtvartą ir ėmė eiti artyn. Tyliai pasakiau:

— Pitai, patrulis.

Katinas apsidairė ir nėrė į krepšį, aš suskleidžiau krepšio kraštus. Priėjęs kasininkas remdamasis į stalą greit apžvelgė visas kėdes kabinoje.

— Atleiskite, drauguži,— griežtai tarė jis,— bet katiną teks išprašyti.

— Kokį katiną?

— Kurį šėrėte iš tos lėkštės.

— Nematau jokio katino.

Dabar jis pasilenkė, pažiūrėjo po stalu ir pareiškė:

— Katinas krepšyje. Aš mažliai pasakiau:

— Krepšys? Katinas? Mielas drauge, man rodos, jūs švaistotės nepagarbiais išsireiškimais.

— Negudraukit. Krepšyje yra katinas. Atidenkit krepšį.

— Kur orderis kratai?

— Kas? Nekalbėkite kvailysčių.

— Tamsta pats kalbi kvailystes, reikalaudamas parodyti krepšio vidų ir nepateikdamas orderio. Taigi, šiuo klausimu viskas. Prašau pasakyti padavėjui — kartoju užsakymą. Arba atneškite pats.

Kasininkas užsigavo:

— Klausykite, gerbiamasis, aš nenusistatęs prieš jus asmeniškai, bet privalau laikytis taisyklių. Štai, čia pat ant sienos skelbimas: “Šunis ir kates įsivesti draudžiama”. Mes stengiamės nenusižengti higienos reikalavimams.

— Vadinas, prastai stengiatės,— pakėliau stiklą,— matote lūpų dažų žymes? Užuoat kabinėjęsi prie lankytojų, turėtumėt prižiūrėti savo indų plovėją.

— Nematau jokių lūpų dažų.

— Didžiumą nuvaliau. Ką gi, teks neštis stiklą į Sveikatos apsaugos departamentą bakteriologiniams tyrimams.

Kasininkas atsiduso:

— Ar neišsitempėt?

— Ne.

— Tai lygiosios. Aš nelendu į jūsų krepšį, jūs nesivedate manęs į Sveikatos apsaugos departamentą. O jei norit dar išgerti, eikit prie baro... Mūsų sąskaita. Bet čia — ne.

Apsisuko ir nuėjo pirmas.

Truktelėjau pečiais:

— Mes ir taip ruošėmės išeiti.

Kaiėjau pro kasą, kasininkas pažvelgė į mane:

— Nepykstate?

— Visai ne. Bet žadėjau pakviesti čia pasivaišinti savo arklį. O dabar nebesivesiu.

— Kaip norite. Taisyklėse nėra nė žodžio apie arklus. Dar vienas klausimėlis: neįau tas katinas tikrai geria imbierinę girą? Aš neprašau parodyti katino, man paprasčiausiai įdomu.

— Tiesą sakant,— prisipažinau,— jis labiau mėgsta imbierinę girą, paskanintą karčiu alumi, bet geria ir gryną, kai kitokios nėra.

— Sugadins inkstus. Žvilgtelkite čionai, bičiuli.

— Kur?

— Atsiloškite, palenkite galvą greta manosios. Dabar pažiūrėkite į lubas virš kabinų — į veidrodžius tarp dekoracijų. Aš tikrai žinau, kad katinas yra — pats mačiau.

Atsilošiau ir pažiūrėjau. Lindynės lubos buvo nuraizgytos puošmenų, panašių į metalo laužą su daugybe veidrodžių; dabar pamačiau, jog kai kurie veidrodžiai, maskuojami konstrukcijos, įmontuoti tokiu kampu, kad kasininkas galėtų nepasitraukdamas iš savo vietos matyti, kas vyksta kabinose. Kasininkas lyg atsiprašydamas paaiškino:

— Jie labai reikalingi. Pasibaisėtumėt, išvydę, kas vyksta tose kabinose, jei jos neprižiūrimos. Pasaulis liūdnas.

— Amen, broli. Išėjau.

Lauke pravėriau krepšį ir paėmiau už vienos rankenos. Pi-tas iškišo galvą.

— Girdėjai, Pitai, ką sakė tas žmogus: pasaulis liūdnas. Blogiau nei liūdnas, jeigu du draugai negali ramiai, nešnipinėjami pasivaišinti. Taigi, nuspręsta.

— Jau? — paklausė Pitas.

— Jei neprieštarusi. Kad jau apsisprendėm, ko mums delsti.

— Jaauu! — tvirtai atsakė Pitas.

— Vienbalsiai. Čia netoli — kitoje gatvės pusėje. Sekretorė Abipusio draudimo laukiamajame — nuostabus funkcinio dizaino grožio pavyzdys. Nepaisant beveik tobulų formų, ant jos galvos puikavosi ausinės, o po ranka buvo visa kita, ko reikėjo pagrindinių pareigų vykdymui. Priminiau sau, kad tuo laiku, kai aš sugrįšiu, ji tiks man į bobutes, ir pasakiau, jog norėčiau pasikalbėti su kompanijos atstovu.

— Prašau sėstis. Pažiūrėsiu, kuris administratorius šiuo metu laisvas.

Man dar nespėjus atsisėsti, pridūrė:

— Jus priims mūsų misteris Pauelas. Prašom čionai. Pamatęs Mūsų Misterio Pauelo kabinetą, nusprendžiau, kad kompanijos reikalai klostosi puikiai. Administratorius glebiai paspaudė man ranką, pasodino, pasiūlė cigaretę ir norėjo paimti krepšį. Krepšio nepaleidau.

— Na, sere, kuo galime būti naudingi?

— Noriu užmigti ilguoju miegu.

Administratoriaus antakiai pakilo, manieros sušvelnėjo. Kompanija, aišku, ir už septynis dolerius apdraus tave nuo gaisro ar vagystės, bet ilgasis miegas — tai proga suleisti nagelius į visą kliento nuosavybę.

Administratorius pagarbiai tarė:

— Išmintingas sprendimas. Pats mielai taip padaryčiau, jei galėčiau. Bet, žinot — pareiga šeimai... Jis ištiesė ranką ir paėmė blanką.

— Tokie klientai, kaip jūs, paprastai skuba. Leiskite man užpildyti šią formą, kad jums nereiktų gaišti ir vargti. Tuomet galėsimė nedelsdami pereiti prie sveikatos patikrinimo.

— Atleiskite...

— Taip?

— Vienas klausimas. Ar jūsų kompanija gali padaryti tokią paslaugą katinui?

Administratorius nustebo ir užsigavo:

— Juokaujat.

Praskleidžiau krepšio kraštus: išlindo Pito galva.

— Susipažinkite — mano bičiulis. O dabar atsakykite į klausimą. Jei ne, aš to paties paklausiu Vidurio Slėnio draudėjų Juk tos įstaigos patalpos taip pat šiame pastate?

Dabar administratorius pasibaisėjo:

— Misteri... Ak, nežinau jūsų pavardės...

— Denis Deivis.

— Misteri Deivi, mūsų kompanija nesavanaudiškai globoja kiekvieną žmogų, peržengusį šios įstaigos slenkstį. Aš joku būdu neleisiu jūsų pas Vidurio Slėnio draudėjus,

— Ir kaip ketinat mane sulaikyti? Dziudo?

— Meldžiamasis! — jis apsidairė priblokšto žmogaus žvilgsniu, — mūsų kompanija nepažeidinėja moralės normų.

— Jūs norite pasakyti, kad Vidurio Slėnis jas pažeidinėja?

— Ne aš, o jūs taip pasakėte. Misteri Deivi, nenoriu jūsų prievartauti...

— Ir nepavyktų.

— ... Bet palyginkite abiejų kompanijų sutarčių pavyzdžius. Pažiūrėkite, ką siūlome — ir ištesime — mes, ir ką gali — bent sakosi galį pasiūlyti — jie.

Administratorius vėl apsidairė ir palinko artyn:

— Neturėčiau to sakyti, — ir, tikiuosi, jūs niekam neprasitarsit, — bet jie net nenaudoja standartinių registracijos kortelių.

— Bet gal sudaro klientui palankesnes sąlygas?

— Kaip? Brangusis misteri Deivi, priaugusius procentus mes atiduodame iki paskutinio cento. To reikalauja mūsų taisyklės... O Vidurio Slėnio kompanija — akcininkai.

— Matyt, reikės nusipirkti tų... Ne, misteri Pauelai, mes veltui gaištam laiką. Ar Abipusio draudimo kompanija priims mano bičiulį? Ar nepriims? Jei ne, aš turbūt jau per ilgai čia užsisėdėjau?

— Jūs norite pasakyti, kad užmokėsite už to sutvėrimo hipoterinį išlaikymą?

— Aš noriu pasakyti, kad mes abu ketiname užmigti ilguoju miegu. Ir nevadinkit jo "tuo sutvėrimu", jo vardas — Petronijus.

— Atleiskit. Suformuluosiu klausimą kitaip. Jūs pasirengęs sumokėti už abiejų, jūsų ir... ir Petronijaus priežiūrą mūsų prieglobstyje?

— Taip. Tik antra sąskaita neturi būti standartinė. Sumokėsiu, aišku, daugiau, negu nustatyta, bet galit mus abu sutalpinti viename karste; juk nereikalausit, kad už Pitą mokėčiau tiek pat, kiek už žmogų.

— Tai labai neįprasta.

— Savaimė aišku. Bet dėl kainos pasiderėsim vėliau... Arba aš derėsiuos su Vidurio Slėnio kompanija. O dabar man terūpi, ar jūs galit patenkinti mano prašymą.

— Eee... — pabarbeno pirštais į stalą misteris Pauelas, — valandėlę.

Pakėlęs ragelį, tarė:

— Oupeli, sujunkit mane su daktaru Berkvistu. Pokalbio neišgirdau, nes administratorius įjungė garso blokuotę, bet netrukus jis padėjo ragelį ir nusišypsojo tarsi išgirdęs apie turtingo dėdės mirtį.

— Galiu pradžiuginti, sere! Buvau užmiršęs tą faktą, kad pirmi sėkmingi eksperimentai buvo atlikti kaip tik su katėmis. Technologija ir kritiniai faktoriai tiksliai nustatyti. Tiesą sakant, Karinio jūrų laivyno mokslinių tyrimų laboratorijoje Anapolyje jau daugiau kaip dvidešimt metų hipotermoje laikoma gyva katė.

Ir dar vienas puikus technikos tobulumo įrodymas: daugiau nei dvejus metus gyvulėlį prižiūrėjo vien automatai. O katė gy-

va, nepasenusi. Kaip ir jūs nepasensit, sere, per visą tą laikotarpį, kuriam nuspręsit atsiduoti mūsų kompanijos globai.

Jau maniau, kad ims žegnotis.

— Gerai, gerai, dabar galime pereiti prie smulkmenų. Reikėjo aptarti keturis punktus: pirma — užmokestis už mūsų priežiūrą, kol žiemosime; antra — kiek laiko žadame miegoti; trečia — kaip investuoti mano kapitalą, kai būsiu užšaldytas; ketvirta — ką daryti, jei išeisiu iš rikiuotės ir nebepabusiu.

Galiausiai pasirinkau dutūkstantuosius metus — gražus apskritas skaičius, ir temiegosiu trisdešimt metų. Bijojau, kad vėliau prabudęs galiu visai nebesusigaudyti. Per pastaruosius trisdešimt metų (tiek esu nugyvenęs) įvykę pasikeitimai ką nori priblokštų — du globaliniai karai, tuzinas smulkesnių tarptautinių peštynių, Didžioji panika, dirbtiniai palydovai, perėjimas prie atominės energijos — ką čia kalbėti, mano vaikystės laikais net multimorfų nebuvo.

Gal ir dutūkstantieji mūsų eros metai pasirodys keisti. Bet jei prabusi anksčiau, Bela gali nespėti pasipuošti raukšlėmis ir raukšlelėmis.

Kai reikėjo apsispręsti dėl turto investavimo, apie valstybines obligacijas ir kitus tradicinius būdus net negalvojau: infliacija įgimta mūsų finansinei sistemai. Nutariau pasilikti “Tarnaitės” akcijas, o už grynus nusipirkti kitų pramoninių akcijų;

ypatingą dėmesį skyriau šakoms, kurios, mano manymu, turėtų augti. Pavyzdžiui, automatizacija. Dar pasirinkau San Francisco trąšų firmą, kuri darė bandymus su mielėmis ir valgomais dumbliais; žmonių kasmet vis daugiau, taigi kepsniai tikrai neatpigs. Likutį pasiūliau kompanijos kredito fondui.

Bet sunkiausia nuspręsti, ką daryti, jei mirsiu nepabudęs. Kompanija tvirtina: mažiausia septyni iš dešimties užšaldytų žmonių gali išlikti gyvi trisdešimt metų. Kompanija nenukentės jokių atvejų. Šansai nelygūs — aš to ir nesitikėjau: sąžiningai lošiant, birža nuostolių neturi. Vien sukčiai, maustantys geltonsnapius, sakosi sudarą partneriui idealias sąlygas, o draudimas — legalizuotas lošimas. Seniausiai, garbiausiai pasaulio draudimo firmai, Londono Loidams, nėra ko bijoti — Loidų partneriams viskas į naudą. Bet neverta tikėtis ypač gerų sąlygų: kažkas juk turi mokėti siuvėjams už Mūsų Misterio Pauelo kostiumus.

Nusprendžiau: mano mirties atveju viskas iki paskutinio cento atiteks kompanijos kredito fondui. Ponas Pauelas panorą mane išbučiuoti, o aš suabejojau tą “septynių iš dešimties” atvejų tikimybe. Bet sprendimo nepakeičiau, nes šitaip paveldėsiu (jei nemirsiu) visų kitų, sudariusių tokias pat sutartis, turtą (jei tie kiti mirs). Rusiška ruletė — gyvieji susižeria banką... O kompanijai, kaip jau įprasta, atitenka procentai, priklausą lošimo namų savininkui.

Pasirinkau lyg ir naudingiausias sąlygas, bet nežinau, ar nesuklydau: misteris Pauelas mane pamilo tarsi krupjė pienburnį, vis sužaidžiantį “zero”. Baigdamas tvarkyti finansinius reikalus, jis jau kuo nuolaidžiausiai žiūrėjo į Pitą: sulygome dėl penkiolikos procentų žmogaus užšaldymo kainos už Pito hibernaciją ir surašėme atskirą sutartį.

Trūko dar teismo leidimo ir sveikatos patikrinimo. Dėl pastarojo nesijaudinau: nujaučiau, kad mano pasirinktomis sąlygomis kompanija mane priglobs net maru mirštantį. Bet bijojau, kad susitarti su teisėju bus nelengva. Taip ir turi būti — juk žmogus, miegantis šaltuoju miegu, juridškai visiškai ne-veiksnius — gyvas, bet bejėgis.

O bijojau visai be reikalo. Mūsų Misteris Pauelas turėjo devyniolika įvairių dokumentų, visų po keturis egzempliorius. Pasirašinėčiau, kol nutirpo pirštai; man beieinant pasitikrinti sveikatos, pasiuntinys su visais tais popieriais bėgte išbėgo pro duris — aš pats teisėju net nepamačiau.

Patikrinimas buvo nuobodus, niekuo nesiskiriantis nuo kitų, jei neminėsim vieno dalyko. Baigdamas apžiūrinėti, gydytojas griežtai pažvelgė man į akis ir paklausė:

— Tamstyte jau seniai šitaip laki?

— Laku?

— Laki.

— Kodėl jums taip atrodo, daktare? Aš blaivut blaivutėlis. “Geri vyrai geroj girioj gerą girą...”

— Aš rimtai klausiu.

— Hm... Gal kokias dvi savaites. Truputėlį ilgiau.

— Girtuoklis per prievartą? Seniau dažnai taip užeidavo?

— Atvirai šnekant, nė karto. Suprantat, — ir aš pradėjau pa-sakoti, ką man iškrėtė Bela ir Mailsas ir kodėl taip bjauriai jaučiuosi.

Gydytojas atstatė delną:

— Paprašyčiau. Pats turiu savo bėdų ir nesu psichiatras. Iš tiesų mane tedomina tik tai, ar paciento širdis atlaikys kūno šaldymo iki 4°C išbandymą. O ji atlaikys. Ir paprastai man nesvarbu, kodėl žmogus sukvailioja ir lenda slėptis kaip kurapka į sniegą, — vienu pusgalviu mažiau. Bet kažkokia atavistinė mano profesinės sąžinės dalis reikalauja neleisti žmogui, kad ir ko kiam apgailėtinam egzemplioriui, gultis į vieną tą kars-tų alkoholio persunktomis smegenimis. Apsisukite.

— Ką?

— Apsisukite. Bakstelsiu į kairįjį sėdmenį.

Apsisukau. Įdūrė. Man besikasant, gydytojas kalbėjo toliau:

— Dabar išgerkite štai šitą. Po kokių dvidešimties minučių būsit blaivesnis negu kada nors šį mėnesį. Tada, jei bent kiek sugebate mąstyti, — kuo aš abejoju, — galėsite vėl apgalvoti savo padėtį ir nuspręsti, ar geriau bėgti nuo nesėkmių, ar vyriškai jas atremti.

Išgėriau.

— Viskas, prašom rengtis. Dokumentus pasirašau, bet per-spėju: galiu atšaukti leidimą pačią paskutinę akimirką. Daugiau nė lašo alkoholio, kukli vakarienė, jokių pusryčių. Ryt priešpiet — galutinis patikrinimas.

Nusisuko net neatsisveikinęs. Apsirengiau ir išėjau iš kabineto blaivut blaivutėlis. Pauelas buvo spėjęs sutvarkyti visus popierius. Kai susirinkau juos, pasakė:

— Jei norit, galite palikti dokumentus čia ir pasiimti rytoj rytą... Tai yra, tą egzempliorių, kuris priklauso jums.

— O kiti?

— Vieną egzempliorių pasilieiname mes, kitą, jums užmigus, išsiunčiame juristams, o trečią — į archyvą. Gydytojas per-

spėjo dėl dietos?

— O kaipgi, — nukreipiau žvilgsnį į popierius norėdamas pa-slėpti pyktį.

Pauelas ištiesė ranką:

— Pasaugosiu per naktį. Patraukiau popierius į save:

— Pats galiu. Gal sugalvosiu pakeisti kurias akcijas kitomis.

— Ee... Vėloka ką nors keisti, mielas misteris Deivi.

— Neskubinkit mane. Jei ką pakeisiu, atvyksiu anksčiau. Atidariau krepšį ir įkišau popierius į šoninį skyrių šalia Pito. Vertingus dokumentus visuomet laikau čia: gal ir ne tokia saugi vieta, kaip valstybiniai archyvai Karlsbado požemiuose, bet saugesnė, negu atrodytų iš pirmo žvilgsnio. Kartą vienas kišenvagis bandė kažką ištraukti iš to skyriaus. Vargšelis ir dabar dar tikriausiai nešiojasi randus, paliktus Pito dantų ir nagų.

2

Automobilį buvau palikęs Peršingo skvero stovėjimo aikštelėje. Įmečiau monetą į saugojimo automata, išvairavau mašiną į Vakarų magistralę, iškrausčiau Pitą iš krepšio, įtaisiau ant sėdynės ir atsipūčiau.

Tikriau — pabandžiau atsipūsti. Judėjimas Los Anžele per daug greitas ir nuožmus, kad galėčiau visai ramiai atsiduoti automatinio vairuotojo malonei; ketinau visą tą įrenginį perkonstruoti — tai toli gražu ne “absoliučiai patikimas” naujausios laidos prietaisas. Kai išvažiavau iš Vakarų prospekto ir galėjau pats imtis vairo, jau buvau suirzęs ir norėjau išgerti.

— Štai oazė, Pitai.

— Kurrr?

— Čia pat, priešais.

Bet ieškodamas vietos mašinai pastatyti (Los Anželo niekas neužkariaus: okupantai neras kur pastatyti mašinų), prisiminiau gydytojo perspėjimą dėl svaigalų.

Nuoširdžiai išdėjau, kur jis gali susikisti savo nurodymus.

Kažin ar jis suprastų beveik parai praėjus, gėriaus ar ne? Lyg ir buvau skaitęs apie tai kažkokį straipsnį, bet nelabai įdėmiai, nes tai ne mano sritis.

Velniai rautų, jis tikrai gali uždrausti man užmigti šaltuoju miegu. Verčiau bėgti nuo pagundos ir neliesti to skysčio.

— Na? — pasiteiravo Pitas.

— Vėliau. Geriau susirasim kokį įvažiuojamą restoraną. Staiga pajutau, kad gerti, tiesą sakant, nenoriu — tik pavalgyti ir išsimiegoti. Gydytojo teisybė: jau kelias savaites nesu buvęs toks blaivas ir žvalus. Gal į mano sėdimąją buvo pa-prasčiausiai suleista arkliška vitamino B1 dozė? Taigi susiradome restoraną, kur galima užkąsti neišlipant Aš mašinos. Sau užsisakiau ant iešmo keptą viščiuką, o Pitui — pussvarį šnicelio ir pieno. Kol visa tai bus atnešta, kai kur su katinu su-vaikščiotsime. Mudu su Pitu dažnai valgome tokiuose restoranuose — čia nereikia katino slapstyti.

Po pusvalandžio išvairavau automobilį iš važiuojamosios dalies, sustojau, užsidegiau cigaretę, pakasiau Pitui pakaklę ir susimąsčiau.

Deni, vaikuti, gydytojas sakė tiesą: tu bandei pasislėpti butelyje. Tavo smailėjanti galva pro kakliuką pralenda, bet va pečiai kliūva. Dabar esi blaivut blaivutėlis, pilvas prikimštas, pirmą kartą po daugybės dienų ramiai ilsiesi. Ir tau geriau.

Kas dar? Ar dėl viso kito taip pat gydytojo teisybė? Tu tikrai toks jau skystas, kad ir apsiginti negali? Kam šis žingsnis? Nuotykių vilioja? Ar slepiesi pats nuo savęs, kaip koks psichopatas, bandantis grįžti į motinos iščias?

Betgi aš tikrai noriu, tikinai save, tikrai noriu pamatyti dutūkstantuosius. Viešpatie!

Gera, nori. Bet ar dėl to reikia bėgti, taip ir nesuvedus sąskaitų čia, dabartyje?

Na žinoma žinoma, bet kaip jas suvesti? Visai nenoriu, kad Bela grįžtų — tik jau ne po to, ką ji padarė. O ką dar galėčiau? Paduoti juos į teismą? Kvailystės. Neturiu jokių įrodymų. Ir iš viso — bylos niekas niekad nelaimi, tik patys teisininkai.

Pitas tarė:

— Naaaa? Neee!

Pažvelgiau į jo skersai išilgai randuotą galvą. Pitas po teismus nesitampytų: jei jam nepatinka kokio katino ūsai, jis paprasčiausiai išsikviečia jį kautis kaip dera katinui.

— Žinai, Pitai, tavo teisybė. Surasiu Mailsą, išlaušiu ranką ir tol ja velėsiu jam galvą, kol tas tipas prabils. O po to galėsime miegoti. Bet pirmiausia turim išsiaiškinti, ką būtent jie padarė ir kas visa tai sugalvojo.

Netoli stovėjo telefonas automatas. Paskambinau Mailsui, radau jį namie ir pasakiau, kad niekur neišeitų, aš netrukus būsiu.

Tėvas davė man Danieliaus Buno Deivio vardą, taip pademonstruodamas asmeninę nepriklausomybę ir pasitikėjimą savi-mi. Aš gimiau 1940 metais, kai visi tvirtino, kad individualybė pasmerкта, kad ateitis priklauso stereotipams. Tėvas tuo netikė-jo: man duotas vardas buvo jo iššūkis opinijai.

Kai prasidėjo Šešių savaitių karas, aš jau buvau kvalifikuotas inžinierius mechanikas ir tarnavau armijoje. Su savo diplomu galėjau tapti karininku, bet nenorėjau, nes iš tėvo paveldėjau vieną dalyką — nenugalimą troškimą priklausyti tik nuo savęs: neįsakinėti, neklausyti įsakymų, nepaisyti tvarkaraščių; tenorėjau atitarnauti privalomą laiką ir nešdintis sau. Baigiantis šalta-jam karui, buvau seržantas technikas Sandijos arsenale Niu Mechike — kimšau į bombas atominį įdarą ir planavau, ką veiksiu atitarnavęs. Tą dieną, kai Sandija išlėkė į orą, aš buvau Dalase — turėjau apiforminti naują “Schrecklichkeit” siuntą. Radioak-tyvios nuosėdos iškrito Oklahomos pusėje, taigi likau gyvas pasidžiaugti tuo, ką užsitarnavau armijoje.

Pitas išgyveno panašiai. Turėjau tokį bičiulį, Mailsą Džentrį, veteraną, vėl pašauktą į veikiančias pajėgas. Jis buvo vedęs našlę, kuri turėjo dukrą, bet kai Mailsas buvo pašauktas tarnybon, jo žmoną mirė. Jis negyveno dalinyje, o nuomojo butą El-bekverke, kad turėtų kur laikyti podukrą Frederiką. Mažoji Rika (mes niekad nevadinome jos Frederika) globojo Pitą. Ačiū

kačių patronei Bubastei — Mailsas, Rika ir Pitas tą siaubingąjį savaitgalį buvo išvykę; Rika pasiėmė Pitą, nes aš negalėjau vežtis katiną į Dalasą.

Kai pasirodė, kad Tale ir kitose vietovėse laikomos ištisos atsarginės divizijos, apie kurias niekas net neįtarė, nustebau ne mažiau už kitus. Jau nuo trisdešimtųjų metų buvo žinoma, kad žmogaus organizmą galima užšaldyti, ir jame vykstantys procesai sulėtėja, beveik sustoja. Bet prieš Šešių savaitių karą tai buvo tik laboratoriniai eksperimentai, arba paskutinė priemonė, kurios griebiamasi beviltsiais atvejais. Štai ką pasakyčiau karinių mokslinių tyrimų naudai: jei tik pinigai ir žmonės gali išspręsti problemą — rezultatas bus. Išleidžiamas dar milijardas, pasamdomas dar tūkstantis mokslininkų bei inžinierių — ir kažkokiu neįtikėtinu, negirdėtu, net nemokslišku būdu išdygsta sprendimai. Stazė, šaltasis miegas, hibernacija, hipotermija, sulėtinta medžiagų apykaita — vadink kaip nori, bet medicinos logikos mokslinio tyrimo grupės išrado būdą sukrauti žmones rietuvėmis kaip malkas, kad reikalui esant būtų galima juos panaudoti. Pirmiausia narkozė, paskui hipnozė, paskui — užšaldymas iki 4°C pastoviai palaikant tokią temperatūrą, tai yra, konservavimas, esant didžiausiam vandens tankumui, bet be ledo kristalų. Jei žmogaus skubiai prireikia, diatermija ir pohipnozė komanda gali jį prikelti per dešimt minučių (Noume užtekdamo ir septynių), bet toks procedūros greitis sendina audinius, o pats objektas gali visam gyvenimui likti priekvailis. Jei skubėti nereikia, patartinas dviejų valandų minimumas. Karo profesionalai greitąjį metodą vadina „numatyta rizika“.

Viską nulėmė rizika, kurios priešas nenumatė, todėl karui pasibaigus buvau išleistas į atsargą, ir mudu su Mailsu ėmėmės darbo; maždaug tuo pat metu draudimo kompanijos pradėjo pardavinėti šaltąjį miegą.

Mohavos Dykynėje, nenaudojamame pastate, priklausančiame Karinėms oro pajėgoms, įrengėm nedidukę gamyklą ir pasiūtelkė manąjį gebėjimą konstruoti ir Mailso juridinę bei prekybinę patirtį, pradėjome gaminti „Tarnaitę“. Taip, tai aš sukūriau „Tarnaitę“ ir jos giminaičius — „Langavalį Vilį“ ir visus kitus, — nors mano vardo ant jų nerasite. Dar armijoje įtemptai svarsčiau, ką vienas inžinierius gali veikti. Dirbti *Standard*, arba *Diuponui*, arba *General Motors*? Po trisdešimties metų tau surengiami atsisveikinimo pietūs ir esi išleidžiamas į pensiją. Dirbdamas kurioje šių firmų nebadausi, skraidysi kompanijos lėktuvais, bet nebūsi laisvas. Valstybinėms įmonėms taip pat reikia daugybės inžinierių: vos pradėjus dirbti — geras atlyginimas, nemaža pensija, jokių rūpesčių, kasmet mėnuo atostogų. gausios lengvatos... Bet valstybinių atostogų man jau iki kaklo pakako, ir aš norėjau būti nepriklausomas.

Kam galėtų užtekti vieno inžinieriaus ir kas nereikalautų šešių milijonų darbo valandų, kad rinkoje pasirodytų pirmasis modelis? Žmonės sakė, kad nebegrįš tie laikai, kai galėjai atidaryti dviračių gamyklą, turėdamas vos kelis dolerius pradinio kapitalo kaip Fordas ar broliai Raitai. Aš tuo netikėjau.

Automatizacija augo kaip ant mielių: kilo chemijos gamyklos, kuriose tereikėjo dviejų žmonių prietaisams stebėti ir vieno sargų; mašinos, viename mieste spaudžiančios bilietus ir dar šešiuose miestuose žyminčios juos antspaudu „Parduota“;

plieniniai kurmiai, patys rausiantys anglį — prižiūrėtojams bereikia patogiai įsitaisyti prieš ekraną ir stebėti darbą. Taigi, kol dar figūravau dėdės Semo algalapyje, kimšausi į smegeninę elektronikos, grandinių teorijos, kibernetikos žinias — visą lektūrą, prieinamą asmeniui, turinčiam „Q“ pažymėjimą.

Kas mažiausiai automatizuota? Atsakau: namų šeiminkės ūkis. Visai nebandžiau sukurti protingai, mokslškai suplanuotų namų: moterims tokių ir nereikia, jos tenori geriau įrengtos olos, Namų šeiminkės vis dar pasigenda tarnų, nors pastarieji seniai išnyko — kaip ir mastodontai. Mažai tepažįstu šeiminkinių, neturinčių vergvaldžio polinkių: jos kuo rimčiausiai mano, kad tiesiog privalo egzistuoti žaliūkės kaimo merginos, dėkingos už galimybę keturiolika valandų per parą šveisti grindis, valgyti nuoliekas nuo darbdavių stalo ir gauti atlyginimą, į kokią spjautų net santechnikos padėjėjas.

Štai kodėl savo pabaisą mes pavadinom „Tarnaitę“ — pavadinimas kėlė atminimus apie tą jaunutę imigrantę, pusiau vergę, kurią vaikydamo senelė. O iš tiesų tai buvo kiek patobulintas dulkių siurblys, kurį ketinome pardavinėti paprasto dulkių siurblio kaina.

„Tarnaitės“ (pirmojo modelio, o ne vėliau sukurto gana sumanaus roboto) paskirtis — grindų valymas. Mašina ištisą dieną be jokios priežiūros galėjo valyti bet kokias grindis. O namuose visad atsiras valytinos grindys.

„Tarnaitę“ šlavė, šluostė, siurbė, blizgino — įrašai jos debiliškoje atmintyje padėdavo pasirinkti valymo būdą. Radusi ką didesnį už cigaretės nuorūką, pakeldavo ir padėdavo ant viršuje įtaisyto padėklo, kad kas protingesnis nuspręstų, reikia tai išmesti ar ne. Ji ištisą dieną tyliai ieškodavo nešvarumų, nieko nepraleisdama spirale slydo švariomis grindimis, be perstojo žvalgydamasi šiukšlių. Jei kambaryje būdavo žmonių, ji, kaip gerai išauklėta tarnaitė, pasišalindavo, nebent pasivijusi šeiminkė paspausdavo jungiklį, tuo pasakydama, kad vargšė mašina gali sau būti. Apie pietus „Tarnaitę“ keliaudavo prie stovo pasikrauti; vėliau ėmėme gaminti automatus su įmontuotais „amžiniais“ energijos blokais.

„Tarnaitė-1“ nedaug tesiskyrė nuo dulkių siurblio. Bet užteko ir to „nedaug“: mašina dirbo neprižiūrima, ir žmonės ją pirko.

Nukniaukiau ketvirtojo dešimtmečio pabaigoje *Scientific American* aprašytą „Elektrinių vėžlių“ važiuoklės konstrukciją, atminties bloką nuplagijau nuo balistinės raketos „smegenų“:

(štai kuo geri visi griežtai įslaptinti žaisliukai: jie neužpatentuojami), o valymo įtaisus ir sujungimus perėmiau iš tuzino įvairių reikmenų, pradedant grindų šveistuvu, naudojamu karinėse ligoninėse, gazuoto vandens automatu, ir baigiant manipulatoriais, atliekančiais operacijas su pavojingomis medžiagomis atominės energetikos bazėse. Nieko iš tiesų naujo nesukūriau — paprasčiausiai neįprastai suderinau įprastus dalykus. O norint, kad mūsų įstatymai pripažintų ką turint išradėjo „gyslelę“, reikia susirasti gerą patentų juristą.

Bet štai masinės produkcijos gaminimui prireikė tikro genialumo. Visą prietaisą buvo galima surinkti iš standartinių dalių, siūlomų Svito kataloge, trūko tik poros trimačių diskų ir vienos spausdintos plokštės. Plokštę užsisakėm pagal perigaliojusias sutartis, diskus gaminau pats pasiūrėję, kurią vadinome savo „fabriku“, naudodamasis karinėms gamykloms nebereikalingais prietaisais. Iš pradžių visą konvejerį aptarnavome mudu su Mailsu: patys derinom, patys šlifavom, patys dažėm. Mūsų pirmojo savikaina buvo 4317 dolerių 9 centai; pirmojo šimto — apie 39 dolerius vienetas; Los Anželo komisas nupirko juos po 60 dolerių, o pardavinėjo po 85. Teko automatus parduoti perpirkliams, kad kaip nors jų atsikratytume, nes neįstengėme gauti prekybinės paskolos: vos nemirėm badu, kol gavom pirmąsias pajamas. Paskui *Life* pasirodė dviejų puslapių straipsnis apie „Tarnaitę“ — tada jau beliko susirasti padėjėjų pabaisai montuoti.

Netrukus prie mūsų prisidėjo Bela Darkin. Mudu su Mailsu stuksendavome laiškus 1908 metų laidos *Underwood* markės mašinėlė; Belą pasamdėme mašininkės bei buhalterės pareigoms ir išsinuomojome elektrinę rašomąją mašinėlę su automatine klaviatūra bei kopijavimo juosta, o aš sukūriau firmos blanką. Visas pajamas vėl dėjome į gamybą: aš su Pitu miegojau dirbtuvėje, o Mailsas ir Rika gyveno namelyje gretimai. Gynybos tikslais sudarėm sąjungą. Susivienijime privalo būti bent trys asmenys, todėl paskyrėme dalį akcijų Belai ir patikėjome jai išdininkės postą. Mailsą paskyrėme direktoriumi ir vyriausiuoju ūkvedžiu, aš tapau vyriausiuoju inžinieriumi bei tarybos pirmininku... Ir pasilikau 51% akcijų.

Noriu paaiškinti, kodėl kontrolinį paketą pasilikau sau. Aš ne toks jau kiaulė, bet norėjau būti pats sau ponas. Pripažįstu, kad Mailsas dirbo kaip jautis. Bet daugiau nei 60% pradinio kapitalo buvo mano santaupos, ir visą 100% projektavimo bei konstravimo darbų atlikau aš. Pats Mailsas nebūtų pagaminęs „Tarnaitės“, o aš galėjau ją padaryti su bet kuriuo iš tuzino galimų partnerių, ir net be jokio partnerio, nors tikriausiai pelno išspausti man nebūtų pavykę: Mailsas — apsigimęs biznierių, o aš — ne.

Bet norėjau būti tikras, kad dirbtuvės priklauso man, o prekybinius reikalus visiškai patikėjau Mailsui... Kaip išaiškėjo vėliau, patikėjau per daug.

„Tarnaite-1“ žmonės pirkto kaip alų stadione, ir kurį laiką teko rūpintis jos tobulinimu, tikro konvejerio įrengimu, dirbtuvių viršininko ieškojimu. Kai visa tai sutvarkiau, patenkintas sėdau projektuoti kitų prietaisų. Namų ruošai skiriama stebėtinai mažai dėmesio, nors ji sudaro mažiausia 50% visame pasaulyje atliekamo darbo. Žurnalai moterims kalba apie „namų ruošos lengvinimą“, „ekonomiškas virtuves“, bet visa tai tauškalai: dailiose žurnalų iliustracijose demonstruojami įnagai iš esmės nesiskiria nuo Šekspyro laikų namų apyvokos reikmenų. Šios srities dar nepalietė mokslinė techninė revoliucija.

Niekas nepakeis mano nuomonės, kad namų šeimininkės — reakcionierės. Joms nereikia viską mokačią mašinų, jos geidžia prietaisų, kurie atstotų išnykusius tarnus — valytų, virtų ir prižiūrėtų vaikus.

Ėmiau galvoti apie purvinus langus ir vonioje liekančią nešvarumų juostą, kurią taip sunku ir nepatogu valyti. Pasirodo, tam tikras elektrostatinis prietaisas gali žaibiškai nuluobti nešvarumus nuo bet kokio šlifuto silikatinio paviršiaus, langų stiklo, vonių, klozetų ir panašių daiktų. Tai — „Vilis Langavalys“, ir tikrai keista, kad niekas apie tokį įtaisą nebuvo pagalvojęs anksčiau. Tačiau gaminti „Vilio“ pardavimui neleido tol, kol galėjau pasiūlyti jį už pirkėjams įkandamą kainą. Žinot, kiek anksčiau kainuodavo valanda langų plovimo?

Mailsui toks delsimas anaipol nepatiko. Jis norėjo paleisti aparatą į rinką, kai tik tas atpigs. Bet aš spyriausi: „Vilis“ turi būti dar ir lengvai pataisomas. Svarbiausias daugumos namų ruošos automatų trūkumas tas, kad kuo jie geresni ir kuo daugiau darbų moka, tuo dažniau genda — ir kaip tik tada, kai jų labiausiai prireikia, o atgaivinti juos tegali specialistas, kuriam tenka mokėti po penkis dolerius už valandą. O po savaitės vėl kas nors sugenda — jei ne indų plovimo, tai oro kondicionavimo įtaisas, ir sugenda paprastai šeštadienį, vakare, pūgai siaučiant.

Norėjau, kad mano sukurti aparatai dirbtų nestabčiodami ir nevarytų savo šeimininkams vėžio.

Bet automatai genda — net manieji. Kol neišauš ta didi diena, kai mašinose neliks judančių detalių, aparatūra eis iš rikiuotės. Jei jūsų namai pilni įvairiausių prietaisų, tai kuris nors vis vien bus sugedęs.

Tikrai kariniai moksliniai tyrimai neliaka be rezultatų, ir karo mokslas jau seniai susidorojo su šia problema. Juk negali sau leisti pralaimėti mūši, paaugoti tūkstančius ar milijonus žmonių, gal net visą karą prakišti vien dėl to, kad sugenda koks nykščio didumo prietaisėlis. Karinėje aparatūroje daugybė gudrių įtaisų: kontrolinės grandys, pagalbinės grandys, sutrigubintos schemos ir taip toliau. O karinė gudrybė, kurią galima pritaikyti namų ruošos automatams — keičiamų blokų principas.

Idiotiškai paprasta mintis: ne taisyti, o keisti. Norėjau visas galinčias sugesti „Vilio Langavalio“ dalis sumontuoti lengvai pakeičiamais blokais ir prie kiekvieno „Vilio“ pridėti atsarginių blokų rinkinį. Vienas detales bus galima išmesti, kitas — pasiūsti taisyti, bet pats „Vilis“ niekad nesuges ilgesniam laikui, negu reikia blokui pakeisti.

Pirmąkart susikirtom su Mailsu. Aš tvirtinau, kad būtent inžinierius turi nuspręsti, kada laikas pereiti prie masinės gamybos; Mailsas spyrėsi, jog tai esąs prekybininko reikalas. Jei ne mano kontrolinis paketas, parduotuvėse pasirodęs „Vilis“ būtų buvęs toks pat nepakenčiamai liguistas kaip ir visi kiti netobuli, prastai sukonstruoti agregatai „darbui palengvinti“.

Mus sutaikė Bela Darkin. Jei ji būtų stojusi Mailso pusėn, aš tikriausiai būčiau leidęs pradėti masinę gamybą anksčiau nei norėjau, nes kvailiojau dėl Belos kaip koks pienburnis.

Bela ne tik puikiai ėjo sekretorės ir padėjėjos pareigas — jos kūno proporcijos būtų sužavėję patį Praksitelį, o jos kvapas kvaitino mane taip, kaip Pitą valerijonai. Kai šitaip trūksta kvalifikuotų sekretorių, o viena geriausių sutinka dirbti batraiščių fabrikelyje už atlyginimą, kurio net vidutiniu nepavadinsi, tikrai derėtų susidomėti kodėl. Bet mes taip apsidžiaugėm, kai Bela išgelbėjo mus nuo popierių tvano, ėmus pardavinėti „Tarnaite“, kad net nepaklausėme, kur ji dirbo anksčiau.

O vėliau aš būčiau piktai atmetęs net mintį apie Belos patikrinimą, nes jos biusto apimtis jau buvo spėjusi gerokai iškreipti mano mąstyseną. Bela leido man išsipasakoti, koks buvau vienišas prieš jai pasirodant, ir švelniai tikino turinti geriau mane pažinti, nors ir linkusi jausti man kažką panašaus.

Numaldžiusi mudviejų ginčą su Mailsu ji netrukus sutiko tapti mano gyvenimo drauge.

— Deni, mielas, tau lemta būti didžiu žmogumi... Ir aš tikiuosi, kad esu kaip tik ta moteris, kuriai skirta tau padėti.

— Šventa teisybė!

— Luktelk, brangusis. Aš negaliu dabar už tavęs tekėti, negaliu apkrauti tavęs vaikais ir mirtinai nukamuoti. Pirmiausia noriu padėti tau tvirtai atsistoti ant kojų. O paskui susituoksime.

Prieštaravau, bet Bela nenusileido.

— Ne, brangusis. Mudviejų laukia dar didelis darbas. „Tarnaitės“ firma išgarsės kaip *General Electric*. Bet po vestuvių aš noriu užmiršti firmos reikalus ir visa atsiduoti rūpesčiui tavo laime. O dabar turiu pasiaukoti tavo labui, tavo ateičiai. Tikėk manim, brangusis.

Ir aš tikėjau. Norėjau nupirkti jai brangų sužadėtuvių žiedą, bet Bela neleido; vietoj žiedo, kaip sužadėtuvių dovaną, perrašiau jai dalį savo akcijų. Sprendžiant firmos ginčus, aišku, los akcijos turėjo ir toliau remti mano balsą.

Kai dabar pagalvoju, man nebeaišku, kas sumanė tą dovaną.

Po to dar giliau pasinėriau į darbą. Galvojau apie šiukšlių dėžes, kurios savaime ištuštėtų, apie įrenginį, kuris sudėtų į vietą

išplautas lėkštes. Visi buvo patenkinti. Tai yra, visi, išskyrus Pitą ir Riką. Pitas nekreipė į Belą dėmesio — jis ignoruoja viską, ko nemėgsta, bet negali pakeisti. O Rika buvo iš tiesų nelaiminga.

Vis per mane. Vadinau Riką “savo mergaitę” dar nuo Sandijos laikų, kai Rika tebuvo šešerių metų amžiaus vaikas didelėmis, rimtomis, tamsiomis akimis, su kaspinėliais plaukuose. Žadėjau “vesti ją”, kai užaugs — tada mudu kartu globosime Pitą. Maniau, kad čia tik toks mūsų išgalvotas žaidimas — gal taip ir buvo, nes Rikai labiausiai rūpėjo tapti pilnateise katino globėja. Bet kas atspės vaiko mintis?

Apskritai aš nesižaviu vaikais. Dauguma vaikų — maži pabaisos, nepasiduodantys civilizavimui iki pat subrendimo, o karta net ir ilgiau. Bet mažoji Frederika priminė mano seserį, kai ta buvo tokio pat amžiaus, o be to, ji mylėjo Pitą ir gerai su katinu elgėsi. O aš patikau mergaitei turbūt todėl, kad niekad nekalbėjau su ja iš aukšto (pats negalėjau to pakeisti, kai buvau mažas) ir rimtai žiūrėjau į jos vaikiškus darbus. Rika buvo puiki: rami, rimta, nemėgo trankytis, žygyti ir sėdėti ant kelių. Mes draugavom, padėjom viens kitam rūpintis Pitu, ir, kiek žinau, mūsų “sužadėtuvių” tebuvo savotiškas žaidimas.

Kai per bombardavimą žuvo mano motina ir sesuo, mečiau ją žaidęs. Padariau tą nesąmoningai — aš paprasčiausiai nebegalėjau juokauti ir prie to nebegrižau. Rikai tada buvo jau septyneri metai; pasirodžius Belai, Rikai sukako dešimt, o kai susižadėjau su Bela — gal jau vienuolika. Kaip mergaitė nemėgo Belos, manau, supratau tik aš — savo neapykantą Rika reiškė vien nenoru kalbėtis. Bela vadino tai “drovumu”; Mailsas tikriausiai irgi taip galvojo.

Bet aš viską supratau ir bandžiau Riką perkalbėti. Ar esat mėginę dar nepasiekusį paauglystės amžiaus vaiką įtikinėti kuo nors, apie ką jis nenori šnekėti? Tai tas pat, ką berti žirnius į sieną. Tariau sau — praeis, kai Rika supras, kokia Bela miela.

Visai kas kita — Pitas. Jei nebūčiau buvęs taip įsimylėjęs, Pito elgesys būtų aiškiai parodęs, kad mudu su Bela niekad viens kito nesuprasim. Ak, kaipgi, katinas Belai “patiko”. Katės jai esančios mielos, mano plinkanti galva — žavi, mano mėgstami restoranai — nuostabūs, ir jai patinka viskas, kas patinka man.

Bet katės neapgausi. Yra “katiški” ir “nekatiški” žmonės, ir pastarieji, “negalintys pakeisti gero, naudingo gyvulėlio”, tikriausiai sudaro daugumą. Jeigu jie iš mandagumo ar dėl kokios kitos priežasties bando tai nusišlepti, jiems nepavyksta, nes jie nemoka bendrauti su katėmis — o kačių kodeksas kur kas griežtesnis negu diplomatų.

Tas kodeksas pagrįstas savigarpa ir tarpusavio pagarba; jis panašus į Lotynų Amerikos *dignidad de hombre*, kurio pažeidėjas rizikuoja gyvybe.

Katės neturi humoro jausmo, jų “aš” baisiai išpūstas, ir jos labai jautrios. Jei paklaustumėt, kam gaišti laiką, tupinėjant apie katę, būčiau priverstas atsakyti, kad logiškos priežasties nėra. Bene paaiškinsi žmogui, nemėgstančiam aštrių sūrių, kodėl jam “turėtų patikti” Limburgo sūris. Šiaip ar taip, visiškai suprantu kinų mandariną, nurėžusį neįkainojamą auksu siuvinėtą rankovę, nes ant jos miegojo kačiukas.

Bela bandė pademonstruoti “meilę” Pitui taip, lyg Pitas būtų buvęs šuo... Ir Pitas ją apdraskė. Po to, kaip išmintingas katinas, skubiai pasišalino ir ilgai nesirodė — ir gerai, nes būtų gavęs į kailį, o Pito aš niekad nemušiau. Suduoti katinui kvailiau negu kvaila: kates paveikia vien kantrybė, tik jau ne smūgiai.

Taigi tepiau įdrėskimus jodu ir bandžiau paaiškinti, ką Bela padarė ne taip: — Atleisk, man iš tiesų nemalonu, baisiai nemalonu, kad taip išėjo. Bet taip bus ir kitą kartą, jei vėl taip darysi!

— Aš juk tenorėjau jį pamyluoti!

— Taip, tiesa... Bet šitaip myluojami šunės, o ne katės. Katės negalima plekšnoti, ją reikia glostyti. Negalima daryti staigių judesių ten, kur gali pasiekti jos nagai. Negalima katės liesti, kai ji nemato... Ir visad reikia stebėti, ar jai patiks. Jei katė nenori būti glostoma, ji iš mandagumo pakentės — katės labai mandagios, — bet aiškiai matosi, ar katei glostymas patinka, o jei ne, reikia baigti, kol neišseko jos kantrybė.

Sudvejojau:

— Tu juk nemėgsti kačių?

— Kačių? Oi, kokie niekai. Aišku, aš mėgstu kates, — o paskui pridūrė: — Gal tik anksčiau aš su jomis nesusidurdavau. O ji labai greit išsiveidžia, ar ne?

— Jis. Tai Pitas, katinas. Ne, tiesą sakant, jis ne toks jau užgaulus, nes su juo visad buvo gerai elgiamasi. Bet tau teks išmokti bendrauti su katėmis. Žinai, iš kačių negalima juoktis.

— Ką? Dėl dievo, kodėl gi?

— Ne todėl, kad jos nejuokingos. Katės baisiai komiškos. Bet jos neturi humoro jausmo, ir juokas jas ižeidžia. Aišku, katė nedrėks, jei iš jos pasišaipysi, tik tyliai nutapens šalin, ir paskui nelengvai su ja besusidraugausi. Bet ne tai svarbiausia. Kur kas svarbiau mokėti paimti katę ant rankų. Kai grįš Pitas, parodysiu, kaip tai daroma.

Bet Pitas net nemanė grįžti, ir aš nebeparodžiau Belai, kaip elgtis su katinu. Po to Bela jo nebelietė. Ji kalbindavo Pitą ir stengėsi pasirodyti jį mėgstanti, bet prie katino nesiartino, o tas savo ruožtu nesiartino prie Belos. Aš pasistengiau užmiršti incidentą — juk negalėjau dėl tokio nieko suabejoti moterimi, kuri man brangesnė už visą pasaulį.

Bet vėliau konfliktas dėl Pito vos nesibaigė krize. Svarstėm, kur gyvensime. Nors Bela vis dar nenorėjo paskirti sutuoktinių datos, mudu dažnai ir smulkiai nagrinėdavome tokius dalykus. Aš norėjau pirkti sodybą kur nors netoli gamyklos, Belai labiau prie širdies buvo butas mieste, o vėliau, prasigyvenus — prašmatni vila Bel-Ere.

Aš kalbėjau:

— Mieloji, tai nepraktiška. Aš turiu gyventi arti gamyklos. O be to, ar esi bandžiusi laikyti katiną miesto apartamentuose?

— Ak, tiesa! Štai kas, brangusis, gerai, kad priminei. Pastaruoju metu aš daug, tikrai daug sužinojau apie kates. Mes atiduosim Pitą išoperuoti. Tada jis bus daug ramesnis ir gyvens miesto bute patenkintas.

Negalėjau patikėti savo ausimis. Įsispoksojau į Belą. Padaryti iš senojo kario eunuchą? Paversti jį židinio puošmena?

— Bela, tu nesupranti, ką šneki!

Ji nutildė mane įprastu “mama geriau žino” ir ėmė žerti argumentus, kurių paprastai griebiasi žmonės, laikantys kates daiktais: kad Pitui visai neskaudės, kad išeis tik į gera, kad ji supranta, koks brangus man tas katinas, ir todėl niekados nedrįstų mudviejų išskirti, kad tai labai paprasta, visai nepavojinga ir daroma visų mūsų labui.

Grubiai nutraukiau:

— O kodėl nesiūlai to paties ir mums?

— Ko, brangusis?

— To paties. Aš irgi suskystėčiau, vakarais sėdėčiau namie ir niekad su tavim nesiginčyčiau. Pati sakei — operacija neskausminga, ir tikriausiai aš būčiau kur kas laimingesnis.

Ji paraudo.

— Kvailys!

— Kaip ir tu!

Bela nebegrižo prie tos temos. Ji niekad neleisdavo nuomonių skirtumui išaugti į barnį: ji nutilo ir ėmė laukti. Bet nepasidavė — nieko panašaus. Bela pati buvo daug kuo panaši į katę. Gal kaip tik dėl to aš ir neįstengiau atsispirti jos kerams.

Džiaugiausi, kad nebereikia ginčytis. Buvau iki ausų apsivertęs darbais — projektavau “Sumanųjį Frenką”. “Vilis” ir “Tarnaitė” žadėjo didžiules pajamas, bet mane persekiojo įkyrus noras sukurti tobulą, universalų namų apyvokos automatą, viską mokantį tarną. Prašom, galit vadinti jį robotu, nors šis žodis baisiai nuvalkiotas, o aš anaip tol nemaniau konstruoti mechaninį žmogų.

Norėjau padaryti prietaisą, galintį nudirbti visus darbus kurie tik pasitaiko namuose: ne tik virti, valyti — tai jau savaime aišku, — bet ir susidoroti su tikrai sudėtingais darbais, tokiais kaip kūdikio pervystymas ar rašomosios mašinėlės juostos pakeitimas. Norėjau, kad vietoj gaujos “Tarnaičių”, “Vilių Langavalių”, “Auklių Nensių”, “Pasiuntinukų Harių” bei “Sodininkų Gusų” vyras ir žmona galėtų įsigyti vieną mašiną, kainuojančių, tarkim, tiek, kiek geras automobilis, bet galinčią atstoti tarną kinietį, apie kurį visi yra skaitę, bet nė vienas mano kartos žmogus nėra regėjęs.

Jei man pavyktų — tai būtų antroji emancipacijos deklaracija, išvaduojanti moterį iš šimtmečius trukusios vergijos. Norėjau, kad nebeliktų to amžinojo “Moters darbai begaliniai”. Namų ruoša — nuobodus ir nereikalingas vargas, ir tai žeidžia mano, kaip inžinieriaus, savigarbą.

Kad galėčiau pats vienas susidoroti su šia problema, visos “Sumaniojo Frenko” detalės turėjo būti standartinės, ir reikėjo vadovautis įprastais principais. Fundamentalūs tyrimai — ne vieno žmogaus darbas: aš tegalėjau tobulinti ankstesnius atradimus, kitaip nebūčiau įstengęs pats apsidirbti.

Laimė, inžinerinė technika buvo jau labai daug pasiekusi, o aš, turėdamas “Q” pažymėjimą, neleidau laiko veltui. Reikalavimai, keliami balistinei raketai, kur kas sudėtingesni už tuos, kuriuos numačiau savo automatui.

Taigi, ką turėjo dirbti “Sumanusis Frenkas”? Atsakau: viską, ką kiekvienas žmogus daro namuose. “Frenkui” nereikia lošti kortomis, myluotis, valgyti, miegoti, bet jis privalo viską sutvarkyti, kai lošimas baigtas, gaminti valgių, kloti lovas, prižiūrėti kūdikį — bent jau stebėti vaiko kvėpavimą ir, jam pakitus, pranešti žmogui. Nutariau, kad atskaninti į telefono skambučius “Frenkui” nereiks, nes Ryšių kompanija jau nuomoja tam tikslui savo prietaisą, Durų atidarinti — taip pat ne, nes daugumoje naujų namų jau įmontuoti atitinkami automatai.

Bet kad “Frenkas” išmoktų nuveikti daugybę mano numatytų darbų, jam būtinai reikia rankų, akių, ausų ir smegenų... Pakankamai smegenų.

Rankas galiu užsisakyti atominės inžinerijos tiekimo kompanijose, kurios gamina ir “Tarnaitės” rankas, tik šikart reiks pačių geriausių, su sudėtingais pagalbiniais mechanizmais ir jautria grįžamojo ryšio grandimi, kokia įvedama mikroanalizei ir radioaktyvių izotopų svėrimui. Akis užsakysiu ten pat, tik paprastesnes, nes “Frenkui” nereikės matyti ir valdyti operacijų, vykstančių už kelių jardų storumo betoninių sienų, kaip atominė reaktorių gamyklose.

Ausis nusipirksiu bet kurioje radijo ir televizijos firmoje, nors tikriausiai teks suprojektuoti papildomą schemą, kad “Frenko” rankas valdytų regėjimas, klausia ir lytėjimas kartu — taip, kaip valdomos žmogaus rankos.

Bet tranzistoriai ir integralinės schemos sutaupo labai daug vietos.

Kopėčių “Frenkui” nereikės. Sumontuosiu išsitempiantį it stručio kaklą ir rankas, panašias į sudedamas žnyples. O ar reikia jį išmokyti vaikščioti laiptais?

Beje, yra toks elektrinis krėslas su ratukais, galintis užvažiuoti ir nusileisti laiptais. Gal nusipirkti ir panaudoti kaip šaši? Jo talpa ir keliamoji jėga apribotų eksperimentinio modelio dydį ir svorį — štai ir turėčiau pradinius matmenis. Maitinimo ir valdymo blokus įmontuočiau į “Frenko” smegenis.

Smegenys — štai kas kebliausia. Galima padaryti žmogaus skeleto tipo ir net geresnį karkasą. Galima įvesti grįžamojo ryšio grandis, ir tas daiktas kals vinis, šveis grindis, muš kiaušinius arba nemuš. Tačiau be to, ką žmogus turi tarp ausų, to padaro ne tik žmogum, bet net lavonu nepavadinsi.

Laimė, žmogaus smegenų man nereikėjo, tenorėjau sukurti klusnų kvaišėlį, gebantį atlikti nuolat pasikartojančias namų ruošos operacijas,

Štai čia ir pravertė Torseno atminties vamzdeliai.

Mūsų tarpkontinentinės raketos “mąstė” Torseno vamzdeliais; supaprastintais Torseno vamzdeliais naudojosi Los Anželo ir panašių vietų eismo reguliavimo sistemos. Gilintis į elektroninės atminties teoriją neverta — net Belo laboratorijų darbuotojai jos dorai nesupranta; svarbiausia — įmontavus Torseno vamzdelį į kontrolės grandį ir rankiniu būdu “nurodžius” mašinai, kaip atliekama ta ar kita operacija, vamzdelis “įsidėmės”, kaip tai daroma, ir sekantį kartą — dar daug kartų — jau pats, be žmogaus pagalbos, valdys tos operacijos atlikimą. Automatiniam įrankiui to gana; balistinėms raketoms ir “Sumaniajam Frenkui” reikia dar ir pagalbinių grandžių, įgalinančių mašiną “mąstyti”. Tiesą sakant, anoks čia mąstymas (mano manymu, mąstyti nesugeba jokia mašina); pagalbinių schema — tai “ieškanti” grandis, kuriai duota programa: “Ieškok to ir to tokiose ir tokiose ribose; kai rasi — vykdyk pagrindinę instrukciją”. Pagrindinės instrukcijos sudėtingumas priklauso nuo Torseno atminties vamzdelio talpos — o ta talpa tikrai didžiulė — ir, be to, “mąstančias grandis” (kaip kažin ką, jos primena skystagalvius patarinėtojus) galima užprogramuoti nutraukti pagrindinių instrukcijų vykdymą, jei procesas nesutampa su įrašytuoju į atmintį.

Tai reiškia, kad užteks “Sumaniajam Frenkui” kartą parodyti, kaip nurinkti nuo stalo, išgrandyti bei išplauti lėkštes, ir

po to jis susidoros su visomis nešvariomis lėkštėmis, kokios tik pasitaikytų. Dar daugiau — galima į jo galvą įbrukti elektroninę jau užprogramuoto Torseno vamzdelio kopiją, ir „Frenkas“ suplaus nešvarias lėkštes, pirmąkart jas išvydęs — ir nė vienos nesukuls.

Dar vienas mokytas vamzdelis — ir „Frenkas“, pirmąkart pamatęs apsišlapinusį kūdikį, iškart pakeis vystyklus, ir niekad o niekad mažylio neužgaus.

Į kvadratinę „Frenko“ galvą lengvai tilps šimtas Torseno vamzdelių, ir kiekviename bus įrašyta vis kito namų ruošos darbo programa. Tada visas „mažančias“ grandis sujungsime su apsauga — schema, kuri lieps „Frenkui“ mesti darbą ir šauktis pagalbos, susidūrus su reiškiniu, nenumatytu instrukcijoje. Kad nebūtų vaikų ar lėkščių nuostolio.

Taigi ėmiau ir sumontavau „Frenką“ elektriniame krėsele. Automatas panėšėjo į kabyklą, besimyluojančią su aštuonkoju... Bet kad žinotumėt, kaip jis šveitė stalo sidabrą!

Mailsas apėjo pirmąjį „Frenką“ iš visų pusių ir nenuleisdamas akių žiūrėjo, kaip tas maišo ir paduoda martinį, krato ir valo pelenines (švarių peleninių „Frenkas“ nelietė), atidaro ir įtvirtina langą, tvarko knygas spintoje ir šluosto nuo jų dulkes. Sriūbtelėjęs martinio, Mailas tarė:

— Per daug vermuto.

— Aš tokį mėgstu. Bet galim liepti, kad tau kokteilį sumaišytų vienaip, o man — kitaip. Dar daug atminties blokų neužpildyta. Juk tai „Sumanusis“!

Mailsas gurkstelėjo dar martinio.

Mailsas kostelėjo ir tarė:

— Pradėsime.

— Gerai,— sutikau.— Brangioji, jei pasitarimas oficialus, protokolą teks surašyti pagal visas taisykles. Taigi, 1970 metai, lapkričio 18, trečiadienis, 21 val. 20 min. Visi akcininkai dalyvauja — surašyk pavardes — D. B. Deivis, tarybos pirmininkas ir pirmininkaujantis. Koks nors senas reikalas?

— Jokio.

— Tvarka. Pradėk, Mailsai. Kas nors naujo? Mailsas krenkstelėjo:

— Aš noriu peržiūrėti firmos veiklos kursą, pasiūlyti programą ateičiai ir pateikti tarybai apsvarstyti finansavimo projektą.

— Finansavimo? Nekvailiok. Skolų mes neturim, o pelnas kas mėnuo auga. Kas tau atsitiko, Mailsai? Nepatenkintas einamąja sąskaita? Ją galima padidinti.

— Įgyvendinus naują programą, skolų atsiras. Mes turim išplėsti gamybą.

— Kokią naują programą?

— Paprašyčiau, Deni. Aš nepatingėjau viską smulkiai išdėstyti raštu. Tegu Bela perskaito.

— Ką gi... Tegu.

Atmetus visas įmantrybes — kaip tikras teisininkas, Mailsas mėgo daugiaskiemėnius žodžius — jis norėjo trijų dalykų: a) atimti iš manęs „Sumanųjį Frenką“, perduoti jį inžinierių konstruotojų grupei ir nedelsiant pradėti gaminti pardavimui; b) — bet čia įsikišau aš:

— Ne!

— Luktelk valandėlę, Deni. Kaip valdytojas ir vyriausiasis ūkvedys, aš turiu teisę pateikti savo pasiūlymus įprasta tvarka. Pataupyk pastabas. Tegu Bela baigia skaityti.

Punktas „b“ reikalavo mesti gaišatį su namudiniu cechu. Mūsų galimybės — kaip kadaise automobilio išradėjų — didžiulės, ir pradininkai — mes, taigi turime kuo skubiau plėstis ir imtis organizuoti prekybą — ir atitinkamą gamybą — šalies ir net pasaulio mastu. .

Pradėjau barbenti pirštais į stalą. Puikiai įsivaizduoju save vyriausio tokios kompanijos inžinieriaus poste. Man tikriausiai net braižomojo stalo neduotų, o jei paimčiau į rankas lituoklį, profsajunga organizuotų streiką. Jau geriau būčiau pasilikęs armijoje ir bandęs prasimušti į generolus.

Bet nepertraukinėčiau. Punktas „c“ skelbė, kad su skatikais neišsiversim — prireiks milijonų. Mus finansuos Manikso susivienijimas, o tai reiškia, kad parsiduosime Maniksui su visu kūnu, siela bei „Sumanioju Frenku“ ir tapsime dukterine įmone. Mailsas liks filialo direktoriumi, aš — vyriausiu inžinieriumi mokslinio tyrimo reikalams, bet sudie laisvoms dienelėms — abu būsim samdiniai.

Paklausiau:

— Viskas?

— Mmm... Taip. Beliko aptarimas ir balsavimas.

— Reikalauju pridėti punktą, suteikiantį teisę sėdėti naktimis ant lūšnos slenkščio ir giedoti religines giesmes.

— Aš nejuokauju, Deni. Taip turi būti.

— Ir aš nejuokauju. Vergui reikia lengvatų, kad jis nemaišautų. Taigi, dabar mano eilė?

— Kalbėk.

Iškėliau priešingą pasiūlymą, apie kurį jau anksčiau galvojau. Atsisakyti gamybos. Džeikas Smitas, vyriausias mūsų gamyklos meistras — geras žmogelis; nepaisant to, jis amžinai mane ištraukia iš malonios kūrybinės miglos taisyti gamybos broko — o tai beveik tas pat, kaip būti išverstam iš šiltos lovos į ledinį vandenį. Štai kodėl dirbu naktimis ir vengiu rodytis dirbtuvėse dieną. O kadangi užimame vis daugiau nebenaudojamų karinių pastatų ir jau numatyta įvesti naktinę pamainą, jaučiu, kad greit ateis toks laikas, kai neberasiu ramios vietos kūrybai, net jei atsisakytume to anaipol neviliojančio plano broliautis su *General Motors* ir *Consolidated*. Aš tikrai ne dvigubas — negaliu išradinėti ir kartu vadovauti gamybai.

Todėl pasiūliau ne plėstis, o trauktis — parduoti „Tarnaitės“ bei „Vilio Langavalo“ patentus, leisti kitiems juos gaminti ir prekiauti, o patiems krauti patentų teikiamą pelną. Kai baigsiu „Sumanųjį Frenką“, jo patentą taip pat parduosime. Jei

licenzijų nori Maniksas — prašom! Tegu tik pasiūlo daugiau, negu kitos firmos. O mes tuo tarpu perkrikštysime savo kompaniją — pasivadinsime Deivio ir Džentrio mokslinių tyrimų korporacija — ir trise jai vadovausime, pasisamdę vieną ar du šaltkalvius, kad padėtų man montuoti naujus automatus. Mailsas ir Bela galės sau atsilošę skaičiuoti įplaukas. Mailsas lėtai palingavo galva:

— Ne, Deni. Kas tiesa, tai tiesa — pardavę licenzijas, šiek tiek uždirbtume, Bet toli gražu ne tiek, kiek patys valdydami gamybą.

— Po perkūnais, Mailsai, mes jos patys nevaldysime, tai ir svarbiausia. Mes parduosime savo sielas Maniksui. O pinigai — kiekgi tau reikia? Juk neplaukiosi iškart dviem jachtomis ir nesimaudysi iškart dviejuose baseinuose. O tu dar šiemet turėsi ir tą, ir aną — jei tik nori.

— Nenoriu.

— Tai ko tu nori?

— Deni, tu nori išradinėti. Mano plane tai numatyta: gausi viską — aparatūrą, darbo jėgą, lėšas — viską, kas tik įmanoma. O aš — aš noriu vadovauti stambioms prekybinėms operacijoms. Stambioms! Aš tai sugebu.

Jis pažvelgė į Belą.

— Nenoriu visą gyvenimą kiurksoti Mohavo dykynėje ir būti vieno vienintelio išradėjo ūkvedžiu. Išverčiau akis:

— Sandijoje tu taip nekalbėjai. Traukies, brolyti? Belai ir man bus gaila su tavim skirtis... Bet kad jau taip trokšti, manau, užstatysiu gamyklą ar dar ką sugalvosiu ir atpirksiu tavo dalį. Nenoriu varžyti niekieno laisvės.

Buvau giliai sukrėstas, bet jei draugužis Mailsas nestygsta, neturiu teisės laikyti jį priištą.

— Ne, aš nesitraukiu, aš noriu, kad firma augtų. Savo pasiūlymą dėl korporacijos veiklos pateikiu oficialiam svarstymui. Reikalauju balsuoti.

Tikriausiai aš atrodžiau pasimetęs.

— Būtinai piktuoju? Gerai. Aš — prieš, taip ir užrašyk, Bela. O savo pasiūlymo šiandien svarstyti nepateiksiu. Mes jį dar aptarsim ir pasidalinsim nuomonėmis. Aš linkiu tau tik gero, Mailsai.

Mailsas spyrėsi:

— Balsuosim pagal taisykles. Kviesk paeiliui, Bela.

— Tuoju pat, sere. Mailsas Džentris, kontrolinės akcijos...— ji perskaitė eilės numerius,— jūs balsuojat už?

— Už.

Ji užsirašė.

— Danielis B. Deivis, kontrolinės akcijos...— ji vėl išbėrė eilę skaitmenų, kurių aš nesiklausiau,— jūs balsuojat už?

— Prieš. Nuspręsta. Nepyk, Mailsai.

— Bela S. Darkin,— tęsė ji,— kontrolinės akcijos...— vėl išvardijo skaitmenis,— balsuoju “už”.

Išsižiojau. Kai pagaliau šiaip taip atgavau žadą, pasakiau:

— Vaikuti, betgi tai neįmanoma! Akcijos, aišku, tavo, bet juk puikiai žinai, kad...

— Paskelbk rezultata,— suurgė Mailsas.

— Dauguma “už”. Pasiūlymas priimtas.

— Užrašyk.

— Taip, sere.

Tada pratrūkau. Pirmiausia aprėčiau Belą, paskui bandžiau įtikinti, galiausiai prikalbėjau jai grubių žodžių, sakiau, kad tai nesąžininga — akcijas, teisybė, dovanojau Belai, bet ji ne blogiau už mane žinojo, kad jos visad rėmė mano balsą, kad visai neketinau paleisti iš rankų kompanijos vairo, kad tai sužadėtuvių dovana — nei daugiau, nei mažiau. Velniai rautų, balandžio mėnesį pats sumokėjau pajamų mokestį už tas akcijas. Jei Bela iškrėtė tokį pokštą prieš vestuves, tai kas bus, kai susituoksim?

Bela pažvelgė tiesiai į mane. Nepažinau jos veido.

— Deni Deivi, jei manai, kad po to, ką čia prišnekėjai, mes vis dar susižadėję, tai esi dar kvailesnis, negu visad maniau.

Ji kreipėsi į Džentrij:

— Nuveši mane namo, Mailsai?

— Aišku, brangioji.

Norėjau kažką sakyti, paskui užsičiaupiau ir išsvyravau lauk, palikęs skrybėlę. Išėjau pačiu laiku, kitaip tikriausiai būčiau užmušęs Mailsą — Belos negalėjau paliesti.

Suprantama, neužmigau. Kokią ketvirtą valandą ryto išlipau iš lovos, čiupau telefono ragelį, pažadėjau didelius pinigus ir apie pusę šešių su pikapu privažiavau prie gamyklos. Nuėjau prie vartų, norėdamas juos atrakinti ir privažiuoti prie pakrovimo aikštelės, kad galėčiau įkelti “Sumanųjį Frenką” per užpakalinį bortą—”Frenkas” sveria keturis šimtus svarų.

Ant vartų kabojo nauja spyna.

Besiropšdamas per tvorą, susibraižiau į spygliuotą vielą. Viduje su vartais vargo nebus — dirbtuvėje rasiu šimtą įrankių spynai nuimti.

Bet durų užraktas irgi buvo pakeistas.

Tuo metu, kai aš žiūrėjau į duris, svarstydamas, kas lengviau — iškulti langą pompa ar, atsinešus iš sunkvežimio domkratą, įgrūsti jį tarp staktos ir rankenos, kažkas riktelėjo:

— Ei tu! Rankas aukštyl!

Rankų nepakėliau, bet atsigrėžiau. Vidutinio amžiaus vyriškis taikėsi į mane didžiuliu revolveriu — su tokiu miestą galima išsprogdinti.

— Kas per vienas?

— O tu kas toks?

— Aš Denis Deivis, vyriausias gamyklos inžinierius. Jis aprimo, bet patrankos nenuleido.

— Teisingai, panašus. Bet jei turi koki atpažinimo dokumentą, geriau parodyk.

— Kokiu pagrindu? Aš klausiu, kas jūs toks?

— Aš? Nebūsi girdėjęs. Džo Todas iš vietinės Patrulių kompanijos. Privatus, turiu pažymėjimą. Turėtumėt mus pažinoti: jau ne pirmą mėnesį naktimis saugom jūsų įmonę. Bet šiąnakt man pavesta ypatinga užduotis.

— Ypatinga? Tokiu atveju, jei jums davė patalpos raktą, atraskit. Man reikia įeiti. Ir nukreipkit pagaliau tą muškietą.

Jis vis dar taikėsi į mane.

— Jokiu būdu negaliu, misteri Deivi. Pirma, neturiu rakto. Antra, dėl jūsų duoti ypatingi nurodymai. Į vidų neįeiti. Atrakinsiu jums vartus.

Apsidairiau, ieškodamas akmens langui išmušti.

— Prašyčiau, misteri Deivi...

— A?

— Nenorėčiau, tikrai nenorėčiau, kad spirtumėtės. Nes šauti į kojas nerizikuosiu: šaulys iš manęs prastas. O šis geležėkas užtaisytas bukomis kulkomis — labai jau jus sudarkys.

Tikriausiai tai ir privertė mane persigalvoti, nors man mieliau manyti, kad visai kas kita: mat vėl pažvelgęs pro langą pamačiau — ten, kur buvau palikęs “Sumanų Frenką”, jo nebėra.

Išleidęs mane pro vartus, Todas įteikė voką:

— Liepta atiduoti, jei pasirodysit.

Laišką perskaičiau sunkvežimyje. Štai kas jame buvo parašyta:

1970, lapkričio 18

Gerbiamas misteri Deivi,

Eilinis valdybos susirinkimas, vykęs 1970 lapkričio 18 d., nutarė nutraukti visus Jūsų ryšius (išskyrus akcininko) su korporacija, kaip numatyta 3-me Jūsų sutarties punkte. Reikalaujame neliesti kompanijos nuosavybės. Asmeniškai Jums priklausantys daiktai bus išsiųsti registruota siunta.

Taryba dėkoja už suteiktas paslaugas ir apgailestauja, kad nesutapęs nuomonėms dėl firmos veiklos kurso buvome priversti žengti šį žingsnį.

*Nuoširdžiai Jūsų —
Tarybos pirmininkas ir vyriausias ūkvedys
Mailsas Džentris per sekretorę-iždininkę
B. S. Darkin*

Tik dukart perskaitęs laišką susiprotėjau, kad nesu pasirašęs su korporacija jokios sutarties, pagal kurią turėčiau vykdyti trečio ar kurio kito punkto sąlygas.

Dieną į motelį, kur laikiau baltinių pamainą, specialus pasiuntinys pristatė paketą. Jame buvo mano skrybėlė, plunksnakotis, antroji logaritminė liniuotė ir keli dokumentai. Bet “Sumaniojo Frenko” brėžinių ir užrašų nebuvo.

Kai kurie popieriai labai mane sudomino. Pavyzdžiui, “sutartis” — kaipgi, trečias punktas davė teisę mane atleisti iš anksto neperspėjus, bet sumokėjus trigubą mėnesinį atlyginimą. Bet dar įdomesnis buvo septintas punktas, naujausios laidos šunybė: pagal jį tarnautojas pasižada penkerius metus nedirbti jokiai konkuruojančiai firmai, o buvę darbdaviai turi pirmumo teisę pirkti jo paslaugas už grynus pinigus, t. y. aš galiu bet kada grįžti, jei tik nukėlęs kepurę paprašysiu darbo Mailso ir Belos; jie man ir skrybėlę tikriausiai dėl to grąžino.

Bet ištikus penkerius metus nebegalėsiu konstruoti namų apyvokos prietaisų, negavęs jų leidimo. Verčiau jau gerklę persirėšiu.

Čia buvo visų perdavimo aktų kopijos, tvarkingai užpildytos, liudijančios, kad “Tarnaitė”, “Vilį Langavalį” ir dar keli smulkesnius išradimus atidaviau “Tarnaitės” susivienijimui (“Sumanusis Frenkas”, aišku, nebuvo užpatentuotas, tai yra, aš maniau, kad jis neužpatentuotas — tiesą sužinojau vėliau).

Bet aš niekam nebuvau perdavęs jokių patentų, net oficialiai nebuvau apiforminęs dokumentų, patvirtinančių “Tarnaitės” susivienijimo teisę į mano išradimus: korporaciją sukūriau aš ir maniau, kad nėra ko skubėti.

Liko dar trys popieriai: mano akcijų (neatiduotų Belai) sertifikatas, patvirtintas čekis ir laiškas, kuriame buvo papunkčiui paaiškinta, už ką man duotas čekis: tai susikaupęs “užmokestis”, išskaičiavus sumas, kurios jau anksčiau buvo išmokėtos grynais, trigubas mėnesinis atlyginimas už atleidimą neperspėjus, pinigai pagal “septintą punktą” — ir premija — tūkstantis dolerių — “atsidėkojant už suteiktas paslaugas”. Tikrai mieli žmonės.

Vėl skaitydamas tą nuostabų rinkinį, spėjau suprasti, kad elgiausi, matyt, nelabai protingai, kai pasirašinėdavau viską, ką Bela padėdavo ant mano stalo. Parašai ant šių popierių tikrai mano.

Kitą dieną aprimau tiek, kad jau galėjau kalbėtis su advokatu — su labai protingu ir labai mėgstančiu pinigus advokatu, besikaunančiu ragais ir nagais ir nevengiančiu smogti priešininkui žemiau juostos. Iš pradžių jis mielai sutiko imtis mano bylos už atitinkamą atlyginimą. Bet, peržiūrėjęs visus daiktinius įrodymus ir išgirdęs viską iki galo, susinėrė pirštus ant pilvo ir apniuko.

— Deni, duosiu patarimą, kuris jums nieko nekainuos.

— Na?

— Nevarkit. Beviltiška.

— Bet jūs sakėt...

— Pats žinau. Jus švariai apmovė. Bet kaip tai įrodysit? Jie ne tokie jau kvaili — nepasisavino jūsų akcijų ir neišvarė

neužmokėję. Davė lygiai tiek, kiek galėtų tikėtis, jei viskas būtų teisėta ir jūs atsistatydintumėt ar būtumėt išvytas — kaip čia nurodoma — nesutapus nuomonėms dėl firmos veiklos kurso. Gavot viską, kas priklauso... Ir apčiulptą tūkstantėlį priedo, kad visi matytų — nepykstama.

— Bet aš nepasirašiau jokios sutarties! Ir neperdavinėčiau patentų!

— Šie popieriai rodo ką kita. Juk pripažįstat, kad parašas jūsų. Ar dar kas nors gali patvirtinti, kad sakot tiesą?

Pagalvojau. Ne, niekas. Net Džeikas Šmitas nežinojo, ką veikia administracija. Vieninteliai liudininkai — Mailsas ir Bela.

Advokatas tęsė:

— Pakalbėkim apie dovanotas akcijas — tai vienintelė galimybė išsipainioti iš to kebelio. Jeigu jūs...

— Betgi iš visų dokumentų tik tas vienas nesuklastotas! Aš perrašiau jai akcijas.

— Taip, bet kodėl? Sakotės perleides jai akcijas kaip sužadėtuvių dovaną, tikėdamasis vedybų. Nekreipkit dėmesio, kad ji balsavo, remdamasi tomis akcijomis — ne čia esmė. Jei įrodysit, kad tai buvo sužadėtuvių dovana, neabejotinai tikintis vedybų, ir kad Bela tai žinojo, galit priversti ją arba tekėti už jūsų, arba grąžinti akcijas. Tada kontrolė vėl jūsų rankose, ir tie paukšteliai skrenda lauk. Galit įrodyti?

— Po velnių, aš nebenoriu jos vesti. Negalėčiau pakęsti.

— Jūsų reikalas. Bet nenorėkit visko iškart. Ar turit liudininkų arba įrodymų — laiškų, šiaip ko, — kurie patvirtintų, kad ji priėmė dovaną, žinodama, kad dovanojate jai akcijas kaip būsimai žmonai?

Pagalvojau. Aišku, liudininkai — ta pati porėlė. Mailsas ir Bela.

— Matot? Prieš jų parodymus ir krūvą dokumentų tegalit priešpastatyti savo žodžius, o taip ne tik nieko nelaimėsit, bet, ko gero, pakliūsit į beprotnamį, kaip paranojikas. Patariu imtis darbo kurioje kitoje srityje... Arba, geriausia, sukurti konkuruojančią firmą kaip atsakymą į tą suklastotą sutartį. Norėčiau pamatyti, kaip tie punktai atlaikytų patikrinimą — aišku, jei ne man tektų tuo užsiimti. Bet nekaltinkit jų suokalbiu. Jie laimės, o tada iškels ieškinį jums ir atims net tuos skatikus, kuriuos dar leido pasilaikyti.

Advokatas atsistojo.

Paklausiau tik dalies jo patarimo. Pirmame to paties pastato aukšte buvo baras. Užėjau ir išgėriau porą, o gal devynetą taurelių.

Važiuodamas pas Mailsą, turėjau pakankamai laiko prisiminimams. Kai susikalėm kiek pinigų, Mailsas su Rika išsinuomojo gražią sodybėlę San Fernando slėnyje, pabėgo nuo alinančios Mohavo kaitros ir į darbą ėmė skraidyti lėktuvu. Apsidžiaugiau, prisiminęs, kad Rikos šiuo metu ten nėra — išsiųsta į skautų stovyklą prie Didžiojo Lokio ežero. Nenorėjau, kad Rika matytų, kai barsiuosi su jos patėviu.

Judėjau suspaustas mašinų srauto Sepulvedos tunelyje, ir staiga man dingtelėjo, kad prieš pasirodant Mailsui būtų nekvaila atsikratyti sertifikato. Nesitikėjau skandalo (nebent pats užvirčiau košę), bet mintis atrodė verta dėmesio... Pasidariau įtarus kaip katinas, kurio uodegą kartą prignybo suveriamos durys.

Palikti popierių mašinoje? O jei mane suims už įžeidimą veiksmu? Kvailai išeis, jei popierius liks automobilyje, o automobilį konfiskuos.

Galėčiau išsiųsti jį pats sau, bet pastaruoju metu siuntas atsiimu Centriniam pašte pagal pareikalavimą, nes tenka kilnoti iš viešbučio į viešbutį, kai išaiškėja, kad su manimi gyvena katinas.

Geriausia pasiųsti dokumentą patikimam žmogui.

Bet tokių nepažįstu.

Ir tada prisiminiau, kuo tikrai galiu pasitikėti.

Rika.

Aš gal atrodau esąs didelis mėgėjas gauti per nagus, jei pasitikiu moterimi, kai visai neseniai viena moteris mane apšvarino. Bet šiedu atvejai visiškai nepanašūs. Riką pažinojau dar visai mažą, ir jei pasaulyje yra nors vienas tikrai sąžiningas žmogus — tai Rika. Ir Pitas taip mano. Be to, Rikos išvaizda nevaro vyrų iš proto. Jos tik veidas moteriškas, o kūnas dar ne.

Kai pavyko ištrūkti iš Sepulvedos tunelio grūsties, išvairavau iš autostrados ir susiradau vaistinę. Ten nusipirkau pašto ženklų, didelį voką, mažą voką ir popieriaus laiškam. Pradėjau rašyti:

Brangioji Riki-tiki-tavi,

Tikiuosi netrukus Tave pamatyti, bet, kol atvažiuosiu, prašau pasaugoti voką, kurį rasi viduje. Tai paslaptis, ir tik mudu turim ją žinoti.

Stabtelėjau ir susimąščiau. Prakeikimas, jei man kas atsitiks... Kad ir autoavarija, ar dar kas, nuo ko nustoji kvėpavęs... Jei popierių turės Rika, gali baigtis tuo, kad jis pakliūs į Mailso ir Belos rankas. Nebent pasirūpinčiau, kad tatai jiems nepavyktų. Galvodamas apie tai, supratau, kad pasąmonėje jau apsisprendžiau: apsieisiu be šaltojo miego. Prablauvėjimas ir gydytojo išrežta paskaita pažadino mano atkaklumą: nebėgsiu, o pasiliksiu kautis, ir geriausias mano ginklas — štai šios akcijos: jas turėdamas, galiu kištis į visus kompanijos reikalus. Jei vėl pabandytų manęs neįsileisti, pasamdę paprastą sargybinių — sekantį kartą ateisiu su teismo atstovu, šerifo įgaliotiniu ir teismo išduotu orderiu.

Ir ieškinį galiu iškelti. Kad ir nelaimėsiu, užtat būsiu padaręs šunybę, o gal net atbaidysiu Manikso žmones nuo sandėrio.

Gal net nesiųsti popieriaus Rikai?

Ne, jei man kas atsitiktų, tegu akcijos lieka jai. Rika ir Pitas — visa mano "šeima". Rašom toliau:

Jeigu kartais nepasirodyčiau visus metus, žinok, kad man kažkas atsitiko. Tada pasirūpink Pitu, jei pavyks jį surasti, ir niekam nieko nesakiusi nunešk mažąjį voką į artimiausią Amerikos Banko skyrių, paduok banko įgaliotiniui ir paprašyk atplėšti.

Paskui paėmiau kitą lapą ir parašiau:

1970, gruodžio 3, Los Andželas, Kalifornija. Vienas doleris rinkliavai apmokėti; kitas vertybes — čia išvardijau savųjų "Tarnaitės" akcijų aprašus ir eilės numerius — patikiu Amerikos Bankui saugoti Frederikos Virdžinijos Džentri vardu, kol jai sukaks dvidešimt vieneri metai; sukaktuvių dieną perduoti jai.

Pasirašiau. Tikslas aiškus, o ko nors geresnio prie vaistinės stalo, muzikos automatui staugiant tiesiai į ausį, nesugalvosiu. Dabar, jei man kas atsitiktų, Rika tikrai gaus akcijas, o Mailsas su Bela negalės susigrobtį jų sau.

O jei viskas baigsis laimingai, paprasčiausiai paprašysiu Riką grąžinti voką, kai prireiks. Nepasinaudojau antroje sertifikato pusėje atspausda perdavimo forma, kad išvengčiau kebeknės, kai norėsiu dokumentą vėl susigrąžinti; dabar tam pakaks suplėšyti atskirą popieriaus lapą.

Užklįjavau sertifikatą ir perdavimo raštą mažesniame voke, idėjau jį ir laišką Rikai į didesnįjį voką, užrašiau skautų stovyklos adresą ir įmečiau voką į pašto dėžutę greta vaistinės. Paskaičiavau, kad laiškai iš dėžutės bus išimti maždaug po keturiasdešimties minučių, ir grįžau į automobilį pralinksmedamas — ne todėl, kad apsaugojau akcijas, o todėl, kad atsikračiau rimtesnių problemų.

Na, gal ir neatsikračiau, bet nusprendžiau drąsiai atremti bėdas, užuot pabėgęs ir įlindęs olon žaisti slėpynių... Ar vėl bandęs paskandinti jas įvairiaskoniuose etilo junginiuose. Aišku, norėčiau išvysti dutūkstantuosius, bet galiu ir taip jų sulaukti. Tuomet būsiu šešiasdešimtmetis ir, ko gero, vis dar švilpčiosiu pamatęs dailią mergytę. Skubėti neverta. Normaliam žmogui peršokti į sekantį amžių vienu ilgu prigulimu — tas pat, ką pamatyti filmo pabaigą, nesužinojus, kas vyko pradžioje. Ir geriausia džiaugtis tais trisdešimčia metų, jiems slenkant vieniems po kitų; tada, atėjus 2000, nereikės stebėtis.

O dabar manęs laukia didžiosios grumtynės su Mailsu ir Bela. Nors ir nelaimėsiu, bet paliksiu jiems ką prisiminti — kaip Pitas, kai grįžta namo srūdamas krauju, bet garsiai skelbdamas: "Kad pamatytum, į ką panašus tas kitas katinas!"

Iš pasikalbėjimo šįvakar ypatingos naudos nesitikėjau. Tai bus tik oficialus karo paskelbimas. Norėjau sutrikdyti Mailso miegą — o jis galės paskambinti Belai ir tokią pat paslaugą padaryti jai.

3

Priartėjęs prie Mailso namų jau švilpavau. Išmečiau mieląją porelę iš galvos ir, kol nuvažiavau paskutines penkiasdešimt mylių, spėjau sugalvoti du naujutėliačius aparatus. Bet kuris jų gali padėti man praturtėti. Vienas — automatas braižymui, valdomas kaip elektrinė rašomoji mašinėlė. Manau, JAV ne mažiau kaip penkiasdešimt tūkstančių inžinierių kasdien susirietę kiurkso prie braižymo lentų ir keikia savo darbą, nes jis įgrysta iki gyvo kaulo ir gadina akis. Nesakau, kad inžinieriai nenori projektuoti — jie nori, bet tai baisiai varginantis darbas.

O turėdami manąjį prietaisą, jie galės sėdėti ant patogios kėdės, spaudyti klavišus ir žiūrėti, kaip ekrane virš klaviatūros auga brėžinys. Nuspaudžiame tris klavišus iškart — horizontali tiesė gula kaip tik ten, kur reikia; dar vieną — papuošiamo ją vertikalia linija; spustelime dar du, paskui dar du klavišus paeiliui — ir linija palinksta reikiamu kampu.

Ką čia, už nedidelę priemoną primontuočiau pagalbinį ekraną, kad architektas galėtų projektuoti izometriškai (tai viešintelis lengvas būdas), ir antrasis ekranas pateiktų stereometrinį brėžinį, projektuotojui net nežiūrint. Dar daugiau, galiu padaryti, kad prietaisas pats braižytų kambarių išdėstymo ir fasadų planus tiesiog iš izometrinio vaizdo.

Svarbiausia — visą aparatą galima surinkti iš standartinių detalių, parduodamų radijo ir fotoreikmenų parduotuvėse. Išskyrus, žinoma, valdymo pultą, bet neabejoju, kad sukursiu tą įtaisą, nusipirkęs elektrinę rašomąją mašinėlę, išlupęs jos vidurius ir pritaikęs klaviatūrą braižymo operacijų valdymui. Mėnuo primityvaus modelio konstravimui, dar šešios savaitės tobulinimui...

Bet mintis apie tą išradimą nugarūčiau į antrą planą, nes žinojau — tikrai padarysiu, ir aparatą žmonės tikrai pirks. Labiausiai mane džiugino tai, kad sugalvojau, kaip nurungti vargšelį "Sumanųjį Frenką". Apie "Frenką" žinau daugiau, nei bet kas sužinotų, tyrinėdamas jį kad ir ištisus metus. Nieks nė nenumano — to užrašuose nepažymėjau, — kad kiekviena mano sukurta schema turi dar bent vieną darbinį variantą ir kad "Frenko" galimybės ribotos, nes ketinau sukurti namų tarną. Pradžiai galima išvaduoti jį nuo būtinybės "gyventi" elektra varomoje kėdėje. O jau toliau galiu daryti kas tik šaus į galvą — tikrai reikės Torseno atminties vamzdelių, o Mailsui nepavyks uždrausti man jais naudotis: vamzdeliai parduodami visiems, kas tik nori sukonstruoti kibernetinę sistemą.

Braižymo aparatas palauks: imsiuos neribotų galimybių visur pritaikomo automato, kurį galima užprogramuoti atlikti bet kokią žmogaus darbą, jei tik darbas nereikalauja tikrai žmogiško protavimo.

Ne, pirmiausia padarysiu braižymo mašiną ir panaudosiu ją "Pito Protėjaus" projektavimui.

— Ką tu į tai, Pitai? Pavadinsime pirmą pasaulyje tikrą robotą tavo vardu.

— Mrrrrr?

— Nebūk toks įtarus, tai garbė.

Dabar, kai įgudau, konstruodamas "Frenką", "Pitą" galėsiu suprojektuoti ir ištobulinti nesitraukdamas nuo savo braižomojo aparato, ir tai neilgai tetruks. Sukursiu žudiką, neįveikiamą demoną, kuris ištums "Frenką", dar nepradėjus pastarojo gaminti. Jei man bent truputį šypstels laimė, priversiu juos bankrutuoti ir maldauti, kad grįžčiau. Norėjot papjauti žąsį, dedančią aukso kiaušinius?

Mailso name degė šviesa, jo automobilis stovėjo prie šaligatvio. Sustojau priešais Mailso automobilį, pasakiau Pi-

tui:

— Tu, drauguži, geriau pasilik saugoti mašinos. Jei kas prisiartintų, triskart skubiai rikteln “Stok”! ir šauk, kad kristų vietoje.

— Neeee!

— Jei nori eiti į vidų, teks sėdėti krepšy.

— Narrn?

— Nesiginčyk. Jei nori kartu, kraustykis į krepšį.

Pitas liuktelėjo į krepšį.

Mane įleido Mailsas. Nei jis, nei aš neištiesėm rankos. Įsivedė į svetainę ir parodė kėdę.

Kambaryje buvo Bela. Nesitikėjau, bet tikriausiai stebėtis nevertėjo. Pažvelgiau į ją ir šyptelėjau:

— Nuostabu, ir tu čia! Tik nesakyk, kad atvažiavai iš pat Mohavo vien šnektelti su senuoju mažyliu Deniu.

O, kai aš užsivedu, galiu bet ką iš klumpių išverst! Pamatytumėt, kaip demonstruoju moteriškas skrybėlaites vakarėliuose!

Bela susiraukė:

— Nekvailiok, Deni. Sakyk, ką turi sakomo, jei turi, ir išeik.

— Neversk manęs skubėti. Čia visai jauku... Mano buvęs partneri... Mano buvusi sužadėtine. Trūksta tik mano buvusio darbo.

Mailsas įtaikiai tarė:

— Na, Deni, nesimaivyk. Mes viską padarėm tik tavo labui... O grįžti į darbą gali kada tik nori. Man bus labai malonu.

— Tik mano labui, ar ne? kažkas panašaus buvo pasakyta ir kariamam arkliavagiui. O grįžti — kaip manai, Bela? Ar galima?

Ji prikando lūpą.

— Aišku, jei Mailsas taip sako.

— Rodos, dar vakar būdavo “Aišku, jei Denis taip sako”. Nebijokit, vaikučiai, aš nežadu grįžti. Paprasčiausiai šįvakar atkakai šio to išsiaiškinti.

Mailsas žvilgtelėjo į Belą.

— Pavyzdžiui? — paklausė ji.

— Na, pirmiausia — kuris judviejų sumanė mane apsukti? O gal kartu planavot? Mailsas lėtai pasakė:

— Tai bjaurus žodis, Deni. Man nepatinka.

— Ką jūs, ką jūs, nesaldžiažodžiaukim. Jei žodis bjaurus, darbas dešimteriopai bjauresnis. Turiu omeny suklastotą neteisėtą sutartį, patentų perdavimo aktų klastotes — o tai, Mailsai, valstybinės reikšmės nusikaltimas; manau, kas kažkelintą trečiadienį ir tavo darbeliai tikrinami. Nesu tuo tikras, bet FTB, be abejo, man pasakys. Rytoj,— pridūriau, pamatęs, kad Mailsas krūptelėjo.

— Deni, tu tikrai toks kvailas, kad bandysi kelti triukšmą?

— Triukšmą? Aš visus kodeksus į darbą paleisiu, civilinius ir kriminalinius, gausit pagal visus straipsnius. Kasytis nespėsit... Nebeht sutiktumėt padaryti vieną dalyką. Bet aš dar nepaminėjau trečios jūsų nuodėmės — “Sumaniojo Frenko” brėžinių vagystės... Ir veikiančio modelio taipogi, nors galit priversti mane sumokėti už detales, nes tikrai užsakinėjau jas kompanijos sąskaita.

— Vagystę — nesąmonė! — rėžė Bela,— tu dirbai kompanijai.

— Nejaugi? Didžiumą darbo nuveikiau naktimis. Ir niekad nebuvau kompanijos samdinys, Bela — patys žinot. Aš tik ėmiau pragyvenimui pinigų iš procentų, gautų už savo akcijas. Ką pasakys Maniksas, kai pateiksiu kriminalinį ieškinį, pareiškęs, kad tai, ką jie nori pirkti — “Tarnaitė”, “Vilis”, “Frenkas”— niekad nepriklausė kompanijai, o buvo pavogta iš manęs?

— Nesąmonė,— nuožmiai pakartojo Bela,— tu dirbai kompanijai. Pagal sutartį.

— Klausyk, vaikučiai, neverta dabar meluoti, pasilaikykite apgavystes parodymams teisme. Čia nieko nėra, išskyrus mus, mielieji. O iš tiesų aš tenoriu sužinoti, kas tai sumanė. Pats žinau, kaip planas buvo įgyvendintas. Bela, tu man atnešdavai popierius pasirašyti. Jei reikėdavo pasirašyti kelis dokumentus, tu juos susegdavai — aišku, kad man būtų patogiau; visad buvai puiki sekretorė — ir apatiniuose popieriuose aš tematydavau vietą parašui. Dabar žinau, kad į tuos dailius pluoštus įkišai kelias klastotes. Taigi aišku, mechaniškai suktybę pravairavai tu — Mailsas negalėjo. Kur ten, jis net spausdinti dorai nemoka. Bet kas sukūrė tekstą tų dokumentų, kuriuos man nemačiom pakišai? Tu? Nemanau... Arba esi juridiškai išsilavinusi, o to niekad neminėjai. Tai kaip, Mailsai? Ar galėjo paprasta sekretorė taip dailiai išdėstyti tą nuostabų septintąjį punktą? Ar tam reikėjo teisininko? Tai yra, tavęs?

Mailsas cigaras jau seniai buvo užgesęs. Išsiėmęs jį iš burnos ir apžiūrėjęs, Mailsas atsargiai pasakė:

— Deni, drauguži, jei galvoji, kad priversi mane prisipažinti, esi beprotis.

— Ak, liaukis, mes vieni. Vis vien kalti jūs abu. Bet norėčiau tikėti, kad štai ši Dalilė atnešė tau paruoštą planą ant padėklo ir suviliojo tave silpnumo akimirka. Bet žinau, kad tai netiesa. Jei pati Bela ne juristė, judu tai sumanėt kartu ir esat nusikaltimo bendrininkai nuo pradžios iki galo. Tas gudrybes surašei tu; ji atspausdino ir pakišo man, nieko neįtariančiam, pasirašyti. Teisingai?

— Neatsakyk, Mailsai!

— Aišku, neatsakysiu,— sutiko Mailsas,— tame krepšyje gali būti paslėptas diktofonas.

— Reikėjo įsidėti,— pripažinau,— bet neišidėjau. Praskleidžiau krepšio kraštus, ir išlindo Pito galva.

— Visą girdi, Pitai? Galvokit, ką šnekat, mielieji: Pito atmintis kaip dramblio. Ne, diktofono aš neatsinešiau — esu tik doras bukalgalvis senukas Denis Deivis, kuris nieko neapgalvoja iš anksto. Šleivoju kaip aklas, pasitikėdamas draugais... Kaip pasitikėjau jums. Ar Bela juristė, Mailsai? Ar tu pats sėdai ir šaltakraujiškai suplanavai, kaip mane apgauti, apiplėšti,

ir dar taip, kad visa tai teisėtai atrodytų?

— Mailsai,— įsiterpė Bela,— turint jo gabumus, galima pasidaryti cigarečių pakelio dydžio diktofoną. Gal diktofonas ne krepšyje. Gal jo kišenėje.

— Gera mintis, Bela. Kitąkart turėsiu.

— Pats žinau, mieloji,— atsakė Mailsas,— bet jei taip, tu per daug kalbi. Prikąsk liežuvį.

Bela atsakė žodžiu, kokio iš jos lūpų dar nebuvo girdėjęs. Pakėliau antakius:

— Žodžiuojatės? Jau prasidėjo vagių tarpusavio rietenos? Patenkintas pamačiau, kad Mailso kantrybė senka.

— Prikąsk liežuvį, Deni, jei nori likti sveikas.

— Ša ša! Aš jaunesnis už tave ir dar nespėjau užmiršti dziudo. O tu žmogaus nenušausi: mieliau pritrėkši jį koku suklastotu juridiniu dokumentu. Sakau “vagys”— ir laikau jus vagimis. Vagys ir apgavikai — abu.

O Belai pasakiau šitaip:

— Tėvas mane mokė niekad nevadinti ledės melage, veidmaine, bet tu ne ledė. Tu melagė. Ir vagilė. Ir kekšė.

Bela nuraudo ir pažvelgė į mane žvilgsniu, sunaikinusi visą jos grožį — teliko anksčiau slapstęsis grobuonis.

— Mailsai!— sugergždė ji,— tu ir toliau sau sėdėsi leisdamas jam...

— Nurimk! — paliepė Mailsas.— Jis tyčia grubiai kalba. Jis nori, kad įnirštume ir prišnekėtume dalykų, kurių vėliau gailėsime. Tu beveik taip ir darai. Todėl nutilk.

Bela užsičiaupė, bet jos veidas vis dar buvo nuožmus. Mailsas atsigrėžė į mane:

— Deni, aš tikiuosi, kad visad esu praktiškas. Bandžiau atvesti tave į protą, kai dar dirbai firmoje. Norėjau sutvarkyti viską taip, kad nepykdamas sutiktum su tuo, kas neišvengiama.

— Tai yra, kad nerėkčiau prievartaujamas.

— Kaip sau nori. Aš vis vien linkęs tartis taikiai. Jokio proceso tu nelaimėsi, bet aš pats teisininkas ir žinau, kad geriau neprasidėti su teismais, negu laimėti. Jei tik įmanoma. Neseniai sakei, kad galėčiau padaryti vieną dalyką, kuris tave nuramintų. Pasakyk, ko nori — gal ir susitarsim.

— Ak, taip, aš jau ir pats ketinau apie tai kalbėti. Tu to nepadarysi, bet gal įstengsi susitarti. Čia nieko sunkaus. Liepk Belai grąžinti man akcijas, kurias padovanojau jai sužadėtuvių proga.

— Ne! — pasakė Bela. Mailsas tarė:

— Sakiau, tylėk.

Pažvelgiau į Belą ir paklausiau:

— Kodėl ne, mano buvusi brangioji? Aš tuo klausimu, kaip sako juristai, konsultavausi, ir kadangi dovana įteikta tu-rint omenyje tavo pažadą tekėti už manęs, ne tik moraliniai, bet ir teisiniai nuostatai reikalauja ją grąžinti. Tai nėra “neatlyginama dovana”— manau, pavartojau teisingą terminą — tai daiktas, perleistas tikintis sutarto atlyginimo, tai yra tavo tam tikrais atžvilgiais patrauklios ypatos, kurios aš taip ir negavau. Tai gal atrysi tą kąsnį, ką? Ar vėl persigalvojai ir jau trokšti už manęs tekėti?

Ji paaiškino, kur ir kaip galiu tikėtis santuokos.

Mailsas nuvargusiu balsu tarė:

— Bela, tu viską tik gadini. Argi nesupranti, kad jis bando mus įsiutinti?

Tada atsisuko į mane:

— Deni, jei dėl to atvažiuoju, gali keliauti sau. Jeigu aplinkybės būtų buvusios tokios, kaip tu nepagrįstai teigi, gal ir galėtum ko reikalauti. Bet aplinkybės ne tokios. Tu perleidai Belai akcijas atsidėkodamas.

— Kaip? Atsidėkodamas? Kur patvirtintas čekis?

— Jis visai nebūtinas. Atsidėkojai Belai už suteiktas firmai paslaugas, neįeinančias į sekretorės pareigas. Išverčiau akis:

— Tai bent puiki teorija! Klausyk, Mailsai, senuk, jeigu tai — atlyginimas už paslaugas firmai, o ne man asmeniškai, tu turėjai apie tai žinoti ir pats pasiūlyti jai tokią pat dalį. Galų gale pelną mes dalinomės po lygiai, nors aš ir turėjau — maniausi turįs — kontrolinį paketą. Tik nesakyk, kad pats davei Belai tokią pat akcijų dalį.

Pamačiau, kaip jiedu susižvalgė, ir man šovė beprotiškas įtarimas.

— O gal?! Kertu lažybų, kad mano spurgelė išplėšė savo dalį, antraip nebūtų tau padėjusi. Teisingai? Jei taip, galvą dedu — perdavimą ji nedelsdama užregistravo... Ir datos parodys, kad aš perleidau Belai akcijas kaip tik tada, kai mudu susižadėjome — ei, juk apie sužadėtuves rašė *Desert Herald!* — o tu ją apdovanojai, kai ėmei kaišioti pagalius į mano ratus, ir Bela mane metė — visa tai galima patikrinti! Gal teisėjas vis dėlto patikės manimi, Mailsai? Kaip tau rodos?

Pataikiau, pataikiau! Iš papildėjusių porėlės veidų pamačiau netyčia užkliudęs tai, ko jie negali paaiškinti ir ko aš ne-turiu žinoti. Prispeičiau... Dar viena beprotiška mintis. Beprotiška? Ne, logiška.

— Kiekgi, Bela? Tiek, kiek iš manęs gavai vien už “susižadėjimą”? Jam padarei daugiau — ir gauti turėjai dau-giau...— Staiga nutilau.— Nagi... Man pasirodė keista, kad Bela sukorė tokį kelią vien tam, kad pasikalbėtų su manimi, ypač kai jai tai anaipol nepatinka. Gal tu visai neatvažiuoju, gal visą laiką buvai čia? Susimetėt? Ar sakyti — “susižadėjot”? Ar... Judu jau susituokę?

Pasvarsčiau.

— Galiu kirsti — judu susituokę. Mailsai, tu ne toks vėpla kaip aš. Statau paskutinius marškinius — tu niekados, nie-kados nedovanotum Belai akcijų vien už pažadą ištekti. Bet kaip vestuvinę dovaną tikriausiai įteiktum, pirma užsitikri-nęs sau teisę remtis tomis akcijomis balsuojant. Neatsakyk, nesivargink — rytoj pradėsi ieškoti faktų. Jie taip pat bus už-registruoti!

Mailsas žvilgtelėjo į Belą ir tarė:

— Negaišk veltui laiko. Leisk pristatyti — misis Džentri.

— Taip? Sveikinu abu. Judu verti viens kito. Dabar dėl manosios dalies, Kadangi misis Džentri, kaip matau, negali už manęs tekėti, tai...

— Nebūk kvailas, Deni. Aš jau sugrioviau tavo juokingą teoriją. Aš iš tiesų perleidau Belai dalį akcijų — kaip ir tu. Už tą patį — už paslaugas firmai. Mes su Bela susituokėm prieš savaitę... O akcijų perdavimas užregistruotas kur kas seniau — pats pamatysi, jei nepatingėsi patikrinti. Ir tų dviejų dalykų, nesusiesi. Ne, Bela gavo po dalį akcijų iš mūsų abiejų, nes labai nusipelnė firmai. O kai tu ją metei ir pasitraukei iš firmos, mudu susituokėm.

Tai mane atvėsino. Mailsas per daug protingas, kad meluotų apie tai, ką galima lengvai patikrinti. Bet kažkas čia ne taip, kažkas, ko dar neperpratau.

— Kada ir kur jūs susituokėt?

— Santa Barbaros merijoje, praeitą penktadienį. Tik tai ne tavo reikalas.

— Gali būti. O kada perdavei akcijas?

— Tiksliai nepamenu. Tau reikia — pats ir ieškok.

Po velnių, negali būti, kad Mailsas perduotų Belai akcijas, kol ji teisėtai nepriklauso jam. Tokios sentimentalios kvailystės būdingos man, bet tik ne Mailsui.

— Aš dar ne viską supratau, Mailsai. Jei pasamdyčiau sekli, ar kartais nepaaiškėtų, kad judu jau buvot kartą susituokę? Ankstėliau? Gal Jumoje? Ar Las Vege? O gal šoktelėjot iki Reno, kai abu važiovot į šiaurę aptarti kainų? Galgi pasirodys, kad tokia santuoka yra užregistruota, ir akcijų perdavimo bei mano pasirašytų patentų perdavimo firmai aktų datos susirikiuos į dailią eilutę? A?

Mailsas nepasidavė — net į Belą nepažvelgė. O Bela — net taikliai movęs peiliu nepelnytum didesnės jos neapykantos. Bet atrodė, kad einu teisinga kryptimi, tad nusprendžiau išspausti viską, kas įmanoma.

Mailsas pasakė tik tiek:

— Deni, aš buvau kantrus ir bandžiau tave apraminti. Bet ižeidinėjimų klausytis nenoriu. Taigi manau, kad tau laikas išeiti. Arba, kaip mane gyvą matai, grūsiu tave už durų — kartu su tavo utėlėtu katinu.

— Oho! Šįvakar tai pirmi vyriški žodžiai iš tavo lūpų. Bet nevadink Pito utėlėtu. Jis supranta anglų kalbą ir gali tave paauglėti. Gerai, eksbičiuli, keliausiu... Bet noriu pasakyti atsisveikinimo kalbą — visai neilgą. Gal tai paskutinis mano tau tartas žodis. Galima?

— Ką gi... Gerai. Tik trumpiau. Bela skubiai tarė:

— Mailsai, man reikia su tavim pasikalbėti. Jis net neatsisukdamas mostelėjo nutilti.

— Nagi. Tik trumpiau. Atsisukau į Belą:

— Tu tikriausiai nenori to klausytis, Bela. Patarčiau išeiti. Ji, suprantama, pasiliko. To ir siekiau. Vėl kreipiausi į Mailsą.

— Mailsai, ant tavęs aš nelabai pykstu. Neįtikėtina, ką klastinga moteris gali išdarinėti su vyrais. Jei neatsispyrė Samsonas ir Markas Antonijus, ar gali to norėti iš tavęs? Tiesą sakant, užuot pykęs, turėčiau dėkoti tau. Gal ir esu dėkingas — truputėlį. Bet tikrai žinau, kad man tavęs gaila.— Vėl pažvelgiau į Belą.— Dabar ji priklauso tau — ir čia tavo nelaimė... Man tai tekainavo truputį pinigų ir laikinai prarastą ramybę. Bet kiek ji kainuos tau? Ji apgavo mane, jai net pavyko įkalbėti tave, draugą, kuriuo tikėjau, apgauti mane... Kada ji susiras kitą dvikojį įrankį ir ims apgaudinėti tave? Sekančią savaitę? Sekantį mėnesį? Ar gal tik po metų? Kaip kad šuo, grįžtantis prie savo vėmalų...

— Mailsai! — sužvigo Bela. Mailsas grėsmingai tarė:

— Eik lauk!

Mačiau, kad jis nejuokauja. Atsisojau.

— Mes jau einam. Gaila tavęs, drauguži. Mudu iš pat pradžių padarėm vieną klaidą — tai ir mano kaltė. Bet užmokėsi tu vienas. Ir tai labai negerai... Nes klaida buvo tokia nekalta.

Mailsą pagavo smalsumas:

— Ką tu nori pasakyti?

— Turėjom pasidomėti, kodėl tokia protinga, graži, išprususi, visais atžvilgiais neeilinė moteris sutinka mums dirbti už mašininkės atlyginimą. Jei būtume paėmę jos pirštų atspaudus, kaip daroma rimtose firmose, ir, kaip įprasta, patikrinę, tikriausiai nebūtume jos samdę... Ir būtume likę partneriais.

Vėl kaip pirštu į akį! Mailsas pažvelgė į žmoną, o ji atrodė — kaip užspeista į kampą žiurkė — nors ne, žiurkės ne tokios grakščios.

O aš negalėjau nurimti — būtinai turėjau erzintis toliau, Priėjau prie Belos ir sakau:

— Na, Bela? Jei paimečiau tą taure, stovinčią prie tavęs, ir paprašyčiau patikrinti pirštų atspaudus, ką rasčiau? Nuotraukas pašto skyriuose? Dideles apgavystes? Ar bigamiją? O gal santuokas su pienburniais, gviešiantis jų turto? Mailsas — teisėtas tavo vyras?

Ištiesiau ranką ir pakėliau taure.

Bela išmušė ją man iš rankos.

Mailsas ant manęs suriko.

O aš per ilgai bandžiau laimę. Kvailai pasielgiau, eidamas į pavojingų žvėrių narvą be ginklo, o dabar pamiršau svarbiausią tramdytojo priesaką — atsikau nugarą. Mailsui riktelėjus, atsigrežiau į jį. Bela siekė rankinuko... O aš, pamenu, pagalvojau, kad jai seniai laikas užsitraukti cigaretę.

Tada pajutau adatos dūrį.

Prisimenu, kad smukdamas ant kilimo jaučiau tik didelę nuostabą, kad Bela gali taip su manimi pasielgti. Pasirodo, aš vis dar ja tikėjau.

4

Visiškai sąmonės nepraradau. Kai narkotikas ėmė veikti — o jis suveikė net už morfijų greičiau — apsvaigau ir pasidariau viskam abejingas. Mailsas kažką riktelėjo Belai ir, kai man ėmė linkti keliai, sugriebė mane į glėbį. Kai buvau nuvilktas ir nu-

drėbtas ant kėdės, praėjo net svaigulys.

Nors ir nemiegojau, buvau pusiau miręs. Dabar jau žinau, kuo mane apsvaigino: tai „numirėlių“ narkotikas. Dabar jis vartojamas vienkartinio psichoanalizės seanso metu, bet, atrodo, net psichiatras turi tam gauti teismo leidimą.

Dievas žino, kaip narkotikas pateko į Belos rankas. Ir jau tikrai tik vienas dievas žino, kokius dar žiopių Bela vedžiojasi už virvelės.

Bet tada apie tad negalvojau — apie nieką negalvojau. Tysojau susmukęs, bejėgis tarsi lapas, viską girdėjau, viską, kas vyko priešais mane, mačiau — bet įteigau net pati ledė Godaiva būtų pražingsniačiusi be savo arklio, nebūčiau sekęs jos akimis.

Nebent kas būtų paliepęs.

Pitas iššoko iš krepšio, pribėgo prie mano iškamšos ir paklausė, kas atsitiko. Neatsakiau, ir jis prisispyręs ėmė traukti mane apie blauzdas reikalaudamas paaiškinimo. Man vis neatsiliepiant, užsoko ant kelių, pasidėjo priekines letenas ant krūtinės ir žiūrėdamas tiesiai į akis pareikalavo, kad tuojau pat neišsisukinėdamas pasakyčiau, kas gi atsitiko.

Aš neatsakiau, ir Pitas sustūgo.

Tai privertė Mailsą ir Belą atkreipti dėmesį į katiną. Įtaisęs mane ant kėdės, Mailsas atsisuko į Belą ir piktai tarė:

— Nuveikei! Gal iš proto išsikraustei? Bela atsakė:

— Valdykis, rubuli! Atsikratysim jo visam laikui.

— Ką? Jei manai, kad aš padėsiu žudyti...

— Liaukis! Pribaigti jį būtų protingiausia... Bet tam tu per skystas. Laimė, tai nebūtina, kai suleistas šis preparatas.

— Kaip tai suprasti?

— Dabar jis mūsų rankose. Padarys viską, ką liepsiu. Su juo bėdos nebebus.

— Bet... Viešpatie, Bela, juk nelaikysi jo visą amžių narkozės būsenoje! O kai išsiblaivys...

— Teisininko šnekos! Aš žinau, kaip veikia šis narkotikas, o tu nežinai. Atsipeikėjęs Denis darys tai, ką būsiu jam įsakiusi. Paliepsiu nekelti mums bylos — nekels. Paliepsiu nekišti nosies į mūsų reikalus — paliks mus ramybėje. Paliepsiu išvažiuoti į Timbuktū — išvažiuos. Paliepsiu viską užmiršti — užmirš. Bet vis vien padarys, kas įsakyta.

Klausiausi ir viską supratau, bet tai manęs visai nedomino. Jei kas būtų riktėlėjęs: „Degam!“ — būčiau ir tai supratęs, bet vis vien nebūčiau susijaudinęs.

— Netikiu.

Bela keistai pažvelgė į Mailsą:

— Ne? O turėtum tikėti.

— Kaip? Ką tu nori pasakyti?

— Nieko, ničnieko. Preparatas veikia, rubuli. Bet pirmiausia turim...

Štai tada sustūgo Pitas. Nedažnai išgirsi katę staugiant — galima visą gyvenimą nugyventi ir neišgirsti. Katės nestaugia besipešdamos, kad ir kaip skaudžiai sužeistos; jos niekad nestaugia, kai kas atsitinka. Katė staugia tik kraštutinės nelaimės atveju, kai padėtis visiškai nepakeliama, bet katė jos nesupranta, ir nieko nebelieka, tik raudoti.

Žmogų tas garsas veikia kaip mirties šmėklos klyksmas. Ir jį sunku išverti — jo dažnumas drasko nervus.

Mailsas atsisuko ir tarė:

— Prakeiktas katinas! Reikia jį išprašydinti.

— Pribaik jį, — nusprendė Bela.

— Ką? Bela, tu visuomet per daug drastiška. Juk dėl to niekam varto gyvulio Denis sukels daugiau triukšmo, negu tuomet, įteigau jį apšvarintume iki siūlo galo.

Mailsas pasisuko ir pakėlė Pito kelioninį krepšį.

— Tada aš jį pribaisiu, — niršiai tarė Bela, — aš jau kuris mėnuo noriu nudobti tą prakeiktą katiną!

Ji apsidairė ieškodama ginklo; židinio rinkinyje pamačiusi žarsteklį, pribėgo ir pačiuo.

Mailsas pakėlė Pitą ir bandė įdėti į krepšį.

Tai gi, bandė. Pitas nemėgsta, kai jį kas kilnoja, išskyrus mane ar Riką, ir net aš neliesčiau jo staugiančio, prieš tai ypač atargiai nepasiderėjęs, nes suerzintas katinas jautrus kaip Bertoleto druska. Tačiau net ir nesuirzęs Pitas nieku būdu nesileidžia keliamas už pakarpas.

Pitas suleido nagus į Mailso ranką žemiau alkūnės, o dantis — į kairiojo nykščio minkštimą. Mailsas aiktelėjo ir metė katiną.

Bela spygtelėjo:

— Pasitrauk, rubuli! — ir švystelėjo žarstekliu.

Belos tikslas buvo pakankamai aiškus. Ji buvo stipresnė ir turėjo ginklą, bet nemokėjo to ginklo vartoti, o Pitas puikiai naudojosi savuoju. Išsilenkęs žaibiško smūgio, jis įsikibo į Belą iškart keturiose vietose — kiekvieną jos koją akėjo dvi Pito letenos.

Bela sužviogė ir paleido iš nagų žarsteklį.

Kas vyko toliau, nebemačiau. Žiūrėjau tiesiai prieš save, mačiau beveik visą svetainę, bet į šalis nesidairiau, nes niekas nepiepė. Tai gi apie tolesnius įvykius sprendžiau daugiausia iš garsų; tik kartą trijulė buvo patekusi į mano regėjimo lauką — prabėgo pro šalį į vieną, paskui į kitą pusę: du žmonės, besiveję katiną, ir — neįtikėtina greit — du žmonės, bėgą nuo katino. Neskaitant šios trumpos scenos, sekiau kovą pagal garsus — trenksmą, bėgiojimą, riksmus, keiksmus, klyksmą.

Bet nemanau, kad jiems būtų pavykę Pitą prigriebti.

Tai — pati didžiausia nelaimė iš visų, ištikusių mane tą naktį: Pito triumfo valandą, kai jis pasiekė šauniausią savo šlovinčiausios kovos pergalę, aš ne tik nemačiau visų smulkmenų, bet ir visiškai nesugebėjau nieko įvertinti; didžiąją Pito atsisteisimo akimirką buvau bejausmis.

Dabar, viską prisiminęs, sužadinu savo vaizduotėje visa, ko negalėjau pajusti tada. Bet tai — ne tas pat; aš apiplėštas amžiams — kaip narkoleptikas per savo medaus mėnesį.

Bildesys bei keiksmas staiga nutilo, ir netrukus Bela su Mailsu grįžo į svetainę. Gaudydama kvapą Bela paklausė:

— Kas paliko neužkabintas tas prakeiktas tinklines duris?

— Tu. Neaušink burnos. Jo jau nebėr.

Mailso veidas ir delnai buvo kruvini, jis veltui tapšnojo nosine šviežius randus veide. Tikriausiai Mailsas suklupęs parvirto — jo rūbai buvo purvini, švarko nugaros siūlė iširusi.

— Tuoje nebeaušinsiu. Ar čia kur yra šautuvas?

— Ką?

— Nušausiu tą prakeiktą katiną.

Bela atrodė net už Mailsą prasčiau: Pitas galėjo pasiekti daugiau — kojos, rankos, pečiai buvo neapdengti. Aišku, kad Bela negreit beužsivilkus dekoltovatą suknelę, o jeigu jai nebus nedelsiant suteikta kvalifikuota pagalba, tikriausiai liks randai. Ji atrodė tarsi harpija po aršių peštynių su seserimis.

Mailsas tarė:

— Sėsk!

Bela atsakė trumpai ir iš esmės neigiamai:

— Užmušiu tą katiną.

— Tai nesėsk. Eik nusiprausti. Aš padėsiu tau pasitepti jodu ir susitvarstyti, o tu galėsi padėti man. Katiną užmiršk, gana, kad jo atsikratėm.

Belos atsakymas buvo neaiškus, bet Mailsas suprato ir atkirto:

— Tu irgi. Ir dar toliau. Klausyk, Bela, jei ir turėčiau šautuvą, — nesakau, kad turiu, — o tu išeitum ir imtum pyškinti, į katiną gal pataikytum, o gal ir ne, bet jau policija prisistatytų per dešimt minučių, imtų visur šniukštinėti ir klausinėti. Tu to nori, kai jis, — mostelėjo nykščiu į mano pusę, — čia pas mus? O jei šianakt išeisi iš namų be šautuvo, tas žvėris, ko gero, tave papjaus, — užbaigė jis ir dar labiau paniuro. — Reikėtų įstatymo, draudžiančio laikyti tokius padarus. Jie pavojingi visuomenei. Tik paklausyk.

Girdėjosi, kaip Pitas slankioja aplink namą. Jis nebestaugė: dabar jis skelbė karo šūkį, ragindamas priešus išsirinkti ginklus ir pasirodyti — po vieną ar krūvomis.

Bela sukluso ir krūptelėjo. Mailsas tarė:

— Nebijok, neįeis. Aš ne tik užkabinau tinklines duris, kurias buvai palikusi, bet ir iš vidaus užsirakinau.

— Aš nepalikau durų!

— Tegu bus tavo teisybė.

Mailsas ėjo nuo lango prie lango tikrindamas sklendes. Netrukus Bela išėjo iš kambario, o jis nusekė paskui. Pitas nutilo. Nežinau, ar ilgai buvau vienas: laikas man nieko nereiškė.

Pirma grįžo Bela, nepriekaištingai pasidažiusi ir susiškavusi, apsivilkusi suknelę ilgomis rankovėmis, aukšta apykakle, persimovusi kojines. Peštynių nė žymės neliko, jei neskaitysim siaurų tvarsčio juostelių ant veido. Jeigu ne niūri fizionomija, kitomis aplinkybėmis būčiau ja susižavėjęs.

Ji priejo tiesiai prie manęs ir liepė atsistoti. Paklusau. Bela vikriai, meistriškai mane iškrėtė, neužmiršdama kišenėlės laikrodžiui, marškinių kišenių ir įstrižos vidinės švarko kišenėlės, nors jų kostiumuose dažniausiai nebūna. Laimikis buvo menkas: šiek tiek pinigų piniginėje, vizitinės kortelės, vairuotojo pažymėjimas ir panašūs daiktai, raktai, smulkios monetos, inhaliatorių nuo smogo, šiaip visoks šlamštas ir registruotas čekis voke, kurį ji pati man išsiuntė. Bela apvertė čekį, perskaitė mano pasirašytą sutarties patvirtinimą ir nustebo.

— Kas čia, Deni? Apsidraudei?

— Ne.

Būčiau viską papasakojęs, bet teįstengiau atsakyti į paskutinį man duotą klausimą.

Bela susiraukė ir padėjo voką prie kitų daiktų, išimtų iš mano kišenių. Tada jos žvilgsnis užkliuvo už Pito krepšio, ir ji, matyt, prisiminė skyrių, kuriame laikydavau popierius, nes pakėlė krepšį ir atidarė tą skyrių.

Ir iškart surado pusantro tuzino kopijų dokumentų, kuriuos buvau pasirašęs Abipusio draudimo kompanijoje. Atsisėdo ir ėmė skaityti. Aš stovėjau kaip stovėjęs — tarsi siuvėjo manekenas, laukiantis, kada jį išneš.

Netrukus įėjo Mailsas, pasipuošęs chalatu, šlepetėmis ir gausybe tvarsčių bei pleistro juostelių. Jis atrodė kaip ketvirtarūšis vidutinio svorio boksininkas, kuriam menedžeris leido pralaimėti. Visa jo plikė buvo apvyniota tvarsčiais kaip koku turbanu — tikriausiai Pitas jį parkritusį išgrąžino.

Bela pakėlė akis, mostelėjo tylėti ir parodė pluoštą jau perskaitytų popierių. Mailsas atsisėdo ir ėmė skaityti. Jis prisivijo Bela ir paskutinį lapą baigė žvelgdamas per jos petį.

Bela tarė:

— Tai keičia padėtį.

— Per švelniai pasakei. Užsakymas gruodžio ketvirtajai — rytdienai! Bela, jis dar priešpjet turi būti Mohave! Reikia kuo greičiau jo atsikratyti!

Mailsas žvilgtelėjo į laikrodį.

— Jo ieškos jau iš ryto.

— Mailsai, tu visad imi panikuoti, kai tik dūmais pakvimpa. Juk šitai viską išsprendžia — vargu ar galėtume tikėtis ko geresnio.

— Ką tu sumanei?

— Tas kvaišinantis skystimėlis, kad ir koks geras, turi vieną trūkumą. Sakysim, apsvaiginam juo ką nors ir apkraunam nurodymais. Tvarka — viskas bus padaryta. Jis įvykdys visus paliepimus, negalės neįvykdyti. Ar išmanai ką nors apie hipnozę?

— Mažai.

— Ar tu, rubuili, išvis išmanai bent ką, išskyrus teisę? Tu niekuo nesidomi. Pohipnozė — o tai ir yra pohipnozė — gali nesutapti, faktiškai beveik visada nesutampa su paties užhipnotizuotojo norais. O tai gali baigtis tuo, kad jis atsidurs pas psichiatrą. Jei pasitaikys išmanantis medikas, jis gali suprasti, kur čia šuo pakastas. O Denis, ko gero, ims ir

nueis pas gydytoją ir atsikratys visų mano paliepiimų. Nors jis tikriausiai neis. Bet jei nueitų, gali privirti mums košės.

— Velniai rautų, juk sakei, kad narkotikas užtikrintas.

— Viešpatie, rubuili, kol gyveni — rizikuoji. Kitaip būtų neįdomu gyventi. Netrukdyk man galvoti. Pagaliau ji tarė:

— Paprasčiausia ir saugiausia — netrukdyti, tegu sau miega, kad jau susiruošė. Taip jis kliudys mums ne daugiau negu mįsės, ir rizikuoti nereiks. Užuoat davus krūvą sudėtingų įsakymų ir po to meldus dievą, kad tik Denis jų neatsikratytų, tereikia paliepti keliauti, kur susiruošė — miegoti, paskui išblaivyti ir iškraustyti iš čia... Arba iškraustyti iš čia, o tada išblaivyti.

Ji atsigrėžė į mane:

— Deni, kada žadi užmigti?

— Nežadu.

— Kaip? O čia kas?

Bela parodė popierius iš mano krepšio.

— Dokumentai šaltajam miegui. Sutartys su Abipusiu draudimu.

— Pakvaišęs, — pareiškė Mailsas.

— Hm... Teisingai. Vis užmirštu, kad šitaip apsvaiginti žmonės negali galvoti. Jie girdi, kalba, atsakinėja į klausimus — bet klausimai turi būti konkretūs. Jie negalvoja.

Bela priėjo labai arti ir pažvelgė man tiesiai į akis.

— Deni, aš noriu, kad papasakotum viską apie tą šaltąjį miegą. Štai visi jau apiforminti dokumentai: matyt, pasirašei juos tik šiandien. O dabar sakei, kad nežadi užmigti. Pasakok viską, nes aš turiu žinoti, kodėl anksčiau norėjai, o dabar sakei, kad nebenori šaltojo miego.

Ir papasakojau. Šitaip paklaustas, galėjau atsakyti. Kalbėjau ilgai, kadangi tiksliai vykdžiau Belos nurodymus ir apsakiau viską smulkiai nuo pat pradžios.

— Taigi persigalvojai sėdėdamas toje užkandinėje? Nusprendei vėičiau atvažiuoti ir pridaryti mums nemalonumų?

— Taip.

Jau norėjau tęsti, papasakoti apie pasivaikščiėjimą, apie tai, ką pasakiau Pitui ir ką Pitas pasakė man, papasakoti, kaip sustojau vaistinėje pasirūpinti "Tarnaitės" akcijomis, kaip privažiavau prie Mailso namų, kaip Pitas nenorėjo laukti mašinoje, kaip...

Bet Bela sutrukdė. Ji tarė:

— Tu vėl persigalvojai, Deni. Tu labai nori užmigti šaltuoju miegu. Tu užmigi. Tu niekam pasaulyje neleisi tau sukliudyti. Supratai? Ką tu darysi?

— Užmigsiu šaltuoju miegu. Noriu užmigti...

Pasvirau. Stovėjau tarsi mietas jau turbūt ilgiau kaip valandą ir nepajudinau nė vieno raumens, nes niekas man neliepė judėti. Lėtai smukau link Belos.

Ji atšoko ir griežtai tarė:

— Sėsk!

Atsisėdau.

Bela atsisuko į Mailsą:

— Veikia. Tol kalsiu tą mintį į jo galvą, kol būsiu tikra, kad būtinai paklausys.

Mailsas pažvelgė į laikrodį.

— Sakė, kad gydytojas liepė atvykti priešpiet.

— Marios laiko. Bet geriau patys jį nuvešim — dėl visa ko... Ne, velniai rautų!

— Kas atsitiko?

— Tikrai trūksta laiko. Aš suleidau jam arklisšką preparato dozę, nes norėjau, kad suveiktų pirmiau, negu Denis man trenks. Apie vidurdienį jis jau atrodys blaivus daugumai žmonių. Bet tik ne gydytojui.

— Gal tas patikrinimas — šiaip formalumas? Juk sveikatos pažyma jau pasirašyta.

— Girdėjai, ką jis sakė apie gydytojo nurodymus. Gydytojas tikrins, ar Denis negėrė. O tai reiškia — bandys refleksus ir matuos reagavimo trukmę, ir spoksos į akis, ir — ak, darys visa tai, kas mums anaipol neparanku. Tai, ko mes gydytojui negalim leisti. Mailsai, neišdegs.

— O jei sekančią dieną? Gal paskambinti ir pasakyti, kad jis kiek užtruks?

— Užsičiaupk ir leisk man pagalvoti.

Netrukus ji ėmė apžiūrinėti mano atsivežtus popierius. Paskui išėjo iš kambario ir tuojau pat grįžo, nešina juvelyro padidinamuoju stiklu, kurį įsistatė į dešinę akį kaip monoklį, ir itin atidžiai tyrinėjo dokumentus toliau. Mailsas paklausė, ką ji daro, bet Bela mostelėjo, kad nutiltų.

Netrukus išsiėmė stiklą ir tarė:

— Ačiū dievui, kad visi privalo naudoti vienodus valstybinius blankus. Rubuili, atnešk tarnybinių telefonų knygą.

— Kam?

— Atnešk, atnešk. Reikia sužinoti tikslų firmos pavadinimą — tiesa, aš ir taip žinau, bet noriu įsitikinti.

Mailsas niurnėdamas atnešė knygą. Pasklaidžiusi ją, Bela tarė:

— Taip, Kalifornijos Pagrindinio draudimo kompanija. Geriau jau būtų Automobilių draudimo kompanija — taip tikriau, bet neturiu su ja jokių ryšių, o be to, nemanau, kad jie užsiimtų hibernacija — man rodos, jie tik apdraudžia automobilius ir sunkvežimius.

Ji pakėlė akis:

— Rubuili, tuojau pat vežk mane į gamyklą.

— A?

— Nebent žinai, kur greičiau rasti elektrinę rašomąją mašinėlę su automatine klaviatūra ir kopijavimo juosta. Ne, važiuok vienas ir atvežk mašinėlę. Aš turiu šen ten paskambinti.

Jis susiraukė:

— Man jau beveik aišku, ką tu sumanei. Bet, Bela, tai beprotybė. Tai baisiai pavojinga. Ji nusijuokė:

— Taip tau atrodo. Sakiau, kad turėjau gerų pažinčių dar prieš mums pradėdant bendradarbiauti. Argi būtum galėjęs pats susitarti su Maniksu?

— Na... Nežinau.

— Užtat aš žinau, Tikriausiai tu nežinai ir to, kad Pagrindinis draudimas — dalis Manikso grupės.

— Ne, nežinojau. Ir nesuprantu, kas iš to.

— Tas, kad mano pažintys neprarado vertės. Žinok, rubili: firma, kurioje dirbau, padėdavo Manikso įmonėms išvengti mokestinių nuostolių... Kol mano bosas neišvyko. Kaip manai, kodėl mums pasisekė sudaryti tokią puikią sutartį, nors negalėjom užtikrinti, kad Denis nesipriešins? Aš viską žinau apie Maniksą. Taigi paskubėk ir atvežk mašinėlę, o tada parodysiu, kaip dirba menininkas. Saugokis to katino.

Mailsas niurzgėdamas išėjo ir vėl grįžo.

— Bela? Ar Denis nepaliko mašinos priešais namą?

— O ką?

— Automobilio ten nėra. Mailsas atrodė sunerimęs.

— Na, jis tikriausiai sustojo už kampo. Nesvarbu. Keliauk rašomosios mašinėlės. Paskubėk!

Jis vėl išėjo. Galėjau pasakyti, kur palikau automobilį, bet manęs neklausė, tai ir nepagalvojau. Aš iš viso negalvojau.

Bela kažkur nuėjo ir paliko mane vieną. Jau švintant grįžo nuvargęs Mailsas, nešdamas sunkią rašomąją mašinėlę. Paskui vėl likau vienas.

Dar kartą pasirodė Bela ir tarė:

— Deni, tu pasirašei dokumentą, leidžiantį draudimo kompanijai tvarkyti tavąsias "Tarnaitės" akcijas. Tu to nenori, tu nori atiduoti akcijas man.

Neatsakiau. Ji pyktelėjo.

— Štai kas. Tu labai nori atiduoti akcijas man. Pats žinai, kad nori atiduoti jas man. Žinai ar ne?

— Taip. Noriu atiduoti jas tau.

— Gerai. Nori atiduoti jas man. Turi atiduoti. Nenurimsi, kol neatiduosi. Taigi, kur jos? Tavo automobilyje?

— Ne.

— Tai kur?

— Išsiunčiau paštu.

— Ką? — Belos balsas sugergždė. — Kada išsiuntei? Kam išsiuntei? Kodėl?

Jei antras klausimas būtų buvęs paskutinis, būčiau atsakęs į jį. Bet atsakiau į paskutinį klausimą — tiek tesugebėjau:

— Dovanojau. Įėjo Mailsas.

— Kur jis jas padėjo?

— Sakosi išsiuntęs — nes dovanojo! Reikėjo surasti ir apieškoti jo automobilį — gal Denis tik įsivaizduoja, kad išsiuntė akcijas, Draudimo kompanijoje jis tikrai jas turėjo.

— Dovanojo! — pakartojo Mailsas. — Viešpatie! Kam?

— Paklausu. Deni, kam perdavei savo akcijas?

— Amerikos Bankui.

Ji neklausė, kodėl T — būčiau papasakojęs apie Riką.

Ji tik sugniužo ir atsiduso:

— Neišdegė, rubili. Galim užmiršti akcijas. Iš banko nagų jų taip pigiai neišplėši. Staiga atsitiesė:

— Nebent iš tiesų jis dar nebūtų jų išsiuntęs. Jei neišsiuntė, aš taip švariai nuvalysiu perdavimo raštą antroje sertifikato pusėje, kad jis atrodys tarsi grįžęs iš skalbyklos. Tada Denis vėl padovanos... man.

— Mums, — pataisė Mailsas.

— Nesvarbu. Eik, surask automobilį. Grįžęs Mailsas pareiškė:

— Jo nėra per šešis kvartalus nuo čia. Išnaršiau visas gatves ir skersgatvius. Denis tikriausiai atvažiavo taksi.

— Girdėjai — sakėsi atvažiavęs savo mašina.

— Bet mašinos nėra. Paklausk, kada ir iš kur jis išsiuntė akcijas.

Bela taip ir padarė, o aš atsakiau:

— Prieš pat atvykdamas pas jus. Įmečiau voką į pašto dėžutę Sepulvedos ir Venturos bulvarų sankryžoje. Mailsas paklausė:

— Kaip manai, meluoja?

— Tokioje būsenoje jis negali meluoti. Ir nieko nepainioja — labai jau įsitikinęs kalba. Tiek to, Mailsai. Gal po to, kai jis bus pašalintas, išaiškės, kad perdavimas negalioja, nes Denis jau anksčiau pardavęs akcijas mums... Bent jau priversiu jį pasirašyti ant kelių tuščių lapų, o paskui žiūrėsime.

Ji tikrai bandė išgauti mano parašą, o aš bandžiau pasirašyti. Bet veikiamas narkotiko negalėjau rašyti taip, kad Bela būtų patenkinta. Galų gale ji išplėšė lapą man iš rankos ir apmaudžiai tarė:

— Man nuo tavęs silpna darosi! Aš pati kur kas geriau moku už tave pasirašyti.

Paskui palinko prie manęs ir aršiai pasakė:

— Kaip gaila, kad nepribaigiau tavo katino. Kurį laiką jie paliko mane ramybėje. Vėliau pasirodė Bela ir tarė:

— Deni, vaikuti, aš suleisiu tau po oda vaistų, ir pasijusi daug geriau. Galėsi keltis, vaikščioti ir elgtis taip, kaip visuomet.

Ant nieko nepyksi, ypač ant Mailso ir manęs. Mudu — geriausi tavo draugai. Juk taip? Kas tavo geriausi draugai?

— Judu. Tu ir Mailsas.

— Bet aš — dar daugiau. — Aš tavo sesuo. Pakartok.

— Tu — mano sesuo.

— Gerai. Dabar važiuosim pasivažinėti, o paskui tu ilgam užmigsi. Tu sergi, o kai atsibusi — būsi sveikas. Supratai?

— Taip.

— Kas aš?

— Mano geriausia draugė. Mano sesuo.

— Geras vaikas. Atsiraityk rankovę.

Adatos bakstelėjimo nejutau, bet Belai ją ištraukus suskaudo. Atsisėdau, pasipurčiau ir pasakiau:

— Oi, sese, skauda. Kas tai?

— Vaistai, kad geriau jaustumėis. Tu sergi.

— Tikrai, sergu. Kur Mailsas?

— Tuoje ateis. Nagi, duok kitą ranką. Atsmauk rankovę. Paklausiau:

— Kam?

Bet rankovę atsismaukiau ir leidausi vėl įduriamas. Pašokau.

Ji nusišypsojo:

— Juk ir neskaudėjo, ką?

— A? Ne, neskaudėjo. Kam tie vaistai?

— Kad važiuodamas miegotum. Kai nuvyksim į vietą, prabusi.

— Gerai. Mielai numigčiau. Noriu ilgam užmigti. Tada sutrikau ir apsidairiau:

— Kur Pitas? Pitas turėjo miegoti su manimi.

— Pitas? — tarė Bela. — Mielasis, neįsivaikš? Tu išsiuntei Pitą gyventi pas Riką. Ji juo rūpinsis.

— O, taip!

Šyptelėjau, pajutęs palengvėjimą. Aš išsiunčiau Pitą pas Riką: prisimenu, kaip įdėjau jį į pašto dėžutę. Tai gerai. Rika myli Pitą ir gerai jį prižiūrės, kol aš miegosiu.

Mane nuvežė į Jungtinį prieglobstį Sotelyje — tokiais naudojasi mažesnės draudimo kompanijos, neturinčios nuosavų šal-tojo miego namų. Visą kelią miegojau, bet kai tik Bela kreipėsi į mane, iškart pabudau. Mailsas pasiliko automobilyje, o Bela nulydėjo mane pro duris. Mergaitė už registracijos stalo pakėlė akis ir tarė:

— Deivis?

— Taip, — pritarė Bela, — aš — jo sesuo. Ar draudimo kompanijos atstovas čia?

— Rasite jį devintoje palatoje. Viskas paruošta, jūs jau laukiami. Dokumentus galite atiduoti atstovui. — Ji susidomėjusi pažvelgė į mane: — Ar sveikata patikrinta?

— O taip! — patikino Bela, — žinot, brolis nusprendė užmigti, tikėdamasis, kad ateities medikai jam padės. Jam suleista raminančių... Nuo skausmo.

Registratore užjaučiamai sukvaksėjo:

— O, tada paskubėkit. Štai pro tas duris ir į kairę.

Devintoje palatoje buvo kostiumuotas vyriškis, kitas — baltu chalatu ir moteris slaugės uniforma. Jie padėjo man nusirengti ir elgėsi su manimi kaip su silpnapročiu vaiku, o Bela vėl aiškino, kad man suleista nuskausminančių vaistų. Nurengęs ir paguldęs ant stalo, žmogus baltu chalatu ėmė maigyti mano pilvą giliai įspausdamas pirštus.

— Su šituo bėdos nebus, — pareiškė jis, — tuščias.

— Nieko nevalgė ir negėrė nuo vakar vakaro, — patvirtino Bela.

— Puiku. Kartais pacientai atvyksta prikimšti tarsi kalėdų kalakutai. Yra vis dėlto neprotingų žmonių.

— Teisybė. Šventa teisybė.

— Aha. Gerai, vyruti, kietai sugniaužk kumštį ir laikyk, kol įdursiu.

Paklusau, ir viskas aplink ėmė trauktis migla. Staiga prisiminiau ir pabandžiau atsisėsti.

— Kur Pitas? Noriu pamatyti Pitą. Bela suėmė ir pabučiavo mano galvą:

— Nurink, drauguži, nurink! Pitas negalėjo važiuoti kartu, pameni? Pitas turėjo likti su Rika.

Aš nurimau, o ji švelniai pasakė kitiems:

— Mūsų brolis Pitas namuose slaugo mažą sergančią mergytę.

Aš užmigau.

Netrukus pasidarė labai šalta. Bet negalėjau pajudėti ir pasiekti antklodės.

5

Priekaištavau padavėjui — oro kondicionavimo įrenginys dirba labai dideliu pajėgumu, ir mes visi persišaldysim.

— Nesvarbu, — tikino padavėjas, — miegodamas šalčio neįausi. Miegok, miegok... Vėžlių sriuba, nuostabu sapne. Jo veidas buvo kaip Belos.

— O jei išgėrus ko šildančio, — teiravausi, — kokio glintveino? Ko nors karšto?

— Aš tau pasikaitinsiu! — atsakė gydytojas. — Jis nevertas miego, meskit tą valkatą lauk!

Bandžiau pėdomis užsikabinti už pastalės skersinio, kad manęs neišmestų. Bet šiame bare nebuvo skersinio, ir tai keistai atrodė, o aš gulėjau aukštiekninkas, ir tai atrodė dar keisčiau — nebent čia baras bekojams, kur klientai aptarnaujami lovose. Aš bekojis, tai kaip užsikabinsiu už skersinio? Ir rankų neturiu.

— Žiū, Pūsle, berankis!

Man ant krūtinės sėdi Pitas ir staugia.

Vėl mokiausi karo mokykloje... Tikriausiai Kemp Heile buvo patobulinti apmokymai, nes vyko absurdiškos pratybos — vienos iš tokių, kai tavo daro žmogumi grūdami sniegą už apykaklės. Turiu užkopti į velniškai aukštą, aukščiausią visame Kolorade kalną, ir jis visas apledėjęs, o aš — be kojų. Be to, velku neregėtai didelį ryšulį — prisimenu, kad norima išaiškinti,

ar kareivius galima naudoti vietoj nešulinių mulų, o aš paskirtas todėl, kad esu nebūtinas. Man visai nieko neišeitų, jei iš pas-kos manęs nestumtų mažoji Rika.

Atsisuko viršila su Belos veidu, pamėlusiu iš pykčio.

— Ei tu, mikliau! Aš neturiu kada laukti. Man nerūpi, ar tu gali, ar ne — bet nemiegosi, kol neužkopsi.

Nesamos kojos atsisakė mane nešti, ir aš parkritau į sniegą, ir jis buvo ledo šaltumo, ir aš tikrai užmigau, o mažoji Rika raudoja ir meldė nemiegoti. Bet aš turėjau miegoti.

Prabudau lovoje šalia Belos. Ji purtė mane, sakydama:

— Kelkis, Deni! Aš negaliu trisdešimt metų tavęs laukti; mergina privalo pasirūpinti ateitimi.

Bandžiau atsikelti ir paduoti jai aukso krepšius, kuriuos laikiau po lova, bet Belos nebebuvo... O be to, „Tarnaitė“ Belos veidu surinko visą auksą, susikrovė ant viršutinio padėklo ir iškūrė iš kambario. Bandžiau vytis, bet neturėjau kojų — pama-čiau, kad ir kūno neturiu. „Aš kūno neturiu ir niekam nerūpiu...“ Pasaulis — tai viršilos ir darbas... Tai ar svarbu, kur ir kaip dirbti? Leidausi vėl pakinkomas ir toliau ropščiausi į ledo kalną. Jis visas baltas, apvalus apvalaitis, ir jei tik pavyks pasiekti rausvą viršūnę, man bus leista miegoti, o aš vien to tetrokštu. Bet man nepavyko — neturiu nei kojų, nei rankų, nieko.

Ant kalno dega miškas. Sniegas netirpsta, bet aš, vis dar kapanodamasis, jaučiu, kaip mane tvilko karščio bangos. Palinkęs prie manęs viršila kartoja:

— Kelkis... kelkis... kelkis...

Vos spėjęs prižadinti, vėl paliepė miegoti. Kas vyko paskui, beveik nepamenu. Kurį laiką gulėjau ant stalo — stalas po ma-nimi vibravo, ir degė šviesos, ir buvo pilna žmonių ir kažkokių susirangusių įtaisymų. Bet kai visai prabudau, gulėjau ligoni-nės lovoje ir puikiai jaučiausi, tik mane buvo apėmusi apatija ir lengvumas — tarsi po turkiškos pirties. Vėl turėjau rankas ir kojas. Bet su manim niekas nekalbėjo, ir kaskart, kai tik bandydavau ko paklausti, slaugė kažką įbrukdavo man į burną. Mane vis masažavo.

Paskui vieną rytą pasijutau esąs visai sveikas ir vos prabudęs išsikrausčiau iš lovos. Galva truputį svaigo, bet tai ir viskas. Žinojau, kas esu, kaip čia patekau, ir žinojau, kad visa kita sapnavau.

Žinojau, kas mane čionai įkišo. Jei Bela, apsvaiginusi mane, ir liepė užmiršti jos darbelius, tai arba jos įsakymai nepasiekė mano smegenų, arba trisdešimt šaltojo miego metų panaikino hipnozės rezultatus. Kai kurias smulkmenas atsiminiau blankiai, bet žinojau, kaip buvau suvystytas.

Nelabai dėl to tepykau. Tiesa, tai įvyko „tik vakar“ — juk „vakar“ yra diena, po kurios tik kartą miegojai — bet naktis truko trisdešimt metų. Tą jausmą sunku nusakyti, jis perdėm subjektyvus, bet, puikiai prisimindamas „vakarykščius“ įvykius, reaga-vau į juos taip, kaip reaguojama į seniai praėjusius dalykus. Esat matę per televizorių dvigubą vaizdą — žaidėjas meta kamuolį, o jo atvaizdas šmėkso tarsi vaiduoklis kažkur tolybėse, už visos beisbolo aikštelės? Kažkas panašaus.

...Atmintyje visi įvykiai šviežutėliai, o jausmai sako, kad viskas atsitiko seniai ir toli nuo čia.

Ketinau būtinai suieškoti Belą ir Mailsą ir sumalti juos į kačių pašarą, bet kam skubėti. Galėsiu to imtis kad ir po metų — o dabar knietėjo kuo greičiau pamatyti, kokie tie dutūkstantieji.

Beje, apie kačių pašarą — kurgi Pitas? Turėtų būti kur nors netoli... Nebent vargšelis nebūtų pergyvenęs to miego.

Tada — ir tik tada — prisiminiau, kad mano rūpestingai parengtas planas pasiimti Pitą kartu sužlugo.

Ištraukiau Belą ir Mailsą iš kartotekos „Neskubu“ ir įtraukiau į neatidėliotinų reikalų sąrašą. Ak, jūs bandėt užmušti mano katiną?

Tai, ką jie padarė, dar baisiau: jie išvarė jį sulaukėti... Gyvulėliui iki pat dienų galo teko slankioti akligatviais, ieškant nuo-graužų, jis sulyso, o jo mielą elfišką būdą nuslopino nepasitikėjimas visais dvikojais žvėrimis.

Jie pasmerkė jį mirčiai — nes dabar jo jau tikrai nebėra — ir jis mirė, manydamas, kad tai aš jį apleidau,

Už tai jie užmokės — jei dar gyvi. Negaliu apsaityti, kaip aš troškau, kad jie dar būtų gyvi!

Pajutau, kad stoviu, apsvilkęs vien pizama, lovos kojūgaly ir laikausi nusitvėręs skersinio, kad nenukrisčiau. Apsišvalgiau, kaip čia ką išsikvietus. Palatos nelabai tepakito. Lango nebuvo, ir nesupratau, iš kur sklinda šviesa; lova aukšta ir siaura — ligoninių lovos, kiek pamenu, visada buvo tokios, bet matėsi, kad šioji patobulinta — tai jau kažkas daugiau, negu vieta miego-ti: be kita ko, po lova, rodos, įtaisyti kažkokie vamzdžiai. Įtariau, kad tai — mechanizuotas indas šlapimui, o stalelis šalia taip pat buvo lovos konstrukcijos dalis. Šiaip gal būčiau ta mašinerija ir labai domėjėsis, bet šią akimirką tenorėjau rasti kriaušės formos jungiklį slaugės iškvietimui — man reikėjo drabužių.

Jungiklio neradau, bet pamačiau, kuo jis buvo virtęs: stalo, nepanašaus į stalą, šone buvo mygtukas. Užkliudžiau jį ranka, ieškodamas jungiklio, ir tuštuma toje vietoje, priešais kuria būtų mano galva, jei gulėčiau lovoje, sušvito:

IŠKVIETIMAS

Žodis tuojau pat užgeso ir plykstelėjo kiti:

PRAŠOME PALAUKTI

Netrukus durys tyliai prasivėrė, ir įėjo slaugė. Slaugės nedaug tepasikeitė. Šioji, gana patraukli, kaip ir dera, griežta tarsi muštruojantis naujokus seržantas, ant trumpų orchidėjos spalvos plaukų buvo užsitupdžiusi juokingą baltą kepuraite ir vilkėjo balta uniforma. Keistai sukirpta uniforma slėpė vienas ir rodė kitas kūno vietas ne taip, kaip buvo įprasta 1970-aisiais, bet mo-teriški rūbai, net darbinės uniformos, tam ir skirti. Kad čia slaugė, buvo aišku iš metų metais nekintančių slaugiškų manierų.

— Kraustykis atgal į lovą!

— Kur mano rūbai?

— Marš į lovą! Nagi! Aš kantriai atsakiau:

— Klausykite, slaugė, aš — laisvas pilietis, pilnametis, ir nesu nusižengęs įstatymui. Aš neprivalau vėl gultis į lovą ir negul-siu. Ar jūs parodysit, kur mano rūbai, ar man pačiam — kaip stoviu — teks eiti ieškoti?

Ji pažiūrėjo į mane, paskui staiga apsisuko ir išėjo; durys priešais ją prasivėrė pačios.

Bet priešais mane nebeprasivėrė. Kai aš bandžiau ištirti, kaip veikia šis mechanizmas — esu tvirtai įsitikinęs: jei vienas in-

žinierius gali išrasti, tai kitas išradimą perprasti — durys vėl atsidarė, ir pasirodė vyriškis.

— Labą rytą, — tarė jis, — aš esu gydytojas Albrechtas. Man jo rūbai atrodė kaip koks Harlemo sekmadieninio pasirėdymo ir iškylos aprangos mišinys, bet gyvi judesiai ir nuvargę akys aiškiai sakė, kokia šio žmogaus profesija. Patikėjau.

— Labą rytą, daktare. Norėčiau gauti savo drabužius.

Vos už gydytojo užsivėrė durys, jis kyštelėjo ranką į kišenę ir išsitraukė pakelį cigarečių. Išsiėmė cigaretę, energingai mostelėjo, išidėjo į burną ir užsitraukė: cigaretė jau degė. Ištiesė pakelį man:

— Pasivaišinsit?

— Ee... Ne, ačiū.

— Prašom, prašom. Jums nepakenks.

Papurčiau galvą. Visad, kai dirbdavau, greta rūkdavo cigaretė: iš perpildytų peleninių ir apdegintos braižymo lentos būdavo galima spręsti, kiek jau nuveikiau. O dabar, vos pamatęs dūmus, pajutau lyg ir kokią silpnumą. Ar tik įprotis rūkyti nebus išgaravęs per miego metus?

— Ne, dėkoju.

— Gerai. Misteri Deivi, aš čia dirbu jau šešerius metus. Esu hipnologijos, atgaivinimo ir panašių disciplinų specialistas. Čia ir kitur padėjau iš hipotermijos grįžti į normalų gyvenimą jau 8073 pacientams. Jūs — aštuoni tūkstančiai septyniasdešimt ketvirtas. Mačiau, kaip keistai elgiasi pažadinti žmonės — keistai pašaliečiui, ne man. Vieni nori tuoj pat vėl užmigti ir aprėkia mane, kai neleidžiu. Kai kurie iš tiesų užmiega, ir tenka juos perduoti kitokiai įstaigai. Kiti, supratę, kad bilietas — kelionei tik į vieną pusę ir jau per vėlu grįžti į metus, iš kurių pabėgta, puola į nesibaigiančias ašaras. O dar kiti, kaip jūs, reikalauja drabužių ir nori bėgti į gatvę.

— Na? Kodėl ne? Ar aš kalinys?

— Ne. Galit pasiimti drabužius. Tikriausiai jums jie atrodys neįprastai, bet čia jau jūsų reikalas. Vis dėlto, kol pasiūsiu atnešti rūbų, gal pasakytumėt, koks baisiai skubus darbas jums rūpi, jei būtinai turit jo griebtis šią akimirką... jeigu jau išlaukėt trisdešimt metų. Tiek laiko jūs buvot atšaldytas — trisdešimt metų. Argi tikrai nebegalima atidėti? O gal galėsit tą reikalą su tvarkyti po kokios valandos? Arba net rytoj?

Vos neleptelėjau, kad reikalas velniškai skubus, bet užsikirtau ir suglumau.

— Gal ne taip jau ir skubu.

— Tada padarykit man malonumą, atsigulkit ir leiskit jus apžiūrėti, papusryčiaukit, o gal ir pasikalbėkit su manimi, kol neišsuoliavot kur akys veda. Gal aš net sugebėsiu patarti, į kurią pusę šuoliuoti.

— Gerai, daktare. Atleiskit, patriukšmavau. Atsigulčiau į lovą. Pajutau, kaip gera gulėti — mane staiga apėmė nuovargis ir silpnumas.

— Nieko, nieko. Pamatytumėt kai kuriuos mūsų pacientus. Juos tenka traukti nuo lubų.

Gydytojas apklostė mane ir pasilenkė prie įmontuoto į lovą stalo:

— Gydytojas Albrechtas, septyniolikta palata. Atsiųskit sanitarą su pusryčiais — ee — meniu keturi minus. Atsisukęs į mane, tarė:

— Apsiverskit ir pakelkit baltinius — noriu pamaigyti jūsų šonus. Kol apžiūrinėsiu, galit klausinėti. Jei norit.

Jam baksnojant mano šonus, bandžiau galvoti. Tyrinėjo mane tikriausiai stetoskopu, nors jis buvo panašus į miniatiūrinį klausos aparatą. Bet vienas dalykas taip ir liko nepatobulintas: galvutė, slankiojanti mano oda, buvo tokia pat šalta ir kieta, kaip ir seniau.

Ko klausama, išmiegojus trisdešimt metų? Ar jau pasiektos žvaigždės? Ar vaikai atsiranda kolbose?

— Daktare, ar kinoteatrų foje dar stovi automatai, pardavinėjantys skrudintus kukurūzus?

— Stovėjo, kai paskutinį kartą buvau. Neturiu filmams laiko. Beje, nuėjęs tenai neužmirškite prisiegti saugos diržais prie kėdės: kai kurių kadrų demonstravimo metu visas pastatas išlekia į orą. Turėkite galvoje, misteri Deivi: su jūsų problema mes susiduriame kasdien ir jau spėjom prisitaikyti. Kad klientams būtų lengviau priprasti, sudaromi kiekvienų metų žodynai, taip pat istorijos ir kultūros vystymosi santraukos. Tai būtina, nes pasitaiko, kad prisikėlėliai daro labai rimtų klaidų, nors mes kiek galėdami stengiamės sušvelninti šoką.

— Savaimė suprantama.

— Ypač kai tarpas toks ilgas kaip jūsų. Trisdešimt metų.

— Trisdešimt metų — maksimumas?

— Taip ir ne. Mūsų praktikoje pasitaikęs ilgiausias laiko tarpas — trisdešimt penkeri metai, nes pirmasis komercinis klientas buvo užšaldytas 1965 metų gruodžio mėnesį. Jūs — ilgiausiai išmiegojęs iš mano atgaivintųjų. Bet dabar mūsų įstaigoje yra klientų, sudariusių sutartis iki pusanthro šimtmečio. Jūsų tikrai neturėjo priimti trisdešimčiai metų: tada buvo dar labai mažai žinoma. Galėjot ir visai nebeprisikelti. Jums pasisekė.

— Tikrai?

— Tikrai. Apsiverskit.

Toliau mane apžiūrinėdamas, jis pridūrė:

— Bet dabar žinome jau tiek, kad aš mielai paruoščiau žmogų tūkstantmečio šuoliui, jei tik būtų įmanoma tai finansuoti. Metus palaikysčiau jį temperatūroje, kokioje miegojote jūs — šiaip, patikrinimui — paskui per milisekundę žiebiau minus du šimtus laipsnių. Išgyventų. Aš taip manau. Patikrinsime jūsų refleksus.

Tas “žiebigimas” manęs visai nežavėjo. Gydytojas Albrechtas kalbėjo toliau:

— Sėskit ir užsikelkit koją ant kojos. Kalbą išmoksit nesunkiai. Aš, aišku, stengiuosi kalbėti taip, kaip buvo kalbama 1970-aisiais — tiesą sakant, aš didžiuojuosi galėdamas su kiekvienu pacientu kalbėti jo laikų šneka — baigiau hipnokursą. Bet jūs laisvai kalbėsit dabartine kalba po savaitės — iš esmės tik žodžių padaugėjo.

Aš kokius keturis kartus norėjau pasakyti, kad jis vartoja žodžius, kokių nebuvo 1970 metais, bent jau taria juos ne taip, bet nusprendžiau, kad nemandagu.

Netrukus gydytojas tarė:

— Šikart viskas. Beje, jūsų ieškojo misis Šulc.

— Kas?

— Nepažįstat? Ji tvirtino, kad yra sena jūsų draugė.

— Šulc, — pakartojau, — manau, kadaise pažinojau kelias “misis Šulc”, bet vienintelė, kurią dar prisimenu — mano ketvirtos klasės mokytoja. Bet ji jau turėtų būti mirusi.

— Gal ir ji miegojo šaltuoju miegu. Na, galėsit ją susirasti, kai pats panorėsit. Aš pasirašysiu jūsų išleidimo popierių. Bet jei nesat kvailas, kelias dienas pasiliksit čia persiorientuoti. Na, “sėkmės sporte”, kaip sakydavo jūsų laikais. Štai ir sanitaras su pusryčiais.

Nusprendžiau, kad jis geresnis gydytojas, negu lingvistas. Bet tuoj pat tai užmiršau, nes pamačiau sanitarą. Jis įriedėjo į kambarį, atsargiai aplenkęs gydytoją Albrechtą, kuris išėjo pro duris, nekreipdamas į sanitarą dėmesio ir visai nesistengdamas prasilenkti.

Sanitaras prisiartino, sutvarkė stalą, pasuko jį priešais mane, atvėrė ir padėjo ant jo pusryčius.

— Įpilti kavos?

— Taip, prašau.

Visai nenorėjau, kad jis kavą įpiltų į puodelį — mieliau išgerčiau ją neataušusią, kai suvalgysiu visa kita. Bet norėjau pamatyti, kaip tatai bus daroma.

Mat buvau apstulbintas, supratęs, jog čia — “Sumanusis Frenkas”. Ne tas grubus, neišbaigtas, skubomis sukurptas pirmasis modelis, kurį iš manęs pavogė Mailsas ir Bela — anaip tol. Šis automatas panašus į pirmąjį “Frenką” ne daugiau, negu turbini-
nis lenktynių automobilis — į pirmąjį vežimą su varikliu. Bet žmogus atpažįsta savo kūrinį. Pradinį modelį suprojektavau aš, o šis automatas — tai, į ką “Frenkas” neišvengiamai turėjo išsivystyti... “Frenko” proanūkis — ištobulintas, nudailintas, daugiau gebantis — bet to paties kraujo.

— Viskas?

— Prašom palūkėti.

Tikriausiai pasakiau kažką ne taip, nes kiberis ištraukė iš savo vidaus standų plastiko lakštą ir padavė man. Lakštas tebebuvo prie jo prikabinas dailia plienine grandinėle. Pažvelgęs pamačiau užrašą:

VALDOMAS BALSU “Stropuolis”, XVII-a modelis.

PERSPĖJAME! Šis patarnaujantis automatas NESUPRANTA žmonių kalbos. Jis visai nieko nesupranta — tai tik mašina. Bet jūsų patogumui mašina sukonstruota taip, kad reaguotų į tam tikrus paliepimus, duotus balsu. Į kitus žodžius, ištartus jai girdint, mašina nereaguos, arba (jei kuri nors frazė įjungs ją nepilnai arba sudarys jungimo dilemą) paduos šį instrukcinį lapą. Prašome atidžiai perskaityti.

Dėkojame —

Aladino autoinžinerinė korporacija

“Stropuolio”, “Padėjėjo”, “Braižytojo Denio”, “Statytojo Bilo”, “Žalanykščio” ir “Auklės” gamintojai. Užsakymų projektuotojai ir konsultantai automatizavimo klausimais —

“Naudokitės mūsų paslaugomis!”

Moto užrašytas ant firmos ženklo, kur buvo nupieštas Aladinas, trinantis lempą, ir bepasirodęs džinas.

Toliau sekė ilgas nesudėtingų komandų sąrašas: STOK, EIK, TAIP, NE, LĖCIAU, GREIČIAU, PRIEIK, PAKVIESK SLAUGE, ir t. t. Toliau — trumpesnis sąrašas — nurodymai, įprasti ligoninėse, pavyzdžiui, nugaros patrynimas; čia buvo ir visai man negirdėtų paliepimų. Sąrašas staiga baigėsi sakiniu: “Komandas 87—242 gali duoti tik ligoninės darbuotojai, todėl įsakymų frazės čia nepateiktos”.

Pirmojo “Sumaniojo Frenko” nedariau valdomo balsu: reikėjo spausti mygtukus valdymo pulte. Ir ne todėl, kad nebūčiau apie tai galvojęs, o todėl, kad kalbos analizatorius ir komutatorius būtų svėrę, kainavę ir užėmę vietos daugiau, negu visi kiti “Frenko” Vyresniojo įtaisai. Nusprendžiau, kad vėl imdamasis inžinieriaus darbo turėsiu perprasti vieną kitą miniatiūrizavimo bei prastinimo naujovę. Bet visas degiau nekantrumu, nes pamatęs “Stropuolį” supratau, kad bus baisiai įdomu — tiek naujų galimybių! Inžinerija — praktiškųjų menas, ir priklauso ne tiek nuo vieno inžinieriaus, kiek nuo bendrų pasiekimų. Geležinkeliais važinėjama išaušus geležinkelių erai — bet ne anksčiau. Prisiminkit vargšą profesorių Lenglį, visą širdį atidavusį skraidymo aparatui, kuris iš tiesų turėjo skraidyti — tam profesoriui tikrai pakako genialumo — bet pristigo vos kelių metų, ir jis negalėjo pasinaudoti būtina, bet dar neišsivysčiusia gretutine mokslo šaka. O didysis Leonardas da Vinčis, taip aplenkęs savo laikus, kad talentingiausios jo idėjos buvo visiškai neįgyvendinamos?

O aš linksminsiuosi čia — norėjau pasakyti, “dabar”.

Gražinau instrukcijų kortelę, išlipau iš lovos ir ėmiau ieškoti plokštės su firmos duomenimis. Beveik tikėjausi išvysti užrašą: “Tarnaitės” susivienijimas, ir pagalvojau, ar kartais “Aladinas” — ne Maniksui pavaldi korporacija. Firmos duomenys ne-
daug tepaaiškino — modelio eilės numeris, gamykla ir panašiai, — bet ten buvo išvardinti patentai, apie 40 patentų, ir pirmasis, mano didžiai nuostabai, buvo išduotas 1970 metais... Galvą guldau — pagal mano modelį ir brėžinius.

Susiradau ant stalo užrašų knygutę ir brūkštelėjau pirmojo patento numerį — vien iš profesinio smalsumo. Net jei modelis pavogtas iš manęs, patento galiojimo laikas baigėsi 1987, nebent pasikeitė patentavimo įstatymai, o šiuo metu galioja tik išduotieji jau po 1983. Bet norėjau žinoti.

Automatas sublyksėjo ir pareiškė:

— Mane kviečia. Ar galiu eiti?

— Ką? Aišku. Bėk sau.

Jis vėl siekė kortelės. Skubiai pasakiau:

— Eik!

— Dėkoju. Viso gero.

— Ir tau ačiū.

— Visada pasiruošęs jums patarnauti.

Tas, kas įrašė automato atsakymus, kalbėjo labai maloniū baritonu.

Grįžau į lovą valgyti jau turėjusį ataušti pusryčių, bet pasirodė, kad jie visai neataušę. Pusryčių pagal meniu “keturi minus” galėjo pakakti vidutinio dydžio paukščiui, bet nors buvau labai išalkęs, juos suvalgęs pasijutau sotus. Matyt, mano skrandis susitraukė. Tik baigęs pusryčiauti prisiminiau, kad valgau pirmą kartą po trisdešimties metų. Ir prisiminiau todėl, kad buvo pridėtas valgiaraštis: tai, ką palaikiau kiauliena, sąrašė figūravo kaip “mielių drožlės, keptos kaimiškai”.

Bet nepaisant trisdešimt metų trukusio pasninko apie valgį negalvojau: kartu su pusryčiais gavau laikraštį — Didžiojo Los . Anželo Times, 2000 gruodžio 13 d., trečiadienio, numerį.

Laikraščiai, bent formatas, nedaug tepakito. Šis buvo bulvarinio leidinio dydžio, popierius — nebe šiurkštus, o kreidinis, iliustracijos — ir spalvotos, ir juodai baltos — erdvinės. Dar mano vaikystės laikais buvo stereo paveikslėlių, į kuriuos galėjai žiūrėti be stereoskopo: mažas žavėjaisi šaldytų produktų stereo reklamomis. Bet tiems paveikslėliams reikėjo gana storo skaidraus plastiko sluoksnio mažyčių prizmių tinklui užlieti, o čia — paprasčiausias plonas popierius. Bet paveikslėliai gilūs.

Numojau ranka ir ėmiau skaityti. “Stropuolis” pritaikė laikraštį prie skaitymo rėmo, ir iš pradžių maniau teperskaitysiąs vien pirmąjį puslapį, nes nesupratau, kaip tą nelemtą popiergalį perversi. Atrodė, kad puslapiai sušalę į vientisą luitą.

Pagaliau netyčia paliečiau dešinį apatinį pirmo puslapio kampą: lapas užsirietė ir persivertė. Suveikė kažkoks sensorius, įtaisytas tame taške. Kiti puslapiai viens po kito tvarkingai persiversdavo, palietus tą vietą.

Maždaug pusė laikraščio straipsnių buvo tokie įprasti, kad juos skaitant apėmė namų ilgesys: “Jūsų horoskopas”, “Meras atidaro naują tvenkinį”, “Saugumo apribojimai varžo spaudos laisvę, teigia N.Y. Solonas”, “Milžinai pralaimi”, “Neįprastai šilti orai žlungdo žiemos sportą”, “Pakistanas perspėja Indiją” — ir taip toliau. Čia viskas aišku.

Kai kurios kitos paantraštės buvo keistos, bet paaiškintos “LUNA ŠLIUZAS VIS DAR UŽDARYTAS DĖL GEMINIDŲ — Per dvidešimt keturias valandas stotyje du pramušimai, aukų nėra”; “KETURI BALTIEJI NULINČIUOTI KEIPTAUNE — Kada SNO imsis priemonių?”; “ŠEIMININKĖS REIKALAUJA DIDESNIO ATLYGINIMO —”Savamokslės” turi būti paskelbtos už įstatymo ribų”; “PLANTATORIUS IŠ MISISIPĖS TEISIAMAS UŽ KVAITINANČIŲ PREPARATŲ PLATINIMĄ — Jo advokatas: “Tie vaikinai neapsvaiginti, jie paprasčiausi kvaišos!”

Galio lažintis, kad žinau, ką tai reiškia — iš savos patirties.

Bet kai kurių straipsnių visiškai nesupratau. “Vogliai” vis plinta, ir dar trys Prancūzijos miestai evakuoti; karalius svarsto pasiūlymą apipurkšti zoną. Karalius? Ką gi, iš prancūzų politikos visko galima tikėtis, bet kas tas *Poudre Sanitaire*, kurį manoma panaudoti prieš tuos “voglius” — kad ir kas jie būtų? Gal kas radioaktyvus? Tikiuosi, jie pasirinks ramia, nevėjuotą dieną — geriausia vasario trisdešimtą. Kartą jau esu gavęs gerą radiacijos dozę — Sandijoje, per vieno trenkto techniko lokacininko klaidą. Beviltiškos vėmimo stadijos nepasiekiau, bet tokio gydymo niekam nelinkėčiau.

Los Anželo policijos Lagūnos pakrantės skyrius apginkluotas leikolais, ir skyriaus viršininkas pataria visiems stileivoms kraustyti lauk iš miesto. “Mano vyrams įsakyta šauti, o peržvelgti po to. Tai turi baigtis!”

Gerai įsikaliau į galvą: nesiartinti prie Lagūnos pakrantės, kol sužinosiu, kas kaip. Nesu tikras, ar norėčiau būti “peržvelgtas” arba “pervertas” — netgi “po to”.

Čia tik pavyzdžiai. Buvo dar daug sklandžiai prasidedančių straipsnių, toliau nuvingiuojančių į galas žino kokias lankas.

Beskaitinėjant individualius skelbimus, žvilgsnis užkliuvo už naujų paantraščių. Skiltyje buvo įprasti skelbimai — gimimai, mirimai, santuokos, skyrybos — bet dabar prisidėjo dar ir “užmigimai” bei “prisikėlimai”, išvardinti pagal prieglobsčius. Susieškojau “Jungtinį Sotelio prieglobstį” ir pamačiau savo pavardę. Pasijutau maloniai — aš kažkam priklausau.

Bet patys įdomiausi laikraštyje buvo pasiūlymai. Įsiminiau vieną privatų: “Patraukli, dar jauna našlė, mėgstanti keliauti, nori susipažinti su panašių polinkių subrendusiu vyriškiu. Tikslas — vedybų sutartis dvejiems metams”. Bet labiausiai mane sujaudino prekybinės reklamos.

Visur pilna “Tarnaičių”, “Tarnaitės” seserų, pusseserių bei tetų, ir firmos ženklas likęs toks pat, kokį kadaise nupiešiau mūsų firmos blankams: tvirta mergina su šluota rankose. Pasigailėjau, kad taip skubėjau atsikratyti savųjų “Tarnaitės” akcijų: atrodo, jos buvo vertos daugiau, negu visi kiti mano popieriai. Ne, kaip tik ne: jei tada būčiau turėjęs jas su savimi, toji vagių porelė būtų jas nukniaukusi ir suklastojusi dovanojimo raštą savo naudai. O dabar jas turi Rika — o jei akcijos padėjo Rikai praturtėti, puiku: ji to verta labiau, negu kas kitas.

Nusprendžiau kuo greičiau susirasti Riką. Ji — visa, kas beliko iš man pažįstamo pasaulio, ir prisiminimai apie ją užgožė visas kitas mano mintis. Miela mažoji Rika! Jei ji būtų dešimčia metų vyresnė, aš nebūčiau net pažvelgęs į Belą... Ir nebūčiau nusvilęs nagų.

Nagi, kiek jai dabar metų? Keturiasdešimt. Ne, keturiasdešimt vieneri. Sunku įsivaizduoti Riką keturiasdešimt vienerių. Bet dabar — ir netgi tada — tokio amžiaus moteris dar palyginti jauna. Iš keturiasdešimt pėdų atstumo dažnai sunku atskirti keturiasdešimtmetę nuo aštuoniolikmetės.

Jei Rika turtinga, galės mane pavaišinti, ir abu išgersim už mielą, juokingą amžinatilsį Pito sielelę.

O jei kas sukludė ir, nepaisant mano dovanos, Rika neturtinga, tada — kaip mane gyvą! — vesiu ją. Taip, tik taip. Tai kas, kad ji kokia dešimčia metų už mane vyresnė — turint omeny mano amžinas žioplystes, reikia, kad kas vyresnis mane prižiūrėtų ir laiku pasakytų “ne”, o Rika tai puikiai moka. Dar net dešimties metų nesulaukusi ji prižiūrėjo Mailą ir Mailso

namus kaip rimta, rūpestinga maža šeimininkė; ir keturiasdešimtmetė ji bus tokia pat — tik prinokusi.

Man pasidarė gera, ir pirmąkart po prabudimo nebesijaučiau apleistas svetimame krašte. Rika — štai atsakymas į visus klausimus.

Tada giliai manyje prabilo balsas: “Klausyk, bukas padare, tu nevesi Rikos, nes tokia miela mergaitė tikriausiai jau prieš dvidešimt metų ištėkėjo. Ir turi kokius keturis vaikus... Gal net sūnų, didesnį už tave... Ir jau tikrai — vyrą, kuriam anaipol nepatiks senasis gerasis dėdė Denis.”

Išgirdau ir išsižiojau. Ir netvirtai sumurmėjau:

— Gerai, gerai — vėl prašoviau. Bet vis vien ją susirasiau. Blogiausiu atveju mane nušaus — ne daugiau. Pagaliau, ji — vienintelis, be manęs, žmogus, tikrai supratęs Pitą.

Baisiai nusiminęs, kad praradau ir Riką, ir Pitą, atverčiau kitą puslapį. Netrukus užmigau prie laikraščio ir miegojau tol, kol “Stropuolis” ar jo brolis dvynys atnešė priešpiečius.

Sapnavau, kad Rika, pasidėjusi mano galvą sau ant kelių, kalba:

— Viskas gerai, Deni. Aš radau Pitą, ir dabar mes abu pasiliksime čia. Juk taip, Pitai?

— Taaaaiip!

Naujus žodžius išmokau nesunkiai, kur kas ilgiau prasidėjau prie istorijos santraukų. Per trisdešimt metų daug kas gali įvykti, bet kam tai surašinėti, jei kiti viską žino gėriau už mane? Permečiau akimis 1987 metų paniką: auksas — puiki medžiaga kai kuriems konstravimo darbams, taigi negaliu laikyti tragedija to, kad dabar auksas pigus ir kad juo nebegrindžiama valiuta, ir nesvarbu, kiek žmonių nukelnėjo tas pertvarkymas.

Nustojau skaitęs ir ėmiau galvoti, ką galima nuveikti turint pigaus aukso — šitoks tankis, geras laidumas, nepaprastas kalamas... Atsipeikėjau, supratęs, kad pirmiau turiu susipažinti su technine literatūra. Bet ką čia — vien atominėje inžinerijoje aukso niekuo nepakeisi. Jį žymiai lengviau apdirbti, negu bet kurį kitą metalą, ir panaudojus jį miniatiūrizavimui — ir vėl atsipeikėjau nuo minties, kad “Stropuolis” “galva” neabejotinai prigrūsta aukso. Teks rimtai imtis darbo ir sužinoti, ką nuveikė vaikinai “užkaboriuose”, kol aš miegojau.

Sotelio prieglobsčio bibliotekoje nebuvo techninės literatūros, todėl pasakiau gydytojui Albrechtui, kad esu pasirengęs išsirašyti. Jis gužtelėjo pečiais, pavadino mane idiotu ir sutiko. Bet likau dar vienai nakčiai: pajutau, kad gulėjimas atsilošus stebint, kaip displejaus ekrane viens paskui kitą bėga žodžiai, mane mirtinai nuvargino.

Kitą rytą tuoj po pusryčių man buvo atnešti šiuolaikiniai drabužiai, tačiau apsirengti be padėjėjų nepavyko. Patys rūbai nebuvo tokie jau keisti (nors niekad anksčiau nenešiojau vyšnių kelnų su varpo formos klešėmis), bet kol suvaldžiau sąsagas, teko pasitreniruoti. Manau, mano senelis būtų panašiai vargęs su užtrauktukais, jei nebūtų prie jų pripratintas palaipsniui. O čia, aišku, stiktito jungiamosios siūlės — jau maniau, kad teks pasisamdyti kokį vaiką, kuris padėtų man valkstyti vonios kambaryje, bet pagaliau supratau, kad jautrūs spaudimui, sujungimai poliarizuoti pagal ašis.

Paskui vos nepamečiau kelnų, pabandęs atleisti diržą. Niekas iš manęs nesijuokė.

Gydytojas Albrechtas paklausė:

— Ką ketinat veikti?

— Aš? Pirmiausia įsigysiu miesto planą. Paskui ieškosiu, kur miegoti. Paskui kurį laiką — gal kokius metus — nieko neveiksiu, tik skaitysiu literatūrą pagal savo specialybę. Daktare, aš — atgyvenęs inžinierius. Bet nenoriu toks likti.

— Mmm... Ką gi, sėkmės. Jei galėsiu kuo padėti — skambinkit, nesivaržykit. Padaviau ranką.

— Dėkoju, daktare. Jūs nuostabus. Hm, turbūt neturėčiau apie tai kalbėti, kol neužėjau į draudimo kompanijos buhalteriją ir nesužinojau, ar esu turtingas, bet nenorėčiau atsidėkoti vien žodžiais. Padėka už viską, ką esat man padaręs, turėtų būti labiau apčiuopiama. Suprantat?

Jis papurtė galvą.

— Suprantu. Bet atlyginimą man išmoka prieglobstis — pagal sutartį.

— Tačiau...

— Ne. Negaliu imti atlyginimo iš jūsų, ir nekalbėsime apie tai.

Paspaudęs man ranką, tarė:

— Viso gero. Štai šis koridorius nuves jus į administracijos patalpas.

Padvejodamas pridūrė:

— Jei iš pradžių būtų sunkoka apsiprasti, pagal globos sutartį turit teisę be papildomo užmokesčio dar keturias dienas gyventi čia — atgauti jėgas, persiorientuoti. Tai apmokėta. Galėtumėt tuo pasinaudoti. Galit grįžti, kada tik sugalvosit.

Šyptelėjau.

— Ačiū, daktare. Bet užtikrinu jus, kad čia nebepasirodysiu — nebent kada užeičiau pasimatyti su jumis.

Patraukiau į administracijos patalpas, prisistačiau registratoriui. Jis įteikė man voką — dar vieną telefonogramą nuo misis Šulc. Dar nebuvau jai paskambinęs, nes nežinojau, kas ji, o prieglobsčio taisyklės draudė lankyti atgaivintą pacientą, jei jis pats to nenori. Pažvelgiau į voką ir įsibrukau jį į kišenę, galvodamas, kad tikriausiai be reikalo sukūriau “Sumanųjį Frenką” tokių sumanų. Seniau registratorės būdavo gražios mergaitės, o ne mašinos.

Registratorius tarė:

— Prašom užėti čia. Mūsų išdininkas norėtų jus pamatyti.

Ką gi, aš taip pat norėjau jį pamatyti, todėl užėjau ten. Galvojau, kiek spėjau uždirbti, ir sveikinau save, rizikavusį įdėti pinigų į pramonės akcijas, užuot lošus “saugiai”. Be abejo, per aštuoniasdešimt septintųjų metų paniką akcijų kursas krito, bet dabar jų vertė vėl turėtų būti pakilusi: tikrai žinau, kad bent jau dviejų rūšių akcijos šiuo metu vertos gero pinigų — juk peršalčiau *Times* finansinę skiltį. Laikraštį dar turėjau, nes pamaniau, kad gali tekti perskaityti kai kuriuos kitus straipsnius.

Išdininkas — kad ir labai tipiškas — buvo žmogus. Jis spustelėjo man ranką.

— Sveiki, misteri Deivi. Mano pavardė — Daftis. Prašau sėstis.

— Sveiki, misteri Dafti. Gal neverta taip ilgai jūsų trukdyti. Pasakykit man tik štai ką: ar jūsų įstaiga įgaliota tvarkyti mašinos draudimo kompanijos sąskaitas? O gal reikia vykti į centrinius kompanijos rūmus?

— Prašau, atsisėskit. Aš turiu jums šį tą paaiškinti. Tai ir atsisėdau. Asistentas (vėl mielas senasis “Frenkas”) atnešė aplanką su dokumentais, o išdininkas tarė:

— Čia jūsų sudarytos sutartys. Norite pažiūrėti?

Baisiai norėjau pažiūrėti, nes nuo pat visiško pabudimo spaudžiau špygą kišenėj, galvodamas, kad tik Belai nebūtų pavykę suleisti nagelių į tą registruotą čekį. Tokį čekį sunkiau suklastoti, negu privatų, tačiau Bela — galvota mergelė.

Lengviau atsidusau, pamatęs, kad popierių ji neperdirbo, tik — aišku — trūko papildomos Pito sutarties, taip pat “Tarnaitės” akcijų perdavimo dokumento. Manau, Bela juos paprasčiausiai sudegino, kad nereikėtų atsakinėti į klausimus. Atidžiai

apžiūrėjau maždaug tuziną vietų, kur „Abipusio draudimo kompanija“ buvo pakeista į „Kalifornijos Pagrindinio draudimo kompaniją“.

Nenuginčysi — talentinga mergaitė. Koks nors mokslininkas kriminologas, apsiginklavęs mikroskopu, stereoaparatu sulyginimui, chemija ir panašiai, gal ir galėtų įrodyti, kad dokumentai taisyti, bet aš negaliu. Įdomu, kaip jai pavyko susidoroti su užpildyta forma antroje čekio pusėje — juk valstybiniai čekiai spausdinami ant popieriaus, nuo kurio negalima nutrinti užrašo. Beje, Bela tikriausiai nė netrynė — ką vienas žmogus išgalvoja, kitas gali pergudrauti... O Bela — labai gudri.

Misteris Daftis kostelėjo. Pažvelgiau į jį.

— Ar atsiskaitysim čia?

— Taip.

— Tada galiu viską pasakyti vienu žodžiu. Kiek?

— Mmmm... Misteri Deivi, iš pradžių norėčiau atkreipti jūsų dėmesį dar į vieną dokumentą — ir vieną aplinkybę. Štai mūsų prieglobsčio ir Kalifornijos Pagrindinio draudimo kompanijos sudaryta jūsų užmigdymo, globos ir atgaivinimo sutartis. Kaip matote, visa sąskaita apmokėta iš anksto. Taip daroma ir mūsų, ir jūsų labui — šitaip užtikrinamas jūsų saugumas, kol esat bejėgis. Lėšos — visos tokios lėšos — atiduodamos į Aukščiausiojo teismo archyvų skyriaus tvarkomus fondus, ir iš jų mums kas ketvirtį išmokamas atlyginimas.

— Ką gi. Lyg ir neblogai sutvarkyta.

— O kaipgi. Taip apsaugomi bejėgiai žmonės. Bet jūs turit gerai įsidėmėti štai ką: mūsų prieglobstis ir draudimo kompanija — atskiros įstaigos, ir globos sutartis, sudaryta su mumis, neturi nieko bendro su sutartimi dėl jūsų turto tvarkymo.

— Misteri Dafti, kur jūs sukat?

— Ar be tos nuosavybės, kurią patikėjot „Pagrindinio draudimo“ kompanijai, jūs turit dar kokio turto?

Pagalvojau. Kadaise turėjau automobilį — bet vienas dievas nežino, kas su juo atsitiko. Einamąją sąskaitą Mohave likvidavau girtuokliaudamas, o tą karštą dieną, kurią užbaigiau patekęs į spąstus Mailso namuose, pradėjau, turėdamas trisdešimt ar keturiasdešimt dolerių grynais. Knygų, rūbų, liniuotės — aš niekad neapsikraunu nešuliais — ir visų kitų niekniekių vis vien nebeliko.

— Net už autobuso bilietą negalėčiau užsimokėti, misteri Dafti.

— Tokiu atveju — labai apgailestauju, kad man tenka tai pranešti — jūs neturit jokios nuosavybės.

Sėdėjau ramiai, o galva skriejo kaip nebevaldomas lėktuvas suktuku į katastrofą.

— Ką jūs? Juk kai kurių akcijų, į kurias įdėjau kapitalą, kursas labai aukštas. Tikrai žinau. Čia parašyta.

Pakėliau rytą perskaitytą *Times* numerį. Išdėminkas papurtė galvą.

— Apgailestauju, misteri Deivi, bet jūs neturit jokių akcijų. Pagrindinis draudimas bankrutavo.

Gera, kad jis įkalbėjo mane atsisėsti: man pasidarė silpna.

— Kaip tai įvyko? Panika?

— Ne, ne. Tai susiję su Manikso grupės žlugimu. Bet jūs, aišku, nežinot. Tai atsitiko jau po panikos, nors, tiesą sakant, prasidėjo nuo panikos. Bet kompanija nebūtų bankrutavusi, jei jos nebūtų metodiškai plėšę... Čiulpę... Šiurkščiai tariant, melžę. Jei kompaniją būtų šiaip apvaginę, šis tas būtų išsaugota. Bet ne. Kai viskas paaiškėjo, iš kompanijos tebuvo likęs tuščias kiautas, o kaltininkai pabėgo į užsienį. Hm, jei tai jus bent kiek paguos — galiojant dabartiniams įstatymams, taip nebūtų atsitikę.

Ne, manęs tai nepaguodė, o be to, aš netikėjau. Tėvas visad tvirtino: kuo painesni įstatymai, tuo jie parankesni sukčiams.

Bet jis taip pat sakydavo, kad išmintingas žmogus visad turi būti pasirėngęs mesti savo bagažą. Kažin, kiek kartų teks tai padaryti, kad galėčiau vadintis „išmintingu“?

— Misteri Dafti — klausiu vien iš smalsumo, — kaip laikosi Abipusis draudimas?

— Abipusio draudimo kompanija? Puiki firma. Taip, panika ir jų nepagailėjo — kaip ir visų kitų. Bet jie atlaikė. Gal esat ten apsidraudęs?

— Ne.

Nieko neaiškinau — neverta. Negaliu kreiptis į „Abipusį draudimą“: neištesėjau jiems duoto pažado. Negaliu paduoti „Pagrindinio draudimo“ į teismą: bylinėtis su bankrutavusiu neįvykiu kvaila.

Galėčiau iškelti bylą Belai ir Mailsui, jei jie dar gyvi, bet tai neprotinga. Neturiu jokių įrodymų.

Be to, nenoriu skųsti Belos teismui. Kur kas geriau paimti buką adatą ir visą Belos odą padengti tatuiruotėmis „Šlamštas ir Niekalas“. O paskui atsiskaityti už tai, ką ji padarė Pitui. Dar nesugalvojau, kokia bausmė atitiktų tokį nusikaltimą.

Staiga prisiminiau, kad Bela ir Mailsas, išsipykę mane lauk, ketino parduoti „Tarnaitės“ susivienijimą kaip tik Maniksui.

— Misteri Dafti, ar jūs tikrai žinot, kad Manikso žmonės nieko neturi? Ar ne jiems priklauso „Tarnaitė“?

— „Tarnaitė“? Jūs turit omeny buitinių automatų firmą?

— Taip taip.

— Vargu. Tikriau — neįmanoma, kadangi Maniksas jau nebeturi galios. Nesakau, kad „Tarnaitės“ susivienijimas ir Maniksas neturėjo ryšių. Bet nemanau, kad tie ryšiai — jei iš viso tokių būta — rimti, antraip tikriausiai žinočiau apie juos.

Nutilau. Jei, žlugus Maniksui, Mailsas ir Bela apsvilo — puiku. Bet, antra vertus, jei „Tarnaitės“ susivienijimas priklausė Maniksui ir buvo Manikso išnaudojamas, Rika nukentėjo ne mažiau. Nenorėjau Rikai blogo, kad ir kokie būtų pašaliniai rezultatai.

Atsistojau.

— Ką gi, dėkoju, kad pranešėt tą žinią švelniai, misteri Dafti. Keliausiu.

— Palūkėkit. Misteri Deivi... Mūsų įstaiga jaučiasi atsakinga už savo klientus, ir mūsų pareigos nesibaigia vien sutarties punktų vykdymu. Turbūt suprantat, kad jūsų atvejis — anaip tol ne vienintelis. Taigi, valdyba patikėjo man tvarkyti nedidelį laisvą fondą — jo lėšomis padedama tiems, kurie reikalingi pagalbos. Tai...

— Man nereikia labdarybės, misteri Dafti. Šiaip ar taip, dėkoju.

— Tai ne labdarybė, misteri Deivi. Tai paskola. Sakyčiau, asmeninė paskola. Patikėkit, tokios paskolos nepadaro firmai

bent kiek žymesnio nuostolio... O mes nenorim, kad išeitumėt iš čia tuščiomis kišenėmis.

Dar kartą pergalvojau šį klausimą. Net apsikirpti neturiu už ką. Antra vertus, skolinis pinigų — tas pat, kaip bandyti plaukti, abiejose rankose laikant po plytą... O mažą skolą gražinti sunkiau, negu milijoną.

— Misteri Dafti,— lėtai prabilau,— gydytojas Albrechtas sakė, kad turiu teisę dar keturias paras čia maitintis ir nakvoti.

— Manau, taip,— reikėtų žvilgtelėti į jūsų kortelę. Bet net pasibaigus sutartyje numatytam laikui, mes neišmetam klientų lauk, jei jie nepasiruošę.

— Aš taip ir nemanau. Bet kiek kainuotų toks kambarys ir tokia priežiūra ligoninėje?

— Kaip? Betgi mes šitaip nenuomojame kambarių. Čia ne ligoninė: mes aptarnaujame patalpas, kur mūsų klientai atgauna jėgas.

— Taip, suprantu. Bet juk būtina apskaičiuoti išlaidas, bent jau sąskaitybos tikslais.

— Mmm... Taip ir ne. Mūsų kalkuliacijos sudaromos kitaip. Yra grafos: susidėvėjimas, pridėtinės išlaidos, valdymas, at-sargos, dietinė virtuvė, aptarnavimas, ir taip toliau. Manau, sąmatą sudaryti galėčiau.

— Ne, nesivarginkit. Kiek kainuotų panašus išlaikymas ligoninėje?

— Tai ne visai mano sritis. Na, maždaug šimtą dolerių per dieną.

— Aš dar turėjau keturias dienas. Ar paskolinsit man keturis šimtus dolerių?

Jis neatsakė, bet išvardijo kažkokius skaičius savo mechaniniam padėjėjui. Į mano delną buvo atskaičiuoti aštuoni penkias-dešimtdoleriniai banknotai.

— Dėkoju,— nuoširdžiai pasakiau, įsibrukęs juos kišenėn,— kiek įmanydamas stengsiuosi ilgai neužsibūti skolininkų sąra-še. Šeši procentai? Ar per mažai?

Iždininkas papurtė galvą:

— Tai ne paskola. Kad jau taip pasukot, išskaičiavau juos už laiką, kuriuo nepasinaudojot.

— Kaip? Ne, paklauskite, misteri Dafti, aš visai nenorėjau jūsų prievartauti. Suprantama, būtinai...

— Na, ką jūs. Paliepiu asistentui jums išmokėtus pinigus nurašyti į išlaidas. Argi norit, kad kontrolieriams įsisopėtų gal-vos dėl kažkokių keturių šimtų dolerių? Aš būčiau jums paskolinęs daug daugiau.

— Ką gi, nebesiginčysiu. Pasakykit, misteri Dafti, ar tai daug? Kokios šiuo metu kainos?

— Hm... Sudėtingas klausimas.

— Bent apytikriai? Kiek kainuoja valgymas?

— Maistas ne toks jau brangus. Už dešimt dolerių galima visai padoriai papietauti — jei lankysitės ne brangiausiuose res-toranuose.

Padėkojau ir išėjau tikrai maloniai nusiteikęs. Misteris Daftis priminė mūsų dalinio iždininką. Yra tik dvi iždininkų rūšys: vieni rodo tas nuostatų vietas, kur parašyta, kad neprivalai gauti, kas tau priklauso, antri — tol rausiasi po statutą, kol pagaliau randa paragrafą, pagal kurį gauni, ko tau trūksta, netgi jei nesi nusipelnęs.

Daftis — iš tų antrųjų.

Prieglobstis buvo šalia Vilšyro kelio. Priešais — suoleliai, krūmai, gėlės. Atsisėdau ant suolelio gerai apsidairyti ir nuspręs-ti, kurlink trauksiu. Pūčiausi prieš misterį Daftį, bet iš tiesų buvau sukrėstas, nors kišenėje ir turėjau pinigų, kurių užteks savaitei prasimaitinti.

Bet saulė šildė, ir nuo kelio sklido malonus ūžesys, ir aš buvau jaunas, ir turėjau dvi rankas ir smegenis. Švilpaudamas “Aleliuja, sužlugau”, atsiverčiau *Times* skyrių “Reikalingi”.

Atsispyręs pagundai peržiūrėti skirsnį “Kvalifikuoti inžinieriai”, iškart ėmiausi “Nekvalifikuotų”.

Skirsnis buvo baisiai trumpas. Vos ne vos jį suradau.

6

Darbą gavau po dviejų dienų. Taipogi spėjau nelabai rimtai pažeisti įstatymą, ir vis pakliūdavau į kebeknę, nes elgiausi, kalbėjau, jaučiau senoviškai. Supratau, kad “persiorientavimas” skaitant panašus į skaitymą apie seksą — toli gražu ne tas pat.

Tikriausiai būčiau kur kas mažiau painiojęsis, išlaipintas Omske, arba Santjage, arba Džakartoje. Keliaudamas į nepažįsta-mą svetimos šalies miestą žinau, kad papročiai ten bus kitokie, bet Didžiajame Los Anžele, pats to nejausdamas, tikėjausi, kad viskas bus kaip seniau, nors ir mačiau, kad viskas pakito. Aišku, trisdešimt metų — niekis, kiekvienas žmogus per savo gyve-nimą pamato daugybę pasikeitimų. Bet prartyti tai vienu kąšniu sunkiau.

Kad ir žodis, kurį ištariau nieko pikto nemanydamas. Netoliese buvusi dama įsižeidė, ir tik mano prisikėlimo faktas — apie kurį kuo skubiausiai paaiškinau — išgelbėjo mano dantis nuo jos vyro krumplių. Nekartosiu čia to žodžio — bet ne, kodėl? Pateiksiu jį dėl aiškumo. Nepasikliaukit mano tvirtinimu, kad tas žodis anuomet nereiškė ko nepadoraus — susiraskit jį žody-ne. Mano vaikystės laikais niekas nekraigliodavo jo kreida ant šaligatvių.

Tas žodis — “kilpa”.

Ir daugiau žodžių vis dar vartoju ne vietoje, jei prieš prabildamas nepagalvoju. Nebūtinai nešvankybės — paprasčiausiai žodžiai, kurių reikšmės pakito. Pavyzdžiui, “šeimininkas”: mano laikais “šeimininku” vadindavome žmogų, kuris paima svečio paltą ir nuneša į miegamąjį; jis neturėjo nieko bendro su demografija.

Bet vis dėlto stūmiausi. Susiradau darbą — presuoju naujus limuzinus; paskui juos siunčia atgal į Pitsburgą kaip metalo laužą. “Kadilakai”, “Kraisleriai”, “Eizenhaueriai”, “Linkolnai” — įvairiausi puikūs, dideli, naujutėliai, galingi turbovežiai, ne-pravažiavę net kilometro — įstumiami tarp spaustuvių, tada — trekšt! šmaukšt! pokšt! — štai ir metalo laužas aukštakrosnėms.

Iš pradžių mane tai skaudino, nes pats važinėjau į darbą iš toli, o neturėjau net gravitovežio. Išdėsčiau savo nuomonę ir vos nepraradau darbo, paskui pamainos viršininkas prisiminė, kad aš — prisikėlėlis, todėl ir nesuprantu.

— Vaikine, tai juk paprasčiausia ekonomika. Šie automobiliai pridėtiniai, valstybės gaminami tik kainų stabilumui užtik-rinti. Jie pagaminti jau prieš porą metų, ir jų neparduosi. Todėl valstybė vėl — kaip laužą — parduoda juos plieno pramonei. Aukštakrosnei nepakanka vien rūdų, reikia ir metalo laužo. Turėtum žinoti, nors ir esi prisikėlėlis. O faktiškai — kai aukštos

kokybės rūdos taip trūksta, metalo laužo reikia vis daugiau ir daugiau. Plieno pramonei būtini tie automobiliai.

— Bet kam juos iš viso gaminti, jei negalima parduoti? Man atrodo, tai nepraktiška.

— Taip tik atrodo. Tu nori, kad žmonės netektų darbo? Nori, kad smuktų pragyvenimo lygis?

— Gera, o kodėl automobiliai neišvežami į užsienį? Aš manau, užsieny atviroje rinkoje už juos galima gauti daugiau, negu už tą laužą.

— Ką? Ir sužlugdyti eksportą? Be to, jei bandytume užversti užsienį automobiliais, suerzintume visus — Japoniją, Prancūziją, Vokietiją — visus! Ko tu nori? Karo?

Jis atsiduso ir tėvišku balsu tęsė:

— Nueik į viešąją biblioteką ir paskaitinėk vieną kitą knygą. Tu neturi jokios teisės reikšti savo nuomonę apie dalykus, kurių nesupranti.

Taigi užsičiaupiau. Nesakiau jam, kad visą laisvalaikį praleidžiu viešojoje bibliotekoje arba Los Anželo universiteto skaitykloje: vengiau prisipažinti, kad esu — ar buvau — inžinierius; apsiskelbti inžinieriumi dabar — beveik tas pat, kaip nueiti pas Diuponą ir pasakyti: “Sire, esmi alchemikas. Ar reikalingas esi tokio meno?”

Dar kartą iškėliau tą klausimą, nes pastebėjau, kad labai nedaug tų “palaikančių kainas” automobilių iš tiesų gali važiuoti. Jie buvo pagaminti atmetinai, dažnai be tokių dalių kaip prietaisų skalė ar oro kondicionavimo įrenginys. Bet kai vieną dieną presui smingant į tokį automobilį, supratau, kad jame net variklio nėra, nebeištvėriau.

Pamainos viršininkas tik akis išvertė:

— O didis Jupiteri! Vaikine, nejaugi tu nori, kad automobilių, kurie tėra pridėtiniai, gamybai būtų eikvojamas meistriškiausias darbas? Tos mašinos dar nuo konvejerio nenuėję jau buvo įtrauktos į išlaidas kainų palaikymo paskolai padengti.

Šikart užsičiaupiau ir nebeprasizijojau. Verčiau jau liksiu projektuotoju — ekonomikos mokslas ne mano nosiai.

Užtat turėjau marias laiko galvojimui. Savojo darbo net “darbu” nebūčiau galėjęs pavadinti: viską nuveikdavo įvairios “Sumaniojo Frenko” atmainos. “Frenkas” ir jo broliai valdė presą, pastatydavo automobilius į vietą, išimdavo laužą, skaičiavo, svėrė; mano pareiga — stovėti (sėdėti draudžiama) ant nedidelės platformos, nusitvėrus jungiklio, turinčio sustabdyti visą procesą, jei kas sugestų. Niekas niekad negedo, bet greit sužinojau, kad privalau bent kartą per pamainą pastebėti gedimą, nutraukti darbus ir iškviesti avarinę komandą.

Ką gi, už tai kasdien gaunu dvidešimt vieną dolerį ir galiu prasimaitinti. Kas svarbiausia — tai svarbiausia.

Sumokėjus draudimo, pajamų, profsąjungos, apsaugos, medicininio aptarnavimo mokesčius ir atsiskaičius su savišalpos kasa, kišenėje likdavo apie šešiolika dolerių. Misteris Daftis klydo, sakydamas, kad pietūs kainuoja dešimt dolerių: galima visai padoriai papietauti ir už tris, jei nereikalaus tikros mėsos, o norėčiau pamatyti žmogų, kuris atskirtų, ar kapotas šnicelis išvydo pasaulį rezervuare, ar ganykloje. Prisiklausęs kalbų apie kontrabandinę mėsą, nuo kurios galima apsinuodyti radioaktyviomis medžiagomis, patenkintas sau valgau pakaitalus.

Susirasti gyvenamą plotą buvo sunkiau. Kadangi per Šešių savaitių Karą Los Anželas nenukentėjo, miestą plūste užplūdo pabėgėliai (tikriausiai vienas jų — aš, nors tada savęs tokiu nelaikiau) ir, matyt, niekas negrižo namo — netgi tie, kurių namai išliko ir kurie turėjo kur grįžti. Miestas — jei Didįjį Los Anželą galima pavadinti miestu, nes tai kažkas stambesnio — duso jau tada, kai aš užmigau; dabar jis prigrūstas tarsi damos rankinukas. Tikriausiai nevertėjo atsikratyti smogo: anksčiau, šešiasdešimtaisiais, kasmet vienas kitas žmogus išvykdavo — dėl sinusito.

Dabar, matyt, niekas nebeišvyksta — niekad.

Tą dieną, kai išsirašiau iš prieglobsčio, man rūpėjo keletas dalykų, svarbiausia — 1) gauti darbą, 2) susirasti vietą nakvynei, 3) susipažinti su projektavimo naujovėmis, 4) surasti Riką, 5) vėl tapti inžinieriumi — ir nepriklausomu, jei tik tai išvis įmanoma, 6) suieškoti Belą ir Mailsą ir susidoroti su jais, nepakliūnant už tai į kalėjimą, ir 7) — visa kita: įsigyti pirmojo “Stropuolio” patento kopiją ir įsitikinti, ar teisinga mane persekiojanti nuojauta, jog tai iš tiesų “Sumanusis Frenkas” (ne todėl, kad iš to būtų kokios naudos, paprasčiausiai iš smalsumo), sužinoti bendrą “Tarnaitės” susivienijimo istoriją ir t. t., ir t. t.

Visa tai išdėčiau pagal pirmumą, nes jau seniai (kai projektavimo fakultete pirmame kurse vos nesusikirtau per egzaminus) supratau: nepaisysi pirmumo — liksi musę kandęs. Aišku, kai kuriuos tų svarbiausių darbų galima atlikti vienu metu: tikėjau susirasti Riką, o gal taipogi Belą ir Co., bekaldamas projektavimo mokslus. Bet pirmiausia — kas svarbiausia: gauti darbą svarbiau net už nakvynės ieškojimą, nes doleriai — raktas į visa kita... Kai jų neturi.

Po to, kai mieste man šešis kartus buvo parodytos durys, nulėkiau pagal skelbimą iki San Bernardino priemiesčio — ir dešimt minučių pavėlavau. Reikėjo iškart išsinuomoti kambarį nakvynei, užuot taip ir padaręs, nusprendžiau visus pergudrauti — grįžau į miestą: susirasiu kambarį, rytą atsikelsiu kuo anksčiau ir pirmas prisistatysiu ten, kur rytinio laikraščio skelbimai siūlys darbą.

Iš kur galėjau žinoti? Keturiuose viešbučiuose užsirašiau į eilę ir užbaigiau paieškas parke. Čia ir pasilikau. Beveik iki vidurnakčio vaikščiojau, bandydamas sušilti, paskui pasidaviau — žiemos Los Anžele subtropinės, jei pabrėšime priešdėlį “sub”. Prisiglaudžiau Vilšyro kelio stotyje, ir apie antrą valandą ryto mane susėmė kartu su kitais valkatomis.

Kalėjimai pakito į gerąją pusę. Šiame buvo šilta ir, man rodos, čia net tarakonai privalėjo valytis kojas.

Buvau apkaltintas barakavimu. Teisėjas, jaunas vaikinys, net nepakėlęs akių nuo laikraščio, paklausė:

— Čia visi rytiniai pažeidėjai?

— Taip, teisėjau.

— Trisdešimt dienų — arba darbo bendrovės laidavimas. Toliau.

Mus jau brukio lauk, bet aš nesijudinau.

— Atsiprašau, teisėjau.

— Na? Kas nepatinka? Kaltas ar ne?

— Tai kad, tiesą sakant, nežinau, nes aš neišmanau, kas tai per nusikaltimas. Matote...

— Pageidauji valstybinio advokato? Jei taip, pasėdėk uždarytas, kol kuris galės imtis tavo bylos. Kaip žinau, jie ir taip darbais apsikrovę... Bet tai — tavo teisė.

— Hm, aš vis vien nežinau. Gal tai, ko man reikia — darbo bendrovės laidavimas, nors nelabai nutuokiu, kas tai per daiktas. Labiausiai norėčiau teisėjo patarimo, jei malonėsite.

Teisėjas tarė antstoliui:

— Išvesti kitus.

Atsisuko į mane:

— Klok. Bet perspėjau — mano patarimas tau nepatiks. Aš jau gana seniai čia dirbu ir spėjau prisiklausyti visokiausių me-
lagysčių, kuriomis baisiausiai bjauriuosi.

— Taip, sere. Bet aš neišsigalvoju — tai nesunku patikrinti. Matote, aš tik vakar palikau prieglobstį, kur miegojau ilguoju
miegu ir...

Bet jis tikrai atrodė pasibjaurėjęs.

— Vienas iš tų, ką? Vis stebiuosi, kodėl mūsų seneliai manė, kad gali savo atmatas versti ant mūsų galvų? Ko jau ko, o
žmonių šiam miestui netrūksta... Ypač tokių, kurie ir savo laikais nemokėjo gyventi. Kaip norėčiau išspirti tave atgal į tuos
metus, iš kurių atėjai, kad ten visiems perduotum: jų išsvajota ateitis ne auksu, kartoju, ne auksu grįsta.

Jis atsiduso:

— Bet esu tikras — nepadėtų. Na, ir ko gi nori iš manęs? Kad šikart paleisčiau? Tam, kad po savaitės vėl čia išdygtum?

— Teisėjau, aš nemanau, kad taip bus. Aš turiu pinigų ir galiu pragyventi, kol susirasiu darbą, ir...

— Taip? Jei turi pinigų, tai ko barakauji?

— Teisėjau, aš net nežinau, ką reiškia tas žodis. Šikart jis leido man pasiaiškinti. Kai papasakojau, kaip mane apmovė Pa-
grindinio draudimo kompanija, visai pasikeitė:

— Tie kiaulės! Mano motina dvidešimt metų mokėjo jiems įnašus — ir liko be skatiko. Kodėl iškart nepasakėt? Išsiėmęs
kortelę, kažką ant jos užrašė ir tarė:

— Nuneškit į Antrinių žaliavų panaudojimo skyrių. Jei negausit darbo, popiet užeit pas mane. Bet daugiau — jokio bara-
kavimo. Jis ne tik ugdė nusikaltimus bei ydas; jūs pats baisiai rizikuojat — galit susitikti beprotį rekrutą.

Taip aš ir gavau naujutėlių automobilių laužytojo vietą. Bet vis vien nemanau, kad klydau pirmiausia ieškodamas darbo.
Žmogui su stora pinigine visur namai — faraonai prie jo nekimba.

Taip pat radau padorų — pagal savo pajamas — kambarį vakariniame Los Anželo rajone, kurio dar nepalietė Naujojo pla-
no pakeitimai. Man atrodo, anksčiau tai buvo rūbų spinta.

Nenorėčiau, kad pamanytumėt, jog dutūkstantieji man patiko mažiau negu tūkstantis devyni šimtai septyniasdešimtieji. Šie
metai man patiko, kaip ir du tūkstančiai pirmieji, prasidėję praėjus porai savaitių nuo mano prabudimo. Nepaisant vis pasikar-
tojančių beveik nepakeliamos nostalgijos priepuolių, galvo jau, kad Didysis Los Anželas auštant trečiajam tūkstantmečiui —
vos ne pati nuostabiausia vieta iš visų, kokias tik man teko matyti. Viskas tvirta, švaru ir baisiai įdomu, nors žmonių ir per
daug... Ir net ši problema sprendžiama milžiniškais, drąsiais mostais. Miesto rajonai, perstatyti pagal Naująjį planą, džiugina
inžinieriaus širdį. Jei miesto valdžiai pavyktų dešimčiai metų sustabdyti imigravimą, su gyvenamo ploto problema būtų susido-
rota. Bet kadangi miesto galvos tokios dieviškos galios neturi, jiems tenka įtempti visas jėgas, norint sutalpinti žmonių mases,
be perstojo plūstančias per kalnus, o jų pastangų vaisiai išpūdingi, neįtikėtini, ir net nesėkmės didingos.

Pamiegoti trisdešimt metų verta vien dėl to, kad prabustum tada, kai jau išgyvendintas paprasčiausias persišaldymas ir nie-
kam nebevarva nosys. Man tai kur kas svarbiau, negu mokslinių tyrimų stotis Veneroje.

Didžiausią išpūdį man padarė du dalykai: vienas rimtas, kitas — nelabai. Rimtasis, aišku — nulinė gravitacija (0-Grav.).
Dar 1970 metais žinojau, kad Babsono institute tiriama gravitacija, bet nemaniau, kad iš to išeis kas doro — nieko ir neišėjo:
fundamentalią lauko teoriją, kuria pagrįsta 0-Grav, išplėtojo Edinburgo universitetas. Bet mokykloje mane mokė, kad gravita-
cija — kažkas tokio, ko niekas niekad nepakeis, nes ji — pačios erdvės savybė.

Taigi pakeista erdvės forma, o kaipgi. Aišku, tik tam tikrose laiko ir vietos ribose, bet, norint pajudinti sunkų daiktą, to už-
tenka. 0-Grav vis dar neatsiejama nuo Motinos Žemės, taigi kosminiams laivams nenaudinga — bent jau du tūkstančiai pir-
maisiais: apie ateitį aš nebespėliuju. Sužinojau, kad norint ką pakelti, tenka išieškoti energijos kiekį viršijantį gravitacinio po-
tencialo skirtumą, ir priešingai — norint ką nuleisti, būtinas akumuliatorius, kuris suimtų visą išsiskyrusią energiją, antraip kas
nors ims ir išlėks į orą. Bet jei tereikia pervežti kokį daiktą horizontaliai, sakysim, iš San Francisko į Didįjį Los Andželą, už-
tenka tą daiktą pakelti, ir jis nuslys visai nebeeikvodamas energijos — tarsi čiuožėjas ledo nuokalne.

Žavų!

Bandžiau perprasti 0-Grav teoriją, bet matematika prasideda ten, kur paprastas skaičiavimas baigiasi — tai ne man. Retas
inžinierius išmano aukštąją matematiką ir fiziką; tai ir nebūtina: projektuotojas paprasčiausiai turi perprasti kurio nors dalyko
gudrybes ir mokėti pritaikyti jas praktiškai — žinoti darbo parametrus. Tiek aš galiu išmokyti.

O tas “nelabai rimtas” dalykas, kurį minėjau — moteriškų tualetų pasikeitimai, kuriems atvėrė kelią stiktito audiniai. Nie-
kuo neapdengta oda paplūdimiuose manęs nestebina — jau 1970 metais galėjai to tikėtis. Bet pamatęs, kokius antgamtiškus
dalykus damos išdarinėja su stiktitu, išsižiojau,

Mano senelis gimė 1890 metais; manau, kai kurie tūkstantis devyni šimtai septyniasdešimtųjų reginiai būtų jį paveikę pa-
našiai.

Bet man patinka griežtas naujasis pasaulis, ir būčiau laimingas, jei manęs taip dažnai ir skaudžiai nekankintų vienatvė. Aš
— atpjauta riekė. Pasitaiko tokių akimirkų (paprastai vidurnaktį), kai mielai viską atiduočiau už vieną nelaimėlį katiną, arba už
tai, kad galėčiau po pietų nusivesti mažąją Riką į zoologijos sodą... Arba už draugystę, kokia dalijomės su Mailsu, kai visa, ką
turėjome, buvo sunkus darbas ir viltys.

2001 metai ir mano mokslai dar net neįpusėjo, o aš jau ėmiau nekantrauti — troškau mesti savo šiltą vietelę ir grįžti prie
senosios braižymo lentos. Tiek daug, tiek daug dalykų, neįmanomų tūkstantis devyni šimtai septyniasdešimtaisiais, galima
padaryti remiantis šiuolaikiniu menu; norėjau imtis darbo ir sukonstruoti jų tuziną kitą.

Pavyzdžiui, tikėjau, kad jau bus naudojamos automatinės sekretorės — noriu pasakyti, mašinos, kurioms padiktavęs teks-
tą, gausi gatavą nustatytos formos raštą be rašybos ir skyrybos klaidų — ir parašytą be žmogaus pagalbos. Tiesa, kažkas jau
išrado mašiną, kuri spausdina pati, bet ji pritaikyta tik fonetinei kalbai, panašiai į esperanto, ir netinka kalbai, kuria galima pa-
sakyti: “Kas kęs, o kas kęs”.

Žmonės nemano atsisakyti kalbinių nelogiškumų tam, kad išradėjui būtų patogiau. Mahometas turi eiti pas kalną.

Jei vidurinės mokyklos mokinės įnoringa rašyba neišmuša iš vėžių ir mokinė paprastai atspausdina reikiamą žodį, kaip to išmokyti mašiną?

Įprastas atsakymas — „neįmanoma“. Teigiama, kad tokiam darbui reikalingas mąstymas ir suvokimas, būdingas tik žmogui.

Bet išradimas ir yra tai, kas anksčiau buvo „neįmanoma“ — todėl vyriausybės ir išduoda patentus.

Pasitelkus atminties vamzdelius ir tokį miniatiūrizavimą, koks įmanomas dabar — aš neklydau, galvodamas apie aukso kaip konstravimo medžiagos svarbą — taigi, naudojantis tais dviem dalykais, būtų nesunku sutalpinti šimtą tūkstančių garsinių kodų į kubinę pėdą... Kitaip tariant, užkoduoti visus iki vieno žodžius, esančius Akademiniame Vebsterio žodyne. Bet tai nebūtina: visai pakaks ir dešimties tūkstančių. Juk niekas nereikalauja, kad stenografuotoja žintų tokius žodžius, kaip „kurbašas“ arba „pirofilitas“. Jei tekste pasitaiko toks žodis, jis padiktuojamas paraidžiui. Ką gi, pritaikysim mašiną ir paradiniam diktavimui, jei prireiks. Padarysim garsinį valdymą skyrybos ženklams... įvairioms formoms... išmokysim mašiną ieškoti aplanke adresų... suprasti, kiek reikia egzempliorių... ir išsiųsti... ir paliksim bent tūkstantį tuščių vietų specialioms techniniams ar moksliniams terminams — ir padarysim taip, kad mašinos savininkas galėtų pats įvesti jam reikalingus žodžius: nuspaus klavišą, padiktuos žodį — pavyzdžiui, „stenobentinis“ — paraidžiui, ir daugiau to žodžio diktuoti paraidžiui nebereikės.

Visai paprasta. Tereikia surinkti mašiną iš jau sukurtų ir pardavinėjamų prietaisų, o paskui išstobulinti, kad modelis tiktų masinei gamybai.

Sunkiausia kliūtis — homonimai. „Sekretorė Saulutė“ net rašymo greičio nesumažins, spausdindama tą „Kas kęs...“, nes kiekviename žodyje yra po skirtingą garsą. Bet tokios poros kaip „jei“ ir „jai“ tikrai ją sutrikdys.

Ar viešojoje Los Andželo bibliotekoje yra homonimų žodynas? Yra... Ir aš ėmiau skaičiuoti neišvengiamas homonimų poras, bandydamas suprasti, kokią jų dalį pagal informacijos teoriją galima atskirti iš konteksto duomenų, o kokiai prireiks specialaus kodavimo.

Kliuviniai ėmė veikti mano nervus. Ne vien tai, kad visiškai nenaudingam darbui sugaištu trisdešimt valandų per savaitę; viešojoje bibliotekoje taip pat negaliu rimtai projektuoti. Man trūksta kambario braižymui, dirbtuvės, kur galėčiau tobulinti konstrukciją, prekybos katalogų, specialių žurnalų, skaičiavimo aparatų ir viso kito.

Nusprendžiau, kad verkiant reikia gauti darbą, bent kiek susijusį su mano profesija. Nesu toks kvailas ir nemaniau, kad spėjau vėl tapti inžinieriumi: buvo likę dar daug dalykų, kurių nežinojau; sugalvoju, kaip padarysiu ką naujo, naudodamasis naujomis žiniomis — o bibliotekoje perskaitau, kad kažkas dar prieš dešimt ar penkiolika metų išsprendė tą problemą, ir kur kas geriau, geriau ir pigiau nei aš.

Reikėjo įsitaisyti į kokį konstravimo biurą ir perprasti visas naujoves ne iš knygų, o paties prakaitu. Vyliausi, kad pavyks gauti braižytojo padėjėjo vietą.

Žinau, kad dabar naudojamos elektroninės pusiau automatinės braižymo mašinos: mačiau nuotraukų, nors pats nesu tokios mašinos čiupinėjęs. Bet jaučiau — jei tik man kas leistų, išmokčiau ją valdyti per dvidešimt minučių, nes ji stebėtinai panaši į kadaise mano paties sumanytąją: mašina, kurioje veikimo principas primena senąjį braižymo būdą — lentą ir reišiną — tiek pat, kiek spausdinimas mašinėle — rašymą ranka. Pats buvau išmąstęs, kaip nubrėžti tiesią ar lenktą liniją bet kurioje molberto vietoje, paprasčiausiai spaudant klavišus.

Bet šis išradimas nepavogtas iš manęs — tuo esu įsitikinęs, kaip ir tuo, kad „Sumanusis Frenkas“ — pavogtas, nes manasis braižymo aparatas egzistavo vien mano mintyse. Kažkam kilo tokia pat mintis, ir jis — logiška — taip pat ją įgyvendino. Kai metas atsirasti geležinkeliiui, atsiranda geležinkelis.

„Aladino“ — firmos, gaminančios „Stropuolį“, — konstruktoriai sukūrė ir vieną geriausių braižymo aparatų, „Braižytoją Denį“. Nepagailėjau santaupų — nusipirkau geresnį kostiumą ir panešiotą portfeli, prigrūdau į pastarąjį laikraščius ir prisistačiau į „Aladino“ parduotuvę kaip „pirkėjas“. Paprašiau parodyti, kaip mašina veikia.

O tada, pamatęs kažkelintą „Braižytojo Denio“ modelį iš arčiau, pasijutau kaip šlapiu maišu tvotas. Psichologai tai vadina *Déjà vu* — „jau esu matęs“. Prakeiktas automatas padarytas visiškai taip, kaip pats būčiau jį daręs, jei būčiau spėjęs... Užuot nenorom miegojęs ilguoju miegu.

Neklauskit, kodėl galvojau būtent taip. Žmogus pažįsta savo braižą. Meno kritikas atskiria Rubenso paveikslus nuo Rembranto kūrinių pagal potėpius, apšvietimą, kompoziciją, spalvų derinius — pagal tuziną požymių. Projektavimas — ne mokslas, tai menas, ir bet kuri konstravimo problema turi daugybę galimų sprendimų. Pasirinkdamas tuos darbinius variantus, inžinierius projektuotojas „pasirašo“ po savo darbu taip pat aiškiai, kaip ir tapytojas.

Mane tiesiog pritrenkė „Braižytojo Denio“ konstrukcija — taip ji priminė mano paties darbo stilių. Ėmiau galvoti, ar tik kartais iš tiesų neegzistuoja telepatija.

Neužmiršau pasiteirauti pirmojo patento numerio. Pasimetęs net nenustebau, kai pamačiau, kad pirmasis patentas išduotas 1970 metais. Nusprendžiau sužinoti, kas tas išradėjas. Gali būti — vienas mano mokytojų, iš kurių buvau kai ką perėmęs. O gal koks inžinierius, su kuriuo kažkada esu dirbęs.

Gal išradėjas ir dabar dar gyvas. Jei taip, reikės kokią dieną jį susirasti... Susipažinti su žmogumi, kurio mąstymo būdas toks panašus į manąjį.

Bet šiaip taip susitvardžiau ir leidau pardavėjui parodyti, kaip dirbti su mašina. Jis galėjo ir nevargti: „Braižytojas Denis“ ir aš buvome tiesiog sukurti vienas kitam. Po dešimties minučių valdžiau automatą geriau nei pardavėjas. Pagaliau nenoriai lioviausi paišęs paveikslėlius, sužinojau kainą, nuolaidas, garantinius išpareigojimus bei visa kita — o tada pažadėjau užsukti ir išėjau, kai pardavėjas jau buvo berodąs punktyru pažymėtą vietą pirkėjo parašui. Bjaurus pokštas, bet visa, ką atėmiau iš pardavėjo — tai valanda laiko.

Iš ten nuėjau į centrinę „Tarnaitės“ gamyklą ir paprašiau darbo.

Žinojau, kad Belos ir Mailso „Tarnaitės“ susivienijime nebėra. Laiką, kiek jo likdavo nuo darbo ir neišvengiamos būtinybės mokytis, kad vėl tapčiau inžinieriumi, skyriau Belos, Mailso ir — svarbiausia — Rikos paieškoms. Nė vienas nebuvo įrašytas Didžiojo Los Anželo telefonų knygoje, nei, tiesą sakant, dar kur nors Jungtinėse Valstijose — buvau užmokėjęs Klivlendo valstybinei žinybai už „informacines“ paieškas. Išėjo keturguba kaina, nes Belos ieškojau ir kaip Džentri, ir kaip Darkin.

Ne daugiau sužinojau ir iš Los Andželo apskrities rinkėjų sąrašo.

Susivienijimas “Tarnaitė” septynioliktojo viceprezidento, įpareigoto atsakinėti į kvailus klausimus, asmenyje atsargiai pripažino, kad prieš trisdešimt metų susivienijime dirbo tarnautojai tokiomis pavardėmis, bet dabar administracija negalinti man padėti.

Sekti trisdešimties metų senumo pėdsakais — ne mėgėjo darbas, juo labiau tokio, kuris turi mažai pinigų ir dar mažiau laiko. Neturėjau jų pirštų atspaudų — gal būčiau kreipėsis į FTB. Gal dosniai sušelpa seklių agentūra ir galėtų perrausti komunalinius sąrašus, kalnus laikraščių ir dar dievai žino ko, ir surasti ieškomuosius. Bet aš neturiu nei lėšų pašalpai, nei talento ar laiko pats to imtis.

Galų gale į Mailsą ir Belą numojau ranka, pažadėjęs sau, kad kai tik turėsiu pakankamai pinigų, pasamdysiu seklius specialistus ieškoti Rikos. Jau įsitikinau, kad “Tarnaitės” akcijų ji neturi; buvau parašęs laišką Amerikos Bankui, teiraudamasis, ar bankui yra ir ar kada nors buvo patikėtas palikimas jos vardu. Gavau standartinės formos atsakymą, pranešantį, kad tokie dalykai slapti, taigi parašiau vėl, aiškindamas, kad , esu prisikėlėlis ir kad Rika — vienintelė gyva mano giminaitė. Šįkart gavau malonų laišką, pasirašytą pareigūno, kuris sakėsi apgailestaujęs, kadangi informacijos, liečiančios paveldėtojus, negalima atskleisti netgi tokiomis išimtinėmis aplinkybėmis, kokiose atsidūriau aš, bet jaučias turįs teisę suteikti man neigiamą informaciją: jokiam banko skyriui niekad nebuvo patikėtas saugoti joks palikimas Frederikos Virdžinijos Džentri vardu.

Atrodo, tai paaiškina vieną dalyką. Tiems paukšteliams kažkaip pavyko atimti iš Rikos akcijas. Apiforminus perdavimą taip, kaip tai padariau aš, akcijos pirmiausia turėjo patekti į Amerikos Banką. Bet nepateko. Vargšė Rika! Mus abu apiplėšė.

Pabandžiau dar sykį. Mohavo Švietimo inspekcijos archyve iš tiesų buvo užregistruota pradinės mokyklos moksleivė Frederika Virdžinija Džentri — bet minėtoji mokinė 1971 m. pasiėmė išstojimo liudijimo nuorašą. Tuo įrašas baigėsi.

Bent tokia paguoda — kažkur kažkas pripažįsta, kad Rika išvis egzistavo. Bet tą nuorašą ji galėjo nunešti į bet kurią iš nesuskaitomos daugybės vidurinių mokyklų, esančių Jungtinėse Valstijose. Kiek prireiktų laiko į visas parašyti? Ir ar jų registravimo sistema įgalina duoti atsakymą, net jei tarsim, kad atsakyti norės?

Tarp ketvirčio milijardo žmonių maža mergaitė gali pranykti taip pat, kaip akmenėlis, nugrimzdęs į vandenyno dugną.

Bet nenusisekė paieškos anaip tol nesukliudė man kreiptis į “Tarnaitės” susivienijimą ir prašyti darbo, nes dabar žinojau, kad Mailsui ir Belai “Tarnaitė” nepriklauso. Galėjau kreiptis į bet kurią automatizacijos firmą, jų yra koks šimtas, bet “Tarnaitė” ir “Aladinas” — garsiausi namų apyvokos automatų gamintojai, toje srityje jie reiškia tiek, kiek automobilių eros pradžioje reiškė Fordas ir *General Motors*. “Tarnaitę” pasirinkau iš dalies skatinamas sentimentų: norėjau pamatyti, kuo virto mano senoji gamykla.

2001 metų kovo 5 dieną, pirmadienį, nuėjau į kadrų skyrių, užsirašiau į eilę tarnautojo vietai gauti, užpildžiau dvyliką anketų, neturinčių nieko bendra su projektavimu, ir vieną anketą, liečiančią šį darbą — ir man buvo liepta laukti, kol iškviestų patys.

Pasitraukęs po įstaigą, vargais negalais prasibroviau pas valdininkėlį, samdantį padėjėjus. Jis nenoriai pažvelgė į tą vienintelę šį tą reiškiančią anketą ir pasakė, kad mano inžinieriaus diplomą nieko nereiškia, nes jau trisdešimt metų nedirbu pagal specialybę.

Priminiau, kad esu prisikėlėlis.

— Tai dar blogiau. Šiaip ar taip, mes nesamdome žmonių, perkopusių keturiasdešimt penkerius.

— Betgi man ne keturiasdešimt penkeri. Man tik trisdešimt metų.

— Jūs gimęs 1940. Atleiskit.

— Tai ką man daryti? Nusišauti? Jis gūžtelėjo pečiais:

— Jumis dėtas, reikalaučiau senatvės pensijos.

Skubiai išėjau, kad nesusivaldęs kai ko jam nepatarčiau. Paskui nukeliavau tris ketvirčius mylios aplink pastatą iki paradinių durų ir įėjau vidun. Vyriausias valdytojas — Kertis; pasiteiravau jo.

Pirmas dvi užkardas praėjau paprasčiausiai sakydamas turįs reikalą į direktorių. Susivienijimas “Tarnaitė” nenaudojo savo gaminamų automatų kaip sekretorių — čia dirbo sekretorės iš kūno ir kraujo. Pagaliau, užlipęs į kažkelintą aukštą ir atsidūręs (kaip man atrodė) maždaug per dvi duris nuo viršininko, pasiekiau vietą, kur kelią man užstojo griežta tarsi leidimų tikrinimo automatas ypata ir ėmė atkakliai teirautis, koks tas mano reikalas.

Apsidairiau. Kambarys buvo didelis, jame — gal keturiasdešimt žmonių ir dar gyvas galas mašinų. Sekretorė griežtai tarė:

— Na? Dėstykite savo reikalą, ir aš patikrinsiu, ar misterio Kerčio dalykinių susitikimų registratorė yra tokį užsirašiusi. Garsiai, kad visi išgirstų, pasakiau:

— Noriu sužinoti, ką jis žada toliau daryti su mano žmona!

Po šešiasdešimties sekundžių atsiradau asmeniniame viršininko kabinete. Jis pakėlė akis:

— Nagi? Kokį velnią jūs pliauškiat?

Prireikė pusvalandžio ir kelių senų dokumentų, kol įtikinau, kad neturiu žmonos ir kad iš tikrųjų esu firmos įkūrėjas. Paskui, padedant kokteiliams ir cigarams, atmosfera pasidarė labai draugiška, ir aš susipažinau su prekybos reikalų vedėju, vyriausiojo inžinieriumi bei kitų skyrių galvomis. Kertis man pasakė:

— Mes manėme, kad jūs jau miręs. Tiesą sakant, tai įrašyta oficialioje kompanijos istorijoje.

— Gandai. Koks kitas D. B. Deivis.

Prekybos skyriaus vedėjas Džekas Gelouvis staiga tarė:

— Ką jūs veikiat šiuo metu, misterie Deivi?

— Nieko rimto. Mano darbas susijęs... su automobilių pramone. Bet žadu atsistatydinti. O ką? — Kaip tai “ką”? Argi neaišku?

Jis skubiai pasisuko į vyriausiąjį inžinierių, misterį Makbį.

— Girdi, Makai? Visi jūs, inžinieriai, tokie: pilnas prieš pat jūsų nosį, o jūs nematot, “O ką”, pone Deivi? O tą, kad jūs — puiki tema reklaminiam straipsniui, štai ką! Tą, kad jūs — romantika! FIRMOS ĮSTEIGĖJAS GRĮŽTA IS KAPO APLANKYTI SAVO INTELEKTO KŪDIKIO. PIRMOJO ROBOTO PAGALBININKO IŠRADĖJAS IŠVYSTA SAVOJO

TALENTO VAISIUS.

Skubiai įsiterpiau:

— Luktelėkit. Aš — ne reklaminis modelis ir ne kino žvaigždė. Nemėgstu viešumos. Ne tam čia atėjau — atėjau prašyti darbo... Konstruotojo darbo.

Misterio Makbio antakiai pakilo, bet jis nutylėjo.

Susiginčijom. Gelouvis bandė mane įtikinti, kad tai — tiesiog mano pareiga firmai, kurią pats įkūriau. Misteris Makbis šnekėjo nedaug, bet buvo aišku — jis netiki, kad galėčiau duoti jo skyriui kokios naudos; jis paklausė, pavyzdžiui, ką aš žinau apie kieto kūno elektroniką. Teko prisipažinti, kad nežinau tiek, kiek pavyko perskaityti keliuose neįslaptintuose leidiniuose.

Galiausiai Kertis pasiūlė kompromisą:

— Štai kas, misteri Deivi, jūsų atvejis, be abejo, visiškai neįprastas. Sakyčiau, jūs davėt pradžių ne vien šiai firmai, bet ir visai šiuolaikinei industrijai. Bet vis dėlto misterio Makbio užuomina buvo teisinga — nuo to laiko, kai užmigot ilguoju miegu, industrija spėjo pažengti pirmyn. Man rodos, galime jums skirti, na... Nusipelnusio inžinieriaus išradėjo postą.

Sudvejojau.

— Ką tai reikštų?

— Ką tik norėtumėt. Vis dėlto, atvirai sakau, tikimės jūsų bendradarbiavimo su misteriu Gelouviu. Mes ne tik gaminame automatus, mes turim juos dar ir parduoti.

— O ar aš galėsiu bent truputį pakonstruoti?

— Jei norėsit. Gausit prietaisus ir galėsit daryti, kas jums patiks.

— Dirbtuvės prietaisus?

Kertis pažvelgė į Makbį. Vyriausiasis inžinierius atsakė:

— Taip, taip... Suprantama, jei nereikalausit to, kas neįmanoma.

Ir ėmė malti tokia Glazgo tarme, kad vos besupratau.

— Sutarta,— skubiai nutraukė jį Gelouvis.— Neišeikit, misteri Deivi, nufotografuosim jus greta pirmojo “Tarnaitės” modelio.

Ir nufotografavo. Apsidžiaugiau, išvydęs ją — tą pačią mašiną, kurią surinkau savo rankomis, išliejęs tiek prakaito. Norėjau patikrinti, ar ji dar veikia, bet Makbis neleido mašinos įjungti — man rodos, jis anaipol netikėjo, kad aš moku su ja apsieiti.

Visą kovą ir balandį patenkintas dirbau “Tarnaitės” susivienijime. Turėjau įrankius, kokių tik širdis geidė, techninius žurnalus, būtiniausių prekybinius katalogus, patogią biblioteką, “Braižytoją Denį” (“Tarnaitės” firma pati negamino braižymo aparatų, todėl naudojo geriausių, gaminamą “Aladino”) ir klausiausi specialistų šnekų apie profesinius reikalus — man jos skambėjo kaip muzika!

Ypač artimai susipažinau su Čaku Froidenbergu, vyriausioju surinkimo cecho inžinieriumi. Galvą guldau — Čakas vientelis tikras inžinierius šioje įstaigoje; visi kiti — žinių prikimšti matuokliniai amatininkai... Ir Makbis taipogi, nes šis vyriausiasis inžinierius, mano manymu, yra geriausias įrodymas, kad norint tapti inžinieriumi, nepakanka vien diplomo ir škotiškos kilmės. Kai artimiau susipažinau su Čaku, jis prasitarė manęs taip pat.

— Makas iš tiesų nemėgsta naujovių, jam labiau patinka dirbti taip, kaip dirbo jo senelis prie mielojo Klaido krantų.

— Tai ką jis čia veikia?

Smulkmenų Froidenbergas nežinojo, bet; atrodo, kad dabartinė firma kažkada buvo gamybinė kompanija, kuri nuomojo patentus (mano patentus) iš “Tarnaitės” susivienijimo. Vėliau, prieš kokius du dešimtmečius, pradėta eilinį kartą jungti pramonės įmonės išlaidų mažinimo tikslais. “Tarnaitės” akcijos buvo pakeistos į gamybinės firmos akcijas, o naujoji firma pasivadino mano įkurto susivienijimo vardu. Čako manymu, kaip tik tada ir priimtas Makbis.

— Manau, jis turi nemažai tų akcijų.

Vakaraš mudu su Čaku sėdėdavome prie alaus bokalų, svarstydami konstravimo problemas, ko trūksta kompanijai ir kodėl trūksta. Iš pradžių Čakas domėjosi manimi todėl, kad aš — prisikėlėlis. Jau žinojau, kad daugybė žmonių kažkaip šleikščiai domisi prisikėlėliais (tarsi mes — kokie sukčiai), ir stengdavaisi nuslėpti tai, kad pats miegojau ilguoju miegu. Bet Čaką domino pats laiko šuolis, ir tas smalsumas buvo sveikas — Čakas norėjo žinoti, koks buvo pasaulis prieš jam gimstant, kokią pasaulį pamena žmogus, kuris pats viską pergyveno “tik vakar”.

Savo ruožtu jis noriai kritikavo naujus automatus, kurių projektai spietėsi mano galvoje tarsi bitės, ir apšviesdavo mane, kai aš (ir ne vieną kartą) sugalvodavau ką nors anaipol nenaujo — nenaujo 2001 metais. Čakui draugiškai vadovaujant, aš vis daugiau išmokdavau — jau beveik tapau šiuolaikiniu inžinieriumi.

Bet kai vieną balandžio vakarą bendrais bruožais nupasakojau savąją autosekretorę, Čakas lėtai tarė:

— Deni, tu tą mašiną projektuoji darbo metu?

— A? Ne, tiesą pasakius, ne. O ką?

— Kas parašyta tavo sutartyje?

— Kas? Su manim nesudaryta sutartis.

Kertis įrašė mane į algalapį, Gelouvis fotografavo, o kažkoks neaiškus rašytojas klausinėjo visokių niekų — štai ir viskas.

— Mmm... Drauguži, tavo dėtas, nieko nedaryčiau, kol neturėčiau tvirtos padėties. Tas išradimas tikrai naujas. Ir, man rodos, vertas dėmesio.

— Aš dėl to net neabejojau.

— Kol kas atldėk jį į šalį. Pats žinai, kokie kompanijos reikalai. Pelnas auga, išleidžiame kokybiškus gaminius. Bet per pastaruosius penkerius metus visos mūsų naujovės gaminamos pagal licenzijas. Aš pats negaliu prastumti nieko naujo — Makas trukdo. Tiesa, tu gali aplenkti Maką ir pasiūlyti savo išradimą pačiam bosui. Bet neskubėk. Nebent norėtum įteikti jį kompanijai už tą patį savo atlyginimą.

Paklausiau. Projektavau toliau, bet visus, mano manymu, nusisėkusius brėžinius sudeginau — kai įsimenu, man jų nebereikia. Dėl to sąžinė manęs negraužė: esu pasamdytas ne kaip inžinierius, o kaip reklaminis manekenas Gelouviui. Kai mano reklaminė vertė bus išsunkta, jie man įteiks mėnesio atlyginimą, padėkos ir paleis.

Bet tuomet jau būsiu tikras inžinierius ir galėsiu įkurti nuosavą įmonę. Jei Čakas norės rizikuoti, pasiimsiu ir jį kartu.

Užuot įteikęs mano istoriją laikraščiams, Gelouvis neskubėdamas dalino medžiagą centriniams žurnalams; jis norėjo, kad *Life* per kelias skiltis išspausdintų straipsnį, susietą su medžiaga, pasirodžiusia prieš trečdalį amžiaus apie pirmąjį „Tarnaitės“ modelį. *Life* ant meškerės neužkibo, bet Gelouviui pavyko iškaišioti medžiagą — kartu su reklaminiiais skelbimais — po kitus to pavasario leidinius.

Jau žadėjau užsiauginti barzdą. Paskui supratau, kad niekas manęs nepažįsta, o jei ir pažintų, vis vien nekreiptų dėmesio.

Gavau keliolika keistų laiškų: vieno autorius žadėjo, kad amžinai degsiu pragare, nes pasipriešinau viešpaties numatytam mano gyvenimo planui. Laišką išmečiau, galvodamas — jei dievui tikrai nepatiktų tai, kas man atsitiko, jis nebūtų leidęs atsirasti šaltajam miegui. O šiaip manęs nieks netrikdė.

Bet tų pačių metų gegužės 3, ketvirtadienį, suskambo telefonas.

— Sere, su jumis nori kalbėti misis Šulc. Atsakysit?

Šulc? Po perkūnėliais, juk paskutinį kartą kalbėdamasis su Dafčiu pažadėjau tuo pasirūpinti. Bet vis atidėlioju, nes nenorėjau: buvau beveik tikras, kad toji Šulc — viena pakvaišėlių, persekiojančių prisikėlėlius ir uždavinėjančių jiems nekuklius klausimus.

Bet Daftis sakė, kad nuo pat gruodžio mėnesio, kai išsirašiau, ji vis skambina ir skambina. Laikydami prieglobsčio taisyklių, jie atsisakė pranešti mano adresą, sutikdami tik perduoti telefonogramas.

Ką gi, jau vien jį dėkingumo Dafčiui privalau ją nutildyti.

— Junkit.

— Kalba Denis Deivis?

Telefonas mano kabinete be ekrano — pašnekovė manęs nemato.

— Taip. Jūsų pavardė — Šulc?

— Ak Deni, brangusis, kaip gera girdėti tavo balsą! Atsakiau ne iš karto. Ji tęsė:

— Nejaugi tu manęs neatpažįsti? Kurgi ne. Tai Bela Džentri.

7

Susitarėm susitikti.

Iš pradžių norėjau pasiūsti ją velniop ir mesti ragelį. Jau seniai supratau, kad keršyti vaikiška: kerštas neprikels Pito, o jei atsisakytčiau pagal Belos nuopelnus — atsidurčiau kalėjime. Po to, kai lioviausi ieškojęs Belos ir Mailso, beveik nebegalvojau apie juos.

Bet Bela turėtų žinoti, kur Rika. Todėl ir pažadėjau užėti.

Bela norėjo, kad pakviesčiau ją pietų, bet aš nė nemaniau. Nesu pedantiškas etiketo subtilybių gerbėjas. Bet valgymas — kažkas tokio, ką darai tik su draugais. Užėti pas Belą galiu, bet anaipol nemanau su ja valgyti ar gerti. Užsirašiau adresą ir pažadėjau prisistatyti aštuntą valandą vakare.

Bela nuomojo pigų butą name be lifto, dar nepakeistame pagal Naująjį planą miesto rajone. Dar nenuspaudęs durų skambučio supratau, kad Belos išviliotas iš manęs turtas išslydo iš jos rankų, antraip ji čia negyventų.

O kai ją išvydau, supratau, kad keršyti jau vėlu: už mane viską atliko laikas ir pati Bela.

Jei patikėsim tuo, ką kažkada sakė Bela, tai dabar jai ne mažiau kaip penkiasdešimt treji, o iš tiesų — greičiau jau kokie šešiasdešimt. Padedant geriatricijai ir endokrinologijai moteris, netinginti rūpintis savimi, gali išsaugoti trisdešimtmetės išvaizdą dar mažiausia trisdešimt metų — daugybė moterų taip ir daro. Yra kino žvaigždžių, kurios giriasi jau turį anūkų ir vis dar vaidina pagrindines naivių mergaičių roles.

Bela nepasirūpino savimi.

Dabar Bela stora, spygaujanti ir žaisminga. Aiškiai matosi, kad vertingiausia nuosavybė ji vis dar laiko savo kūną — vilki lengvą stiktito rūbą, kuris, dengdamas labai jau nedidelę to kūno dalį, neslepia ir to, kad po juo — gyvūnas, priskirtinas žinduolių klasei, moteriškai lyčiai, per daug valgantis ir per mažai judantis.

Ji pati to nesuprato. Tas kadaise energingas smegenis aptraukė migla; teliko vien pasipūtimas ir nenugalimas pasitikėjimas savimi. Ji puolė prie manęs, krykšdama iš džiaugsmo, ir aš vos spėjau išsisukti nuo pabučiavimo.

Išsivadavau iš jos glėbio.

— Nurimk, Bela!

— Bet, mielas! Aš tokia laiminga — taip sujaudinta — tiesiog priblokšta, kad matau tave!

— Kaipgi.

Eidamas čionai nusprendžiau valdytis — sužinosiu, ko man reikia, ir išėsiu. Bet, pasirodo, ne taip paprasta.

— Prisimeni, kokį mane matei paskutinį kartą? Paverstą iškamša, apsvaigintą, — tam, kad galėtum priversti mane užmigti šaltuoju miegu.

Ji atrodė sutrikusi ir įskaudinta:

— Bet, mano mielas, mes tik gero tau norėjom! Tu taip sunkiai sirgai.

Tikriausiai ji pati tuo tiki.

— Gerai gerai. Kur Mailsas? Tu juk dabar misis Šulc? Bela išplėtė akis:

— Nejaugi nežinai?

— Ko nežinau?

— Vargšas Mailsas... Vargšas brangusis Mailsas. Jis net dvejų metų neišgyveno po to, kai tu, Deni, palikai mus. Staiga jos veidas pasikeitė:

— Tas krienas mane apgavo!

— Kaip negerai.

Idomu, kaip jis mirė? Pats griuvo ar buvo pastumtas? Ar pavaišintas arsenu? Nusprendžiau laikytis svarbiausio dalyko, kol dar Bela visai nenusišnekėjo.

— O kaip Rika?

— Rika?

— Mailso dukrelė. Frederika.

— A, ta siaubinga mergiškia! Ką aš žinau? Ji apsigyveno pas savo senelę.

— Kur? Ir kokia tos senelės pavardė?

— Kur? Tuskone, o gal Jumoje, ar dar kokiame panašiam užkampyje. Gal kur Indio. Mielasis, aš nenoriu kalbėti apie tą nepakenčiamą vaiką — aš noriu kalbėti apie mudu.

— Tuoju. Kokia senelės pavardė?

— Vaikuti, tu baisiai nuobodus. Kurių galų aš turėčiau atsiminti tokius dalykus?

— Pavardė?

— Na, Henolan... Arba Heini... Heinc. O gal Hinkli. Nebūk toks neįdomus, brangusis. Išgerkim. Išgerkim už laimę, kad mudu vėl kartu.

Papurčiau galvą:

— Nevartoju alkoholio.

Sakiau beveik tiesą. Supratęs, kad alkoholis — nepatikimas draugas bėdoje, paprastai apsiribojau bokalu alaus Čako Froidenbergo draugėje.

— Oi, kaip neįdomu, mielas. Tu neprieštarausi, jei aš išgersiu?

Ji jau pylėsi — neatskiestą džiną, vienišos mergaitės paguodą. Bet prieš išmaukdama paėmė plastmasinį tablečių buteliuką ir išrideno ant delno dvi kapsules.

— Pasivaišinsi?

Pažįstu tą dryžuotą apvalkalą — euforionas, Sako, nekenksmingas ir prie jo nepriprantama, bet ne visi taip mano. Kai kas reikalauja priskirti jį prie tokių preparatų kaip morfijus ir barbitūratai.

— Ačiū. Aš ir taip laimingas.

— Kaip miela.

Bela prarijo abi tabletes, užgėrė džinu. Nutariau — jei noriu bent šį tą sužinoti, reikia kalbėti nedelsiant; netrukus Bela ims kikenti, ir iš jos nieko nebeišpeši.

Paėmiau ją už rankos ir pasodinau ant sofos, paskui atsėdau priešais.

— Bela, papasakok apie save. Apšviesk mane. Kaip judu su Mailso susiuostėt su Manikso grupe?

— Kaip? Betgi mes visai ne... Ji staiga įtūžo:

— Vis per tave!

— Ką? Per mane? Betgi manęs net nebuvo.

— Aišku, per tave. Tas pabaisa, kurį tu padarei iš senos vežiojamos kėdės... Štai ko jiems reikėjo. O paskui jis dingio.

— Dingio? Kur?

Ji įbedė į mane įtarias kiaulės akutes:

— Turėtum žinoti. Pats paėmei.

— Aš? Bela, išprotėjai? Aš nieko negalėjau paimti. Aš buvau užšaldytas, miegojau šaltuoju miegu. Kur jis buvo? Ir kada dingio?

Pasitvirtino mano spėlionės — jei Bela ir Mailas nepasinaudojo "Sumaniuju Frenku", vadinasi, jį kažkas nudžiovė. Bet ne aš — kas tik norit, tik ne aš! Nebemačiau "Frenko" nuo to nelemto vakaro, kai jie gavo balsų daugumą.

— Pasakyk, Bela. Kur jis buvo? Ir kodėl tu manai, kad būtent aš jį paėmiau?

— O kas, jei ne tu? Daugiau niekas nežinojo apie jo svarbą. Laužo krūva, ir tiek! Sakiau, juk sakiau Mailsiui, kad nepaliktu jo garaže!

— Bet jei "Frenką" kas ir nukniaukė, abejoju, ar vagims būtų pavykę juo pasinaudoti. Juk užrašus, instrukcijas ir brėžinius tebeturėjot judu.

— Taigi kad ne. Mailas, kvaiša, sukišo popierius į automato vidų tą naktį, kai ketinome jį pervežti į saugesnę vietą.

Nesiginčijau dėl žodžio "saugesnė". Tik jau norėjau sakyti, kad Mailas negalėjo į "Sumanų Frenką" sutalpinti kelių svarų popieriaus — "Frenkas" jau ir taip buvo prikimštas kaip žąsis, — bet prisiminiau, kad prie kėdės dugno buvau pritaisęs dėžę įrankiams — laikinai, kol baigsiu darbus. Visai įtikėtina, kad skubantis žmogus galėjo mano popierius suversti į ją.

Nesvarbu. Nusikaltimas, ar nusikaltimai, įvyko prieš trisdešimt metų. Aš noriu sužinoti, kaip "Tarnaitės" susivienijimas išslydo iš Mailso ir Belos rankų.

— Ką darėt su kompanija po to, kai Manikso reikalas neišdegė?

— Vadovavom jai, aišku. Paskui, kai mus paliko Džeikas, Mailas pasakė, kad reikia užsidaryti. Mailas — skystablauzdis... O tas Džeikas Smitas man nepatiko. Pasalūnas. Vis klausinėjo, kodėl tu išėjai... Tarsi mes būtume galėję tave sulaikyti. Aš norėjau pasamdyti tikrai gerą meistrą ir dirbti toliau. Kompanija būtų davusi pelną. Bet Mailas užsispyrė.

— O toliau?

— Taigi aišku, pardavėm licenzijas Mechanizmų gamybos kompanijai. Pats žinai — juk dabar ten dirbi.

Tikrai žinau: pilnas "Tarnaitės" susivienijimo pavadinimas dabar — "Tarnaitės" buitinių elektroninių prietaisų ir Mechanizmų gamybos susivienijimas, nors firmos ženkle tebuvo užrašas "Tarnaitė". Atrodė, jau būsiu išpešęs viską, ko noriu ir ką ši sena braškanti griuvena gali pasakyti.

Bet mane domino dar vienas dalykas.

— Jūs pardavėt savo akcijas, kai "Mechanizmai" nupirko licenzijas?

— Ką? Kaip tau šovė į galvą tokia kvailystė? Ji praskydo ir ėmė kūkčioti; netvirta ranka pagrabaliojo nosinaitės, paskui pasidavė ir apsiašarojo.

— Jis mane apgavo! Apgavo! Tas bjaurus pūzras apgavo mane... Apiplėšė!

Bela šniurkštelėjo ir mažliai pridūrė:

— Jūs visi mane apgaudinėjot... Tu, Deni, buvai pats blogiausias. O aš tau tiek gero padariau. Ji vėl paleido dūdas.

Neverta mėtyti pinigų euforionui. O gal Belai patinka verkti.

— Kaip jis tave apgavo, Bela?

— Kaip? Na, žinai. Jis viską paliko tai bjauriai mergiūkštei... O man tiek buvo žadėjęs... Ir aš slaugiau jį, tokį ligotą. O juk ji net nebuvo tikra jo duktė. Jau vien tai viską pasako.

Pirma gera naujiena per visą vakarą. Matyt, Rikai pasisėkė, net jei prieš tai jiedu atėmė iš jos mano akcijas. Vėl grįžau prie svarbiausio klausimo:

— Bela, kokia Rikos senelės pavardė? Ir kur jos gyveno?

— Kas gyveno?

— Rikos senelė.

— Kas ta Rika?

— Mailso dukra. Pasistenk, Bela, pagalvok. Tai svarbu. Tada Bela užsiplieskė. Rodydama į mane pirštu, sucipo:

— Žinau! Tu ją mylėjai, štai kas! Tą bjaurybukę, niekšėlę! . . . Ją ir tą pabaisą katiną.

Įsiutau, kai ji man priminė Pitą. Bet bandžiau susivaldyti. Tik sugriebiau Belą per pečius ir krestelėjau:

— Tvardykis, Bela. Aš tenoriu sužinoti, kur jos gyveno? Kaip Mailsas adresuodavo savo laiškus joms? Bela spardėsi:

— Net kalbėt su tavim nenoriu! Atėjęs jau spėjai gana prismardinti!

Paskui ji, rodos, staiga prablaivėjo ir ramiai pasakė:

— Nežinau. Senelės pavardė — Heineker, ar kažkas panašaus. Aš ją tik kartą temačiau — teisme, per testamentu skaitymą.

— Kada?

— Netrukus po Mailso mirties, aišku.

— Kada mirė Mailsas, Bela? Ji vėl nukreipė kalbą:

— Per daug nori žinoti. Kaip koks policininkas... Klausimai, klausimai, klausimai!

Paskui pakėlė akis ir paprašė:

— Užmirškim viską ir būkim savimi. Čia tik aš ir tu, mielas... Ir visas gyvenimas priešaky... Moteris dar nesena, kai jai trisdešimt devyneri... Šulcas sakėsi neregėjęs jaunesnės už mane — o tas senas ožys, pasakysiu tau, pažinojo ne vieną moterį! Mes galim būti tokie laimingi, brangūs. Mes... To man jau per daug — net vaidinant sekli.

— Aš turiu eiti, Bela.

— Kodėl, mielas? Juk dar anksti... Ir mudu turim dar ištisą naktį. Aš maniau...

— Man nerūpi, ką tu manei. Aš turiu eiti — tuoj pat.

— O dieve! Kaip gaila. Kada vėl pasimatysim? Rytoj? Aš baisiai užsiėmusi, bet mesiu reikalus ir...

— Aš su tavimi nebesusitikinėsiu, Bela.

Išėjau.

Ir daugiau jos nebemačiau.

Vos grįžęs namo, puoliau į karštą vonią — tryniaus net sukaitęs. Paskui atsėdau ir pabandžiau susumuoti, ką sužinojau — jei išvis ką sužinojau. Atrodo, Bela mano, kad Rikos senelės pavardė prasideda raide H — jei tik į Belos paistalus verta kreipti dėmesį, o tai labai abejotina — ir kad ji gyveno viename Arizonos, o gal Kalifornijos užkampio. Ką gi, gal sekiai specialistai ir už to galės užsikabinti.

O gal ir ne. Šiaip ar taip, prireiks daug laiko, jėgų ir pinigų; teks palaukti, kol prasigyvensiu ir galėsiu apmokėti tokį darbą.

Ar žinau dar ką nors rimto?

Mailsas (pasak Belos) mirė apie 1972 m. Jei jis mirė šioje apskrityje, tai kelias valandas paieškojęs turėčiau surasti tikslią datą, o tai padėtų man sužinoti, kada perskaitytas testamentas — jei galima tikėti Bela ir testamentas tikrai buvo. Gal taip sužinočiau, kur tuomet gyveno Rika. Jei teismų archyvuose tai registruojama (šito nežinau). Jei iš to, kad laiko tarpas sutrumpės dviem metais ir kad sužinosiu, kur ji gyveno prieš dvidešimt aštuonerius metus, bus bent kiek naudos.

Jei apskritai verta ieškoti moters, kuriai dabar jau keturiasdešimt vieneri ir kuri tikriausiai ištėkėjusi ir turi vaikų. Lūženu krūva, kokia tapo Bela Darkin, mane pribloškė: pradėjau suprasti, ką gali reikšti trisdešimt metų. Anaipol nebijau, kad užaugusi Rika nebus maloni ir gera... Bet ar ji bent prisimins mane? O, nemanau, kad ji visiškai mane užmirštą, bet ar tik nebūsiu tapęs šiaip žmogumi be veido, vyriškiu, kurį Rika vadindavo "dėde Deniu" ir kuris turėjo tą mieląjį katiną?

Ar kartais savaip negyvenu praeities svajonėmis kaip ir Bela?

Na, ką gi, jei dar kartą pabandyčiau surasti Riką, blogiau nebus. Mes galėsim bent jau kasmet pasikeisti kalėdiniais atvirukais. Jos vyras nelabai galės tai uždrausti.

8

Kitą rytą, penktadienį, gegužės 4 dieną, užuot ėjęs į darbą, nuvažiavau į apygardos archyvų saugyklą. Įstaiga kraustėsi į kitą vietą, ir man buvo pasiūlyta užėiti sekantį mėnesį, taigi patraukiau į *Times* redakciją ir tol sėdėjau prie portatyvinio dispičiaus, kol įskaudo sprandą. Bet sužinojau: jei Mailsas mirė praėjus ne mažiau kaip dvylikai ir ne daugiau kaip trisdešimt šešiams mėnesiams po to, kai aš buvau įkištas į ledainę — jis tai padarė ne Los Andželo apygardoje, jei skelbimai teisingi.

Aišku, nėra įstatymo, reikalaujančio mirti būtent Los Andželo apskrityje. Mirti galima bet kur. To dar nepavyko sureguliuoti.

Gal Sakramente yra visos valstijos protokolų suvestinė? Nusprendęs, kad reikės kokią dieną tai patikrinti, nuėjau užkasti ir galiausiai pirsiradau į darbovietę.

Manęs laukė dvi telefonogramos ir laiškas — visi nuo Belos. Perskaičiau žodžius “Brangusis Deni”, suplėšiau laišką ir pasakiau budėtojams, kad neperdavinėtu man jokių žinučių nuo misis Šulc. Tada nuėjau į buhalteriją ir paklausiau vyriausiojo buhalterio, ar galima kaip nors patikrinti, kam seniau priklausė dabar jau išėję iš apyvartos akcijos. Jis pažadėjo pabandyti, ir aš išvardijau — atmintinai — pirmųjų “Tarnaitės” akcijų savosios dalies numerius. Tam nereikėjo ypatingai geros atminties: iš pradžių mes išleidom lygiai tūkstantį akcijų, ir man priklausė pirmieji penki šimtai dešimt, o Belai įteikta “sužadėtuvių dovana” — pirmosios iš eilės.

Grįžau į savo kambarėlį, o ten radau belaukiantį Makbį.

— Kur buvot? — pasidomėjo jis.

— Vaikštinėjau. O ką?

— Vargu ar tai tinkamas atsakymas. Misteris Gelouvis šiandien jau dukart jūsų teiravosi. Buvau priverstas pasakyti, kad nežinau, kur jūs.

— O viešpatie! Jei Gelouviui manęs reikia — suras. Jeigu bent pusę to laiko, kurį sugaišta, kurdamas vis naujas gudrybes, jis skirtų prekių išnešiojimui — firmai būtų naudingiau.

Gelouvis jau ima mane erzinti. Jo pareiga — rūpintis prekyba, bet man atrodo, kad jis persistengia vis kaišiodamas savo trigrašį į prekių balansą tvarkančią reklamos agentūrą. Bet gal čia kaltas mano išankstinis nusistatymas: aš tesidomiu vien projektavimu. Visa kita laikau popieriaus gadinimu, nereikalingomis išlaidomis.

Žinojau, kam Gelouviui manęs prireikė ir, teisybę sakant, delsiau tyčia. Jis nori mane apvilkti 1900 metų mados rūbais ir fotografuoti. Jau sakiau jam, kad apsirengusį 1970 metų rūbais mane gali fotografuoti kiek tik nori, bet 1900 metais net mano tėvas dar nebuvo gimęs. Gelouvis pasakė, kad nieks nesupras ir kad mano požiūris neteisingas.

Žmonės, kurių darbas — muilinti publikai akis, įsivaizduoja, kad kiti nemoka nei skaityti, nei rašyti.

Makbis tarė:

— Jūsų požiūris neteisingas, misteri Deivi.

— Tikrai? Gaila.

— O padėtis savotiška. Esat paskirtas į mano skyrių, bet aš privalau užtikrinti, kad prireikus reklamos ir prekybos darbuotojai galėtų naudotis jūsų paslaugomis. Manau, kad nuo šios dienos turėtumėt laikytis tvarkaraščio kaip ir visi kiti... Ir pranešti man, kai išeinat darbo metu. Prašyčiau to neužmiršti.

Lėtai suskaičiavau nuo vieno iki dešimties ir nuo dešimties iki vieno.

— Makai, o jūs pats laikotės tvarkaraščio?

— Ką? Aišku, ne. Aš — vyriausias inžinierius.

— Teisingai. Taip ir ant durų užrašyta. Bet įsidėkite į galvą, Makai: jums dar barzda neželė, kai aš buvau vyriausias šitos geležies krautuvėlės inžinierius. Jūs iš tiesų manot, kad aš ketinu laikytis kokio nors tvarkaraščio?

Jis paraudo.

— Gal ir ne. Bet galiu pasakyti štai ką: jei nesilaikysit, negausit atlyginimo.

— Tikrai? Ne jūs mane samdėt, ne jūs ir atleisit.

— Mm... Pažiūrėsim. Blogiausiu atveju galiu jus perkelti iš savo skyriaus į reklamos skyrių, kur jums ir dera būti. Jei apskritai jums dera kur nors būti.

Jis pažvelgė į mano braižymo mašiną.

— Čia jūs tikrai ničnieko nedarbat. Aš nežadu ilgiau pakęsti, kad ši brangi mašina stovėtų be naudos. Šaltai linktelėjo:

— Viso geriausio.

Išėjau paskui jį. Įriedėjo “Pasiuntinukas” ir padėjo ant mano stalo didelį voką, bet aš nė nestabtelėjau pasižiūrėti, kas ten; nusileidau į įstaigos kavinukę ir piktai užplėšiau dūmą. Kaip ir daugybė kitų grafikasmegenių, Makas įsivaizduoja, kad kūrybinis darbas dirbamas konvejerio principu. Nenuostabu, kad senoji firma jau metų metai neišleidžia nieko naujo.

Et, velniop. Vis vien nežadu ilgai čia traukintis.

Po kokios valandos nukeliavau atgal ir ant stalo radau firminį mūsų įstaigos voką. Atplėšiau, galvodamas, kad Makas nutarė susidoroti su manimi nedelsdamas.

Bet laiškas buvo iš buhalterijos. Štai ką perskaičiau:

Gerbiamasis pone Deivi,

Atsakome į jūsų klausimą apie pajų.

Pirminių akcijų didesniosios dalies dividendai nuo pirmojo 1971 m. ketvirčio iki antrojo 1980 m. ketvirčio buvo išmokami bankui p. Heinikės sąskaitos naudai. 1980 m. įstaiga buvo pertvarkoma, ir tolimesnis pajaus likimas nelabai aiškus, bet atrodo, kad po pertvarkymo lygiavertė akcijų dalis perduota Tarptautinio draudimo grupei, kuriai ir priklauso šiuo metu. Mažesnioji dalis (jūsų pageidavimu) priklausė Belai D. Džentri iki 1972 m.; 1972 m. akcijos perduotos Kalnų bendrovei, kuri jas išskirstė ir laisvai išpardavinėjo dalimis. Reikalui esant, galima tiksliai atsekti tolesnį kiekvienos dalies likimą, bet tam prireiktų daugiau laiko.

Jei mūsų skyrius gali dar kuo jums pasitarnauti, prašome nesivaržyti ir kreiptis.

Vyr. buh. Y. E. Roiteris

Paskambinau Roiteriui, padėkojau ir pasakiau, kad sužinojau viską, ko norėjau. Dabar aišku — Rika mano akcijų taip ir negavo. Kadangi užregistruotas pajaus perdavimas — aiški apgaulė, matyt, čia pasistengė Bela: tas trečiasis dalininkas — arba dar viena Belos marionetė, arba — tikriausiai — fiktyvi būtybė; turbūt Bela jau tada ketino apmauti Mailą.

Matyt, po Mailso mirties jai pritrūko pinigų, ir ji pardavė mažesnę akcijų dalį. Bet man nerūpi, kam atiteko akcijos, jei jau jos išsprūdo iš Belos rankų. Užmiršau paprašyti Roiterio patikrinti Mailso dalį. Gal tai padėtų surasti Riką — nors ji jų ir nebeturi. Bet šiandien jau penktadienio popietė. Paskambinsiu Roiteriui pirmadienį. O dabar man rūpėjo atplėšti didesnę voką, nes atpažinau atgalinį adresą.

Kovo pradžioje buvau parašęs laišką patentų skyriui, prašydamas pirmųjų „Stropuolio“ ir „Braižytojo Denio“ patentų kopijų. Pirmąkart išvydęs „Braižytoją Denį“ sutrikau ir ėmiau abejoti, ar tikrai „Stropuolis“ — perkrikštytas „Sumanusis Frenkas“; jei jau tas nežinomas genijus sukūrė „Denį“ beveik visiškai tokį, kokį įsivaizdavau aš, labai gali būti, kad jis sukonstravo ir „Sumaniojo Frenko“ atitikmenį. Šį spėjimą patvirtino toks faktas: abu patentai išduoti tais pat metais, ir abu priklausė (bent jau kol baigėsi jų galiojimo laikas) tai pačiai kompanijai — „Aladinui“.

Bet turėjau įsitikinti. Ir jei tas išradėjas dar gyvas, reikia su juo susitikti. Jis galėtų mane šio to išmokyti.

Pirmiausia parašiau į patentų skyrių; man atsiuntė standartinį raštą, iš kurio tesužinojau, kad visi nebegaliojantys patentai šiuo metu saugomi Valstybinių Karlsbado archyvų požemiuose. Tada parašiau tenai ir gavau kitą standartinį raštą — kainoraštį. Tada parašiau trečią laišką ir išsiunčiau perlaidą („Prašome nesiųsti asmeninių čekių“) — užsisakiau visų dokumentų kopijas: abiejų patentų aprašymus, paraiškas, brėžinius, istorijas.

Atrodo, šiame storame voke ir bus atsakymas.

Viršuje buvo Nr. 4.307.909, nuodugnus „Stropuolio“ aprašymas. Ėmiausi brėžinių, kol kas atidėjęs į šalį aprašymą ir paraiškas. Paraiškos būtinos tik teisme: paraiškos patentui gauti rašomos norint pareikšti pretenzijas visam plačiam pasauliui, reikalaujant kuo palankesnių sąlygų, kad po to patentų revizoriai nušluostytų tau nosį — tam ir gimsta patentavimo juristai. Aprašymai, priešingai, turi būti konkretūs, bet aš brėžinius skaitau greičiau, negu aprašymus.

Teko pripažinti, kad automatas nelabai panašus į „Sumanų Frenką“. Geresnis už „Sumanų Frenką“; atlieka daugiau operacijų, schema vietomis paprastesnė. Idėja ta pati — bet taip ir turi būti, kadangi Torseno blokų pagalba valdoma mašina, be to dar „Stropuolio“ prosenelė, turėjo būti sukonstruota, remiantis tais pačiais principais, pagal kuriuos kūriau „Sumanų Frenką“.

Tiesiog mačiau save bekonstruojantį tokį pat mechanizmą — lyg ir kokį antros kartos „Frenko“ modelį, apie kurį buvau galvojęs — „Frenką“, sugebantį daugiau nei „Frenkas“ — namų darbininkas.

Galų gale ėmiau paraiškose ir aprašymuose ieškoti išradėjo pavardės.

Kaipgi, pažįstu. D. B. Deivis.

Žiūrėjau į tą pavardę, lėtai ir neteisinga gaida švilpaukdamas „Yra dar laiko“. Taigi, Bela vėl pamelavo. Kažin, ar buvo bent lašas tiesos tame nesąmonių sraute, kuriuo ji mane privaišino? Aišku, Bela — patologiška melagė, bet kažkur skaičiau, kad įprastas tokių melagių stilius — greičiau jau pagražinti tiesą, nei visiškai atsiduoti fantazavimui. Matyt, manojo „Frenko“ modelio niekas nepavogė: jis buvo atiduotas kažkokiam kitam inžinieriui išbaigti, paskui mano vardu parašyta paraiška.

Bet sukalbis su Maniksu neišdegė — tai faktas; žinau iš kompanijos užrašų. Anot Belos, nieko neišėjo todėl, kad nepavyko ištesėti pažado — pristatyti „Sumaniojo Frenko“.

Ar tik Mailas nepasičiupo „Frenko“ sau, įtikinęs Belą, kad automatas pavogtas? Tikriau, ir vėl pavogtas.

Tokiu atveju... Mečiau spėlioje — tai beviltiška, dar beviltiškiau, negu ieškoti Rikos. Tikriausiai teks įsidarbinti „Aladino“ firmoje, kad galėčiau iššniukštinėti, iš kur jie gavo pirmąjį patentą ir kas iš to pasipelnė. Nors turbūt neverta — patentas nebegalioja, Mailas mirė, o jei Belai ir nubyrėjo keli skatikai, tai ji jau seniai juos iššvaistė. Abejonių vieninteliu svarbiu klausimu, kurį ir norėjau išsiaiškinti, nebeliko: išradėjas — aš pats. Profesinė ambicija paglostyta, o pinigai — kam jie rūpės, kai turi kuo užmokėti už pusryčius, pietus ir vakarienę? Tik ne man.

Taigi ėmiausi Nr. 4.307.910 — pirmojo „Braižytojo Denio“.

Brėžiniai akį džiugina. Aš pats geriau nesuprojektuočiau; tas vaikinys — talentas. Nuostabu: ekonomišką montažą, kur tik įmanoma — vietoj judančių dalių išmintingai panaudotos elektroninės grandys. Judančios dalys — kaip apendiksas, bėdų šaltinis, kurio, jei tik galima, reikia atsikratyti.

Išradėjas net panaudojo elektrinės rašomosios mašinėlės klaviatūrą, brėžinyje pažymėdamas, kad mašinėlė padaryta pagal vieną IBM patentą. Čia tai darbas, čia tai projektavimas: niekad neišradinėk to, ką gali nusipirkti savo gatvėje.

Turiu sužinoti, kas tas galvotas vaikinys, todėl imuosi popierių.

D. B. Deivis.

Po geros valandos paskambinau gydytojui Albrechtui. Kai pagaliau sulaukiau jo atsiliepiant, pasisakiau, kas esu, nes mano kabinete nebuvo videofono,

— Pažinau iš balso, — atsakė jis, — sveikas, drauguži. Kaip susidorojate su nauju darbu?

— Neblogai. Dalininku būti niekas dar nepasiūlė.

— Palūkėkite, pasiūlys. O šiaip patenkintas? Apsipratote?

— O taip! Jei būčiau žinojęs, kaip puiku čia ir dabar, būčiau užmigęs anksčiau. Už jokių pinigų negrįžčiau į 1970-uosius.

— Na, na! Aš neblogai pamenu tuos metus. Buvau mažas ir gyvenau Nebraskoje, fermoje. Medžiojau, žvejojau. Linksmi leidau laiką. Linksmiau negu dabar.

— Na, kas kam. Man dabar patinka. Bet paklausykit, daktare, aš skambinu ne vien norėdamas pafilosofuoti. Turiu nedidelį rūpestį.

— Ką gi, pasakokit. Turėtumėt džiaugtis — daugumos žmonių rūpesčiai dideli.

— Daktare, ar gali ilgasis miegas sukelti amneziją?

Prieš atsakydamas gydytojas padvejojo.

— Iš principo tai įmanoma, tačiau man neteko susidurti su tokiu reiškiniu. Paprastai amnezijos priežastys kitokios.

— O kokios?

— Įvairiausios. Dažniausiai, matyt, kalta pati paciento sąmonė. Pacientas užmiršta arba pertvarko įvykių seką, nes faktai jam nepakeliami. Tokia, bendrais bruožais, funkcinė amnezija. Dar galimas senamadiškas smūgis į galvą — amnezija, sukelta traumos. Arba amnezija dėl įtaigos, paveikus narkotikams ar hipnozei. Kas atsitiko, mažyli? Nerandate čekių knygelės?

— Ne dėl to. Kaip žinau, šiuo metu man puikiai sekasi. Bet ne viską gerai suprantu, kas įvyko prieš man užmiegant... štai dėl ko nerimauju.

— Mmm... Ar kartais ne kuri iš mano suminėtų priežasčių?

— Taip, — lėtai pasakiau, — visos, išskyrus gal tik sutrenktą galvą... O galėjau ir susitrenkti, būdamas girtas.

— Nepaminėjau, — sausiai tarė gydytojas, — kad dažniausiai pasitaikanti laikina amnezija — sąmonės aptemimas apsinuo-

dijus alkoholiu. Klausykite, drauguži, kodėl neužeiniate pas mane aptarti visko smulkiai? Jei aš nenustatysiu, kas jus kamuoja,— nesu, kaip žinote, psichiatras,— galėsiu perduoti psichoanalitikui, kuris išlukštens jūsų atmintį kaip svogūną ir pasakys, kodėl mokydamasis antroje klasėje vasario ketvirtą dieną pavėlavote į mokyklą. Bet tai nepigiai kainuoja, tai kodėl iš pradžių neužsukus pas mane?

Pasakiau:

— Ką jūs, daktare, aš ir taip jau pridariau jums rūpesčio. O jūs baisiai užsispyręs ir nenorite imti pinigų.

— Drauguži, aš visad domiuosi savo pacientais — tai vieninteliai mano artimieji.

Išsisukau, prižadėjęs užėiti pirmadienį, jei nepasitaisysiu. Šiaip ar taip, turiu pats viską apmąstyti.

Visur, išskyrus mano kabinetą, užgeso šviesos; “Tarnaitė” valytoja pažvelgė vidun, suprato, kad kambarys dar užimtas ir tyliai nuriedėjo sau. Aš tebesėdėjau.

Netrukus įkišo galvą Čakas Froidenbergas ir tarė:

— Maniau, kad jau seniai išėjai. Pabusk — išsimiegosi namie.

Pakėliau akis:

— Čakai, sugalvojau nuostabų dalyką. Nusipirkim statinę alaus ir du šiaudelius.

Jis rimtai apsvarstė pasiūlymą.

— Ką gi, šiandien penktadienis... O pirmadieniais mėgstu pagiriotis — iš to sprendžiu, kuri diena.

— Priimta vienbalsiai. Luktelk — įsimiesiu šį tą į portfelį.

Išgėrėm kelis bokalus alaus, paskui užkandom, paskui vėl išgėrėm alaus bare, kur grojo gera muzika, paskui patraukėm į aludę, kur muzika negrojo ir kabinos buvo išmuštos garso izoliacija, ir niekas netrukė, jei maždaug kas valandą ką nors užsisakydavai. Kalbėjomės. Parodžiau patentų aprašymus. Čakas peržiūrėjo “Stropuolio” prototipo dokumentus.

— Tikrai puikus darbas, Deni. Didžiuojuos tavimi, vaikine. Norėčiau tavo autografo.

— Bet pažiūrėk čia.

Padaviau jam braižymo aparato popierius.

— Šis kai kuo net geresnis. Deni, ar tu supranti, kad dabartiniam inžinerijos menui esi padaręs gal net daugiau įtakos, negu, sakysim, Edisonas savo metu? Žinai tai, vaikine?

— Liaukis, Čakai — aš nejuokauju,— mostelėjau link fotostatų pluošto.— Gerai, vieno prietaiso autorius aš. Bet jokių būdu ne antrojo. Aš jo nesukūriau... Arba visiškai klaidingai įsivaizduoju, ką veikiu prieš užmigdamas. Arba man amnezija.

— Jau dvidešimt minučių apie tai šneki. Bet neatrodo, kad tavyje būtų nutrūkusi kokia grandis. Esi iškvaišęs tik tiek, kiek reikia inžinieriui.

Trinktelėjau į stalą, net bokalai pašoko:

— Aš noriu žinoti!

— Netriukšmauk. Tai ką ketini daryti?

— Ką? — Susimąščiau.— Užmokėsiu psichiatrui, kad išraustų mano smegeninę. Jis atsiduso.

— To iš tavęs ir tikėjaisi. Paklausk, Deni, sakysim, užmoki tam smegenų mechanikui, jis padaro, ko prašai, ir praneša, kad viskas gerai, tavo atmintis puiki ir visos relės uždaros. Kaip tada?

— Tai neįmanoma.

— Ir Kolumbui taip žmonės sakė. Tau net į galvą neatėjo pats įtikinamiausias paaiškinimas.

— Kaip? Koks?

Neatsakydamas man, jis mostelėjo padavėjui ir paprašė atnešti didžiąją papildytą telefonų knygą. Paklausiau:

— Kam? Iškviesi man greitąją?

— Dar ne.

Jis ėmė vartalioti didžiulę knygą, paskui, suradęs reikiamą vietą, tarė:

— Užmesk akį, Deni.

Pažiūrėjau. Jis laikė pirštą prie “Deivių”. Puslapyje buvo keli stulpeliai Deivių. Bet jis rodė pirštu į tuziną “D. B. Deivių”— nuo “Dabnio” iki “Dunkano”.

Tarp jų buvo trys “Danieliai B. Deiviai”. Vienas jų — aš.

— Čia mažiau nei septyni milijonai žmonių,— nurodė Čakas,— gal nori pabandyti laimę ir patikrinti dar du šimtus penkiasdešimt milijonų pavardžių?

Netvirtai pasakiau:

— Tai nieko neįrodo.

— Ne,— sutiko jis,— neįrodo. Mielai sutinku, beveik neįtikėtina, kad du vienodai gabūs inžinieriai vienu metu projektuotų vieną ir tą patį daiktą ir dar turėtų tokią pat pavardę ir inicialus. Remdamiesi statistikos dėsniais tikriausiai galėtume apytikriai nustatyti, kokia maža tokio atvejo tikimybė. Bet žmonės vis užmiršta — ypač tie, kurie turėtų išmanyti, pavyzdžiui, tu — kad nurodydami labai mažą tam tikro sutapimo tikimybę, statistikos dėsniai taip pat griežtai teigia, kad sutapimų vis dėlto būna. Ir, atrodo, tavasis atvejis kaip tik toks. Aš jau verčiau patikėsiu tokia galimybe, o ne tuo, kad draugužiui, su kuriuo mėgstu gerti alų, varžteliai atsileido. Ne taip jau lengva rasti žmogų, su kuriuo malonu pasėdėti prie alaus bokalo.

— Ką tu patartum?

— Pirmiausia — neiekvoti pinigų ir laiko psichiatrui, kol nepatikrinsi antrosios versijos. O tam reikia sužinoti to “D. B. Deivio”, kuriam išduotas šis patentas, vardą. Tai neturėtų būti sunku. Tikriausiai išaiškės, kad jo vardas — Deksteris. Ar net Dorotėja. Bet nepulk į paniką, jei pasirodys, kad tai Danielius, nes antrasis vardas gali būti “Berzovskis”, ir draudimo numeris ne toks kaip tavo. Ir trečia, ką turi daryti, o tikriaus, pirma — šiam vakarui užmiršti visa tai ir užsisakyti dar alaus.

Taip ir padarėm: sušnekom apie kitus dalykus, daugiausia apie moteris. Čakas išdėstė savo teoriją: kad moterys labai panašios į mechanizmus, tik jų veiksmų negalima logiškai numatyti. Įrodinėdamas šią tezę, jis piešė alumi ant stalo grafikus.

Kiek vėliau aš staiga pasakiau:

— Jei būtų galima iš tikro keliauti po laiką, žinau, ką daryčiau.

— A? Apie ką tu?

— Apie savo galvosūkį. Matai, Čakai, aš čia — į “dabar” — atkeliavau neišbaigtu, senamadišku laiko transportu. Bet štai kur bėda: negaliu grįžti atgal. Visa tai, kas mane jaudina, atsitiko prieš trisdešimt metų. Grįžčiau ir sužinočiau tiesą... Jei būtų toks dalykas, kaip tikros laiko kelionės.

Čakas išspoksojo į mane:

— Bet juk yra.

— Ką?!

Jis staiga išsiblaivė.

— Neturėjau to sakyti.

— Gal ir ne, bet jau pasakei. Užtat geriau paaiškink, ką turėjai omeny, jei nenori, kad išversčiau šitą bokalą ant tavo galvos.

— Užmiršk, Deni. Išsprūdo.

— Sakyk!

— Tu prašai to, ko aš negaliu.

Jis apsidairė. Netoliese nieko nebuvo.

— Tai įslaptinta.

— Laiko kelionės įslaptintos? Viešpatėli, kodėl?

— Velniai tave rautų, argi niekad nedirbai vyriausybei? Jie seksą įslaptintų, jei galėtų. Ir tam nereikia jokių priežasčių: tai POLITIKA. Bet dalykas įslaptintas, ir aš privalau tylėti. Todėl atsikabink.

— Bet... Baik kvailioti, Čakai — man tai svarbu. Baisiai svarbu.

Kai jis neatsakė ir nutaisė atkaklią miną, pasakiau:

— Jau man tai gali pasakyti. Po galais, pats turėjau “Q” klasės pažymėjimą. Ir nesu nušalintas. Paprasčiausiai kitur tarnauju.

— Kas ta “Q” klasė?

Paaiškinau, ir galų gale jis linktelėjo:

— Tu turi omenyje Alfa statusą. Geras bonza buvai, vaikinė; aš tesu gavęs Beta.

— Tai kodėl negali man pasakyti?

— E? Pats žinai. Nepaisant tavo klasės, trūksta būtinos kvalifikacijos — “Privalu žinoti”.

— Nė velnio! Man kaip tik to ir netrūksta.

Bet jis nepasidavė, ir galų gale aš pasipiktinau:

— Man atrodo, tokio dalyko iš viso nėra. Manau, tu pats viską išsigalvojai.

Kurį laiką Čakas gūždiai spoksojo į mane, paskui tarė:

— Deni.

— Ko?

— Pasakysiu. Prisimink savo Alfa statusą, vaikinė. Pasakysiu, nes dėl to niekas nenukentės, o aš noriu, kad suprastum — tai nepadės išspręsti tavo problemos. Teisingai, tai laiko kelionės, bet tik teoriškai. Tuo nepasinaudos.

— Kodėl?

— Būk geras, nepertraukinėk. Tas darbas neužbaigtas, ir neverta net tikėtis, kad bus užbaigtas. Jis neturi jokios praktinės vertės — net moksliniams tyrimams. Tai tik šalutinis 0-Grav produktas, todėl jis ir įslaptintas.

— Bet, po velnių, nulinė gravitacija neįslaptinta.

— Ir kas iš to? Gal ir laiko kelionės išpakuotų, jei jos būtų naudingos komercijai. O dabar užsičiaupk.

Aš, žinoma, neužsičiaupiau, bet verčiau papasakosiu viską taip, lyg būčiau tylėjęs. Kai Čakas mokėsi Kolorado, tai yra Baulderio universiteto paskutiniame kurse, jam trūko pinigų, ir jis dirbo asistentu laboratorijoje. Universitete buvo didelė krio-genikos laboratorija, ir iš pradžių jis dirbo joje. Bet universitetui sudarius įdomią sutartį, susijusią su Edinburgo lauko teorija, kalnuose už miesto buvo pastatyta nauja didelė fizikos laboratorija. Čakas buvo paskirtas padėti profesorui Tvitčelui — daktarui Hubertui Tvitčelui, žmogui, kuris vos negavo Nobelio premijos ir dėl to įniršo.

— Tvičiui šovė į galvą, kad poliarizuojant gravitacijos lauką, galima jį apgrezti, užuot panaikinus. Nieko neišėjo. Tada profesorius įvedė bandymo duomenis į kompiuterį, o kai gavo atsakymą, jam net akys išvirto. Man, aišku, rezultatų nerodė. Įdėjo į bandymų kamerą du sidabrinius dolerius, — tose vietovėse dar buvo vartojamos metalinės monetos, — prieš tai liepęs man juos paženklinti. Paspaudė solenoido mygtuką, ir doleriai dingo.

— Tiesa, tai nenaujas pokštas, — tęsė Čakas, — iš teisybės, po to Tvičas būtų turėjęs iškviesti į sceną savanorį berniuką ir išimti monetas jam iš nosies. Bet profesorius, matyt, buvo patenkintas, ir aš taip pat — man buvo mokama už valandas.

Po savaitės viena tų griozdiškų monetų vėl atsirado. Bet dar anksčiau, kai kartą po pietų, profesorius išėjus, tvarkiau laboratoriją, bandymų kameroje buvau radęs jūrų kiaulytę. Laboratorijai ji nepriklausė, anksčiau nebuvo jos čia matęs, todėl eidamas namo pasiėmiau ją ir nunešiau į biolaboratoriją. Biologai suskaičiavo savo kiaulytes, ir pasirodė, kad nė vienos netrūksta, — nors apie jūrų kiaulytes sunku pasakyti ką tikro, — taigi parsinešiau ją namo ir prisijaukinau.

Po to, kai grįžo tas vienas sidabrinis doleris, Tvičas taip pasinėrė į darbą, kad net skustis nustojo. Sekančiam bandymui jis pasiėmė iš biolaboratorijos dvi jūrų kiaulytes. Viena man pasirodė labai pažįstama, bet trumpai ją temačiau, nes profesorius paspaudė raudoną mygtuką, ir abi kiaulytės pradingo.

Kai po kokių dešimties dienų viena kiaulytė — ne ta, kuri buvo panaši į manąją — vėl pasirodė, Tvičas įsitikino, kad pavyko. O paskui apsireiškė Gynybos departamento rezidentas — toks kabinetinis pulkininkas, pats buvęs profesorius, botanikas. Baisus kareiva... Tvičas jį niekino. Tas pulkininkas mus abu kuo griežčiausiai prisaikdino laikyti paslaptį — prisaikdino, nors ir taip buvom davę “statuso” priesaikas. Jis tarėsi gavęs pati didžiausią po Cezario kalkės atradimą karo logikos srityje. Manė galėsiąs siuntinėti divizijas šen ir ten, — kur buvo ar dar bus pralaimėtas mūšis, — ir pataisyti reikalus. Pulkininkas, aišku, buvo kvailas kaip aulės. Ir negavo žvaigždės, dėl kurios taip stengėsi. Bet jo prilipdytas “Ypatingai slaptas” išliko, kaip žinau, iki pat šios dienos. Negirdėjau, kad darbas būtų buvęs paskelbtas.

Nesutikau:

— Man atrodo, keliones laiku būtų galima pritaikyti kariniams tikslams, jei pavyktų sukonstruoti aparatą, galintį iškart permesti visą diviziją. Ne, palauk. Viskas aišku. Reikia poros, taigi dviejų divizijų — viena keliaus pirmyn, kita atgal. Viena divizija bus visiškai prarasta... Mano manymu, žymiai naudingiau turėti diviziją savo laiku.

— Žinoma, bet samprotauji tu klaidingai. Nebūtinos nei dvi divizijos, nei dvi jūrų kiaulytės, nei kokia kita pora. Būtinos tik dvi vienodos masės. Galima imti diviziją karių ir tiek pat sveriančią krūvą akmenų. Tai atvejis, kai veiksmas lygus atoveiksmiui, Trečiojo Niutono dėsnio išdava.

Čakas vėl ėmė paišyti alumi ant stalo:

— $MV = MV$ — svarbiausia kosminių laivų formulė... Atitinkama perkėlimo laike formulė — $MT = mt$.

— Vis vien nesuprantu. Akmenys pigūs.

— Pasuk galvą, Deni. Raketą galima nutaikyti kur tik nori. Bet kurioje pusėje praėjusi savaitė? Parodyk. Pamėgink. Visiškai neaišku, kuri masė keliaus į praeitį, o kuri — į ateitį. Nėr į ką taikytis.

Netekau žado. Generolas, laukęs smogiamųjų dalių divizijos, tikriausiai sutriktų, gavęs tik krūvą žvyro. Nenuostabu, kad eksprofesorius netapo brigados vadu. Bet Čakas kalbėjo toliau:

— Tos dvi masės — tarsi kondensatoriaus plokštės, tarp kurių susidaro vienodas laiko potencialas. Jų iškvos grafikas beveik vertikalus. Šmaukšt! — viena masė keliauja į sekančių metų vidurį, kita tampa istorija. Bet niekas nežino, kuri. Ir tai dar ne blogiausia. Negalima grįžti.

— Na? O kam grįžti?

— Pagalvok, jei grįžti negalima, kokia iš to nauda mokslui? Arba komercijai? Kuria kryptim bešoktum, tavo pinigai prarasti, o susisiekti su savuoju laikmečiu nebegali. Neturi reikiamų prietaisų — o, patikėk, tam reikia prietaisų ir energijos. Mes naudojome Arko reaktorių energiją. Brangiai kainuoja — tai dar vienas trūkumas.

— Galima grįžti, — nurodžiau, — užmigęs šaltuoju miegu.

— Kaip? Nebent jeigu patektum į praeitį. O iš kur žinai, kad ne į ateitį? Be to, jeigu grįžtum į tuos laikus, kai jau buvo at-rastas šaltasis miegas... O kam to reikia? Jei nori ką sužinoti, tarkim, apie 1980 metus, paklausk arba pavartyk senus laikraš-čius. Štai jei būtų galima nufotografuoti nukryžiuojimą — bet to nepadarysi. Neįmanoma. Ne tik negrįžtum iš ten — visame žemės rutulyje nėra tokio kiekio energijos, kad pakaktų kelionei į ten. Čia galioja dar ir energijos tvarumo dėsnis.

— Nepaisant to, yra žmonių, kurie išbandytų laiko kelionę vien iš smalsumo. Nejaugi niekas nebandė? Čakas vėl apsidairė:

— Jau ir taip daug prišnekėjau.

— Blogiau nebus.

— Manau, kad trys žmonės pabandė. Bet aš tik taip manau. Vienas jų — dėstytojas. Aš buvau laboratorijoje, kai atėjo Tvičas ir tas paukštelis, Leo Vincentas. Tvičas liepė man eiti namo. Aš pasitračiau aplink pastatą. Netrukus išėjo Tvičas — be Vincento. Mano duomenimis, jis vis dar ten. Bent jau Baulderyje jis po to nebedėstė.

— O kiti du?

— Studentai. Į laboratoriją įėjo trise. Išėjo tik Tvičas. Bet vienas studentas sekančią dieną atėjo į paskaitas, o antrasis nesi-rodė savaitę. Pats pagalvok.

— O tu nesusigundei?

— Aš? Tu mane kvailiu laikai? Tvičas tikino, kad pasisiūlyti bandymui — vos ne mano pareiga mokslui. Aš pasakiau — ačiū, ne, verčiau jau stipraus alaus išgersiu... Bet mielai paspausčiau jungiklį, jei pats profesorius sumanytų pakeliauti. Jis ma-nęs taip ir neprikalbino.

— Aš pabandyčiau. Patikrinčiau, kas man rūpi... Ir vėl grįžčiau, užmigęs šaltuoju miegu. Manau, verta. Čakas sunkiai atsi-duso:

— Mano drauge, tau nebegalima gerti alaus — esi girtas. Neklausei mano pasakojimo. Pirmiausia, — jis ėmė brėžti brūkš-nius ant stalo, — tu anaipol nesi tikras, kad pakliūsi į praeitį; gali atsidurti ateityje.

— Rizikuočiau. Dabartis man daug labiau patinka, negu praeitis, tai gal po trisdešimties metų bus dar geriau.

— Gerai, tada vėl užmik Ilguoju Miegu — taip saugiau. Arba sėdėk ir lauk, kol ateis 2031 — aš taip ir darysiu. Nepertrau-kinėk. Antra — net jei nukeliautum į praeitį, gali patekti visai ne į 1970-uosius. Kaip žinau, Tvičas šaudė akiai: nemanau, kad jis būtų sukalibravęs savo mašiną. Bet, aišku, aš tebuvaui liokajus. Trečia — laboratorija pastatyta 1980 m., pušyne. O jei tu, atsi-rasi dešimt metų prieš jos pastatymą kokios geltonos vakarų pušies kamienė? Nieko sau būtų trenksmas, maždaug kaip su-sprogdinus kobalto bombą, ką? Tik tu to nesužinotum.

— Bet... Tiesą sakant, nesuprantu, kodėl turėčiau atsirasti kur nors netoliese laboratorijos. Kodėl ne erdvės taške, kur turėjo būti laboratorija... Noriu pasakyti, kur ji buvo... tai yra...

— Nieko tu nenori pasakyti. Liktum tose pačiose pasaulio ribose. Gali neskaiciuoti — prisimink, kas atsitiko jūrų kiaulytei. Bet jei grįžtum į tuos laikus, kai laboratorija dar nebuvo pastatyta, gali imti ir baigti kelionę medyje. Ketvirta — kaip tu grįž-tum į dabartį — kad ir šaltuoju miegu — net jei iš tiesų pavyktų nukeliauti į praeitį, atsirasti ten kaip tik tada, kai tau reikia, ir nenusibaigti?

— O ką? Kartą jau pasinaudojau šaltuoju miegu, tai kodėl antrą kartą turėtų nepavykti?

— Kaipgi. O pinigai?

Prasižiojau ir užsičiaupiau. Sutrikau. Kažkada turėjau pinigų — dabar nebeturiu. Net to, ką man pavyko sutaupyti (toli gra-žu iki reikiamos sumos), negalėčiau pasiimti. Kur ten — net jei banką apiplėščiau ir pasičiupčiau gražų milijoną, 1970 metais juo nepasinaudočiau. Mane įkištų į kalėjimą už bandymą prastumti netikrus pinigus. Jų forma — ir ta dabar kitokia, nekalbant jau apie serijų numerius, datas, spalvas ir piešinį.

— Tikriausiai tektų taupyti.

— Geras vaikas. Betaupydamas ko gero vėl patektum į šiuos laikus — be jokių pastangų... O taipogi be plaukų ir be dantų.

— Gerai jau, gerai. Bet grįžkim prie paskutinio punkto. Ar ten kada nors kas sprogo? Ten, kur laboratorija?

— Ne, nemanau.

— Vadinas, aš nepateksiu į medžio kamieną — nes nepatekau! Supranti?

— Geriau už tave. Vėl senasis laiko paradoksas — tik manęs tuo nenusodinsi. Aš irgi galvojau apie laiko teoriją, gal net daugiau nei tu. Tik tu ją apvertėi aukštin kojom. Jokio sprogimo nebuvo, ir tu nepakliūsi į medį — nes nepadarysi laiko šuolio. Supranti?

— O jeigu?

— Nieko panašaus. Yra dar penktas punktas. Pats rimčiausias, todėl klausyk atidžiai. Tu jokių būdu nekeliausi po laiką, nes tai uždrausta, ir viskas. Tavęs niekas neleis. Todėl užmirškim, Deni. Vakara praleidom baisiai įdomiai ir intelektualiai, rytą manęs jau ieškos FTB. Taigi išgeriam dar po bokalą, o pirmadienį priešpie, jei nesėdėsiu kalėjime, paskambinsiu vyriausiajam “Aladino” inžinieriui ir sužinosiu to “D. B. Deivio” vardą, kas jis toks buvo ar yra. Gal jis netgi dirba toje firmoje ir mudu galėsim pakviesti jį priešpiečių ir pasišnekėti apie projektavimą. Aš ir šiaip noriu supažindinti tave su Springeriu, “Aladino” galva — jis puikus vaikas. Ir užmiršk tas kvailas laiko keliones — jų technika niekad nebus ištobulinta. Neturėjau teisės apie jas užsiminti... O jei tu sugalvosi prasyti, kad sakiau tau ką nors panašaus, pažiūrėsiu tiesiai į akis ir apšauksiu tave melagiu. Man gali dar kada prireikti Beta statuso.

Taigi išgėrėm dar po bokalą. Kai parsiradau namo, nusiprausiau po dušu ir pašaliniau iš savo organizmo dalį alaus, supratau, kad Froidenbergas sakė tiesą. Laiko kelionė — maždaug tokia pat praktiška išeitis iš keblios mano padėties, kaip galvaso-
pio gydymas persipjaunant gerklę. Be to, Čakas išgaus iš Springerio tai, kas mane domina, valgydamas keptas bulves su miš-
raine — nei tau vargo, nei išlaidų, nei rizikos. O man patinka metai, kuriuose gyvenu.

Atsigulęs į lovą, ištiesiau ranką ir pasiėmiau per savaitę susikaupusius laikraščius. Dabar aš jau rimtas pilietis, todėl kasryt gaunu *Times*. Tačiau skaitau retai, mat kai galva plyšta nuo minčių apie kokią išradimą — o taip būna beveik visada — kasdieniai laikraščiniai perliukai mane erzina — arba todėl, kad juos skaityti nuobodu, arba, dar blogiau, todėl, kad pasitaiko įdomių straipsnių, kurie išblaško į darbą sutelktą dėmesį.

Vis dėlto niekad neišmetu laikraščio bent prabėgom nežvilgtelėjęs į antraštes ir nepatikrinęs individualių skelbimų skilties; pastarąją skaitau ne todėl, kad domėčiausi, kas gimė, mirė ar vedė, o dėl “prisikėlimų” — žmonių, pabudusių po šaltojo miego. Man atrodė, kad vieną dieną pamatysiu kadaise pažinoto žmogaus pavardę, ir tada nuvažiuosiu pasakyti “sveiki atvykę” ir, jei reikės, padėti. Aišku, vargu ar taip atsitiks, bet aš vis vien skaitau tuos skelbimus, ir tai visuomet praskaidrina man nuotaiką.

Matyt, nesąmoningai laikiau visus prisikėlėlius savo artimaisiais — žmones, kartu tarnavusius viename daliny, visada sieja bičiulystė — bent jau tokia, kad galima drauge išgerti.

Laikraščiuose nieko įdomaus neradau, nebent tiek, kad laivas, dingęs pakeliui į Marsą, vis dar neatrastas — ir tai ne naujiena, o nelinksmas senas faktas. Ir tarp šiomis dienomis prisikėlusių žmonių neaptikau jokio pažįstamo. Todėl išsitiesiau lovoje ir palaukiau, kol užges šviesa.

Maždaug trečią valandą ryto staiga atsiredau. Miego kaip nebūta. Užsidegė šviesa, aš sumirksėjau. Sapnavau labai keistą sapną — dar ne košmarą, bet jau kažką panašaus — apie tai, kad skaitydamas skelbimus nepastebėjau mažosios Rikos.

Žinau, kad nieko nepraleidau. Bet vis vien man tarsi akmuo nuo širdies nuslinko, kai pamačiau, kad laikraščiai dar čia, o juk galėjau prieš užmigdamas sukišti juos į šiukšlių nuleidėją, kaip kartais darau.

Vėl atsinešiau juos į lovą ir ėmiau skaityti iš naujo. Šikart skaičiau viską — kas gimė, kas mirė, kas susituokė, išsiskyrė, išsūnijo vaiką, pakeitė pavardę, užmigo ir prisikėlė, nes pamaniau, kad ieškodamas puslapyje mane dominusios paantraštės žvilgsniu užkliuvau už Rikos pavardės, bet neatkreipiau dėmesio. Gal Rika ištekėjo, arba susilaukė kūdikio, ar dar kas panašaus.

Vos nepraleidau eilutės, kuri tikriausiai ir sukėlė tą bjaurų sapną. 2001 gegužės 2 dienos, trečiadienio, laikraštyje buvo išvardinti žmonės, pažadinti iš šaltojo miego antradienį: “Riversaido prieglobstis... F. V. Heinikė”.

“F. V. Heinikė”!

“Heinikė” — Rikos senelės pavardė... Žinau. Tikrai! Nežinau, iš kur žinau. Bet jaučiu, kad pavardė glūdėjo mano sąmonėje, ir tik vėl perskaitęs skelbimą sąmoningai ją prisiminiau. Gal kada esu tą pavardę matęs, ar girdėjau iš Rikos arba Mailso, o gal net buvau senąją merguželę susitikęs Sandijoje. Nesvarbu — pavardė, perskaityta laikraštyje, užpildė tuštumą mano atmintyje, ir tada viską supratau.

Bet tai dar reikia įrodyti. Turiu įsitikinti, kad “F. V. Heinikė” — tai “Frederika Heinikė”.

Drebėjau iš susijaudinimo, vilties ir baimės. Nors jau spėjau išsiugdyti naujus įgūdžius, užuot sulipdęs siūles, bandžiau segiotis drabužius, ir vos ne vos apsirengiau. Bet po kelių minučių buvau vestibulyje, telefono kabinoje; skambinčiau iš savo kambario, bet neturiu telefono: mano pavardė teįrašyta į bendro telefono abonentų sąrašą. Paskui teko vėl bėgti į viršų: susigriebiau pamiršęs asmeninę abonentų įskaitos kortelę — toks buvau sutrikęs.

Kai ją susiradau, drebėjau taip, kad negalėjau įtaikyti kortelės į įpjovą. Bet pagaliau pavyko, ir atsiliepė komutatorius.

— Abonentas?

— E... Norėčiau Riversaido prieglobsčio. Jis Riversaido priemiestyje.

— Ieškom... Kviečiam... Neužimta. Jungiam. Galų gale ekranas nušvito ir į mane piktai sužiuro vyriškis.

— Jūs tikriausiai supainiojot numerius. Čia prieglobstis. Mes užsidarę nakčiai.

— Maldauju, nepadėkit ragelio. Jei čia Riversaido prieglobstis, kaip tik jo man ir reikia.

— Na, ko jums reikia? Tokiu metu?

— Prieglobstyje yra klientė, F. V. Heinikė, neseniai prabudusi. Norėčiau sužinoti... Jis papurtė galvą.

— Telefonu informacijos apie klientus neteikiame. Ir tik jau ne vidurnaktį. Geriau paskambinkit po dešimtos. Dar geriau — atvažiuokit.

— Būtinai, būtinai. Bet pasakykit man vieną vienintelį dalyką. Ką reiškia inicialai “F. V.”?

— Jau sakiau, kad...

— Na, prašau, išklauskite. Aš skambinu ne tam, kad iš jūsų pasišaipyčiau, aš pats prisikėlėlis. Iš Sotelio. Visai neseniai pradžintas. Ir pats žinau apie “konfidencialius santykius” ir apie tai, kas dera. O jūs jau paskelbėt klientės pavardę laikraštyje. Mes abu žinome, kad prieglobščiai pateikia spaudai pilnus užmigdytų ir prikeltų klientų vardus — bet laikraščiai, taupydami

vieta, palieka tik inicialus. Juk tiesa?

Jis pagalvojo.

— Gali būti.

— Tai kas čia blogo, jei pasakysit, ką reiškia “F. V.”? Jis dar ilgiau pasvarstė.

— Manau, nieko, jei tenorit sužinoti tik tiek. Tai viskas, ką išgirsit. Palaukit.

Jis dingio iš ekrano; man rodėsi, kad laukiau valandą, kol jis vėl grįžo, nešinas kortele.

— Prastas apšvietimas,— pasakė jis, žvelgdamas į kortelę,— Frense — ne, Frederika. Frederika Virdžinija. Ausyse suūžė, vos neapalpau.

— Ačiū dievui!

— Jums negera?

— Ne, niekis. Dėkoju. Dėkoju iš visos širdies. Man gera.

— Hm. Manau, blogiau nebus, jei pasakysiu dar vieną dalyką. Ji jau išrašyta.

9

Būčiau galėjęs sutaupyti laiko pasamdęs taksi, kad pamėtėtų mane iki Riversaido, bet užtrukau — neturėjau grynų. Gyvenu Vakarų Holivude; artimiausias ištisą parą dirbantis bankas — mieste, Didžiajame žiede. Todėl pirmiausia nuvažiavau į miestą ir nuėjau į banką pinigų. Tik dabar supratau, ko verta naujoji visuotinė čekių sistema: vienas kiberis tvarko viso miesto sąskaitas, čekių knygelė pažymėta radioaktyviu šifru — ir štai pinigai mano rankoje, ir gavau juos taip pat greit, kaip būčiau gavęs “savajame” banke priešais “Tarnaitės” susivienijimo pastatą.

Tada šokau į Riversaido ekspresą. Kai pasiekiau prieglobstį, jau švito.

Ten buvo tik budintis technikas, su kuriuo kalbėjausi telefonu, ir jo žmona, budinti slaugė. Bijau, kad padariau nekoki įspūdį. Buvau nesiskutęs, paklaikusiom akim, tikriausiai nuo manęs trenkė alumi, ir aš dar nebuvo spėjęs sugalvoti, kaip čia įtikimiau sumelavus.

Nepaisant to, misis Lerigen, budinti slaugė, užjautė mane ir stengėsi padėti. Paėmusi iš aplanko fotografiją, paklausė:

— Tai jūsų pussėsėrė, mister Deivi?

Rika. Kaip mane gyvą, Rika! O, ne ta Rika, kurią pažinojau — iš nuotraukos žvelgė ne maža mergytė, o subrendusi jauna moteris, gal dvidešimtmetė, gal kiek vyresnė, nevaikiškai susišukavusi ir nevaikiško, labai gražaus veido. Ji šypsojosi.

Bet jos akys nepasikeitė, ir toji dangiška veido išraiška, žavėjusi mane, kai Rika dar buvo vaikas, neišnyko. Tai tas pats veidas — subrendęs, išbaigtas, išgražėjęs, bet neabejotinai tas pats.

Vaizdas išskydo — mano akis užplūdo ašaros.

— Taip,— praveblėnu,— taip. Tai Rika. Misteris Lerigenas tarė:

— Nense, nereikėjo jam to rodyti.

— Eik jau, Henkai, kas čia bloga, jei žmogus pamatė fotografiją?

— Žinai taisykles. Jis kreipėsi į mane:

— Pone, kaip minėjau telefonu, mes neteikiame informacijos apie klientus. Ateikite dešimtą valandą, kai pradės dirbti administracija.

— Arba galite ateiti aštuntą,— pridūrė jo žmona,— tada čia jau bus gydytojas Bernšteinas.

— Būk gera, Nense, patylėk. Jei šis žmogus nori ką sužinoti, jis turi kreiptis į direktorių. Bernšteinas negali atsakinėti į klausimus, kaip ir mes. Be to, ji net ne Bernšteino pacientė.

— Koks tu, Henkai, smulkmeniškasis. Jūs, vyrai, mėgstat taisykles dėl taisyklių. Jei jis nori kuo greičiau ją pamatyti, dešimtą jau galėtų būti Braulyje.

Ji atsisuko į mane:

— Ateikit aštuntą. Taip bus geriausia. Mudu su vyru iš tiesų negalime jums nieko pasakyti.

— Bet kodėl Braulis? Ji išvyko į Braulį? Manau, jei ne slaugės vyras, ji būtų papasakojusi daugiau. Ji sudvejojo, o jis nutaisė griežtą miną. Slaugė atsakė:

— Užeiokit pas daktarą Bernšteiną. Jei dar nepusryčiavot — čia netoliese yra tikrai gera valgykla.

Tai gi nuėjau į tą “tikrai gerą valgyklą” (ji iš tiesų tokia buvo) ir pavalgiau, pasinaudojau prausykla, iš vieno tenai stovinčio automato nusipirkau tūbelę “Barzdavalio”, iš kito — marškinius, o senuosius išmečiau. Grįžtant atrodžiau jau gana padoriai.

Bet, matyt, Lerigenas spėjo gydytojui Bernšteinui apie mane prišnekėti. Gydytojas, jaunas praktikantas, kalbėjo labai griežtai.

— Misteri Deivi, jūs sakotės pats esąs prisikėlėlis. Be abejo, žinote, kad yra nusikaltėlių, kurie naudojami vos spėjusių prabusti iš šaltojo miego žmonių patiklumu ir prasta orientacija. Dauguma prisikėlėlių turtingi; visi prisikėlėliai nepažįsta pasaulio, į kurį pateko, jie paprastai vieniši ir truputį nusigandę, o sukčiams to ir tereikia.

— Bet aš tenoriu žinoti, kur ji išvažiavo! Aš — jos pusbrolis. Bet užmigau anksčiau už ją ir nežinojau, kad ji taip pat ketina užmigti.

— Sukčiai paprastai apsimeta giminaičiais. Jis atidžiai pažvelgė į mane:

— Ar aš kartais nesu jūsų matęs anksčiau?

— Vargu. Nebent būtume susitikę kur mieste.

Žmonės visada galvoja, kad yra mane matę anksčiau: mano veidas — vienas iš dvylikos standartinių veidų, visai be savitumo — kaip žemės riešutas žemės riešutų maiše.

— Daktare, o jei paskambintumėt į Sotelio prieglobstį gydytojui Albrechtui ir paklaustumėt, kas aš toks? Jis nutaisė kritišką veidą:

— Ateikit vėliau ir pasikalbėkit su direktoriumi. Jis paskambins į Sotelio prieglobstį... Arba į policiją — kaip jam atrodys

geriau,

Išėjau. O paskui tikriausiai padariau klaidą. Užuoat grįžęs ir užėjęs pas direktorių, kuris (Albrechtui laidavus) tikriausiai būtų suteikęs tikslią informaciją, pasigavau taksi ir patraukiau tiesiai į Braulį.

Kol atradau Rikos pėdsakus Braulyje, praėjo trys dienos. Taip, kadaise Rika čia gyveno, ir jos senelė taip pat — tai sužinojau greit. Bet senelė prieš dvidešimt metų mirė, o Rika užmigo ilguoju miegu. Braulyje gyvena tik šimtas tūkstančių žmonių — tai ne septyni milijonai Didžiojo Los Andželo gyventojų; surasti dvidešimties metų senumo dokumentus nesunku. Žymiai sunkiau rasti kelių dienų senumo pėdsakus.

Paieškas apsunkino ir tai, kad Rika buvo ne viena — aš ieškojau jaunos moters, keliaujančios be palydovų. Kai sužinojau, kad su ja keliauja vyriškis, sunerimęs prisiminiau Bernšteino paskaitą apie sukčius, medžiojančius prisikėlėlius, ir puoliau ieškoti dar įnirtingiau.

Nusekiau klaidingais pėdsakais į Kaleksiką, grįžau į Braulį, pradėjau iš naujo ir vijausi iki pat Jumos.

Jumoje lioviausi ieškojęs, nes Rika ištekėjo. Tai, ką pamačiau metrikacijos knygoje, taip mane pribloškė, kad viską mečiau ir išlėkiau į Denverį, vos spėjęs išsiųsti Čakui laišką, kad surinktų mano daiktus iš darbo vietos ir viską sukrautų mano kambaryje.

Denveryje stabtelėjau ir užsukau į stomatologinių reikmenų parduotuvę. Nebuvau Denveryje nuo to laiko, kai jis tapo sostine — po Šešių savaitių karo mudu su Mailisu patraukėm tiesiai į Kaliforniją, — ir miestas mane apstulbino. Net Kolfakso aveniu negalėjau rasti. Supratau, kad visos svarbios valstybinės įstaigos giliai po žeme. Jei taip, tai gyvas galas nereikšmingų dalykų liko viršuje; miestas atrodė perpildytas net labiau nei Didysis Los Andželas.

Stomatologinių reikmenų parduotuvėje nusipirkau dešimt kilogramų keturiolikto numerio 197 izotopo aukso vielos. Sumokėjau po 86 dolerius 10 centų už kilogramą — tikrai brangu, kadangi auksas, tinkamas konstravimui, kainuoja vidutiniškai 70 dolerių, — ir pirkinys mirtinai sužalojo mano vienintelį tūkstančio dolerių banknotą. Bet montažinis auksas būna arba tokios prabos, kokios gamtoje nerasi, arba su izotopais 196 ir 198, arba ir taip, ir anai — nelygu paskirtis. O man reikia gryno aukso, kurio nebūtų galima atskirti nuo aukso, išskirto iš natūralios rūdos, ir ne tokio, kuris imtų svilinti kelnės, jei nešiosiuos jį per arti — apšvitinimas Sandijoje iškiepį man sveiką pagarbą radiacijai.

Apsivyniojau auksinę vielą aplink juosmenį ir patraukiau į Baulderį. Dešimt kilogramų — tai maždaug tiek, kiek sveria gerai prikrautas kelionmaišis; tokio aukso gabalo dydis beveik toks, kaip pieno kvortos. Bet auksinė viela užima daugiau vietos, negu luitas; nepatarčiau dėvėti tokios juostos. Nors aukso luitus nešti būtų dar sunkiau, o šitaip jis visa laiką su manim. Daktaras Tvitčelas gyveno ten pat, tik nebedirbo; dabar jis — atsistatydinęs garbės profesorius, ir beveik visą laiką — kai nemiega — praleidžia fakulteto klubo bare. Tik po keturių dienų man pavyko aptikti jį kitame bare — fakulteto klubas pašaliečių neįsileidžia. O tada paaiškėjo, kad vaišinamas profesorius nesispiria.

Tai tragiškas graikų klasikos herojus: didis — iš tiesų didis ir žlugęs žmogus. Jis turėjo išgarsėti kaip Einšteinas, Boras ir Niutonas — o juk štai tik keli lauko teorijos specialistai iš tiesų žino jo darbo svarbą. Kai aš jį sutikau, jo talentingos smegenys buvo apnuodytos nevilties, aptemdytos senatvės ir persunktos alkoholio. Atrodė, tarsi lankytum kadaise didingų rūmų griuvėsius: stogas įgriuvęs, pusė kolonų išvirtę, ir visa apaugę vijokliais.

Vis dėlto jo pražūčiai pasmerktas protas pasirodė kur kas aštresnis nei manasis pačiame brandume. Aš ne toks bukas, kad susitikęs tikrą genijų jo neįvertinčiau.

Mums pirmąkart susitikus, jis pakėlė akis, pažvelgė tiesiai į mane ir tarė:

— Vėl jūs.

— Atsiprašau?

— Jūs — vienas buvusių mano studentų, ar ne?

— Ką jūs, sere, ne. Neturėjau tokios garbės.

Paprastai, kai žmonės manosi jau matę mane anksčiau, aš išsiginu; šįkart nusprendžiau, jei pavyks, tuo pasinaudoti.

— Jūs tikriausiai turit omeny mano pusbrolių, daktare — skaitėt paskaitas tūkstantis devyni šimtai aštuoniasdešimt šeštais, metais. Jis buvo jūsų studentas.

— Gali būti. Kokios specialybės diplomą jis gavo?

— Jam nepavyko baigti mokslų, sere. Bet jis buvo didelis jūsų gerbėjas. Niekad nepraleisdavo progos pasigirti, kad esate jam dėstęs.

Tikrai neįsigysį priešo, pasakęs motinai, kad jos vaikas nuostabus. Daktaras Tvitčelas leido man atsisėsti, o vėliau ir pavaišinti jį. Didžiausia šio seno sužlugėlio silpnybė — profesinė tuštybė. Per tas keturias dienas, kol jo ieškojau, kimšausi į galvą visą informaciją apie jį, kokia tik buvo universiteto bibliotekoje, taigi žinojau, kokių straipsnius profesorius yra parašęs, kur pateikęs svarstymui, už ką gavęs savuosius garbės titulus ir kokios knygos priklauso jo plunksnai. Bandžiau vieną jų perskaityti, bet jau pasiekęs devintą puslapį supratau, kad man tai per daug sudėtinga, nors ir spėjau prisigraibyti šiek tiek moksliško žargono.

Pasisakiau esąs mokslo populiarintojas, šiuo metu renkantis medžiagą knygai „Neapdainuoti genijai“.

— Apie ką joje pasakosite?

Kukliai prisipažinau manęs, kad knygos pradžia labiausiai tiktų populiarius jo gyvenimo ir darbų aprašymas... Jei profesorius sutiktų bent kartą atsakyti savojo visiems žinomo įpročio vengti viešumos. Didžiąją dalį medžiagos, suprantama, turėčiau gauti iš jo.

Profesorius įtarė, kad tai spąstai, ir net galvoti apie tokį dalyką atsisakė. Bet aš tvirtinau, kad tai — jo pareiga būsimoms kartoms, ir jis sutiko pagalvoti. Sekančią dieną jis paprasčiausiai nutarė, kad ketinu rašyti jo biografiją — ne šiaip skyrių, visą knygą. Ir kad prakalbo, tai prakalbo — o aš rašiausi... iš tiesų rašiausi: nedrįsau apgaudinėti, nes retkarčiais jis paprašydavo, kad perskaityčiau, ką užsirašęs.

Bet apie laiko keliones neužsiminė.

Galų gale pasakiau:

— Profesoriau, ar tiesa, kad jei ne kažkoks kadaise čionai paskirtas pulkininkas, jūs kaip niekur nieko būtumėt gavęs Nobelio premiją?

Profesorius ištisas tris minutes svaidė neprilygstamus keiksmazodžius.

— Kas jums sakė?

— Hm, kai aš aprašinėjau mokslinius tyrimus Gynybos departamente... jau esu tai minėjęs, ar ne?

— Ne.

— Taigi, tada ir išgirdau visą tą istoriją — man papasakojo jaunas fizikas, kuris dirbo kitame skyriuje. Jis buvo perskaitęs darbo ataskaitą ir tvirtino, kad šiandien jūs neabejotinai būtumėt pats garsiausias fizikas... Jei jums būtų buvę leista paskelbti savo darbą.

— Hm! Tas tiesa.

— Bet aš supratau, kad tai įslaptinta... Kaip paliepė tas pulkininkas... Plašbotemas.

— Trašbotamas, Trašbotamas, sere. Iškvaišęs, pasipūtęs, pretenzingas padlaižys peniukšlis — nesugebėtų susirasti nuosavos skrybėlės, net jeigu ją kas prikaltų jam prie galvos. O prikalti reiktų.

— Gaila, labai gaila.

— Ko gaila, sere? Kad Trašbotamas — kvailys? Čia jau gamtos, ne mano kaltė.

— Gaila, kad žmonija to neišgirs. Kaip suprantu, jums uždrausta apie tai kalbėti.

— Kas jums sakė? Aš kalbu, kas man patinka!

— Aš taip supratau, sere... Iš to, ką šnekėjo mano draugas Gynybos departamente.

— Hm!

Tą vakarą nieko nebepešiau. Praėjo savaitė, kol profesorius ryžosi parodyti man savo laboratoriją.

Didžiumą pastato šiuo metu buvo užėmę kiti tyrinėtojai, bet savosios laiko laboratorijos profesorius niekam neužleido, nors ir nebesinaudojo ja: jis griebėsi savo ypatingojo statuso ir liepė nieko neleisti, neleido išardyti ir aparato. Kai įsivedė mane į patalpą, pajutau metų metais nevedinto požemio kvapą.

Profesorius jau buvo spėjęs išgerti tiek, kad nieko nepaisė, bet ant kojų laikėsi tvirtai. Jo protas tebebuvo šviesus. Profesorius aiškino man apie laiko teorijos ir temporinio perkėlimo (jis nevadino to “laiko kelionėmis”) apskaičiavimus, bet perspėjo, kad neužsirašinėčiau. Jei ir būčiau užsirašinėjęs, kas iš to — profesorius pradėdavo pastraipą žodžiais “iš to aišku...”, o po to sekdamas kalbos apie dalykus, aiškius gal tik pačiam Tvitčelui ir viešpačiui dievui, daugiau niekam.

Kai jis ėmė kalbėti lėčiau, pasakiau:

— Iš draugo šnekų supratau, kad viena, ko nepavyko padaryti — kalibravimas. Kad jūs negalit tiksliai nustatyti temporinio perkėlimo dydžio.

— Ką? Kvailystės! Jaunuoli, jei negalima ko apskaičiuoti, tai nėra mokslas.

Kurį laiką jis burbuliavo tarsi arbatinukas, paskui pasakė:

— Štai. Parodysiu.

Nusisuko ir ėmė derinti. Iš prietaisų tebuvo matyti tai, ką jis vadino “temporolokaline sritimi” — paprasta neaukšta aptverta platforma, — ir valdymo pultas, koks tikėtų garo mašinai ar barokamerai. Esu tikras, kad būčiau perpratęs valdymą, jei man būtų leista prietaisus apžiūrėti atidžiau, bet profesorius griežtai paliepė nekišti prie jų nagų. Mačiau aštuonių režimų Brauno matuoklį, kelis labai didelio galingumo magnetinius įjungėjus ir tuziną kitų taip pat pažįstamų komponentų, bet be schemos jie man nieko nesakė.

Profesorius atsigręžė ir pasiteiravo:

— Ar turit kišenėje smulkių?

Kyštelėjau ranką į kišenę ir ištraukiau saują monetų. Jis pažiūrėjo ir išsirinko dvi naujutėles penkių dolerių monetas — gražutėlius žalius šešiakampius, išleistus tik šiemet. Jau geriau būtų paėmęs smulkesnes monetas — mano finansai baigė išsekti.

— Turit peilį?

— Taip, sere.

— Įrėžkit ant monetų savo inicialus.

Įrėžiau. Tada profesorius liepė padėti jas gretimai ant platformos.

— Įsidėmėkit tikslų laiką. Nustačiau lygiai savaitės — plus minus šešios sekundės — perkėlimą.

Žiūrėjau į laikrodį. Tvitčelas skaičiavo:

— Penki... Keturi... Trys... Du... Vienas... Jau!

Pakėliau akis nuo laikrodžio. Monetų nebebuvo. Nereikėjo net apsimesti — akys pačios išsprogo. Čakas jau buvo pasakojęs kažką panašaus, bet pamatyti pačiam — visai kas kita.

Tvitčelas gyvai tarė:

— Grįšim čionai po savaitės ir palauksim, kol vėl pasirodys viena moneta. Na, o kita — matėt jas abi ant platformos? Pats padėjot?

— Taip, sere.

— Kur buvau aš?

— Prie valdymo pulto, sere.

Jis stovėjo už gerų penkiolikos pėdų nuo artimiausios kabinos dalies ir nebuvo prisitartinęs.

— Labai gerai. Prieikit.

Priėjau, o jis kyštelėjo ranką į savo kišenę.

— Štai viena jūsų monetų. Kitą atgausit po savaitės. Įteikė man žalią pinigą: ant monetos buvo mano inicialai. Nieko nepasakiau, nes nelabai sugebu kalbėti, kai žandikaulis tabaluoja. Profesorius kalbėjo toliau:

— Praeitą savaitę jūsų pastabos mane suneramino. Taigi trečiadienį užėjau į laboratoriją, o čia nebevaikštau jau — na, daugiau nei metus. Ant platformos aptikau šią monetą ir supratau, kad vėl naudojausi... Naudosiuosi prietaisu. Bet pademonstruoti jo veikimą jums nusprendžiau tik šiandien.

Pažvelgiau į monetą, apčiupinėjau.

— Mums čia ateinant, ji buvo jūsų kišenėje?

— O kaipgi.

— Bet kaip ji galėjo būti ir jūsų, ir mano kišenėje tuo pat metu?

— Viešpatie, žmogau, ar jūs akių neturit ir nematot? Smegenų neturit ir negalvojat? Kodėl negalit įsisąmoninti paprasto fakto vien dėl to, kad jis nesiderina su nuobodžia jūsų patirtimi? Šįvakar atsinešėt monetą kišenėje; permetėme ją į praėjusią savaitę. Pats matėte. Prieš kelias dienas aš ją čia radau. Įsidėjau į kišenę. Šįvakar atsinešiau čionai. Tą pačią monetą... O tikriausiai — vėlesnį jos erdvės-laiko struktūros segmentą, dar savaitę panešiotą, dar savaitę pablukusį — bet nemokšai tai "ta pati" moneta. Nors iš tikrųjų segmentai identiškai ne labiau, negu kūdikis — vyrui, į kurį jis išauga. Ji — senesnė.

Pažvelgiau į monetą.

— Profesoriau... Permeskit mane į praėjusią savaitę. Jis piktai pažiūrėjo į mane.

— Jokių būdų!

— Kodėl? Ar žmonių šis prietaisas negali perkelti?

— Ką? Aišku, gali.

— Tai kodėl nepabandžius? Aš nebijau. O pagalvokit, kaip tai praverstų mano knygai... Jei galėčiau paliudyti pats patyręs Tvitčelo temporinio perkėlėjo veikimą.

— Juk jūs galit tvirtinti tai patyręs. Ką tik matėte.

— Taip,— padelsęs sutikau,— bet manimi nepatikės. Tos monetos... Aš mačiau ir tikiu. Bet skaitytojas nutars, kad aš — lengvatikis, kad jūs apmulkinot mane, parodęs paprastą fokusą.

— Po velnių, sere!

— Taip skaitytojai sakys. Jie negalės patikėti, kad aš iš tiesų mačiau tai, ką aprašiau. Bet jei pasiūstumėt mane bent savaitę į praeitį, galėčiau tvirtinti pats tai patyręs.

— Sėskit. Paklausykit.

Profesorius atsisėdo, o man neliko kur sėsti, bet jis, matyt, to nepastebėjo.

— Kadaise bandžiau perkelti žmones, Kaip tik todėl tvirtai apsisprendžiau daugiau to nebedaryti.

— Kodėl? Jie žuvo?

— Ką? Nekalbėkit niekų. Nuvėręs mane žvilgsniu pridūrė:

— Apie tai knygoje nerašykit.

— Kaip liepsit, sere.

— Keli smulkesni bandymai parodė, kad temporinis perkėlimas gyviems organizmams nekenksmingas. Patikėjau tai savo kolegai, jaunuoliui, kuris dėstė braižybą ir kitus dalykus architektūros fakultete. Vaikinas, tiesą sakant, buvo labiau inžinierius nei mokslininkas, bet guvaus proto, ir aš jį mėgau. Šis vaikinas — galiu ir vardą pasakyti, nepakenks — Leonardas Vincentas — baisiai norėjo pabandyti... Rimtai pabandyti: jis norėjo patirti tolimą perkėlimą — penkis šimtus metų. Nepajėgiau atsispirti. Leidau.

— Ir kas atsitiko?

— Iš kur aš galiu žinoti? Penki šimtai metų, žmogau! Aš neišgyvensiu tiek, kad sužinočiau.

— Bet manot, kad jis pateko į ateitį?

— Arba į praeitį. Jis galėjo atsidurti penkioliktame amžiuje. Arba dvidešimt penktame. Šansai visiškai lygūs. Tai neapibūrinamas — simetrinės lygtys. Kartais pagalvoju... Ne, tik atsitiktinis vardų panašumas.

Neklausiau, ką jis turi omeny, nes ir pats staiga supratau, koks čia sutapimas, ir net plaukai pasišiaušė. Bet prisiverčiau apie tai negalvoti — man rūpėjo savo problemos. Be to, tai ir negali būti daugiau nei atsitiktinis panašumas: žmogus nenukeliaus iš Kolorado į Italiją penkioliktame amžiuje.

— Bet pasiryžau daugiau nebepasiduoti pagundai. Tai ne mokslas — eksperimentai neduoda naujų duomenų. Gerai, jei Vincentas pateko į ateitį. Bet jei į praeitį... Tada aš tikriausiai pasiunčiau savo draugą laukiniams užmušti. Arba žvėrims suėsti.

O gal net, pamaniau, tapti "Didžiuoju Baltuoju Dievu"? Bet nutylėjau.

— Bet manęs nereikės taip toli siųsti.

— Prašau, sere, nebekalbėkite apie tai.

— Kaip norit, profesoriau. Bet aš negalėjau nekalbėti.

— Turiu nedidelį pasiūlymą.

— Na? Sakyt.

— Galėtume gauti beveik tokį pat rezultatą parepetavę.

— Ką jūs norit tuo pasakyti?

— Galėtumėte atlikti mokomąjį bandymą, darydami viską lygiai taip, tarsi ketintumėt perkelti gyvą padarą — juo pabūsiu aš. Tiksliai pakartosim visas reikalingas perkėlimui operacijas, išskyrus to mygtuko paspaudimą. Tada aš perprasiu procedūrą... Nes kol kas dar ne viskas man aišku.

Profesorius truputį paniurzgėjo, bet jam labai norėjosi pasipuikuoti savo žaislu. Pasvėręs mane, atidėjo tokio pat svorio — 170 svarų — metalinius svarmenis.

— Šitomis svarstyklėmis svėriau ir vargšą Vincentą. Abu sudėjom svarmenis vienoje platformos pusėje. Tvitčelas paklausė:

— Kokiam laiko tarpui nustatysim aparatą? Tai jūsų bandymas.

— Hm, sakėt, kad galima nustatyti tiksliai?

— Taip, sere, sakiau. Jūs abejojat?

— O ne, ne! Na, kad ir gegužės dvidešimt ketvirtai... Tarkim... Ar galima nustatyti aparatą, sakykim, taip: trisdešimt vieneriems metams, trims savaitėms, vienai dienai, septynioms valandoms, trisdešimčiai minučių ir dvidešimt penkioms sekundėms?

— Nevykę juokai, sere. Sakydamas “tiksliai”, turėjau omeny “didesniu negu vienos šimtą milijonų tikslumu”. Aš neturėjau galimybės suderinti aparatą taip, kad paklaida būtų mažesnė už vieną devyni šimtai milijoninę dalį.

— Ak. Matot, profesoriau, kaip man svarbu tiksliai atlikti bandymą — aš tiek nedaug teišmanau. Na, o jei imtume trisdešimt vienerius metus ir tris savaites? Ar tai irgi per daug smulku?

— Visai ne. Maksimali paklaida neturėtų viršyti dviejų valandų.

Jis ėmė koreguoti.

— Galit stotis ant platformos.

— Jau viskas?

— Taip. Išskyrus energiją. Iš tikrųjų tinklo įtampos, pakankamos monetų perkėlimui, jums perkelti neužtektų. Bet kadangi tikro perkėlimo nebus, tai nesvarbu.

Aš atrodžiau — ir iš tiesų buvau — nusivylęs.

— Vadinasi, jūs visai neturit to, kas būtina tokiam perkėlimui? Jūs kalbėjot teoriškai?

— Po velnių, sere, anaipol ne.

— Bet jei nėra energijos?..

— Bus energija, kad jau reikalaujat. Luktelėkit.

Jis nuėjo į laboratorijos kampą ir pakėlė telefono ragelį. Telefonas tikriausiai buvo įvestas vos pastačius laboratoriją: po atbudimo nebesu tokio matęs. Prasidėjo gyvas pokalbis su universiteto įgainės būdinčiuoju. Tvitčelui nereikia griebtis grubių žodžių — jis gali paprastesniais žodžiais įgelti kur kas kandžiau, negu dauguma aštrialiežuvių.

— Man visiškai neįdomi jūsų nuomonė, gerbiamasis. Perskaitykit instrukciją. Man turi būti sudarytos visos sąlygos, kokių ir kada pareikalausčiau. O gal jūs nemokat skaityti? Gal mudviem reiktų rytoj dešimtą ryto užėiti pas rektorių, kad jis jums perskaitytų instrukciją? O! Jūs vis dėlto mokat skaityti? O rašyti? Ar mes jau išsėmėm jūsų sugebėjimus? Tai užsirašykite: lygiai po aštuonių minučių Torntono Memorialinei laboratorijai už autobusų užkardos duoti pilną energijos kiekį, numatytą išimtiniais atvejais.

Padėjo ragelį.

— Žmonės!

Nuėjo prie valdymo pulto, kažką perjungė ir ėmė laukti. Pagaliau net iš kabinos, kurioje stovėjau, pamačiau, kad trijų skaitiklių rinkinių rodyklės šoktelėjo per skales ir pulto viršuje įsižiebė raudona lemputė. Profesorius pranešė:

— Energija.

— O kas toliau?

— Nieko.

— Taip ir maniau.

— Ką jūs norit pasakyti?

— Tai, ką pasakiau. Nieko neatsitiks.

— Bijau, nesuprantu jūsų. Tikiuosi, kad nesuprantu. Aš noriu pasakyti, nieko neatsitiks, jei neįjungsiu paleidėjo. Jei įjungčiau, jūs būtumėt perkeltas lygiai per trisdešimt vienerius metus ir tris savaites.

— O aš tvirtinu, kad nieko neatsitiktų. Profesoriaus veidas aptemo:

— Man atrodo, sere, jūs tyčia stengiatės mane įžeisti.

— Sakykite ką norit. Profesoriau, aš atvykau patikrinti nepaprasto gando. Ką gi, įsitikinau. Pamačiau pultą, nusagstyta gražiomis lemputėmis — visai kaip filme apie pamišusį mokslininką. Pamačiau saloninį fokusą su pora monetų. O fokusas, beje, nekoks — juk jūs pats išsirinkote monetas ir nurodėt, kaip jas pažymėti: bet koks šarlatanai geriau padarytų. Išgirdau ištisą paskaitą. Bet šnekėti nesunku. Tai, ką jūs sakotės atradęs, neįmanoma. Beje, ir departamentas tai žino. Jūsų pranešimas nenu-slėptas — jis paprasčiausiai įsegtas į nesąmonių aplanką. Kartkartėmis jis išimamas ir juoko dėlei paleidžiamas per žmones.

Pagalvojau, kad vargšą senuką čia pat ištiks priepuolis. Bet turėjau jį įsiutinti, naudodamasis vienintelio dar išlikusio jo jausmu — tuštybe.

— Lįskit iš kabinos, sere. Lįskit lauk, Aš jus apkulsiu. Štai šitais kumščiais apkulsiu.

Manau, taip išėjęs jis iš tiesų būtų galėjęs tai padaryti, nepaisant amžiaus, svorio ir sveikatos skirtumo. Bet aš atsakiau:

— Nebijau tavęs, tėvuk. Ir to žaislinio mygtuko nebijau. Nagi, spustelk!

Jis pažvelgė į mane, pažvelgė į mygtuką, bet nepajudėjo Sukikenau ir pasakiau:

— Teisybę sakė vaikinai — apgavystė. Tvičai, jūs — senas išpuikęs sukčius, kaliausė su munduru. Pulkininkas Trašbotamas neapsiriko.

To pakako.

10

Jau jam tvojant per mygtuką, bandžiau sušukti — nereikia! Bet nespėjau: jau kritau. Mane dar spėjo skaudžiai nutvilkyti mintis, kad visai to nenorėjau. Viską mečiau ir kone mirtinai nukamavau vargšą senuką, nieko blogo man nepadariusį — ir net nežinau, į kurią pusę keliauju. Dar blogiau — nežinau, ar iš viso kur nors nuvyksiu.

Paskui į kažką atsitrečiau. Nemanau, kad kritau daugiau nei keturias pėdas, bet nebuvau tam pasiruošęs. Kritau kaip pagaly, sudribau kaip maišas.

Paskui išgirdau kažką sakant:

— Kaip, po velnių, jūs čia patekot?

Kalbėjo vyriškis — maždaug keturiasdešimties, praplikęs, bet gerai sudėtas ir lieknas. Jis stovėjo priešais mane, įsirišęs kumščiais į klubikaulius. Jo veidas atrodė protingas, įžvalgas, ir būtų buvęs malonus, jei vyriškis tą akimirką nebūtų ant manęs pykęs.

Pasikėlęs pamačiau, kad sėdžiu ant granito žvyro ir pušų spyglių. Šalia vyro stovėjo moteris, maloni, daili, kiek jaunesnė už jį. Ji žiūrėjo į mane išplėtusi akis, bet nekalbėjo.

— Kur aš? — kvailai paklausiau. Turėjau paklausti “Kada?”, bet “kada” būtų nuskambėję dar kvailiau, o be to, neatėjo į galvą. Užteko pažvelgti į juodu, kad suprasčiau, kokiame laike nesu — tik jau ne 1970. Ir ne 2001: 2001 tokie dalykai būtų galimi tik paplūdimy. Taigi būsiu nukeliavęs į priešingą pusę.

Nes visą jų abiejų tualetą sudarė vien lygaus įdegimo danga — daugiau nieko. Net stiktito. Bet, atrodė, jiems to pakanka. Jie anaipol nesivaržė.

Vyriškis nesileido į kalbas:

— Ne viskas iš karto. Aš klausiau, kaip jūs čia atsidūrėt,— pažvelgė aukštyn,— gal kartais jūsų parašius už medžių užkliuvo? Šiaip ar taip, ką čia veikiat? Čia — saugoma privati nuosavybė: jūs pažeidėt privataus sklypo ribas. Ir kam jums tas karnavalinis kostiumas?

Nesupratau, kuo jam kliūva mano rūbai, ypač palyginus su jų pačių apsirengimu. Bet tylėjau. Kiti laikai — kiti papročiai: supratau apturėsiąs nemalonumų.

Moteriškė uždėjo ranką vyrui ant peties.

— Nereikia, Džonai,— švelniai tarė ji,— man rodos, žmogus sužeistas.

Vyras pažiūrėjo į ją, vėl rūsčiai pažvelgė į mane:

— Jūs sužeistas?

Pabandžiau atsistoti — pavyko.

— Nemanau. Gal kiek apsibraižiau. Sakysit, kokia šiandien diena?

— Ką? Pirmas gegužės sekmadienis. Jei neklystu, gegužės trečioji. Teisingai, Džene?

— Klausysit,— nekantriai tariau,— aš baisiai susitrenkiau galvą. Nieko nepamenu. Kokia data? Pilna data?

— Ką?

Reikėjo patylėti, kol kaip nors pavyks pačiam sužinoti datą iš kokio kalendoriaus ar laikraščio. Bet turėjau sužinoti iškart, negalėjau laukti.

— Kurie metai?

— Brolau, na ir trinkelėjai. Tūkstantis devyni šimtai septyniasdešimtieji.

Vėl pamačiau jį bespoksant į mano rūbus.

Vos neapalpau — taip palengvėjo. Pavyko, pavyko! Nepavėlavau.

— Ačiū,— pasakiau,— labai, labai ačiū. Jūs neįsivaizduojat! Vis dar atrodė, kad jis linkęs pakviesti sargybą, todėl nervin-gai pridūriau:

— Mane ištinka staigūs amnezijos priepuoliai. Kartą praradau... ištisus penkerius metus.

— Ko gero, iš tiesų nemalonu,— lėtai tarė jis.— Ar pajėgsit atsakyti į mano klausimus?

— Nekamuok jo, mielas,— negarsiai tarė moteris,— atrodo, čia geras žmogus. Manau, jis paprasčiausiai suklydo.

— Pamatysim. Na?

— Jaučiuosi gerai... Dabar. Bet kokią minutę buvau tikrai apkvaitęs.

— Gerai. Kaip jūs čia patekot? Ir kodėl taip apsirengęs?

— Tiesą sakant, nesu tikras, kaip čia patekau. Ir tikrai nežinau, kur esu. Tie priepuoliai mane ištinka staiga. O apranga... Galite ją vertinti kaip ekscentriškumą. Hm... Kaip ir savo apsirengimą. Arba neapsirengimą.

Jis pažiūrėjo į save ir šyptelėjo.

— O taip, suprantu, kad mano ir žmonos apsirengimą — ar neapsirengimą — tam tikromis aplinkybėmis tektų aiškinti. Bet mes pratę, kad aiškinasi pažeidėjai. Matot, jūs čia svetimas, nesvarbu, kaip apsirengęs, o mes savi — tokie, kokie esam. Čia Denverio Saulėkaitos klubo parkas.

Džonas ir Dženė Satenai buvo iš tų rafinuotų, nesukrečiamų, draugiškų žmonių, kurie galėtų net žemės drebėjimą pakviesti išgerti arbatos. Džono aiškiai nepatenkino mano abejotini paaiškinimai, ir jis norėjo rimtai mane ištardyti, bet Dženė jį numaldė. Įsikandau savo “priepuolių” ir pasakiau, kad vėliausia, ką pamenu — tai vakarykštis vakaras naujuosiuose Denverio ruduo-siuose rūmuose.

Galiausiai Džonas tarė:

— Ką gi, tai įdomu, netgi jaudina, ir, manau, jei kas važiuos į Baulderį — pavėžės jus, o į Denverį galėsit grįžti autobusu.

Jis vėl pažvelgė į mane.

— Bet jei nusivesiu jus į klubą, žmonės labai, labai susidomės.

Apžiūrėjau save. Jaučiausi kažkaip nesmagiai, nes buvau apsirengęs, o jiedu — ne; noriu pasakyti, ne jie man atrodė keisti, o aš pats.

— Džonai... Ar nebūtų geriau, jei ir aš nusimesčiau skudurus?

Tokia perspektyva manęs netrikdė: anksčiau nelankiau nudistų stovyklų, nes nemaniau, kad verta. Bet porą savaitgalių mu-du su Čaku praleidome Santa Barbaroje, ir vieną — Lagūnos pakrantėje; paplūdimyje protingai atrodo oda, o rūbai — kvailai.

Jis linktelėjo:

— Tikrai būtų geriau.

— Brangusis,— tarė Dženė,— jis galėtų pasisvečiuoti pas mus.

— Mmm... Taip. Mano mylimiausioji, nuplukdyk savo žaviąją ypata pas kitus. Pavaikštinėk ir pasistenk paskleisti žinią, kad laukiam svečio iš... Iš kur turėtume laukti, Deni?

— E — iš Kalifornijos. Los Andželas. Aš tikrai tenykštis. Vos neleptelėjau: “Didysis Los Andželas”; teks šnekėti atsargiau.

— Iš Los Andželo. To ir “Denio” visiškai pakaks: mes nesikreipiame vienas į kitą pavardėmis, nebent žmogus pats to norėtų. Taigi, mieloji, paskleisk naujieną taip, kad atrodytų, lyg visi ir patys jau žino, Paskui po kokio pusvalandžio pasitik mudu prie vartų. Ne, geriau grįžk čionai. Ir atnešk mano kelioninį krepšį.

— Kam tau krepšys, brangusis?

— Paslėpsim tą karnavalinį kostiumą. Jis per daug ryškus net tokiam ekscentrikui, koks sakosi esąs Denis.

Atsikėliau ir nedelsdamas nuėjau už krūmų nusirengti — kai šalia nebebus Dženės Saten, neturėsiu ko varžytis. Taip reikia: juk negaliu nusimesti rūbų ir parodyti, kad apie mano liemenį privyniota aukso už dvidešimt tūkstančių dolerių, skaičiuojant 1970 metų kainomis — po 60 dolerių uncija. Ilgai neužtrukau, nes iš aukso juostos buvau pasidaręs diržą — pirmąkart su juosta nuėjęs į vonią, gerokai privargau, tad sulankstęs vielą sukabinau priekyje.

Nusirengęs ir susukęs auksą į drabužius, bandžiau apsimesti, kad visa tai sveria tik tiek, kiek turi sverti drabužiai. Džonas Satenas pažvelgė į ryšulį, bet nieko nesakė. Pasiūlė cigaretę — nešiojosi cigaretes prisirišęs prie kulkšnies. Nebesitikėjau kada nors tokias bepamatysias.

Mostelėjau, bet cigaretė neužsidegė. Tada leidau pridegti. Satenas ramiai pasakė:

— Dabar, kai mudu vieni, gal norit man ką pasakyti? Jei žadu klube už jus laiduoti, privalau tikrai žinoti bent jau tiek, kad nepridarysit bėdos.

Užsitraukiau. Dūmai graužė gerklę.

— Džonai, aš tikrai nepridarysiu bėdos. Ko jau ko, o to pats tikrai nenoriu.

— Mmm... Gali būti. Taigi — ”priepuoliai”.

Galvojau. Bjauri padėtis. Šis žmogus turi teisę žinoti. Bet jei pasakysiu tiesą — joku būdu nepatikės... Bent aš, juo dėtas, nepatikėčiau. Bet būtų dar blogiau, jei patiktų: tada kiltų triukšmas, kurio kaip tik noriu išvengti. Manau, jei būčiau tikras, sąžiningas, teisėtas keliautojas laiku, atliekantis mokslinius tyrimus, stengčiausi patraukti į save dėmesį, pateikčiau nenuginčijamus įrodymus ir leisčiausi mokslininkų tikrinamas.

Bet aš — ne toks; aš — neoficialus ir beveik įtartinas pilietis, gudraujantis ir vengiantis viešumos. Aš tik ieškau savųjų Durų į Vasarą — kaip galima tyliau.

— Džonai, jei pasakysiu tiesą, nepatikėsi.

— Mmm... Gal. Bet juk aš mačiau, kaip žmogus nukrito iš tuščio dangaus, ir net nesusižeidė kaip reikiant. Jis keistai apsirengęs. Jis, atrodo, nežino, kur esąs ir kokia šiandien diena. Deni, aš, kaip ir dauguma žmonių, esu skaitęs Čarlzo Forto knygų. Bet niekad nemaniau pats išvysiąs tai, apie ką jis rašo. Taigi nesitikiu, kad paaiškinimas bus paprastas tarsi pokštas su kortomis. Na?

— Džonai, iš vieno tavo anksčiau pasakyto dalyko — iš išdėstymo — supratau, kad tu juristas.

— Teisingai. O ką?

— Ar galiu pasikalbėti konfidencialiai?

— Hmm — nori tapti mano klientu?

— Galima sakyti — taip. Man tikriausiai prireiks patarimo.

— Dėstytk. Konfidencialiai.

— Gerai. Aš iš ateities. Kelionė laiku.

Kelias akimirkas jis tylėjo. Mes tysojome saulėkaitoje. Aš — kad nesusalčiau: gegužės mėnuo Kolorade saulėtas, bet vėsus. Džonas Satenas, rodos, prie to pripratęs: jis sau poilsio ir kramtė pušies spyglių.

— Tavo teisybė,— atsakė jis,— netikiu. Verčiau laikykimės ”priepuolių”.

— Sakiau, nepatikėsi, Jis atsiduso:

— Sakykim — nenoriu. Taip pat nenoriu tikėti šmėklomis, persikūnijimu, ir išvis jokiais metafizikos fokusais. Mėgstu paprastus dalykus, kuriuos galiu suprasti. Manau, dauguma žmonių tokie. Taigi pirmas mano patarimas — tegu tai ir lieka tarp mūsų. Kitiems nesigarsink.

— Tinka. Jis apsvirtė.

— Bet man rodos, kad reiktų sudeginti tuos drabužius. Aš surasiu tau ką apsvilkkti. Jie dega?

— Nelabai. Jie tirpsta.

— Batus geriau apsiauk. Mes retai vaikštom basi, o šitie tiks. Jei kas ims klausinėti — jie pasiūti pagal užsakymą. Gydomieji batai.

— Jie tokie ir yra.

— Gerai.

Jis pradėjo vynioti mano drabužius — nespėjau sukliudyti.

— Kas per velnias!

Per vėlu — išvyniojo.

— Deni,— keistu balsu tarė Džonas,— ar šitas dalykas yra tai, į ką jis panašus?

— O į ką jis panašus?

— Į auksą.

— Taip.

— Kur gavai?

— Pirkau.

Satenas pačiupinėjo švelnutėlį, standų tarsi glaistas metalą, pasvarino rankoje.

— Tai bent! Deni... Klausyk atidžiai. Užduosiu tau vieną klausimą, o tu labai rimtai pasvarstyk prieš atsakydamas. Nes nenoriu kliento, kuris man meluoja. Aš tokį pavarau. Ir nežadu tapti kriminalinio nusikaltimo bendrininku. Ar legaliai įsigijai šitą daiktą?

— Taip.

— Gal nesi girdėjęs apie 1968 metų įstatymą dėl aukso atsargų apribojimo?

— Girdėjau. Įsigijau legaliai. Ketinu parduoti už dolerius Denverio pinigų kalyklai.

— Gal turi juvelyro licenziją?

— Ne. Džonai, aš pasakiau gryną tiesą, ar tu tikėsi manim, ar ne. Ten, iš kur atvykau, nusipirkti jį parduotuvėje taip pat le-
galu, kaip kvėpuoti. Dabar noriu kaip galima greičiau iškeisti jį į dolerius. Aš žinau, kad neturiu teisės jį laikyti. Kas man būtų,
jei padėčiau jį kalykloje ant stalo ir papraščiau pasverti?

— Gal ir — nieko... Jei laikysiesi savo “priepuolių”. Bet šiuo metu jis tau tikrai gali apkartinti gyvenimą. Jis pažvelgė į
auksą.

— Manau, vertėtų ant jo truputį žemės pakapstyti.

— Užkasti?

— Kam, neverta. Bet jei sakei tiesą, tai radai šitą daiktą kalnuose. Aukso ieškotojai paprastai jį ten ir randa.

— Ką gi... Tebūnie kaip sakai. Tai nekaltas melas, nes auksas vis vien teisėtai priklauso man.

— Bet argi tai melas? Kada pirmą kartą išvydai šį auksą? Kokia pati ankstyviausia jo priklausymo tau data?

Bandžiau prisiminti. Ta pati diena, kai išvykau iš Jumos, kažkada gegužės mėnesį, 2001 metais. Maždaug prieš dvi savai-
tes.

Èhè!

— Šitaip formuluojant, Džonai... Ankstyviausia data, kai pamačiau tą auksą...— ši diena, 1970 gegužės 3. Jis linktelėjo.

— Taigi radai jį kalnuose.

Satenai viešėjo klube iki pirmadienio ryto, tai pasilikau ir aš. Kiti klubo nariai buvo draugiški, bet stebėtinai nesmalsūs —
mano asmeniniai reikalai domino juos kur kas mažiau negu bet kokią kitą draugiją, kur man yra tekę sukiotis. Vėliau sužino-
jau, kad tokios manieros įprastos nuogalių klubuose, bet tuo pačiu jie buvo diskretiškiausi ir mandagiausi žmonės iš visų, ko-
kius tik esu sutikęs.

Džonas ir Dženė turėjo savo namuką, o aš miegojau mažoje lovelėje klubo miegamajame. Visą naktį šalau. Kitą rytą Džo-
nas davė man marškinius ir mėlynus džinsus. Manieji drabužiai, apvynioti apie auksą, gulėjo krepšyje, Džono mašinos bagaži-
nėje; pats Džono automobilis, “Jaguaras Imperatorius”, aiškiai rodė kad jo savininkas — ne kokia smulkmė. Bet aš tai supratau
jau iš Džono elgesio.

Pernakvojau pas juos, o antradienį jau turėjau šiek tiek pinigų. Aukso nebepamačiau, bet per kelias sekančias savaites Džo-
nas išmokėjo man pinigų už visą auksą pagal nustatytas kalyklos kainas, atmetus mokesčius, priklausančius teisėtiems pre-
kiautojams auksu. Žinojau, kad Satenas auksą pardavė ne pačiai kalyklai, nes jis įteikdavo man kvitus, gautus iš aukso supirkė-
jų. Mokesčio už savo tarpininkavimą Džonas neišskaitė ir smulkmenų man nepasakojo.

Aš ir neklausinėjau. Kai tik įsigijau grynų, ėmiausi darbo. Tą pirmąjį antradienį, tūkstantis devyni šimtai septyniasdešimtų-
jų gegužės 5-tą dieną Dženė pavežėjo mane po miestą, ir aš išsinuomojau palėpėlę sename komerciniame rajone. Įsitaisiau
stalą braižymui, varstotą, sudedamą lovelę — ir viskas; bute jau buvo elektros instaliacija, dujos, vandentiekis ir vis užankantis
tualetas. Daugiau nieko ir nenorėjau, be to, turėjau taupyti.

Projektuoti senais būdais, naudojantis vien skriestuvu ir reišina — ilgas, varginantis ir daug laiko surijantis darbas, todėl
prieš perkonstruodamas “Sumanųjį Frenką” pasidirbau “Braižytoją Denį”. Bet dabar “Sumanusis Frenkas” tapo “Pitu Protėju-
mi” — visų galų meistras, sugebančiu dirbti beveik viską, ką dirba žmogus, jei tik automato atmintis teisingai užprogramuota.
Žinojau, kad “Pitas Protėjus” pakis — jo palikuonys virs specializuotų prietaisų orda, bet norėjau užgriebti kuo daugiau.

Norint gauti patentą, veikiantis modelis nebūtinai, pakanka brėžinių ir aprašymų. Bet man reikėjo gerų modelių, modelių,
veikiančių be sutrikimų, ir kad veikimą bet kas galėtų pademonstruoti, nes šie aparatai turės kalbėti patys už save, iš paties jų
praktiškumo ir akivaizdžiai ekonomiško konstravimo turės matytis, kad jie ne tik veikia, bet ir yra verti į juos įdėtų pinigų:
patentų skyriuje pilna automatų, kurie veikia, bet komerciškai yra beverčiai.

Dirbti sekėsi kartu ir greit, ir lėtai: greitai, nes gerai žinojau, ką darau; lėtai, nes neturėjau tinkamos dirbtuvės ir padėjų.
Pagaliau nenoriai pakračiau piniginę ir išsinuomojau kelis automatinis įrankius, tada reikalai pasitaisė. Dirbau nuo pusryčių
iki visiško išsekimo, septynias dienas per savaitę, išskyrus maždaug vieną savaitgalį per mėnesį, praleistą su Džonu ir Džene
plikšių klube prie Baulderio. Rugsėjo pirmąją abu modeliai jau veikė, ir galėjau imtis brėžinių bei aprašymų. Nubraižiau ir
išsiunčiau gamyklai užsakymą, kad padarytų abiem gražutes lakuotas dangos plokštes, o išorines judančias dalis atidaviau pa-
dengti chromu; tai buvo vieninteliai darbai, atlikti ne mano paties, ir baisiai apmaudavau, kad tenka leisti pinigus, bet jaučiau,
kad tai būtina. Aišku, kur tik galėjau, naudojau prekybos katalogų siūlomas standartines detales, kitaip nebūčiau surinkęs au-
tomatų, o jei ir būčiau, jie netiktų serijinei gamybai. Bet nemėgstu leisti pinigų gražumynams, gaminamiems pagal užsakymą.

Po miestą vaikščioti neturėjau laiko — ir gerai. Kartą, išėjęs nusipirkti servomotoro, susidūriau su pažįstamu iš Kaliforni-
jos. Jis mane užkalbino, o aš nepagalvojęs atsakiau.

— Ei, Deni! Deni Deivi! Iš kur tu čia? Maniau, tu Mohave.

Padaviau jam ranką.

— Užsukau su reikalais. Po kelių dienų grįžtu.

— Aš grįžtu šiandien po pietų. Paskambinsiu Mailsui ir pasakysiu, kad buvom susitikę. Išsigandau.

— Prašau, tik neskambink.

— Kodėl? Argi tu ir Mailsas — nebe du pramonės magnatai, kurie neapsieina vienas be kito?

— Na... Klausyk, Morti, Mailsas nežino, kad aš čia. Aš turiu tvarkyti kompanijos reikalus Elbekverke. Bet šoktelėjau į šalį,
čionai — turiu asmeninį ir slaptą reikalą. Supratai? Firmos tai visai neliečia. Ir nenoriu kalbėti apie tai su Mailsu.

Jis nutaisė nuovokią miną:

— Moteris?

— Na... Taip.

— Ištekėjusi?

— Panašiai.

Jis niuktelėjo man į šoną ir mirktelėjo:

— Aišku. Senis Mailsas — baisus puritonas, ar ne? Tvarka, aš pridengsiu tave, o tu kada nors pridengsi mane. O ji kaip — nieko?

Pats sau pagalvojau: „Mielai pridengčiau tave kastuvu, ketvirtarūši birzgale“. Mortas — iš tų niekam tikusių keliaujančių prekių, kurie daugiau laiko sugaišta bandydami suvilioti padavėjas, negu ieškodami pirkėjų; be to, ir jo prekės buvo tokios pat niekų vertos, kaip ir jis — šlamštas, ir tiek.

Bet pakviečiau jį išgerti ir privaišinau pasakomis apie pramanytąją „ištekėjusią moterį“, ir klausiausi, kaip jis gyrėsi savo žygdarbiais, be abejojimo, tokiais pat išgalvotais. Paskui jo atsikračiau.

Kitą kartą bandžiau pavaišinti daktarą Tvitčelą, bet nepavyko.

Atsisėdau šalia jo prie baro Čampa Strito vaistinėje, paskui pamačiau veidrody jo veido atspindį. Vos nepuoliau slėptis po stalu.

Paskui susivaldžiau ir supratau, kad iš visų tūkstantis devyni šimtai septyniasdešimtais metais gyvenančių asmenų profesoriaus man mažiausiai pavojingas. Nieko blogo negali atsitikti, nes nieko neatsitiko — noriu pasakyti, neatsitiks... ne... Tada nu stojau bandęs išreikšti tai žodžiais, nes supratau: jei kada nors laiko kelionės išplis, anglų kalbos gramatikoje atsiras visa eilė naujų laikų sangražinėms situacijoms reikšti, o prieš tokį asmenavimą nublanks ir prancūziški literatūriniai, ir lotyniški istoriniai gramatiniai laikai.

Šiaip ar taip, praeitis ar ateitis, ar dar kas nors, Tvitčelas šiuo metu manęs nejaudina. Galiu nurimti.

Apžiūrinėčiau jo atspindį veidrodyje, galvodamas, ar manęs nebus suklaidinęs atsitiktinis panašumas. Bet ne. Tvitčelo veidas — tai ne mano standartinė fizionomija; jo griežta, pasitikinti savim, kiek arogantiška ir gana maloni išvaizda pritiktų pačiam Dzeusui. Aš prisiminiau vien to veido liekanas, bet neabejojau — tas pats, ir mane persmelkė skausmas, kai pagalvojau apie senį ir apie tai, kaip bjauriai su juo pasielgiau. Kažin, kuo galėčiau tai išpirkti.

Tvitčelas pamatė, kad spoksau į jo atvaizdą, ir kreipėsi į mane:

— Kas atsitiko?

— Nieko. ... Juk jūs — profesorius Tvitčelas? Iš universiteto?

— Iš Denverio universiteto, taip. Mes buvome susitikę? Vos neprasitariau, užmiršęs, kad šiuo metu jis dėsto universitete. Sunku prisiminti iškart praeitį ir ateitį.

— Ne, sere, bet esu klausęs jūsų paskaitų. Galit laikyti mane vienu iš jūsų gerbėjų.

Tvitčelas šyptelėjo puse burnos, bet ant jauko neužkibo. Iš to ir iš kitų dalykų supratau, kad jo dar negraužia liaupsų geismas; dabar profesorius pasitiki savimi, ir jam terūpi jo paties nuomonė.

— Jūs įsitikinęs, kad nesusipainiojot manęs su kokia ekrano žvaigžde?

— O ne! Jūs — daktaras Hubertas Tvitčelas, didysis fizikas. Jo lūpos vėl kryptelėjo.

— Sakykim, kad aš — fizikas. Ar bent stengiuosi būti fiziku.

Kurį laiką plepėjome, ir, jam baigus sumuštinį, bandžiau jo nepaleisti. Pasakiau, kad jis suteiktų man didelę malonę, jei leistųsi pavaišinamas stikleliu. Jis papurtė galvą:

— Aš beveik negeriu, ir jau tikrai negeriu nesutemus. Bet vis vien dėkoju. Malonu su jumis pasišnekėti. Jei kada būsit universiteto miestelyje, užsukit į mano laboratoriją.

Prizadėjau.

Bet antrą kartą gyvendamas tūkstantis devyni šimtai septyniasdešimtais metais daug žioplysčių neprisidariau, nes supratau tuos laikus, o be to, dauguma žmonių, galinčių mane atpažinti, buvo Kalifornijoje. Nutariau — jei vėl sutiksiu kokį pažįstamą, šalta nužvelgsiu ir kuo greičiau pavarysiu šalin — neberizikuosiu.

Bet ir smulkmenos gali apkartinti gyvenimą. Kad ir tas kartas, kai užsikirto užtrauktukas — vien todėl, kad jau buvau pripratęs prie patogesnių ir žymiai patikimesnių stiktito užsegimų. Pasigedau daugybės panašių smulkių patogumų, prie kurių buvau spėjęs priprasti net ir per šešis mėnesius. Skustis — vėl turėjau SKUSTIS! Kartą netgi persišaldžiau. Ta siaubinga praeities šmėkla sučiupo mane todėl, kad užmiršau — drabužiai lyjant gali permirkti. Norėčiau, kad rafinuotieji estetai, kurie tyčiojasi iš pažangos ir tauškia apie neprilygstamas praeities grožybes, pabūtų mano vietoje — pasidžiaugtų lėkštelėmis, kuriose valgis ataušta, marškiniais, kuriuos reikia skalbti ir lyginti, vonios veidrodžiais, kurie aprasoja kaip tik tada, kai jų prireikia, varvančiomis nosimis, purvu po kojomis ir purvu plaučiuose, — jau buvau pripratęs prie geresnio gyvenimo, ir šie metai man atrodė tarsi ištisa smulkių nemalonumų virtinė, kol vėl su jais susigyvenau.

Bet pripratau — ir šuo prie blusų pripranta. Septyniasdešimtųjų metų Denveris — nuostabi, senove dvelkianti vieta; labai jį pamėgau. Miestas dar netapo klatingu Naujojo plano labirintu, koks buvo (ar bus), kai atvykau (ar atvyksiu) iš Jumos; čia gyveno dar tik nepilni du milijonai žmonių, gatvėmis dar važinėjo autobusai ir kitos ratuotos transporto priemonės — čia dar buvo GATVIŲ: lengvai radau Kolfakso aveniu.

Denveris dar tik mokėsi būti valstybės centru, ir nelabai tuo vaidmeniu džiaugėsi — kaip berniukas pirmais oficialiais vakiniais rūbais. Jo dvasia vis dar ilgėjosi aukštakulnių jojimo batų ir Laukinių Vakarų skambesio, nors miestas žinojo, kad teks išaugti ir tapti tarptautiniu metropoliu — su ambasadomis, šnipais ir garsiais gurmaniškais restoranais. Miestas buvo pasukubomis plečiamas į visas puses, kad galėtų sutalpinti biurokratus, užkulisių politikus, agentus, plunksnagraužius ir liokajus; namai augo kaip ant mielių — statant tokiais greičiais, tarp sienų lengvai galėjo pasilikti kokia karvė. Vis dėlto miestas teišsipilė rytuose vos kelias mylias už Auroros, šiaurėje — iki Hendersono ir pietuose — iki Litltono; tarp miesto ir Aviacijos Akademijos dar driekėsi laukai. Vakaruose, aišku, miestas kopė aukštyn, o valstybinės įstaigos rausėsi po kalnais.

Man patiko Denveris federalinio pakilimo metu. Bet vis vien laukiau nesulaukdamas, kada galėsiu grįžti į savąjį laiką.

Vis dėl tų smulkmenų. Netrukus po to, kai gavau darbą „Tarnaitės“ susivienijime ir įsigijau pinigų, susitaisiau dantis. Ne- maniau, kad teks dar kada lankytis pas stomatologą. Bet 1970 neturėjau antikariesinių tablečių, ir vienas dantis prakiuro — ir ėmė baisiai skaudėti, šiaip nebūčiau kreipęs į tą skylę dėmesio. Taigi nuėjau pas dantistą. Ir, viešpatėli, užmiršau, ką jis pama- tys, pažvelgęs į mano burną. Gydytojas sumirksėjo, pasukiojo savo veidrodėlį ir tarė:

— Didis dieve! Kas jums taisė dantis?

— Kho huh nohih?
 Jis ištraukė rankas iš mano burnos.
 — Kas juos taisė? Ir kaip?
 — Ką? Mano dantis? A, tai eksperimentas, atliktas... Indijoje.
 — Kaip tai daroma?
 — O ką aš žinau?
 — Mmm... Valandėlę. Turiu tai nufotografuoti. Gydytojas ėmė sukalioti rentgeno spindulių aparatą.
 — Oi, ne,— pasipriešinau,— išvalykit tą krūminį, kuo nors užlopykit ir paleiskit mane.
 — Bet...
 — Nepykit, daktare. Bet aš baisiai skubu.

Taigi jis ėmė taisyti, vis stabtelėdamas apžiūrėti mano dantų. Užmokėjau grynais, pavardės nepasisakiau. Manau, galėjau leisti jam nufotografuoti dantis, bet slapstymasis jau buvo tapęs refleksu. Tos nuotraukos nebūtų niekam pakenkę. Ir padėję nebūtų, nes rentgeno spinduliai nepaaiškina, kaip atlikta regeneracija, o ir aš negalėčiau to pasakyti.

Praeitis — pats geriausias laikas reikalų tvarkymui. Kasdien po šešiolika valandų prakaituodamas prie “Braižytojo Denio” bei “Pito Protėjų”, sugebėjau ir dar šį tą nuveikti. Pats neprisistatydamas, per Džono juridinį kabinetą užmokėjau seklių agentūrai, turinčiai valstybinius skyrius, kad pasikapstytų po Belos praeitį. Daviau jos adresą, vairuotojo pažymėjimo numerį, pasakiau, koks jos automobilis (nes ant vairo lieka aiškūs pirštų atspaudai) ir užsiminiau, kad ji gali turėti kelis vyrus, o gal net jau yra patekusi į policijos įskaitą. Turėjau griežtai riboti biudžetą — negalėjau pasamdyti tokio seklio, apie kokius rašoma knygose.

Kai per dešimt dienų negavau atsakymo, pasakiau sudie pinigėliams. Bet dar po kelių dienų Džono kabinete atsirado storas vokas.

Bela — veikli mergelė. Gimė šešeriais metais anksčiau, negu sakėsi, dar nesulaukusi aštuoniolikos spėjo dukart ištekti. Vienas kartas nesiskaito, nes tas vyras jau turėjo žmoną; jei Bela ir išsiskyrė su antruoju, agentūra to nesužinojo.

Po to ji, atrodo, išteko dar keturis kartus, nors vienas kartas abejotinas: tai tikriausiai “kario našlės” gudrybė, nes žmogus jau buvo miręs ir negalėjo prieštarauti. Kartą išsiskyrė (vyrui reikalaujant), vienas jos vyrų mirė. Gali būti, ji “susituokusi” dar su kitais.

Policija surašė ilgą ir įdomią charakteristiką, bet teista už kriminalinį nusikaltimą Bela tik kartą, Nebraskoje, ir tai lygtinai — neįkalinta. Tai nustatyta tik pagal pirštų atspaudus, nes merguželė paspruko, pakeitė vardą ir įsigijo naują socialinio draudimo numerį. Agentūra klausė, ar perspėti Nebraskos valdymo organus.

Atsakiau, kad nesivargintų: bylai jau devyneri metai, o ir nuteista Bela tik už tai, kad buvo šantažuotojų jaukas. Kažin, kaip pasielgčiau, jei ji būtų buvusi apkaltinta narkotikų prekyba? Atgaliniai sprendimai turi savų plonybių.

Vėlavau su brėžiniais ir nepajutau, kaip atėjo spalio. Aprašymus vos teipusėjau, kadangi jie turi atitikti brėžinius, o paraiškų net nepradėjau. Dar blogiau — nieko nepadariau tvirtai sutarčiai užtikrinti; negaliu, kol neturiu užbaigto darbo. Ir dalykinių pažinčių neužmezgiau — trūksta laiko. Pradėjau galvoti, kad suklydau, nepaprašęs daktaro Tvitčelo nustatyti aparatą bent trisdešimt dviejų metų perkėlimui, o ne trisdešimt vieneriems metams ir varganoms trimis savaitėmis: neįvertinau man prireiksiančio laiko ir pervertinau savo sugebėjimus.

Žaisliukų savo bičiuliams Satenams nerodžiau — ne todėl, kad būčiau norėjęs juos nuslėpti, bet todėl, kad nenorėjau ilgų šnekų ir nereikalingų patarinėjimų, kol aparatai nebaigti. Pagal planą paskutinį rugsėjo šeštadienį turėjau su Satenais važiuoti į klubo stovyklą. Kadangi darbai spaudė, iš vakaro vargau iki vėlumos, paskui ankstybėse mane prižadino įkyrus žadintuvo skambesys — prieš jiems užsukant norėjau spėti nusiskusti ir susiruošti. Nutildžiau tą sadistą ir padėkojau dievui, kad du tūkstančiai pirmaisiais tokių siaubingų mechanizmų nebebus, paskui šiaip taip atsikėliau ir nusvyravau iki vaistinės gatvės kampe paskambinti ir pasakyti, kad važiuoti negaliu, turiu dirbti.

Atsiliepė Dženė:

— Deni, tu persidirbi. Savaitgalis užmiestyje tau išeis tik į naudą.
 — Nieko nepadarysi, Džene. Reikia. Nepykit. Džonas pakėlė paralelinio telefono ragelį ir tarė:
 — Ką tu čia dabar šneki?
 — Aš privalau dirbti, Džonai. Privalau, ir viskas. Perduok klube nuo manęs linkėjimus.

Užlipau į savo palėpę, prisivilinau kelis skrebučius, suvulkanizavau kelis kiaušinius ir vėl sėdau prie “Braižytojo Denio”.

Po valandos į duris ėmė trankyti Satenai.

Tą savaitgalį nė vienas mūsų neišvažiavo į kalnus. Užtat aš pademonstravau abu prietaisus. “Braižytojas Denis” Dženei didelio įspūdžio nepadarė (tai ne moteriškas žaisliukas, nebent moteris pati inžinierė), bet į “Pitą Protėjų” ji žiūrėjo išplėstomis akimis. Namuose apsiruošti Dženei padėjo “Tarnaitė-2”, ir Dženė suprato, kad šis automatas moka kur kas daugiau.

Bet Džonas matė, ko vertas “Braižytojas Denis”. Kai parodžiau, koks parašas — tikrai mano parašas — išeina, paspaudus kelis klavišus (prisipažįstu, treniravausi anksčiau), jo antakiai pakilo.

— Bičiuli, per tave tūkstančiai inžinierių neteks darbo.

— Nieko panašaus. Šaliai kasmet vis labiau trūksta inžinierių. Šis prietaisas tik padės užpildyti spragą. Praeis dar pora dešimtmečių, ir pamatysi — visi iki vieno konstruktorių ir architektų biurais naudosis šiuo prietaisu. Jie neišsivers be jo taip pat, kaip šiuolaikinis mechanikas — be elektrinių įrankių.

— Kalbi kaip žinodamas.
 — Žinau.

Džonas pažvelgė į “Pitą Protėjų”, — tas, mano palieptas, tvarkė darbatalį,— paskui vėl į “Braižytoją Denį”.

— Deni... Kartais pagalvoju, kad gal ir teisybę sakei tada — tą dieną, kai susitikom.
 — Sakykim, tai — nuojauta... Bet aš iš tiesų žinau. Užtikrinu. Argi tai svarbu?
 — Manau, ne. Ką žadi daryti su šitais daiktais? Suraukiau kaklą.
 — Čia ir bėda, Džonai. Aš — geras inžinierius ir, jei reikia, pakenčiamas amatininkas. Bet aš ne prekybininkas — tuo jau

įsitikinau, Nesi turėjęs reikalų su patentavimu?

— Jau sakiau. Tam reikia specialisto.

— Gal pažįsti sąžiningą tos srities veikėją? Kuris būtų dar ir gudrus kaip lapė? Aš jau nebegaliu išsiversti be juristo. O dar turiu sudaryti prekybinę korporaciją. Ir paruošti finansavimo planą. Bet man trūksta laiko, man baisiai trūksta laiko.

— Kodėl?

— Grįžtu iš kur atkeliavęs.

Kurį laiką Džonas sėdėjo tylėdamas. Pagaliau tarė:

— Kada?

— Na, maždaug po devynių savaitių. O jei tiksliai — po devynių savaitių nuo sekančio ketvirtadienio. Jis pažvelgė į abi mašinas, vėl į mane.

— Verčiau peržiūrėk savo tvarkaraštį. Tavęs laukia darbas, kurio užteks greičiau jau devyniems mėnesiams. Ir net tada nepradėsi prekiauti — tik būsi, jei pasiseks, viską paruošęs gamybai.

— Džonai, aš negaliu.

— Pats matau.

— Noriu pasakyti, negaliu pakeisti tvarkaraščio. Tai nuo manęs nepriklauso... Dabar.

Užsidengiau delnais veidą. Mane marino nuovargis — buvau temiegojęs nepilnas penkias valandas, ir jau ne pirmą naktį. Tokioje būklėje norėjosi patikėti, kad vis dėlto egzistuoja lemtis — žmogus gali jai priešintis, bet nugalėti — ne. Pakėliau akis:

— Gal tu imtumeis?

— Ko?

— Visko. Ką pats moku, jau padariau.

— Čia rimtas prašymas, Deni. Aš galiu švariai tave apiplėšti. Tu juk tai supranti, ar ne? O čia gali būti tikros aukso kasyklos.

— Bus. Žinau.

— Tai kam patiki viską man? Verčiau pasamdyk mane advokatu, apmokamu patarėju.

Bandžiau galvoti sopančia galva. Kartą jau turėjau partnerį — bet, prakeikimas, kad ir kiek kartų nusviltum nagus, vis vien turi tikėti žmonėmis. Antraip tu atsiskyrėlis oloje, miegi tik vieną akį užmerkęs. Nuo pavojų niekur nepabėgsi: jau pats gyvenimas baisiai pavojingas... lemtingas, šiaip ar taip.

— Niekai, Džonai, pats žinai, ką atsakysiu. Tu juk manim patikėjai. Dabar man vėl reikia tavo pagalbos. Ar padėsi?

— Aišku, padės,— švelniai įsiterpė Dženė, — nors aš ir negirdėjau, apie ką judu kalbėjotės. Deni? Ar šitas daiktas gali plauti lėkštes? Visut visos tavo lėkštės užterštos.

— Ką, Džene? Kodėl gi, manau, gali. Taip, aišku, gali.

— Tai paliepk jam, prašau. Noriu pamatyti.

— Oi! Nesu jo tam darbui užprogramavęs. Bet užprogramuosiu, jei nori. Tik prireiks kelių valandų, kol jis kaip reikiant išmoks. Po to automatas, aišku, visada tai mokės. Bet pirmą kartą... Matai, lėkščių plovimas susijęs su daugybe kintančių operacijų. Tas darbas reikalauja protavimo, tai ne palyginti paprasta mūrijimo ar sunkvežimio vairavimo rutina.

— Viešpatie! Iš tiesų džiugu girdėti, kad bent vienas vyriškis supranta namų ruošą. Girdėjai, mielas, ką jis sakė? Bet dabar negaišk laiko automato apmokymui, Deni. Aš pati jas suplausiu.

Dženė apsidairė.

— Deni, švelniai tariant, gyveni kaip kiaulė.

Atvirai kalbant, visiškai nepagalvojau, kad "Pitas Protėjus" gali dirbti man. Įsigilinęs planavau, kokius komerciškai naudingus darbus jis dirbs kitiems žmonėms, o pats paprasčiausiai šlaviau šiukšles į kampą arba visai nekreipiau į jas dėmesio. Dabar ėmiau "Pitą" mokyti visų namų ruošos užduočių, kurias kadaise išmoko "Sumanusis Frenkas"; gabumą "Pitui" užteko: buvau į jį sudėjęs triskart daugiau Torseno vamzdelių, negu į "Frenką".

Laiko užteko — darbo ėmėsi Džonas.

Dženė mums spausdino aprašymus; Džonas pasamdė patentavimo juristą, kad pagelbėtų sudaryti paraiškas. Nežinau, ar Džonas jam mokėjo grynais, ar priėmė dalininku — neklausinėju. Visą patikėjau Džonui, net ir tai, kaip dalinsimės akcijas, ir ne vien dėl to, kad atsikratyčiau papildomų rūpesčių ir galėčiau dirbti savo darbą; samprotavau taip: jei Džonas pats bus už viską atsakingas, jo nesuviliuos tai, kas suviliotų Mailsą. Ir, garbės žodis, nebijoju: ne patys pinigai svarbiausia. Arba Džonas ir Dženė tokie, kokiais juos laikau, arba galiu sau eiti ieškotis olos ir tapti atsiskyrėliu.

Primytinai reikalavau tik dviejų dalykų.

— Džonai, aš manau, kad firmą turėtume pavadinti Aladino autotvarkymo korporacija.

— Egzotiškai skamba. Kodėl ne Deivis ir Satenas?

— Taip turi būti, Džonai.

— Tikrai? Taip tavo nuojauta sako?

— Gali būti, gali būti. Firmos ženklas — Aladinas, trinantis lempą, ir viršuje bepasirodas džinas. Nupiešiu eskizą. Ir dar vienas dalykas: centras geriau tegu būna Los Andžele.

— Ką? Čia jau perlenkei. Kuo tau nepatinka Denveris?

— Denveris — puikus miestas ir man patinka. Bet gamyklos jame statyti neverta. Išsirinksi čia gerą sklypą, o vieną gražų rytą prabudęs pamatysi besąs apsuptas federalinių valdų, ir gamyba nutrūks, ir teks kurtis iš naujo. Be to, čia trūksta darbo jėgos, žaliavos įvežamos, statybinės medžiagos sunkiai gaunamos. Tuo tarpu Los Andžele gausu kvalifikuotų darbininkų, ir jų kasdien gausėja. Los Andželas — uostas, Los Andželas...

— O smogas? Vien smogas ką reiškia!

— Smogo netrukus nebeliks. Patikėk. O tu nepastebėjai, kad Denveris taip pat gaubiasi smogu?

— Palūkėk, Deni. Tu jau aiškiai pasakei, kad man teks rūpintis firma, kol pats kažkur trankysiesi su kažkokiais savo reikalais. Gerai, aš sutikau. Bet turėtum leisti man pasirinkti bent šiek tiek tokias darbo sąlygas.

— Tai būtina, Džonai.

— Deni, joks pilnaprotis žmogus nesikraustys iš Kolorado į Kaliforniją. Karo metu tarnavau ten — žinau. Paklausk Dženės — ji gimė Kalifornijoje, ir tai slapta jos gėda. Ji ten už jokus pinigus negrįžtų. Čia būna žiemos, keičiasi metų laikai, čia grynas kalnų oras, nuostabus...

Dženė pakėlė akis:

— O, aš negalėčiau tvirtinti, kad niekad negrįšiu į Kaliforniją.

— Ką tu čia šneki, brangioji?

Dženė tyliai mezgė — ji niekad nekalba, jei tikrai neturi ko pasakyti. Dabar ji padėjo mezginį — aiškus ženklas.

— Jei persikeltume tenai, mielas, galėtume įstoti į Oukdeilo klubą: jie išstisus metus maudosi lauke. Kaip tik apie tai galvojau praėjusį savaitgalį, kai pamačiau, kad tvenkinys Baulderyje užšalęs.

Pasilikau iki 1970 metų gruodžio 2-os dienos vakaro, iki paskutinės minutės. Teko pasiskolinti iš Džono tris tūkstančius dolerių, — už detales nuo manęs nuplėšė tiesiog begėdiškus pinigus, — bet kaip užstatą pasiūliau jam savo akcijas. Jis leido man pasirašyti vekselį, paskui suplėšė ir išmetė į šiukšlių dėžę.

— Gražinsi, kai galėsi.

— Tau teks laukti trisdešimt metų, Džonai.

— Net tiek?

Svarsčiau. Nuo tos popietės prieš šešis mėnesius, — kai jis atvirai pasakė, kad netiki tuo, kas svarbiausia — bet vis vien laidavo už mane klube — Džonas niekad neprašė, kad papasakočiau visą savo istoriją.

Pasakiau manęs, kad atėjo metas išsipasakoti.

— Ar žadinsim Dženę? Ji taip pat turi teisę išgirsti.

— Mmm... Ne. Tegu pasnaudžia, kol dar neatsisveikini. Dženės charakteris labai nesudėtingas, Deni. Jai nesvarbu, kas tu toks ir iš kur atsiradai, jei tik jai patinki. Jei bus įdomu, galėsiu vėliau pats Dženei papasakoti.

— Kaip nori.

Man kalbant, jis nesikišo, nutraukdamas pasakojimą tik tada, kai reikėjo pripilti taures — manąją imbierinės giros: buvo priežastis, dėl kurios negalėjau gerti alkoholio. Kai papasakojau, kaip nusileidau ant kalvos Baulderyje, baigiau.

— Štai taip, — pasakiau, — nors vienas dalykas buvo man neaiškus. Vėliau pažiūrėjau į žemėlapi, ir nemanau, kad būčiau kritęs daugiau nei dvi pėdas. Jei vieta laboratorijai statyti būtų buvusi — noriu pasakyti “bus” nukasta kiek giliau, aš būčiau gyvas palaidotas. Gal ir jus abu būčiau užmušęs — jei ne visą apylinkę išsprogdinęs. Nežinau, kas iš tiesų atsitinka, kai poliarizuota banga vėl tampa mase ten, kur jau yra kita masė. Džonas rūkė toliau. Aš pasakiau:

— Na? Ką pasakysi?

— Deni, tu daug pripasakojai apie tai, koks bus Los Andželas, tai yra, “Didysis Los Andželas”. Kai susitiksim, pasakysiu, kiek tavo pasakojime teisybės.

— Viskas teisybė. Gal tik vieną kitą smulkmeną būsiu užmiršęs.

— Mmm... Viskas, ką kalbėjai, tikrai skamba logiškai. Bet šiuo metu aš manau, kad tu — pats maloniausias pakvaišėlis, kokį tik esu sutikęs. Nors tai nekliudo tau būti geru inžinieriumi... Ar draugu. Patinki man, vaicine. Per Kalėdas dovanosiu tau naujus tramdomuosius marškinius.

— Galvok kaip nori.

— Aš negaliu kitaip galvoti. Priešingu atveju pats būčiau visiškai iš proto išsikraustęs... O tai anaipol nenudžiugintų Dženės.

Jis žvilgtelėjo į laikrodį.

— Reiktų ją pažadinti. Ji mane nuskalpuos, jei leisiu tau išvykti neatsisveikinus su ja.

— Net nemanau taip negražiai pasielgti.

Jie nuvežė mane iki Denverio tarptautinio aerouosto, ir prie vartų atsisveikinant Dženė mane pabučiavo. Spėjau į lėktuvą, išskrendantį į Los Andželą vienuoliktą valandą.

11

Sekantį vakarą, 1970 metų gruodžio 3 dieną, pasisamdžiau, taksi ir išlipau per kvartalą nuo Mailso namų gana anksti, nes tiksliai nežinojau, kelintą valandą atvažiuoju čionai pirmą kartą. Kai pasiekiau namą, jau buvo tamsu, bet prie šaligatvio pamačiau tik Mailso automobilį, taigi pasitraukiau kokį šimtą jardų atgal, iš kur galėjau stebėti tą šaligatvio atkarpą, ir ėmiau laukti.

Surūkęs dvi cigaretes, pamačiau, kaip privažiavo kitas automobilis, sustojo, jo šviesos užgeso. Palaukęs dar porą minučių, nuskubėjau prie jo. Tai buvo mano automobilis.

Rakto neturėjau, bet tai ne kliūtis: visada iki ausų pasinėręs į kokį projektą, amžinai užmiršdavau raktus; jau seniai išsiugdžiau įprotį įsimesti atsarginį raktą į bagažinę. Dabar jį susiradau ir sėdau į automobilį. Buvau pastatęs mašiną nežymioje nuokalnėje nosimi žemyn, taigi, neįjungdamas šviesų nei variklio, nuriedėjau iki kampo ir pasukau, tada įjungiau variklį — šviesų neįžiebiau — ir vėl sustojau skersgatvyje už Mailso namo, priešais garažą.

Garažas buvo užrakintas. Spoksodamas pro purviną stiklą, pamačiau kažkokį daiktą, uždengtą drobe. Iš kontūrų pažinau senąjį savo draugą, “Sumanųjį Frenką”.

Garažų durys, bent pietų Kalifornijoje 1970 metais, ne tokios tvirtos, kad galėtų sustabdyti žmogų, apsiginklavusį domkrautu ir ryžtu. Atidariau per kelias sekundes. Žymiai daugiau laiko prirėkė “Frenko” supjaustymui į tokio dydžio gabalus, kokius galiu panešti ir sukrauti į automobilį. Bet pirmiausia patikrinau, ar užrašai ir brėžiniai ten, kur maniau; jie iš tiesų ten buvo, taigi ištraukiau ir išverčiau ant automobilio grindų, po to ėmiausi paties “Frenko”. Niekas geriau už mane nežino, kaip jis sumontuotas, o tai, kad nekreipiau dėmesio į daromą žalą, baisiai pagreitino darbą. Bet vis dėlto prakaitavau vos ne valandą, lyg

vienas aptarnaudamas visą konvejerį.

Vos spėjau sukišti paskutinę dalį — šasi iš vežiojamo kėslo — į bagažinę ir nuleisti dangtį, kiek jis leidosi, sustūgo Pitas. Mintyse keikdamasis, kad taip ilgai teko ardyti “Frenką”, nubėgau aplink garažą į užpakalinį kiemą. Tada ir prasidėjo sąmyšis.

Buvau sau pažadėjęs pasimėgauti kiekviena Pito triumfo sekunde. Bet nepamačiau. Užpakalinės durys buvo atviros, pro tinklines duris sruveno šviesa, bet, nors ir girdėjau bėginėjimą, trinkčiojimą, kraują stingdantį Pito kovos šūkį, Belos žvygavi-mą, veikėjai nesuteikė man malonumo ir nepasirodė mano regėjimo lauke. Todėl nusėlinau prie tinklinių durų, vildamasis bent viena akimi išvysti mūšio lauką.

Prakeiktos durys buvo užkabintos! Tai vienintelis dalykas ne pagal scenarijų. Kaip paklaikęs puoliau raustis kišenėje, nusi-laužiau nagą lenkdamas peilį, smeigiau per tinklą ir atkabinau kaip tik laiku — vos spėjau atšokti, kai Pitas trenkėsi į duris kaip koks motokrosininkas.

Nuvirtau į rožių krūmą. Nežinau, ar Mailsas ir Bela bandė vyti katiną lauke. Abejoju — aš, jų dėtas, nerizikuočiau. Bet taip įnikęs vadavausi iš krūmo, kad žiūrėti neturėjau kada.

Kai vėl atsistojau ant kojų, nuslinkau prie sienos, nelįsdamas iš krūmų: nenorėjau patekti į šviesą, sklindančią pro tas atvi-ras duris. Tada beliko palaukti, kol nurims Pitas. Nebandžiau jo liesti, juo labiau — imti į rankas. Aš pažįstu kates.

Bet kaskart, kai Pitas ieškodamas įėjimo ir visa gerkle skardendamas iššūkį praeidavo pro mane, tyliai kviečiau:

— Pitai. Eikš, Pitai. Nurink, vaikuti, viskas gerai.

Jis žinojo, kad aš čia, ir du kartus į mane žvilgtelėjo, bet šiaip nekreipė dėmesio. Katės iškart dviejų darbų nedirba: būtent dabar Pitas tvarkė neatidėliojamą reikalą ir neturėjo laiko bendrauti su tėveliu. Bet aš žinojau — ateis, kai atslūgs jo įniršis.

Tupėdamas ir laukdamas išgirdau vonios kambariuose bėgant vandenį, ir atspėjau, kad Mailsas ir Bela nuėjo apsišvarinti, palikę mane kambaryje. Tada man šovė šiurpi mintis: kas atsitiktų, jei išlėinčiau ir perrėžčiau bejėgio savo kūno gerklę? Bet nuvijau tą mintį šalin: ne taip baisiai tuo domėjausi, kad imčiausi tokio labai jau galutinio eksperimento — savižudybės, netgi tada, kai sąlygos matematiškai intriguoja.

Taip ir neištyriau.

Be to, nė už ką nenorėjau eiti vidun. Dar susidursiu su Mailsu — o su mirusiu žmogumi neverta prasidėti.

Pagaliau Pitas sustojo už kokių trijų pėdų priešais mane.

— Mrrraurr? — tarė jis, o tai reiškė: “Eime atgal ir išvaikysim tuos padugnes. Tu smogsi iš viršaus, aš — iš apačios”.

— Ne, mažyli. Balius baigtas.

— Oiii, naaa!

— Laikas namo, Pitai. Eikš pas Denį.

Katinas atsitūpė ir ėmė praustis. Kai pažvelgė aukštyn, ištiesiau rankas, ir jis liuoktelėjo man į glėbį.

— Kneerrr? (“Kur, po velnių, tu buvai, kai kilo veltynės?”)

Nusinešiau jį į automobilį ir plestelėjau ant vairuotojo kėdės. Katinas pauostė geležgalius, sukrautus jo įprastoje vietoje, ir priekaištingai apsižvalgė.

— Teks pasėdėti ant mano kelių,— pasakiau aš,— nesispyriok. Kai privažiavome gatvę, įjungiau šviesas. Tada pasukau į rytus ir nuspaudžiau link Didžiojo Lokio ežero ir skautų stovyklos. Per dešimt minučių išmėčiau lauk pakankamai “Frenko” liekanų, kad Pitas galėtų grįžti į savo teisėtą vietą — taip mums abiemis geriau. Kai dar po kelių mylių ištuštėjo ir grindys, su-stojau ir subrukau užrašus ir brėžinius į kanalizacijos liuką. Šasi iš elektrinio kėslo atsikračiau tik įVažiavęs į kalnus — ten ji nuriedėjo į gilią griovą, lydima nuostabaus garsinio efekto,

Apie trečią ryto įvažiavau į motokempingą šalia kelio truputį už posūkio į mergaičių skautų stovyklą ir permokėjau už pa-šiūrę; Pitas vos visko nesugadino, iškišęs galvą ir pareiškęs savo nuomonę, pasirodžius šeimininkui.

— Kada,— paklausiau pastarojo,— čia atvežamas rytinis paštas iš Los Andželo?

— Helikopteris būna septintą trisdešimt, tiksliai kaip laikrodīs.

— Puiku. Ar nepažadintumėt manęs septintą?

— Misteri, jei jums čia pavyks išmiegoti iki septynių, jūs sveikesnis už mane. Bet užsirašysiu.

Aštuntą valandą mudu su Pitu buvom jau papusryčiavę, aš spėjau išsimaudyti ir nusiskusti. Dienos šviesoje apžiūrėjau Pitą ir nutariau, kad mūšyje jis nenukentėjo, gal tik įsigijo kokią mėlynę ar dvi. Atsiskaitėme, ir aš nuvairavau mašiną keliu, vedan-čiu į stovyklą. Pašto mašina įvažiavo tiesiai priešais mane: nusprendžiau, kad šiandien man sekasi.

Niekad gyvenime nemačiau tiek mažų mergaičių. Jos buvo linksmos tarsi kačiukai ir su savo žaliomis uniformomis atrodė visos kaip viena. Tos, pro kurias ėjau, norėjo pažiūrėti į Pitą, nors dauguma tik droviai spoksojo ir nesiartino. Įėjau į namuką su užrašu “Štabas”, kur sutikau dar vieną uniformuotą skaute, jau išaugusią iš mergaitės amžiaus.

Kaip ir reikėjo tikėtis, ji žiūrėjo į mane įtariai: nepažįstamus vyriškius, norinčius aplankyti mažas mergaites, jau pradedan-čias darytis didelėmis mergaitėmis, visuomet reikia įtarinėti.

Paaiškinau, kad esu vaiko dėdė, Danielius B. Deivis, ir turiu perduoti žinią, liečiančią vaiko šeimą. Skautė atsakė, kad lankyto-jai įleidžiami tik kartu su vienu iš tėvų, ir apskritai lankymas prasideda nuo keturių.

— Aš nenoriu užsibūti pas Frederiką, bet privalau perduoti jai žinią. Tai išimtinis atvejis.

— Tada galit viską surašyti, ir aš perduosiu jai laišką, kai tik baigsis mankšta.

Nutaisiau prislėgtą veidą ir pasakiau:

— Nenorėčiau rašyti. Būtų kur kas taktiškiau pasakyti tai pačiai mergaitei.

— Šeimoje kas nors mirė?

— Ne visai. Šeimoje nelaimė, taip. Atleiskit, mem, bet neturiu teisės pasakoti kam kitam. Tai liečia mano dukterėčios mo-tiną.

Ji svyravo, bet dar neapsisprendė. Tada į diskusiją įsijungė Pitas. Nešiausi jį pasodinęs ant sulenktos kairės rankos, dešine prilaikydamas per krūtinę: nenorėjau palikti katino mašinoje ir žinojau, kad Rika norės jį pamatyti. Jis gali kurį laiką pakęsti tokią padėtį, bet dabar jam jau ėmė įgristi.

— Khdarr?

Skautė pažvelgė į jį ir tarė:

— Gražuolis. Turiu namuose panašų rainį, gal net iš tos pačios vados.

Rimtai pasakiau:

— Tai Frederikos katinas. Turėjau jį atsivežti, nes... Na, reikėjo. Nebėra kam juo rūpintis.

— Ak, vargšas mažylis!

Ji pakasė Pito pakaklę, aciū dievui, taip, kaip reikia, o Pitas — vėl aciū dievui — nesipriešino, atlošė galvą, užsimerkė ir atrodė tiesiog nepadoriai patenkintas. Jis sugeba labai griežtai elgtis su nepažįstamais, jei nepageidauja jų meilinimosi.

Jaunimo sergėtoja paliepė man atsisėsti prie stalo po medžiais netoliese štabo. Stalas buvo pakankamai toli, kad pašaliniai negirdėtų pokalbio, bet budrus globėjos žvilgsnis jį puikiaiusiai siekė. Padėkojau ir sėdau laukti.

Nemačiau Rikos prieinant. Išgirdau šuktelėjimą: “Dèdè Denis!”, o apsisukęs — dar vieną:

— Ir Pitą atsivežei! Oi, tai puiku!

Pitas išmurmė ilgą burbuliuojantį “blerrrbt” ir liuoktelėjo iš manų į Rikos rankas. Ji vikriai jį sugavo, įtaisė taip, kaip jis labiausiai mėgsta būti laikomas, ir valandėlę jiedu kaitaliojosi kačių mandagybėmis, nekreipdami į mane dėmesio. Paskui Rika pažvelgė aukštyn ir rimtai tarė:

— Dėde Deni, aš baisiai džiaugiuosi, kad atvažiavai.

Nebučiavau jos — visai neliečiau. Niekad nemėgau glamžuoti vaikų, o Rika — iš tų mergyčių, kurios glamones pakenčia tik tada, kai negali jų išvengti. Savotiški mudviejų tarpusavio santykiai, dar Rikai tebesant šešerių, buvo pagrįsti nuoširdžia pagarba vienas kito individualybei ir orumui.

Bet žiūrėt — žiūrėjau. Išsišovę keliai, liesa, greit tįstanti, dar neišbaigta, ji nebe tokia graži, kokia buvo visai mažytė. Jos vilkimi šortai ir teniso marškinėliai, besilupanti nuo įdegimo oda su įbrėžimais, mėlynėmis bei atitinkamu purvo kiekiu temdė jos moterišką žavumą. Ji — dar tik paskubomis nubrėžtas moters, kuria taps, eskizas, jos paauglišką nerangumą švelnina tik didžiulės rimtos akys ir dangiškas smulkaus, įdegusio veido grožis.

Ji žavinga.

Pasakiau:

— Ir aš baisiai džiaugiuosi, Rika.

Nevikriai bandydama nulaikyti Pitą vieną ranka, kita ji siektelėjo išsipūtusios šortų kišenės.

— Bet kaip keista. Tik prieš minutę gavau nuo tavęs laišką — mane ištempė iš pašto kambario, nespėjau net atplėšti. Čia parašyta, kad šiandien atvažiuoji?

Ji ištraukė voką, suglamžytą ir netvarkingą, nes kišenė buvo jam per maža.

— Ne, Rika. Ten parašyta, kad aš išvažiuoju. Bet kai jį išsiunčiau, nusprendžiau, kad turiu pats atvažiuoti atsisveikinti. Ji paniuro ir nudelbė akis:

— Išvažiuoji?

— Taip. Aš paaiškinsiu, Rika, bet pasakojimas gana ilgas. Atsisėskim.

Taigi atsisėdom vienas viename, kitas kitame lauko stalelio gale po vijokliais, ir aš prabilau. Tarp mūsų ant stalo kaip koks bibliotekos liūtas drybsojo Pitas, susidėjęs priekines letenas ant suglamžyto laiško, ir merkdamasis iš pasitenkinimo tyliai niūniavo dainelę, panašią į bičių dūzgimą tirštuose dobiluose.

Pajutau palengvėjimą išgirdęs, kad Rika jau žino apie Mailso ir Belos vedybas — menkas džiaugsmas pirmam apie tai pranešti. Ji pakėlė ir tuojau nuleido akis.

— Taip, žinau. Tėtė man rašė, — pasakė bespalviu balsu.

— Ak štai kaip.

Jos veidas staiga tapo nuožmus ir visai nevaikiškas:

— Aš ten negrįšiu, Deni. Tikrai negrįšiu.

— Bet... Paklausk, Riki-tiki-tavi, aš žinau, kaip tu jautiesi. Visai nenoriu, kad ten grįžtum — jei galėčiau, pasiimčiau tave su savimi. Bet kaip tu gali negrįžti? Jis tavo tėtė, o tau tik vienuolika metų.

— Man nereikia grįžti. Jis netikras mano tėtė. Manęs pasiimti atvažiuos senelė.

— Kaip? Kada atvažiuos?

— Rytoj. Jai reikia važiuoti iš Braulio. Aš jai parašiau ir paklausiau, ar galėčiau gyventi pas ją, nes nenoriu daugiau būti pas tėtę — kai ji tenai.

Rikai pavyko į vieną įvardį sudėti daugiau paniekos, negu suaugęs išpaustų iš keiksmazodžio.

— Senelė atrašė, kad nėra man ko ten gyventi, jei nenoriu, nes jis manęs neįdukrino, ir mano “teisėta globėja” — senelė.

Rika neramiai pažiūrėjo į mane:

— Tai tiesa, ar ne? Manęs negali priversti?

Pajutau neapsakomą palengvėjimą. To vieno klausimo niekaip neįstengiau išspręsti, dėl to krimtausi mėnesių mėnesius: kaip apsaugoti Riką nuo nuodijančios Belos įtakos bent — na, dvejiem metams; atrodė neabejotina, kad maždaug dvejiem.

— Jei jis tavęs neįdukrino, Rika, esu tikras, kad galėsi likti su senele, jei tik abi tvirtai laikysitės. Tada susiraukiau ir priekandau lūpą.

— Bet ryt tau gali būti nelengva. Tau gali uždrausti išvažiuoti su senele.

— Kaip mane sulaikys? Aš paprasčiausiai sėsiu į automobilį ir išvažiuosiu.

— Tai ne taip paprasta, Rika. Žmonės, kurie vadovauja stovyklai — jie turi laikytis taisyklių. Tave jiems patikėjo tėvelis — noriu pasakyti, Mailsas, — ir jie nenorės atiduoti tavęs kam kitam.

Rika patempė apatinę lūpą:

— Negrįšiu. Važiuosiu su senele.

— Taip. Bet gal galėčiau tau patarti, kaip lengviau išsisukti. Tavo dėtas, nesakyčiau, kad palieku stovyklą, pasakyčiau, kad noriu pasivažinėti su senele, o paskui negrįžčiau.

Rika kiek atsileido.

— Gerai.

— Tik nesivežk krepšio ar dar ko, nes jie gali atspėti, ką darai. Neimk jokių drabužių — tik tuos, kuriais tuo metu vilkėsi. Pinigus ar kitką, ką tikrai nori pasilikti, įsidėk į kišenes. Manau, neturi čia tokių daiktų, kurių tikrai nenorėtum prarasti?

— Turbūt ne.

Bet ji atrodė sunerimusi:

— Turiu naujutėlį maudymosi kostiumą.

Kaip paaiškinsi vaikui, kad kartais tenka mesti bagažą? Nepaaiškinsi — vaikai puola į degantį namą gelbėti lėlės ar žaislinio drambliuko.

— Mmm... Rika, paprašyk senelės pasakyti, kad ji vežasi tave į Erouhedą pasimaudyti... Ir kad tikriausiai pietausite ten, viešbutyje, bet tave parveš prieš signalą gultis. Tada galėsi pasiimti maudymosi kostiumą ir rankšluosti. Bet daugiau nieko. Ar tavo senelė sutiks pasakyti tuos prasimanymus?

— Turbūt sutiks. Taip, tikrai suliks. Ji sako, kad žmonėms kartais tenka nekaltai pameluoti, kitaip jie negalėtų viens kito pakęsti. Bet ji sako, kad prasimanymais reikia naudotis, o ne piktnaudžiauti.

— Atrodo, turi protingą senelę. Padarysi kaip sakiau?

— Viską taip ir padarysiu, Deni. Paėmiau sumaigytą laišką.

— Rika, sakiau, kad turiu išvažiuoti. Turiu išvažiuoti labai ilgam laikui.

— Kiek?

— Trisdešimčiai metų.

Jos akys, jei tik tai įmanoma, dar labiau išsiplėtė. Kai tau vienuolika, trisdešimt metų — ne ilgai; tai — amžinai. Pridūriau:

— Man gaila, Rika. Bet reikia.

— Kodėl?

Negalėjau atsakyti. Tiesa — neįtikėtina, o meluoti negalima.

— Rika, tai labai labai sunku paaiškinti. Bet aš turiu išvykti. Negaliu neišvykti. Padvejojęs pridūriau:

— Aš užmigsiu ilguoju miegu. Šaltuoju miegu — suprantu, ką noriu pasakyti.

Ji suprato. Vaikai prie naujovių pripranta greičiau, negu suaugusieji; šaltasis miegas — mėgstama komiksų tema. Rika pasibaisėjusi užprotestavo:

— Bet, Deni, aš daugiau tavęs nebepamatysiu!

— Pamatysi. Negreit, bet pamatysi vėl. Ir Pitą. Nes Pitas keliaus su manim — jis taip pat miegos šaltuoju miegu. Ji pažvelgė į Pitą ir visiškai nuliūdo.

— Bet... Deni, kodėl jūs su Pitu negalit važiuoti į Braulį gyventi su mumis? Taip būtų daug, daug geriau. Senelei Pitas patiks. Ir tu patiksi — ji sako, kad labai gerai, kai namuose yra vyriškis.

— Rika... Brangioji Rika... Aš negaliu. Prašau, neįkalbinėk.

Rika supyko, o jos smakras ėmė virpėti:

— Man atrodo, čia ji kalta!

— Ką? Jei turi omeny Belą — ne. Bent jau ne visai.

— Ji nemiegos šaltuoju miegu su tavim? Manau, sudrebėjau.

— O viešpatie, ne! Mylių mylias bėgčiau, kad tik jos išvengčiau.

Rodos, Rika aprimo.

— Žinai, aš taip pykau ant tavęs dėl jos. Siaubingai siutau.

— Nepyk, Rika. Tikrai apgailestauju. Tu sakei teisybę, o aš klydau. Bet čia ji niekuo dėta. Su ja baigta — baigta amžinai, ir kad aš prasmegčiau, jei meluoju. Dabar štai kas.

Parodžiau jai savo nuosavybės "Tarnaitės" susivienijime sertifikatą.

— Žinai, kas čia?

— Ne. Paaiškinau.

— Atiduodu jį tau, Rika. Manęs labai ilgai nebus, todėl noriu, kad tu jį turėtum.

Paėmiau popierių, ant kurio buvau surašęs perdavimo aktą, suplėšiau ir įsidėjau skutus į kišenę; negalima šitaip rizikuoti — Bela labai jau lengvai gali suplėšyti atskirą lapą, o mūsų uostas dar už jūrų marių. Apverčiau sertifikatą ir atidžiai perskaičiau standartinį perdavimo blanką antroje pusėje, bandydamas sugalvoti, kaip čia jį įdavus Amerikos Bankui saugoti...

— Rika, koks tavo pilnas Vardas?

— Frederika Virdžinija. Frederika Virdžinija Džentri. Juk žinai.

— Argi "Džentri"? Man rodos, sakei, kad Mailsas tavęs neįdukrino?

— Oi! Kiek pamenu, visad buvau Rika Džentri. Bet tu klausai tikros pavardės. Ji tokia pat, kaip senelės... Tokia, kaip mano tikro tėtės pavardė. Heinikė. Bet manęs niekas taip nevadina.

— Dabar vadins.

— Įrašiau: "Saugoti Frederikos Virdžinijos Heinikės vardu" ir pridėjau: "bei atiduoti aukščiau minėtajai, kai jai sukaks dvidešimt vieneri metai", o mano nugara nubėgo šiurpuliukai: juk ankstesnysis mano perdavimo raštas šiaip ar taip galėjo pasirodyti negaliojantis.

Pasirašinėdamas pamačiau, kaip iš savo kabineto kyštelėjo galvą mūsų sergėtoja. Žvilgtelėjęs į laikrodį supratau, kad kalbameš jau valandą — man beliko vos kelios minutės.

Bet norėjau, kad viskas būtų užtikrinta.

— Mem!

— Taip?

— Ar čia kur nors kartais nėra notaro? Ar jį galima rasti tik kaime?

— Aš notaras. Ko norėtumėt?

— O, puiku! Nuostabu! Turit antspaudą?

— Niekur be jo neinu.

Taigi globėjai matant pasirašiau, o vieną punktą (Rikai patikinus, kad ji mane pažįsta, ir Pitui tyliai paliudijus, kad kažiu brolijoje esu gerbiama persona) ji net praplėtė ir parašė ištesta forma: "...pažįstamas man asmeniškai Danieliaus B. Deivio pavarde...". Kai mano ir jos parašus papuošė antspaudas, lengviau atsidusau. Tegu dabar Bela pabando sugalvoti, kaip štai šitą iškraipyti!

Globėja smalsiai pažvelgė į popierių, bet nieko nesakė: Aš oriai pareiškiau:

— Tragedijos neatitaisysi, bet nors tokia pagalba. Vaiko išmokslinimui.

Ji atsisakė užmokesčio ir grįžo į savo kabinetą. Atsigrėžiau į Riką ir pasakiau:

— Atiduok senelei. Tegu nuneša į Amerikos Banko skyrių Braulyje. Visa kita padarys banko tarnautojai. Padėjau dokumentą priešais Riką. Ji jo nelietė.

— Jis vertas labai didelių pinigų, ar ne?

— Nemažų. Vėliau bus vertas daugiau.

— Nenoriu.

— Bet, Rika, aš noriu, kad tu juos turėtum.

— Nenoriu. Neimsiu.

Rikos akys paplūdo ašaromis, balsas suvirpėjo:

— Tu išvažiuoji visam laikui ir... Ir daugiau apie mane nebegalvoji.

Ji šniurkštelėjo:

— Visai kaip tada, kai susižadėjai su ja. O juk galėtum pasiimti Pitą ir apsigyventi pas senelę ir mane. Nenoriu tavo pinigų!

— Rika. Paklausk, Rika. Vėlu. Aš net norėdamas nebegalėčiau jų atsiimti. Jie jau tavo.

— Man nerūpi. Aš jų niekad neliesiu. Ji ištiesė ranką ir paglostė Pitą.

— Pitas neišvažiuotų ir nepaliktų manęs. Tik tu jį priversi. Dabar aš net Pito nebeturėsiu. Netvirtai atsiliepiu:

— Rika? Riki-tiki-tavi? Tu nori vėl pamatyti Pitą... Ir mane?

Vos išgirdau:

— Aišku, noriu. Bet nebepamatysiu.

— O galėtum.

— A? Kaip? Tu sakei, kad užmigsi ilguoju miegu... Trisdešimt metų, sakei.

— Taip. Reikia. Bet, Rika, štai ką tu gali padaryti. Būk gerutė, važiuok gyventi pas senelę, mokykis — o pinigai tegu sau kaupiasi. Kai tau bus dvidešimt vieneri — jei dar norėsi mane pamatyti — turėsi pakankamai pinigų ir pati galėsi užmigti ilguoju miegu. Kai prabusi, aš būsiu ten ir lauksiu tavęs. Pitas ir aš — abu lauksim tavęs. Iškilmingai pasižadu.

Rikos veido išraiška pasikeitė, bet mergaitė nenusišypsojo.

Ilgokai pagalvojusi, tarė:

— Tu tikrai ten būsi?

— Taip. Bet turim susitarti dėl datos. Jei darysi, Rika, daryk viską taip, kaip pasakysiu. Susitark su Tarptautinio draudimo kompanija ir užsitikrink vietą Riversaido prieglobstyje... Ir būtinai būtiniausiai palik patvarkymą prikelti tave tiksliai 2001 metų gegužės pirmą dieną. Tą dieną aš būsiu ten ir lauksiu. Jei nori, kad būčiau šalia, kai pramerksi akis, turėsi palikti ir toki nurodymą, kitaip manęs neleis toliau laukiamojo; žinau tą prieglobstį — jo darbuotojai baisiai smulkmeniški.

Išėmiau voką, kurį buvau paruošęs išvykdamas iš Denverio.

Tau nereiks įsiminti, aš viską surašiau. Tik saugok voką, o dvidešimt pirmąją savo gimimo dieną galėsi apsispręsti. Bet žinok — Pitas ir aš tikrai tavęs lauksime, nesvarbu, pasirodysi ar ne.

Padėjau paruoštas instrukcijas ant sertifikato.

Maniau, kad įtikinau Riką, bet ji nepalietė nė vieno popieriaus. Žiūrėjo į juos, galiausiai tarė:

— Deni?

— Taip, Rika?

Rika nepakėlė akių, o jos balsas buvo toks tylus, kad vos girdėjau.

— Jei padarysiu, kaip sakai... Ar vesi mane? Ausyse sugriaudė, akyse sužaubavo. Bet atsakiau tvirtu ir daug garsesniu už jos balsu:

— Taip, Rika. To aš ir noriu. Todėl taip ir darau.

Beliko atiduoti jai dar vieną dalyką — paruoštą voką, ant kurio buvo užrašyta: "Atplėšti mirus Mailsui Džentriui". Nieko Rikai neaiškinau, tik pasakiau, kad saugotų voką. Jame buvo margos Belos karjeros — šeimyninės ir kitokios — įrodymai. Teisininko rankose jie turėtų bylos dėl Mailso palikimo baigtį nulemti iš anksto.

Tada padaviau Rikai savo mokyklinį žiedą (daugiau nieko nebeturėjau) ir pasakiau, kad dabar jis jos: mudu susižadėję.

— Tau jis per didelis, bet turėk. Kai atbusi, įteiksiu tau kitą.

Ji tvirtai sugniaužė žiedą.

— Nenorėsiu kito.

— Gerai. Dabar galėtum atsisveikinti su Pitu, Rika. Aš turiu vykti. Nebegaliu delsti nė minutės.

Rika priglaudė Pitą prie savęs, paskui atidavė man ir atidžiai pažiūrėjo į akis, nors per jos nosį tekėjo ašaros, palikdamos švarius dryžius.

— Lik sveikas, Deni.

— Ne "lik sveikas", Rika. "Iki pasimatymo". Mes lauksim tavęs.

Kai grįžau į kaimą, buvo ketvirtis vienuoliktos. Sužinojau, kad helikopteris į miesto centrą išvyks po dvidešimt penkių minučių, po to susiradau vienintelę naudotą automobilių parduotuvę ir atlikau vieną trumpiausių istorijoje prekybinių operacijų, pardavęs automobilį už pusę kainos su sąlyga, kad gausiu grynus tuoj pat. Liko laiko slapčia įsigabenti Pitą į helikopterį (transporto darbuotojai nemėgsta katinų, nes skrendant jiems gali pasidaryti bloga), ir Pauelo kabinetą pasiekiau truputį po vienuoliktos.

Pauelas baisiai pasipiktino tuo, kad atšaukiau sutartį, leidžiančią kompanijai tvarkyti mano turta, ir labai geidė išdėstyti, ką reiškia popierių praradimas.

— Nelabai galiu prašyti, kad tas pats teisėjas antrą kartą per dvidešimt keturias valandas pasirašytų leidimą. Tai visiškai neįprasta.

Pamosavau jam prieš nosį pinigais, banknotais, ant kurių švietė įtikinantys skaičiai.

— Neėskit manęs be druskos, seržante. Tvarkysit mano reikalą ar ne? Jei ne, taip ir sakykit, ir aš persiverbuosiu Vidurio Slėniui. Nes užmiegu šiandien.

Pauelas vis dar pyko, bet pasidavė. Paskui ėmė bambėti dėl to, kad pratęsiau miego laiką šešiais mėnesiais, ir nenorėjo užtikrinti tikslios prisikėlimo datos.

— Kontraktuose paprastai rašoma “plius minus mėnuo” priklausomai nuo administracinių sunkumų.

— Šiame taip nerašoma. Čia parašyta: 2001 metai, balandžio 27 diena. Bet man nerūpi, ar viršuje užrašytas jūsų, ar Vidurio Slėnio kompanijos pavadinimas. Misteri Paulei, aš perku, jūs parduodat. Jei negalit parduoti to, ką noriu pirkti, kreipsiuos į galinčius.

Jis pakeitė sutartį, ir abu padėjome inicialus.

Lygiai dvyliką vėl prisistačiau pas gydytoją galutiniam patikrinimui. Jis pažvelgė į mane:

— Negirtas?

— Blaivus kaip teisėjas.

— Tai ne rekomendacija. Pažiūrėsim.

Ištyrinėjo mane beveik taip pat atidžiai, kaip “vakar”. Galų gale padėjo savo guminį plaktukėlį ir pasakė:

— Keista. Jūsų organizmo būklė žymiai geresnė nei vakar. Daug geresnė. Net nuostabu.

— Daktare, kad jūs žinotumėt!

Laikiau ir raminau Pitą, kai jam leido pirmą raminančių dozę. Paskui pats atsiguliau, kad ir mane apdorotų. Manau, puičiausiai būčiau galėjęs palaukti dar dieną ar net daugiau, bet kad baisiai troškau kuo greičiau grįžti į 2001 metus.

Maždaug ketvirtą valandą po pietų, plokščiai Pito galvai ilsintis ant mano krūtinės, laimingas užmigau vėl.

12

Šįkart sapnavau malonesnius sapnus. Prisimenu tik vieną nemalonų, ir tas buvo ne košmaras, o šiaip — nesibaigiančios nesėkmės. Tame šaltame sapne drebėdamas klaidžiojau besišakančiais koridoriais, atidarinėdamas visas pasitaikiusias duris, galvodamas, kad sekančios būtinai bus Durys į Vasarą, o už jų lauks Rika. Man vis kliudė Pitas, “sekdamas priešaky” — tai toks erzinantis kačių įprotis siūti pirmyn atgal tarp kojų tiems, kurie, žinia, neužlips ir neįspirs.

Prie kiekvienų naujų durų jis nerdavo pro mano kojas, pažiūrėdavo laukan, pamatydavo, kad už durų vis dar žiema, ir puldavo atgal, vos manęs neapversdamas.

Bet abu ir toliau vylėmės, kad sekančios durys bus tos.

Šįkart pabudau lengvai, nė kiek nepasimetęs — gydytojas, tiesą sakant, beveik suirzo, kai nešnekėdamas niekų paprašiau pusryčių ir Didžiojo Los Anželo *Times*. Maniau, neverta jam aiškinti, kad prisikeliu jau antrą kartą — nebūtų patikėjęs. Manęs laukė Džono laiškas su praeitos savaitės data:

Brangusis Deni,

Gera, pasiduodu. Kaip tau pavyko?

Prašei nepasitikti tavęs, taigi klausau, nors Dženė prieštarauja. Ji siunčia tau linkėjimus ir tikisi, kad aplankysi mus, neversdamas labai ilgai laukti; bandžiau jai paaiškinti, kad kurį laiką žadi būti užsiėmęs. Mudu jaučiamės puikiai, nors aš dabar linkęs eiti, kur seniau bėgdavau. Dženė dar gražesnė, negu anksčiau.

Hasta la vista, amigo,

Džonas

P. S. *Jei to, ką pridedu, neužtektų — ten, iš kur tai paimta, yra daug daugiau. Mums puikiai sekasi.*

Svarsčiau, ar nevertėtų paskambinti Džonui, pasisveikinti ir papasakoti apie didžią naują idėją, šovusią man bemiegant, apie prietaisą, kurio dėka maudydamasis vonioje iš kasdieninės prievolės taptų sibiritišku malonumu. Bet nusprendžiau neskambinti — man kas kita rūpi. Todėl užsirašiau, kol dar mintis šviežia, ir kiek nusenūdau su Pitu, kuris miegojo, įbrukęs galvą man į pažastį. Norėčiau jį nuo to atpratinti. Tai glosto savimeilę, bet įkyri.

Pirmadienį, balandžio 30 dieną, išsirašiau ir nukeliavau į Riversaidą, kur išsinuomojau kambarį senoje misijos užėjoje. Kaip ir maniau, dėl katino kilo triukšmas, o automatinis viešbučio patarnautojas nejautrus kyšiams — vargu ar tai pažanga. Bet direktoriaus padėjėjo sinapsės buvo paslankesnės — jį paveikė standūs ir šlamantys argumentai. Miegojau prastai: labai jaudinausi.

Kitą rytą dešimtą valandą prisistačiau Riversaido prieglobsčio direktoriui.

— Daktare Ramsi, aš — Danielius B. Deivis. Jūsų prieglobstyje miega klientė Frederika Heinikė?

— Ar jūs galite pateikti kokį dokumentą atpažinimui? Parodžiau 1970 metais Denveryje išduotą vairuotojo pažymėjimą ir išrašymo iš Forest Lono prieglobsčio patvirtinimą. Apžiūrėjęs visa tai, o kartu ir mane, gydytojas pagaliau grąžino dokumentus.

— Ji turėtų šiandien nubusti, — pasakiau susijaudinęs. — Ar kartais nepaliktas nurodymas leisti man dalyvauti? Ne vykstant pačiai procedūrai, bet paskutinę minutę, kai pacientė bus parengta galutiniam restimuliavimui ir sąmonės atgavimui.

Jis atkišo lūpas ir nutaisė bešališką miną:

— Šios klientės patvarkyme neparašyta, kad reikia ją žadinti šiandien.

— Ne?

Pasijutau apviltas ir įskaudintas.

— Ne. Štai tikslūs jos palikti nurodymai: užuot būtinai žadinus ją šiandien, visai nežadinti, kol jūs pasirodysit.

Gydytojas nužvelgė mane nuo galvos iki kojų ir nusišypsojo:

— Tikriausiai jūsų širdis auksinė. Negaliu to paaiškinti jūsų grožiu.

Atsidusau.

— Ačiū, daktare.

— Galit palaukti vestibulyje arba ateiti vėliau. Porą valandų mums jūsų nereikės.

Grįžau į vestibulį, pasiėmiau Pitą ir patraukėm pasivaikščioti. Buvau apgyvendinęs katiną naujame kelioniniame krepšyje, ir tai jam anaipol nepatiko, nors nupirkau krepšį kuo panašesnį į senąjį ir vakar vakare įtaisiau viename šone langelį. Gal krepšio kvapas dar ne toks, koks turi būti.

Praėjom “tikrai puikią valgyklą”, bet nebuvau išalkęs, nors ir pusryčių nesugebėjau suvalgyti — Pitas sudorojo mano kiaušinę ir nusuko nosį nuo mielių drožlių. Pusę dvylikos vėl buvau prieglobstyje. Pagaliau buvau įleistas pas Riką.

Tepamačiau jos veidą, kūnas buvo užklotas. Bet čia manoji Rika, išaugusi į moterį ir panaši į miegantį angelą.

— Dabar ją veikia pohipnozė instrukcija,— tyliai pasakė daktaras Ramsis,— pastovėkite štai ten, aš ją prikelsiu. Ė, manau, reikėtų išnešti tą katiną.

— Ne, daktare.

Jis žiojosi ką sakyti, gūžtelėjo ir nūsiskuko į savo pacientę.

— Prabusk, Frederika. Prabusk, Jau reikia prabusti.

Jos vokai suvirpo, ji atmerkė akis. Kiek paklaidžioję jos užkliuvo už mūsų, ir Rika mieguistai nusišypsojo.

— Denis... Ir Pitas.

Ji pakėlė rankas, ir ant kairiosios nykščio pamačiau savo mokyklinį žiedą.

Pitas sučiulbo ir liuoktelėjęs ant lovos ėmė palaimingai trintis nugara į Riką sveikindamasis.

Gydytojas Ramsis norėjo, kad ji pasiliktų iki ryto, bet Rika nieku gyvu nesutiko. Taigi iškviečiau taksi prie pat durų, ir nulėkėm į Braulį. Rikos senelė mirė 1980 metais, senos pažintys išblanko, bet Rika buvo palikusi saugykloje savo daiktus, daugiausia knygas. Išsiunčiau daiktus į “Aladino” firmą, kad jais pasirūpintų Džonas Satenas. Gimtojo miesto pasikeitimai Riką stebino, bet nepakeliamas namų ilgesys, ta skaudžiausia prisikėlėlių rykštė, jos nekamavo. Ji tik norėjo kuo greičiau išvykti iš Braulio.

Todėl pasamdžiau kitą taksi ir šoktelėjom į Jumą. Ten gražia, aiškia rašysena pasirašiau apskrities metrikacijos knygoje; padėjau pilną parašą — “Danielius Bunas Deivis” — kad niekas nesuabejotų, kuris D. B. Deivis sukūrė šį *magnum opus*. Po kelių minučių stovėjau, laikydamas Rikos ranką savojoje, ir dusdamas kalbėjau:

— Aš, Danielius, imu tave, Frederika... kol mirtis mus išskirs.

Mano pajauniu buvo Pitas. Liudininkus susigavome metrikacijos rūmuose.

Iškart išvykom iš Jumos ir nulėkėm į svečių rančą netoliese Tuskono, išsinuomojom namelį atokiau nuo pagrindinių pastatų, namelyje mudu aptarnavo mūsų “Stropuolis”, taigi nereikėjo su niekuo matytis. Pitas iškovojo pergalę didingame mūšyje su katinu, kuris anksčiau šeimininkavo rančioje, ir po to teko laikyti Pitą viduje arba prižiūrėti. Tai vienintelis trūkumas, kurį prisimenu. Rika apsiprato su šeimyniniu gyvenimu, tarsi pati būtų jį išradusi, o aš — ką gi, aš turėjau Riką.

Štai beveik ir nebeliko ko pasakoti. Remdamasis Rikos “Tarnaitės” akcijomis — tai vis dar stambiausias paketas — nuleidau Makbį iki “Nusipelnusio inžinieriaus išradėjo” posto ir pakėliau Čaką vyriausiu inžinieriumi. Džonas šeimininkauja “Aladine”, bet vis graso atsistatydinsias — tuščias grasinimas. Jis, aš ir Dženė valdome tą kompaniją, nes Džonas pasirūpino išleisti privileijuotas akcijas ir platino obligacijas, kad valdymas neišslystų iš rankų. Aš nepriklausau nė vienos kompanijos valdybai: nevadovauju joms, ir jos varžosi tarpusavy. Darvinas neklydo — varžybos tikrai geras dalykas.

O aš — aš dabar “Deivio inžinerinė kompanija”: turiu braižymo kambarį, mažą dirbtuvėlę ir seną mechaniką, kuris laiko mane bepročiu, bet brėžinius seka kuo tiksliausiai. Kai užbaigiam kokį darbą, parduodu licenziją.

Vėl susiradau savo užrašus apie Tvitčelą. Parašiau jam, kad man pavyko ir kad grįžau, pasinaudojęs šaltuoju miegu... Ir nusižeminęs meldžiau atleisti už tai, kad “netikėjau”. Klausiau, ar jis nenorėtų perskaityti rankraščio, kai baigsiu rašyti. Profesorių neatsakė, todėl manau, kad vis dar pyksta.

Bet vis vien rašau, ir išplatinsiu knygą visose svarbesnėse bibliotekose, net jei tektų išleisti ją už savo pinigų. Bent tiek esu Tvitčelui skolingas. Dar daugiau: skolingas už Riką. Ir už Pitą. Ketinu knygą pavadinti “Neapdainuotas genijus”.

Dženė ir Džonas, atrodo, niekad nepasens. Geriatrijos, gryno oro, saulės, mankštos ir visad giedros nuotaikos dėka Dženė gražesnė nei bet kada, nors jai jau — na, spėju, šešiasdešimt treji. Džonas laiko mane “paprastu” aiškiaregiu ir nenori tikėti įrodymais. Na tai KAIP gi man pavyko? Bandžiau paaiškinti Rikai, bet ji nusiminė, kai pasakiau, kad medaus mėnesio metu tikrai ir be juokų buvau dar ir Baulderyje, o tada, kai aplankiau ją skautų stovykloje, taipogi įtisojau apatiškas ir apsvaigęs San Fernando slėnyje.

Ji išbalė. Tada pasakiau:

— Išdėstykim tai hipotetiškai. Kai pamąstai matematiškai, viskas logiška. Tarkim, imam jūrų kiaulytę — baltą su rudomis dėmėmis. Įdedame ją į laiko kabiną ir nusiunčiame savaite atgal. Bet prieš savaitę mes ją jau ten radome, taigi šikart uždarėm į gardą kartu su ja pačia. Dabar turime dvi kiaulytes, nors iš tiesų tai tik viena jūrų kiaulytė — viena tai ir yra kita, tik savaitę vyresnė. Taigi kai vieną paėmei ir nusiuntei savaitę atgal ir...

— Palauk minutėlę! Kurį?

— Kurį? Juk viena ir tebuvo. Paėmei tą, aišku, kuri savaitę jaunesnė, kadangi...

— Tu sakei, kad buvo tik viena jūrų kiaulytė. Paskui sakai, kad dvi. Paskui, kad tos dvi — tai viena. Bet nori imti vieną jų, nors tėra viena...

— Aš juk ir bandau paaiškinti, kaip dvi gali būti viena. Jei imsi jaunesnę...

— Kaip atskirti, kuri kiaulytė jaunesnė, jei jos visai vienodos?

— Na, gali tai, kurią siunti atgal, nupjauti uodegą. Paskui, kai ji grįš, tu...

— Oi, Deni, juk tai žiauru! Be to, jūrų kiaulytės neturi uodegų.

Ji tikriausiai manė, kad tai kažką įrodo. Verčiau jau nė nebūčiau pradėjęs aiškinti.

Bet Rika ne iš tų, kas graužiasi dėl nesvarbių dalykų. Pamačiusi, kad aš nusiminiau, ji švelniai tarė:

— Eikš, brangusis.

Sutaršiusi plaukus, kiek dar jų turiu, pabučiavo mane:

— Mieliausiasis, man reikia tavęs vieno. Su dviem dar galiu nesusidoroti. Pasakyk man: ar džiaugiesi, kad laukei, kol aš užaugsiu?

Puoliau visais būdais įtikinėti, kad džiaugiuosi.

Bet tas mano bandymas paaiškinti ne viską paaiškino. Vieną dalyką pražiopsojau, nors pats važiauvau karuselėje ir skaičiavau apsisukimus. Kodėl nepamačiau skelbimo apie savo atbudimą? Tai yra, antrąjį, 2001 m. balandžio mėnesį, o ne 2000 m. gruodžio mėnesį. Turėjau pamatyti: buvau čia ir visad peržiūrėdavau tuos sąrašus. Prabudau (antrą kartą) penktadienį, balandžio 27 dieną; šeštadieniniame laikraščio numeryje turėjau būti pažymėtas. Bet nepamačiau. Vėliau paieškojau — prašom: “D. B. Deivis” šeštadieniniame, 2001 m. balandžio 28 d. *Times* numeryje.

Jei žiūrėsime filosofškai — viena vienintelė spaudos eilutė gali taip pat pakeisti pasaulį, kaip Europos kontinento dingimas. Argi senoji “besišačkančių laiko srovių” ir “kartotinių visatų” sąvoka teisinga? Nejau atsitiktinai įlėkiau į kitą visatą? Net jei čia radau Riką ir Pitą? Ar kur nors (arba kada nors) yra pasaulis, kur Pitas staugė tol, kol nustojo vilties, o tada apleistas išklydo pats rūpintis savimi? Ir kur Rikai nepavyko pasprukti su senele ir teko kęsti kerštingosios Belos pyktį?

Vienos smulkaus šrifto eilutės negana. Tą naktį aš tikriausiai užmigau ir nepastebėjau savo pavardės, o kitą rytą sukišau laikraštį į šiukšlių nuleidėją, manydamas, kad viską perskaičiau. Aš tikrai išsiblaškęs, ypač kai galvoju apie kokį darbą.

Bet ką būčiau daręs, jei būčiau pamatęs? Nulėkęs tenai, susitikęs save patį — ir visiškai pakvaišęs? Ne, jei vis dėlto būčiau pamatęs, nebūčiau daręs to, ką padariau vėliau — man “vėliau” — ir kas sąlygojo antrąjį prisikėlimą. Taigi, to išvis nebūtų atsitikę. Kontrolė yra neigiamo grįžtamojo ryšio tipo su apsaugos bloku, nes pats tos eilutės atsiradimas spaudoje priklausė nuo to, ar aš pasižiūrėsiu; aiški galimybė ją pamatyti — vienas iš tikrai neįmanomų dalykų pagal principinę schemą.

“Yra dievybė, formuojanti mūsų gyvenimą, kad ir kaip mes besistengtume aptašyti jį savaip”. Laisva valia ir lemtis viename sakinyje — ir abi sąvokos teisingos. Tėra vienas tikras pasaulis, viena praeitis ir viena ateitis. “Kaip buvo pradžioje, yra dabar ir per amžius bus, pasaulis be pabaigos, amen”. Tik vienas... Bet pakankamai didelis ir sudėtingas, kad laisva valia, laiko kelionės ir visa kita įeitų į jo jungtis, grįžtamuosius ryšius ir apsaugos schemas. Taisyklių ribose tau leista daryti viską — bet grįši prie savo durų.

Ne aš vienas keliau po laiką. Fortas išvardija labai jau daug atvejų, kuriu kitaip nepaaiškinsi — ir Ambrosius Bairsas taipogi. O tos dvi damos Trianono soduose? Aš, beje, įtariu, kad senasis daktaras Tvitčelas spūsčiojo tą mygtuką dažniau, nei pats sakėsi... Nekalbant jau apie tuos — iš praeities ir ateities — kurie galėjo patys išmokti. Bet abejoju, kad iš to būtų kokios naudos. Apie mano kelionę žino tik trys žmonės, ir du netiki. Iš laiko kelionių daug nepeši. Pasak Forto — traukiniu važinėjama tik tada, kai ateina geležinkelio laikai.

Bet niekaip neįstengiu užmiršti Leonardo Vincento. Ar jis — Leonardas da Vinčis? Ar jis prasiskverbė skersai kontinentą ir grįžo su Kolumbu? Enciklopedija teigia, kad jo gyvenimas buvo toks ir toks — nors jis galėjo peržiūrėti savo biografiją. Žinau, kaip tai daroma — pačiam teko padaryti kažką panašaus. Penkioliktame amžiuje Italijoje nebuvo socialinio draudimo numerių, asmenybės patvirtinimo kortelių nei pirštų atspaudų; jam galėjo pavykti.

Bet pagalvokit apie jį, negrįžtamai ištremtą, atskirtą nuo visko, prie ko jis įprato, žinantį apie skrydį, energiją, apie milijoną dalykų ir beviltiškai besistengiantį pavaizduoti juos taip, kad būtų galima padaryti — bet pasmerktą žlugti, nes to, ką mes darome šiandien, paprasčiausiai neįmanoma pasiekti be amžių amžius tobulinto meno.

Tantalui buvo lengviau.

Galvojau, ką naudingo būtų galima nuveikti, jei laiko kelionės nebūtų įslaptintos: trumpi šuoliukai, pasiėmus surenkamą aparatūrą grįžimui. Bet vieną dieną šoktelsi per toli, ir grįžti nebegalėsi, nes dar nebus atėjęs “geležinkelio metas”. Koks nors niekniekis, kad ir tam tikras lydinys, gali pakišti koją. O dar — tikrai labai rizikuoji, nežinodamas, į kurią pusę keliauji. Įsivaizduok, kaip atrodysi atsidūręs Henriko VIII dvare su pusfabrikačių kroviniu, kurį manei vežtis į dvidešimt penktą amžių. Kur kas geriau pakliūti į štilį nepažįstamose platumose.

Ne, neišbaigto prietaiso leisti į rinką negalima.

Bet “paradoksai” ir “anachronizmo sąlygojimas” man nerūpi — jei koks trisdešimtojo amžiaus inžinierius ištobulins laiko keliones ir paleis perkėlimo stotis, vadinasi, taip norėjo kūrėjas. Jis davė mums akis, dvi rankas, smegenis: tai, ką darome jų pagalba, negali būti paradoksiška. Jam nereikia dirbštukų, “remiančių” jo dėsnius: tie dėsniai patys save remia. Stebuklų nebūna, o žodis “anachronizmas” — semantinė tuštuma.

Bet filosofija man rūpi ne daugiau negu Pitui. Kad ir kokia šio pasaulio esmė, man jis patinka. Radau savo Duris į Vasarą ir po laiką nebekeliausiu — dar pateksiu ne į tą stotį. Gal mano sūnus keliaus, bet tokiu atveju raginsiu jį keliauti pirmyn, ne atgal. “Atgal” — kraštutiniams atvejams; ateitis geresnė už praeitį. Nepaisant giženų, romantikų ir antiintelektualų, pasaulis vis gražėja, nes žmogaus protas, atiduodamas visas jėgas aplinkai, verčia jį tapti geresniu. Rankomis... įrankiais... nuovoka, mokslu ir projektavimu.

Dauguma tų plaukuotų nihilistų nemoka vinies įkalti nei naudotis logaritmine liniuote; mielai pakviesčiau juos į daktaro Tvitčelo kabiną ir išsiųsčiau į dvyliką amžių — ir tegu sau džiaugiasi.

Bet aš ant nieko nepykstu, ir dabartis man patinka. Tik štai Pitas sensta — jis kiek aptuko ir nebelinkęs rinktis jaunesnį priešininką; deja, greit, jau greit jam teks užmigti labai ilgu miegu. Visa širdim viluosi, kad jo narsi sielėlė ras savo Duris į Vasarą, kur daugybė katžolių laukų, ir rainiai ramūs, ir priešininkai robotai užprogramuoti aršiai kautis — bet visad pralaimėti, o žmonės turi draugiškas rankas ir blauzdas, į kurias galima pasitrinti, nesibaiminant, kad įspirs.

Rika taip pat storėja, bet laikinai, dėl linksmesnės priežasties. Nuo to ji tapo dar gražesnė, o jos mielas amžinas “Taip!” nepasikeitė, bet jai nelengva. Darau prietaisus, kurie tai palengvintų. Būti moterimi nelabai patogiu: ką nors reikia daryti, ir aš įsitikinęs, kad šį tą padaryti galima. Ir tas lankstymasis, ir nugaros skausmai — aš stengiuosi, jau padariau Rikai hidraulinę

lovą, kurią ketinu užpatentuoti. Ir iš vonios išlipti turėtų būti lengviau. Šios problemos dar neišsprendžiau.

Senajam Pitui įrengiau “katino tualetą”, kuriuo jis galėtų naudotis blogu oru — automatinį, savaime prisipildantį, higienišką ir bekvapį. Vis dėlto Pitas, kaip tikras katinas, mieliau eina laukan ir tebėra įsitikinęs tuo, kad jei tik patikrinsi visas duris, vienos jų būtinai ves į vasarą.

Žinot, aš manau, kad jis neklysta.

APIE AUTORIŲ

Amerikiečių rašytojas Robertas A. Heinleinas gimė 1907 metais Misūrio valstijoje. 1929 metais baigė karo akademiją, tarnavo aviacijoje, vėliau dirbo architektu, geologu. Spausdintis pradėjo nuo 1939 metų. Viena pagrindinių jo kūrybos temų — kosmoso įsisavinimas (apsakymų rinkinys „Žaliosios Žemės kalvos“, 1951; apysaka „Žvaigždžių desantininkai“, 1959). Remdamasis savo sukurta „ateities istorija“, Heinleinas bando nuspėti civilizacijos vystymosi kelią („K Coventris“, 1940, „Farnhemo ferma“, 1964). Kosminę temą rašytojas plėtoja rūsčiai romantine plotme, o socialinė jo fantastika pasižymi objektyvia šiuolaikinių tendencijų analize, aštria buržuazinės visuomenės institutų, politikos, religijos kritika („Keliai turi judėti“, 1940). Išėities taško Heinleinas ieško demokratinės technokratijos, individualizmo, elitarizmo ir visuotinės meilės idėjose („Matuzalio vaikai“, 1958; „Svetimas svetimoj šaly“, 1961).

„Durs į vasarą“ — mokslinė socialinė fantastika. Romano herojus pavydėtinai lengvai šuoliuoja per laiką ir, kone susidūręs su pačiu savimi, vis dėlto „nurungia“ nepalankiai susiklosčiusį likimą.